

Ileana Vulpescu

De-amor, de-amar, de inimă albastră

ILEANA VULPESCU

DE-AMOR, DE-AMAR, DE INIMĂ ALBASTRĂ

2005

Inițiere.

Mamă-ta de-ți vrea soț rege,
Patru-n jocul de cărți intră:
Crai de tobă, crai de verde,
Crai de roșu, crai de ghindă.

Federico García Lorca, Canciones (1922) Cântece

Potrivit marilor dicționare explicative românești (Sextil Pușcariu, August Scriban), „pachetul de cărți de joc (52 sau 32) formează un joc, o pereche, un rând sau o legătură (de cărți). Cartonașele – zise cărți sau cărți de joc – se mai numesc foi sau foițe (popular)”.

Cărțile au, în general, două culori de bază (roșu și negru) și patru simboluri: caro și cupă (roșii), pică și treflă (negre).

Pe lângă denumirile „culte”, curente, împrumutate din limba franceză (carreau – romb roșu; cœur – inimă roșie; pique – vârf de lance negru; trèfle – trifoi negru), cărturăresele (ghicitoare sau prezicătoare, care dau sau care citesc în cărți) au pus în circulație, în limbajul lor ezoteric, denumiri (împrumutate cu precădere din jocurile nemțești de cărți). Aceste denumiri au devenit populare și au semnificații îndeosebi privind destinul sentimental al persoanei căreia i se citește viitorul (ursitul/ursita).

Caro (romb roșu) e de tobă și arată ochi albaștri.

Cupă (inimă roșie) e de roșu și sugerează ochi căprui.

Pică (vârf de lance negru) e de verde și vrea să spună ochi verzi.

Treflă (trifoi negru), zis și spatie, e de ghindă și prezice ochi negri (dar și moartea).

Regelui din „foițe” i se mai spune crai, rigă sau popă.

În roman, simbolurile de culoare roșie vor fi marcate grafic prin semnele ♦ (caro) și ♥ (cupă).

♦ Crai de tobă.

E timpul timp și este și un timp al fiecăruia. Ultimul are și început și sfârșit. Pentru om – măcar așa ne-nchipuim, adică doar pentru om – există o singură certitudine: sfârșitul. Toate ființele-și simt și își presimt sfârșitul: doar că nu-l cunosc de la-nceputul vieții. Sau măcar asta credem noi oamenii. Oricât te-ai considera de pregătit pentru el, nu ești. Fiindcă altminteri ar trebui să-l privești ca traversatul de pe un trotuar pe cel de vizavi. Pe măsură ce îmbătrânești îți vin în minte pe negândite întâmplări din trecut, fără nici o legătură cu vreun fapt al prezentului, care este și el trecutul de mâine.

Trecut și iară trecut, adesea plin de regrete și de-nvinuiri față de tine însuți, față de alții. Pentru unii poate că timpul lor e frumos, măcar pe-alocuri, dacă știu să-i prețuiască frumusețea și mai întâi dacă știu ce e aceea frumusețe. E atât de variată ideea despre frumusețe: unii prețuiesc numai bunurile materiale și satisfacțiile pe care ți le oferă ele, alții caută frumusețea în cât mai multă cunoaștere. După o viață de om, mă-ntreb dacă frumusețea este echivalentă cu fericirea. Nu e. Nimic nu este echivalent cu fericirea, în fața frumuseții poți să fii fericit, dar nu-i obligatoriu. Frumusețea, fie a naturii, fie a ființelor, fie a creațiilor acestora, mai mult te uimește.

O colegă mi-a lăsat moștenire, când a plecat definitiv în Australia, un pick-up și treizeci de discuri: muzică simfonică. N-am ascultat niciodată concertul de vioară de Mendelssohn-Bartholdy fără să plâng. Ca și când aș fi vărsat din mine un sac de durere. Nu știu de ce îmi aflu toată viața în concertul ăsta. Ce să fi avut Mendelssohn-Bartholdy cu-o amărâtă de țărancă din inima Olteniei? Cine-știe-ce dureri s-or fi prelins și din sufletul lui în acest concert… „Viața” – cum zicea Maica – „pentru unii e miere, pentru alții – fiere”. Și mai zicea: „Maică, eu știu două feluri de oameni: unora le pare rău că mor, alții-și doresc moartea ca pe o izbăvire… Ciobăneștilor ce le lipsește? Au suta de pogoane, pământ ca alifia, casă cuprinsă, acareturi, trăsură, cai de le sclipește părul ca argintul viu și Florina lu' Ciobănescu îmi spune azi săptămâna, când a murit tușă-sa Marița, „mai bine muream eu”. „Da' de ce, Florino, ce-ți lipsește?”. Nu mi-a răspuns, da' a făcut din mână a pagubă”.

Maica nu se plângea niciodată de nimic. Nici când Taica-i trăgea la măsea; atunci se-mbuna și ne povestea din moși-strămoși și tot ce-nvățase

el la școală cu Domnul și cu Doamna – „ăia dascăli” – până adormeam pe scaun și dădeam cu nasul de pământ; nici când, treaz, era numai un pufnet și-un bufnet, că nu știam, eu și cu Gelu, frate-meu, pe unde să ne-ascundem, fiindcă nimic din ce făceam nu era bun. Numai săraca Maica se făcea că nu-l aude. El zicea, ea își vedea de treburi, cu un chip ca de piatră. Când aveam eu zece ani, ea avea douăzeci și opt: slabă, uscată, cu-o față trasă, cu pielea-ntinsă pe oase și cu-o amărăciune în ochi, amărăciune care-avea să se stingă odată cu ea. „Maică, matale de ce nu spui nimic când te face proastă; și te face una-două?”. „Cui să-i spui, maică? Nu te poți lua de piept cu soarta. Acasă, la alde maica și-alde taica, tot așa era. Așteptam să plec de lângă ei că mi-o fi și mie mai bine. Da' n-a fost să fie… Voi, maică, tu și cu frate-tău, învățați și plecați la oraș să vă câștigați pâinea și să nu mai dați cu sapa. Și să scăpați…”. „Și matale?”. „Când mi-o veni rândul, o să plec și eu în deal”, și arăta cu mâna spre cimitir, în glasul Maicăi nimic nu suna tragic sau cu ton de revoltă. Pe mine și pe frate-meu nu ne certa niciodată, orice prostie-am fi făcut. Ne privea doar cu ochii ei împietriți în tristețe și-nțelegeam că ne socotea boroboațele ca făcând parte din același răboj pe care era însemnată soarta ei fără noroc. „Maică, te-ai bucurat când ne-ai făcut pe noi, pe Gelu și pe mine?”. „Nu-mi aduc aminte să mă fi bucurat. Da' m-am simțit în rândul lumii. Dacă-i e dat omului să aibă copii, aveam și eu copii. Eram în rând cu lumea, da' de bucurat…”. „Nu ți-ai pus nici o nădejde-n noi?”. „Nu-mi pun nădejde-n nimic. Tot cu sapa o să dau pân' mi-o ieși sufletul și ce s-a stins aici” – și arăta spre inimă – „nu-l mai aprinde nimeni. Dacă vrea să-mi dea și mie soarta ceva bun, apăi atunci să vă știu că trăiți mai ușor decât mine. Atâta”.

O vară-ntreagă bătuse la chirpici pentru ca să le facă un grajd ca lumea boilor, vacii, ălor trei oi, și cocină porcului. Multe vorbe urâte, multe uși trântite, gata să iasă din țâțâni îndurase Maica și pentru vite și pentru noi. Miloasă, Maica o mulgea pe Joiana cât să ne umplem strachina mare de lapte – masa noastră de seară – lăsându-i lapte vițelului să sugă și el de la țâțele maică-sii, ca orice făptură. La fel și mieilor; și după ce începeau să pască le mai lăsa lapte-n ugerul oilor. Dacă vitele, oile și porcul ar fi putut trăi doar cu iarbă și cu apă, Taicăi i s-ar fi părut firesc. Totul era să-și țină zilele. Iar nouă ne număra orice-mbucătură. O singură dată să fi luat o lingură mai mult decât el și-ți dădea una peste mână. Maica și Florei, mă-ntreb cum își țineau zilele: Maica lua și ea o lingură-două din laptele cu mămăligă, iar lui Florei îi aduna firimiturile de pe masă, i le tăvălea prin

strachina unde fusese lapte și dacă izbutea să mai dosească un boț de mămăligă, iar vara câte un porumb, i le dădea și pe astea. Florei trăia ca mai toți câinii din sat. Nu era de mirare că se duceau toți pe câmp și mâncau boabele de porumb de pe știulete până-l lăsau gol. De multe ori mă-ntrebam, acasă la părinți, câtă lume în satul nostru o fi mâncat pe săturate. Mă-ntreb și-acum: în general, câți oameni mănâncă pe săturate? Nu pun la socoteală calitatea mâncării, plăcerea pe care ți-o poate produce. Mă-ntreb: câtă lume mănâncă pe săturate? Și nu din motive de păstrare a siluetei și de scădere a colesterolului. Toată copilăria, toată adolescența și prima primă tinerețe, până să „ies pe leafă”, mi-am dorit să mănânc pe săturate, bun-rău, dar să-mi simt burta plină. Asta-și dorea și frate-meu. „Soru-meo, când oi avea eu bani, am să mănânc singur o găină-ntreagă. Da-n țest, ca ai lui Ciobănescu”. Găină-n țest n-am mâncat niciodată acasă la părinți. De Sântă Măria-mare, dintr-o găină făcea Maica o oală de ciorbă acrită cu aguridă. Maica mânca ghearele și, dacă mai apuca, și gâtul și capul găinii. „Mănâncă, Maică, și matale, o bucățică mai ca lumea”, ziceam eu și-i împingeam cu lingura o aripă sau târtița. „Lasă, Adelino, maică, să vă săturați voi, că pân' la lăsata-secului alta nu mai tăiem”. „De unde să tăiem, fa, că n-om fi niscaiva boieri”, se repezea Taica, pus pe ceartă ca de obicei. „Câtă lume-n satu-ăsta mănâncă mai bine decât tine? Bă” – ni se adresa el, mie și lui Gelu, frate-meu – „dacă vreți să mâncați mai bine, mâncați acuma cartea, ca să vă faceți un rost la oraș și să nu rămâneți proști ca mă-ta, de nu știe nici să se iscălească. Nu vă faceți griji de ce mănâncă mă-ta. Tot slabă rămâne de parcă ară dracu-n plug cu ea. Așa le e tot neamul”. Obrazul Maicăi rămânea ca de piatră. Lua repede un ardei iute și mușca din el, ca să pară că lacrimile i se trăgeau din iuțeala ardeiului. Repede ieșea din casă cu strachina de oase pentru Florei, ca să știe și el că era sărbătoare. Florei, învățat să trăiască din te-miri-ce și-mai-nimic – la fel cu noi, stăpânii lui – își chivernisea oasele, în așa fel, ca să-l țină cât mai mult. Mânca două-trei, apoi își lăsa capul într-o parte, le cântărea din ochi și le-ngropa cât mai adânc, păzind cu grijă locul până ce mânca și ultimul oscior din găina de praznic.

Pe Taica îl chema Vasile, pe Maica – Maria, pe frate-meu – Gelu (și-n acte), iar pe mine – Argentina! De când era Brăteasa pe lume, satul nostru, asemenea nume nu pomenise. Povestea Taica, de câte ori îi trăgea la măsea, cum se-nchinase notarul nostru, Gicu al lui Petculeață, când auzise numele ăsta. „Bă, băiete, tu ești sigur că nu visezi? Unde-ai mai auzit tu de vreo

creștină a lui Dumnezeu s-o cheme-așa?”. „Taci, bă, din gură. Așa o cheamă pe nașa fetei. Nevastă de colonel, bă, nu fitecine”.

Pe nașa mea, nevastă de colonel, ce e drept, o chema Adelina. Taica, luat cu „duda”, uitase cum o chema și a potrivit-o: „Ardelina… Ardentina… Argentina!”. În actul de naștere mă numesc Boboc Argentina, în cel de botez – Adelina. Pe vremea când m-am născut eu, în 1932, preotul nu cerea certificatul de naștere al celui ce urma să fie trecut în rândul creștinilor. Până am mers la școală nici n-am știut că mă chemam Argentina. Toată lumea mă știa de Adelina. În sat, până am terminat patru clase, doar învățătoarea, doamna Suciu, de prin Mărginimea Sibiului de felul ei, îmi spunea ca-n catalog: Argentina. De când am început cât de cât să judec, mi-am dat seama că părinții mei erau unul pentru altul doi străini care trăiau sub același acoperiș, care munceau împreună ca să aibă ce mânca și cu ce să-și hrănească și copiii. Taica, fire nestăpânită, ar fi avut nevoie de-o femeie care să-i țină piept, una cu limba despicată, nu de mucenica de Maica, învățată doar să-și înghită vorbele, de-ai fi crezut-o mută, gângavă sau proastă. Acești oameni, despărțiți de-o prăpastie, aveau o singură părere comună: să ne vadă pe noi, copiii lor, câștigându-ne pâinea la oraș.

Aveam și-un exemplu de felul cum puteai trăi la oraș, fără să fii buricul-pământului: o soră mai mare a Maicăi, dada Mița, era măritată la Craiova cu un mecanic de locomotivă, neica Ionel, văr de-al doilea cu Taica. Aveau doi băieți la liceu. N-o duceau boierește, dar nici de foame nu răbdau; aveau radio, electrică, apă la cișmea, se duceau o dată pe săptămână la cinematograf. Dada Mița, iute și-nvățată cu munca, dimineața termina treburile casei, iar după-amiezele îi trăgea un pui de somn; pe urmă se-așternea la taifas cu vecinele pe bancă-n fața porții, în timp ce mâinile nu-i stăteau o clipă: cârpea, cosea, făcea, pe bani, macrameuri, goblenuri, draperii pe etamină, cu lânuri colorate, cum era moda la oraș; învățase să coase și haine bărbătești, de dragul unei mașini „Singer”, luată-n rate. Mașina făcea și broderii. Dada Mița umbla-mbrăcată ca la oraș, avea chiar și pălărie pentru mers la biserică ori pe la vreo cununie prin mahala. Când am ajuns, Gelu și cu mine, la liceu la Craiova, și ne luau duminica la ei la masă, am înțeles că dadei Mița se cuvenea să-i spunem tanti, neicăi Ionel – unchiule, iar verișorilor noștri – pe nume, Vali și Gabi, de la Valentin și Gabriel – și nu vărule, vere, cum ne ziceam cu verișorii noștri din sat.

Când aveam s-ajungem la oraș, eu și cu Gelu, de multe aveam să ne mirăm. Aveam s-aflăm că oamenii-și sărbătoreau ziua de naștere, ca și pe-a

numelui de botez, că de zilele astea se făceau și se primeau daruri; că în case procopsite se-mpodobea de Crăciun brad, cu globuri colorate, cu bomboane-nvelite-n hârtii sclipitoare sau în foițe argintii și aurii; că erau oameni cu avere, care mâncau lucruri despre care noi nici n-auzisem. Taica povestea câte și mai câte de pe vremea când fusese el ordonanță la colonelul Georges Iamandi, însă nouă pe-o ureche ne intra, pe alta ne ieșea. Mi-aduc aminte că Maica întrebase doar: „Ce nume e ăsta Jorj?”. „Cică ar fi „Gheorghe” pe franțuzește, de se scrie „Georges”„; și spre convingere ne arăta un cartonaș – cartă de vizită – pe care, cu litere de tipar erau trecute numele domnului colonel și al nevesti-sii, nașa mea, Adelina. Și Taica încheia orice povestire de pe vremea petrecută în casa colonelului cu vorbele: „Ce știm noi, țărani proști?!”. Chiar, ce era să știm? Ce trăiam și ce vedeam. Și ce să fi văzut într-un sat sărac, de nisipuri, unde cu spor creșteau doar pepenii și lubenițele (cărora în alte părți, lumea le spune pepeni verzi)? Tot anul, noi, copiii, așteptam luna august când era toiul lubenițelor, ca să luăm de pe unde se nimerea câte una coaptă, s-o tăiem cu briceagul, ori să dăm cu ea de pământ, dacă n-aveam briceag, s-o spargem și mai întâi să-i împărțim frățește bulbucul, partea din mijloc, a mai dulce, apoi s-o mâncăm până la coajă. În fine să ne simțim și noi o dată burțile pline.

Când am ajuns la liceu, la internat, multe fete se plângeau că mâncarea nu era nici gustoasă, nici variată. Mie una mi se părea că-l apucasem pe Dumnezeu de amândouă picioarele: în viața mea, până la unsprezece ani, când am intrat bursieră – la „Elena Cuza”, liceu de renume din Craiova – nu văzusem zahăr, nu băusem lapte cu cicoare – zis cafea cu lapte – nu băusem ceai, nu mâncasem marmeladă și nici trei mese pe zi îndestulătoare, chiar de n-or fi fost ele ca la „Minerva” – cel mai luxos restaurant din oraș. Internele, care plăteau, își aduceau de-acasă cearșafuri, pernă, fețe de pernă, plapumă și alimente, potrivit unei liste care se tot lungise îndată ce pornise războiul. Și dacă nu mi-ar fi convenit ceva, tot n-aș fi cutezat să ridic glas, eu care învățam pe pomana Statului.

Doamna Seciu ne-nvățase carte cum trebuia. De la dânsa aflasem că „pin” era „prin”, că „șușaua” era „șosea”, că nu despre orice se putea spune „amară”, ci potrivit numărului și genului – „amar, amară, amari, amare”; și câte și mai câte, care mă făcuseră în stare s-ajung bursieră la liceu. Înainte de-a ne-nscrie la examenul de admitere, Taica îi rugase pe domnul colonel Iamandi și pe doamna colonel, profesoară de română și de latină, să-și dea cu părerea dacă Gelu și cu mine făcea să-ncercăm la niște licee de mâna-

ntâi ori să mergem la ceva mai jos – Gelu pe la școala de meserii, eu la școala de menaj. Doamna colonel, nașa, ne-a dictat niște fraze pe care le țin minte și-n ziua de azi: „Duce-m'aș și m'aș tot duce. Aplecându-mă'n pădure după flori, mi-am pierdut batista. Dusu-s'a Domnul spre necredincioși, aceștia îndoindu-se de la'nceput de faptele și de minunile Sale ce nu s'au petrecut în față-le”. Apoi am despărțit cuvinte-n silabe cât țineau două foi de caiet. Ne-a ticluit și nașul o problemă care cuprindea cele patru operații aritmetice. La toate ne-au dat zece amândoi. N-am spus nimănui că doamna profesoară Iamandi era nașa mea sau că verii mei, Vali și Gabi, erau și ei finii familiei Iamandi. Tata, care se născuse cu tălpi plate ca ursul și din pricina asta avea mari dureri de șale încă de la tinerețe, ocrotit de colonelul Iamandi, fusese luat ca ordonanță și apoi scutit și de front, în momentul când începuse războiul. Fiii colonelului și-ai nașei se stabiliseră la București după ce terminaseră facultatea de medicină și, urmând exemplul părinților lor căsătoriți de tineri, îndată se și-nsuraseră: când intram eu în liceu, ei aveau fiecare câte un copil.

La țară era prăpăd: cotele de grâu și de porumb care se luau de la săteni, până și de la niște amărâți ca noi, cu patru pogoane, aduseseră oamenii la disperare. Se-ntâmpla, și nu o dată, ca pământul să nu dea cât cerea Statul. Ar fi trebuit să mai cumpere oamenii boabe – de unde și de unde parale? – ca să-mplinească atât cât li se cerea. Se pregătea-n felul ăsta colectivizarea. Sătui de-atâta hărțuială, de procese de sabotaj, lăsate cu ani grei de pușcărie pentru unii mai avuți, oamenilor le rămânea ori să-și pună ștreangul de gât ori să treacă la colectivă. Maica și Taica, pe care un singur gând îi unise – acela de-a ne vedea pe noi câștigându-ne pâinea la oraș – mai aflaseră un moment de înțelegere: intrarea-n colectivă de la-nceputul începutului, tot de dragul nostru, al copiilor, care altfel am fi riscat să ne pierdem bursele, ceea ce ar fi-nsemnat „adio, școală” și întorsul la sapă. Eleve bune părăsiseră internatul fiindcă părinții lor, declarați chiaburi, nu mai aveau bani de taxe. Începuseră oamenii maturi, chiar și noi adolescenții, să se uite și să ne uităm unii la alții bănuitori și temători, și să ne măsurăm fiecare vorbă. De la tanti Mița și de la unchiul Ionel aflam că a fost arestat cutare, că un proces al unei organizații „antistatale” se terminase cu pedepse de douăzeci și cinci de ani de temniță pentru participanți, spre regretul asesorilor populari că legislația nu cuprindea pedeapsa cu moartea. Printre cei condamnați se afla și tatăl a două fete, eleve strălucite la noi în liceu. Doar vârsta și inocența lor cu privire la zisul complot, precum și cumsecădenia directoarei liceului

nostru le-au salvat de exmatricularea din toate școlile. „Copii, tată, țineți-vă gura că nu e de glumă cu ăștia”, își sfătuia unchiul Ionel copiii și de asemenea pe Gelu și pe mine.

În liceul meu, câteva eleve se cocoțaseră în fruntea Uniunii Tineretului Progresist, ținându-le la respect nu numai pe eleve dar și pe profesoare, dintre care cele ajunse la vârsta pensiei se consideraseră fericite de-a nu se mai vedea mereu chemate la ordine și de elevele care se plasaseră-n fruntea bucatelor și de unele profesoare care, având de acoperit, ca mâța, câte ceva din trecut, se repeziseră-n Partidul Comunist. Ca la toate schimbările, cine putea își plătea polițele, sporite cu venin acumulat conștiincios, ca tot ce ține de răutate pe lumea asta. Rodica Neagu, fiică de ofițer care luptase și-n Est și-n Vest, devenită brusc reprezentantă a poporului muncitor, a eticii și a echității comuniste, nu se lăsase până ce n-o văzuse exmatriculată din toate școlile – fiindcă numai dintr-una ce haz ar fi avut! – pe Valentina Valerian, care n-avea altă vină afară de-aceea de-a se fi plasat ca învățătură, cultură și prezență, înaintea Rodicăi Neagu, elevă bună prin ambiție și prin strădanie, în urmă însă cu pași mulți față de mintea Valentinei Valerian, care brusc devenise primejdios dușman al poporului și-al noii orânduiri. Și cum cauzelor nedrepte mulți li se alătură, tot U. T. C.-ul votase exmatricularea Valentinei Valerian, care trei ani avea să bată la toate ușile până să-și dovedească nevinovăția, fiindcă nimic nu este mai greu de demonstrat decât ceea ce n-ai făcut. Valentina Valerian se arătase întristată că numele școlii noastre fusese schimbat din „Liceul Elena Cuza” în impersonalul „Liceu teoretic nr. 1”, își exprimase părerea la ora de dirigenție, cu glas tare și pe tonul cel mai pașnic. Când vrei să îneci un câine spui că e turbat. Vorbele acestea de bun-simț o transformaseră brusc în exponentă a concepțiilor burghezo-moșierești și suita. Eu, ca țăranul, prudentă și bănuitoare, tăceam ca peștele-n baltă și mă feream de orice discuție, mereu cu nasu-ntr-un caiet sau într-o carte. Părinții mei intraseră-n gospodăria colectivă nesiliți, însă știam ce era în sufletul lor de când rămăseseră fără car și fără boi. Taica ședea cu zilele-n prag, răsucind țigară după țigară, oftând prelung, trăgându-se-ntruna de mustăți și uitând chiar să mai bea țuica de dude care-i era atât de dragă. Biata Maica intra-n casă și plângea cu suspine după sărăcia, pierdută și-aceea; sărăcia știută și moștenită, schimbată pe alta la voia președintelui colectivei, a brigadierilor, pușí toți pe procopseală. Sărăcia dintâi ținea doar de voia lui Dumnezeu. Când ajungi la cheremul oamenilor îți vine să-ți iei câmpii. Văzuseră cum li se duc din bătătură car, plug, grapă

și li se umpluse inima de jale; când li se luaseră boii, de s-ar fi aflat lângă o apă s-ar fi aruncat în ea, ca să nu mai știe de nici unele. Rămăseseră amândoi în poartă ca două stane de piatră. „Ne rămase bătătura pustie”, zisese Maica. „Măcar de le-ar folosi copiilor la ceva”, răspunsese Taica, uitându-se-n pământ ca și când acolo s-ar fi slobozit un mort.

Fiică de țărani colectiviști, ușor mi-aș fi aflat un loc lângă Rodica Neagu și lângă acolitele ei. Noroc că așa cum nu mă băgase-n seamă până la mărirea ei, Rodica nu mă băga-n seamă nici după. Ea avea grijă să se-nconjoare de colege cărora oricând să le poată dezgropa vreun mort, nu de una ca mine, săracă și de la țară, care odată mă puteam propti pe copitele dindărăt și să le stric toată etica timpurilor noi, de care le era plină gura. Țâșnea din ele etica asta ca bășicile de săpun. Ceva tulbure și nesănătos pătrunsese între oameni: frica unuia față de celălalt, care cerea o permanentă supraveghere nu doar asupra vorbei, dar și asupra unui gest, a unei priviri. Apăruseră și „specializări” ale unor cuvinte care înainte avuseseră înțelesuri neutre, înaintea lui 1944, verbul „a interpreta”, fără o determinare, se referea numai la actori, la instrumentiști, la cântăreți; actorii interpretau sau jucau un rol, instrumentiștii și cântăreții executau sau interpretau o piesă muzicală. Altminteri acest verb se cerea determinat de un adverb ca „tendențios, răuvoitor, greșit” etc. Înnoirea comunistă a vocabularului privase acest verb de orice determinant, încărcându-l cu un singur sens: a-i atribui cuiva intenții dușmănoase la adresa noului regim.

Socotind numărul de oameni băgați la pușcărie după instaurarea comunismului, îți puteai da seama în ce necunoștință fată de acest regim se aflau românii, începând cu politicienii Țării. Nimeni nu crezuse că un asemenea regim avea să fie altceva decât o etapă scurtă în istoria noastră, fiindcă lumea cât de cât informată nu putea concepe că Puterile Occidentale aveau să rămână impasibile față de soarta unei jumătăți de Europă, cea în care ne aflam și noi. La-nceput, lumea vorbea slobod despre ce auzea la Radio Londra și pe la Vocea Americii. Sfârșitul lui 1947 și abdicarea „stimulată” a Regelui fuseseră un semnal de alarmă pentru credulii de români, fără să le folosească însă la nimic, fiindcă planul bine întocmit de decapitare a vârfurilor intelectuale, politice și a oricărui potențial opozant față de regim avea să-și urmeze nestingherit cursul. Mă miram cât de puțin informați despre acest regim erau unii oameni de la care ai fi avut niște pretenții. Taica povestea cum înaintea lui '38, când desființase Carol al II-lea Parlamentul, el, Taica, în ziua alegerilor se ducea pe câmp sau în pădure,

numai ca să nu meargă la urne. Cum venea careva de pe la vreun partid să-l momească să voteze cu partidul ăla, Taica îi spunea: „Bă, băiete, eu nu vreau să mă pun bine cu nimeni, dar nici rău. Că oricine-o veni, eu tot cu sapa am să dau și de procopsit nu mă mai procopsesc. Ce mi-e dracu', ce mi-e tac-su”. „De-aia nu s-a ales nimic de capu' tău mă, Vasile. Că nu știi s-alegi ce e bun”. „De-aia”, răspundea Taica, dând din cap a pagubă, lăsându-l pe agentul electoral în poartă. Alde Bârsan, vecinii noști, în '44 abia-i așteptau pe ruși, fiindcă auzise Bârsan că o dată cu ei avea să-nceapă o viață nouă pentru țărănime, „de-o să bem și noi cafea cu lapte, ca boierii”. Când pentru cote li se lua și pleava de pe arie, când plecau femeile de la mașina de treierat, jelindu-se ca după mort, Taica-l întrebase o dată pe Bârsan: „Cum fu, bă, Ioniță, cafeaua cu lapte a de dimineață?”. Bârsan nu mai lăsase sfânt din călindar neînjurat, ca și pe cel care-i spusese gogoașa cu cafeaua cu lapte, el cu tot neamul lui. Se lăsaseră ei păcăliți oameni trăiți la oraș, oameni cu carte și să ne fi mirat de unul de-ai noștri care nici în tren nu se urcase vreodată? Până-n '44 era bine să fi fost bogat și să se fi știut că erai bogat. După, venise moda să faci pe săracul și când nu erai. Noi eram săraci de când ne știam. În liceu, externele se-mprieteneau ele-ntre ele, ținând seama din ce familie se trăgea fiecare. Și-n internat se grupau fetele după condiția lor socială. Caietele mele circulau în toată clasa, dar asta nu însemna că eram acceptată ca relație socială. În opt ani de internat, nimeni nu m-a invitat o singură dată acasă ori la o plimbare în oraș. Iar eu urmam întocmai sfaturile Maicăi: „Maică, nu vă băgați în sufletul nimănui, nu căutați să ieșiți ca păduchele-n frunte, nu vorbiți ne-ntrebați. Că dacă e ceva de capul vostru o să se vadă”.

Deși erau fete cu nasul pe sus și între externe și între interne și oricât învățam eu, n-aveam să le-ajung din urmă la conversație pe colegele care vorbeau franțuzește acasă, ori la germană pe acelea crescute cu guvernantă, profesoarele mă prețuiau pentru strădania mea de-a ști tot ce ne învățau dumnealor; nu uitau că eram țărancă și cu mamă analfabetă.

Noul regim, care aparent era pus să-i ridice pe cei săraci, nu m-a convins să mă manifest în vreun fel. Urmând principiile Maicăi, omului îi trebuie un timp până să-ți descopere meritele, însă în fruntea bucatelor nu te pot împinge decât orgoliul și datul din coate. Eu nu doream să-mi știe nimeni de frică și nici să iau cuiva ochii; eu voiam doar s-ajung să-mi câștig pâinea cât mai repede. Felul în care pretinșii oameni ai noului regim încercau să se impună, și anume prin teama semănată ca buruiana rea în sufletul celorlalți,

m-a făcut să mă țin de-o parte, în rezerva mea țărănească, plină de bănuieli față de toți și de toate.

Nu puteam spune că liceul îmi adusese fericirea și că nu simțeam deosebirile dintre mine și fetele de la oraș, dar nici nu-mi pricinuise niciodată spaimă. Noul regim, fără să mă fi amenințat cu vreun lucru anume, totuși mă făcuse s-aștept cu nerăbdare să termin liceul, în speranța de-a merge-n altă parte în care măcar să nu mai fi știut despre nimeni nimic și să nu fi fost martora atâtor întoarceri de cojoc, atâtor păreri schimbate după cum bătea vântul. Daisy Jitianu, ai cărei părinți avuseseră fabrică, acuma trup și suflet cu Neagu Rodica, îmi spusese, într-o zi, văzându-mă posomorită: „Ce ai, dragă, de ești atât de pleoștită, de parcă cine-știe-ce averi ai fi pierdut?”. „Am pierdut toată averea: patru pogoane de pământ, carul și boii. Săracul când pierde, pierde tot; bogatului tot îi mai rămâne câte ceva”.

Daisy, nefiind proastă, pricepuse că pe sărac îl doare mai rău când își pierde sărăcia decât pe bogat când își pierde bogăția. Pricepuse și avusese buna-cuviință să nu mă spună Rodicăi Neagu. Altminteri, deși nu însemnam o concurentă pentru Rodica Neagu, riscul de-a mă fi văzut dușman de clasă, ori măcar retrogradă în concepții nu era exclus.

O dată, fiind și eu de față, Rodica bătuse șaua ca să priceapă iapa. „E multă lume care nu-și dă seama că dacă-n țara noastră nu s-ar fi instaurat regimul comunist, singurul regim democratic, ar fi păscut vacile în loc să-nvețe carte”. „Eu am intrat în liceu în 1943”, m-am trezit eu spunând, fără a mă adresa cuiva anume. Rodica tăcuse și-nghițise. Din acel moment ocoleam pe cât se putea să mă mai aflu-n aceeași încăpere cu ea și dădeam har Domnului că eram la clasa B și nu la A, ca să nu fi avut cum s-o evit.

Când începe să-ți fie teamă de semeni și când trebuie să-ți cântărești fiecare cuvânt – fiindcă marea primejdie o reprezintă cuvintele, primejdie mai mare și decât faptele – chiar dacă ești tânăr, bucuria vieții – dacă există – se-ntunecă. Sărăcia, când nu te afli numai printre săraci, te face să te simți umilit în fiecare clipă. Ciorapii de mătase „Mica” și cei de mătase naturală „Adesgo 2X” începuseră să fie-nlocuiți de cei de nylon, veniți din Occident, unii mai plini – trotteur, alții ca din fir de păianjen, ziși crystal. Eu tot cu singura mea pereche de ciorapi de bumbac în dungulițe, nemercerizat, umblam de toamna până primăvara, când îi înlocuiam cu o pereche de șosete gri, cadou de la tanti Mița care, pe lângă uniformă, îmi cususe și o rochie, pepit negru cu vișiniu, de stambă luată pe cartelă. Dintr-o manta a

neicăi Ionel, întoarsă pe dos, mătușă-mea se milostivise și de-un palton care, în loc de vatelină, avea o mesadă de molton, prinsă-n nasturi, care primăvara și toamna era scoasă și pusă la păstrare.

N-am fost niciodată frumoasă. Am avut mereu o față obosită, pe care mâncarea proastă își lăsase definitiv amprenta. Nas destul de mare, gură cărnoasă, mare, dinți nițel încălecați, o piele fără strălucire. Doar ochii verzi, ca frunza de nuc primăvara, aduceau nițică tinerețe în chipul meu fără vârstă. Îngustă-n umeri, cu sâni rotunzi, teșiți, cu talie prea subțire pentru lățimea șoldurilor, cu gleznele otova, nu eram făcută să-ntoarcă după mine cineva capul. Sufeream că Dumnezeu nu mi se-arătase darnic nici pe partea frumuseții, mai ales că la noi în liceu erau câteva fete frumoase de-ți tăiau răsuflarea. Apoi am hotărât să nu mai sufăr și din pricina asta și să-ncerc să-mi pun în valoare atât cât aveam: talia subțire și ochii, periindu-mi cu grijă sprâncenele frumos arcuite și lungi până la tâmple. Părul l-am avut totdeauna des, cu fir gros și aspru, de culoarea castanei. În loc să mai port coada pe spinare, am început să mi-o adun într-un coc, pe ceafă, ceea ce-mi dădea o anume alură și mă dețărănea. Prost îmbrăcată cum eram, încercam să par cât de cât fată de la oraș. Aveam voce de contralto, bine timbrată, dicție perfectă și nici o reminiscență rurală în ton sau în exprimare.

Modelul meu, și nu numai al meu, era profesoara noastră de română care ne spunea mereu: „Înghițiți întâi prunele și pe urmă vorbiți. Fetelor, e păcat să faceți opt ani de liceu și să nu se vadă că i-ați făcut. Multe dintre voi nu vor mai avea parte, nemaiavând timp, de altă învățătură umanistă în afara celei din liceu. Formați-vă acum. Nu lăsați timpul să treacă degeaba”. Doamna Despina Mateescu ne scotea la tablă pe fiecare și ne corecta orice greșeală de exprimare sau de logică, explicându-ne, fără pic de ironie, cu tact și cu îngerească răbdare, tot ce nu era corect în felul în care ne expuneam cunoștințele în fața întregii clase. „Ca să fiți pregătite pentru examenele pe care le veți da în școală, în meseria voastră, în viață, învățați-vă să vă susțineți punctele de vedere. Nu spuneți „da” când gândiți „nu”.

Au trecut anii peste noi, o jumătate de veac. Dar când amintirile dau năvală peste mine, o lumină se aprinde vie, nealterată, o voce îmi sună blând și pătrunzător în suflet, o figură copleșește și-nfrumusețează opt ani din viața mea: doamna Despina, cu portul ei simplu și domnesc, așa cum îi era și numele. Pentru toate elevele sale, doamna Despina Mateescu era doar „doamna Despina”, ceea ce ne-o deosebea de toate profesoarele, pe care le numeam totdeauna între noi cu numele lor de familie. Doamna Despina, cu

înfățișarea ei desprinsă ca din cronici și ca din freștele votive din biserici și din mânăstiri ne-a ctitorit sufletele, ni le-a-mpodobit cu tot ce era mai frumos în mintea și-n sufletul ei. De la nimeni în viață n-am învățat mai mult. Comparate cu ea, multe profesoare mi se păreau șterse și fără har.

După ce am terminat liceul, cei de la care am mai avut de învățat au fost și mai dezavantajați de această comparație. La bătrânețe îmi dau seama câtă nevoie are omul de modele. Din păcate, ele se răresc, iar ceea ce ni se prezintă drept modele valorează cât falșii prooroci: niște pușlamale – chiar dacă nu lipsite de minte – însă pușlamale: menite și dornice să trăiască bine oricând și oriunde; și dacă pică din avion să nimerească într-o plasă de saltimbanc, elastică, din acelea care te aruncă-n aer tot mai sus, la fiecare atingere cu-mpletitura ei. Săracul Taica, fără să fi fost el o pildă prin purtările lui, nu pregeta să ne spună, nouă, copiilor, învățămintele trase de el într-o viață: „Taică, pe lumea asta peștele ăl mare-l înghite pe ăl mic. Să nu v-așteptați nici la milă, nici la dreptate. Milă mai poți afla pe ici-pe colea, pe la câte-un om al lui Dumnezeu, dar dreptate n-are decât ăl de ține pâinea și cuțitul”.

Prin '37, Gică al Popii, pădurarul satului, prinsese-n pădure un rudar cu o crosnă de lemne. Ce se-ntâmplase nu știau decât Gică și rudarul căruia-i crăpase capul cu toporișca. Murise rudarul pe loc, lăsând o casă cu patru copii. Se făcuseră niște anchete, din care pădurarul ieșise basma-curată. La câteva luni de la acea-ntâmplare, Gică dăruise un clopot mare bisericii din sat, clopot care acoperea cu dangătul lui gros clopotul mai vechi, de trei ori mai mic, făcut din banii enoriașilor și dintr-ai Mitropoliei din Craiova. Când auzea dangătul clopotului donat de Gică, Maica întâi asculta un timp cu fața crispată ca de-o durere sfâșietoare, pe urmă șoptea „de sufletul lui Grigore, Doamne” – rudarul ucis – apoi își făcea semnul crucii, urmat totdeauna de-un gest concesiv care nu se știa cui îi era adresat. Taica nu se-nchina niciodată când auzea clopotul cu pricina, dar nu uita să zică „ăsta crede că l-a mituit pe Dumnezeu”; și scuipa printre dinți. Când fusese omorât Grigore rudarul, popa Marin, fratele lui Gică Pădurarul, se dăduse bolnav ca să nu-l slujească pe mort. Tena, rudăreasa, văduva lui Grigore, cu doi frați ai ei, săpaseră groapa în cimitir, duseseră mortul pe-o năsălie și-l îngropaseră fără preot, îi cioplisеră o cruce și i-o-nfipseseră la căpătâi, pe care băiatul ăl mare al mortului scrisese cu catran „Grigorie al Stancăi lu Oatu mort de mână de om”. De la moartea lui Grigore, picior de rudar nu mai călcase-n biserică la Brăteasa. Și unii români lăsau capu-n jos ori treceau drumul când

se-ntâlneau cu popa Marin, de parcă el l-ar fi omorât pe rudar și nu frate-său, Gică pădurarul, care fura pe rupte din pădurea Statului. Tatăl celor doi – preot la Brăteasa, vreo douăzeci și cinci de ani – ar fi fost amestecat la vremea lui cu niște hoți de cai. Sigur era un lucru: popa Gheorghe fusese dezgropat și aruncat în Jii, cu o potcoavă bătută-n frunte. Cei mai mulți credeau că popa îi înșelase la-mpărțeală pe tovarășii de hoție, care nu-l iertaseră nici după moarte. Altminteri cine ce să fi avut cu el? Nu se-avusese rău cu nici un sătean din Brăteasa.

În satele bogate, lumea se ducea la biserică nu doar ca să se roage Lui Dumnezeu, ci și ca să se mai vadă care ce țoale-și mai luase, și chiar să pună la cale o vânzare, o cumpărare, un schimb de bunuri. În satele sărace, cum era Brăteasa noastră, în duminicile obișnuite, drumul bisericii îl băteau doar femeile bătrâne, ca să afle și ele un pic de odihnă și să cucăie legănate de cântările preotului și-ale dascălului. Să-și afle o liniște a trupului și-a sufletului, acolo unde credeau că Dumnezeu se uita neapărat la ele și se gândea să le-aline amărăciunea și obida unei vieți în care afară de muncă și de griji nu le dăruise cu nimic. Dacă le-ntrebai: „De unde vii, dadă?”. „De la sfânta biserică”, și-n glas le suna blândețea împăcării de sine, împăcării cu viața. Noi, copiii, ne duceam la biserică fiindcă la orele de religie ne-ndemna taica părintele, apoi eram nelipsiți la marile sărbători, la nunți, la botezuri și la-nmormântări: ele erau evenimentele unui sat.

Părintelui Marin nu-i mai tihnea la noi în sat după cele întâmplate cu Grigore rudarul. Când venise cu Ajunul, dacă-i mai dăduseră câțiva săteni câte un cârnat, de unde până atunci și ăl mai amărât gospodar îi punea ceva în traistă. De unde ani și ani nu mai pomenise nimeni de popa Nicolae, ăl care plutise pe Jii cu potcoava bătută-n frunte, dintr-o dată întregul sat își adusese aminte și de-această ciudățenie și lumea părea să-l învinovățească tot pe popa Marin și de bănuitele păcate ale răposatului său tată, nemaivorbind de păcatul săvârșit de frate-său Gică. Dacă până la clopotul dăruit de Gică bisericii mai avea câte un sătean îndoieli în privința vinovăției pădurarului, clopotul convinsese pe toată lumea că dania voia să-l împace pe Dumnezeu. Fără să se fi făcut vinovat cu nimic prin propriile fapte, popa Marin începuse să fie privit ca o piază rea, din pricina bolovanului de păcate ce-i atârna de picioare prin nelegiuirile făptuite de cei din neamul lui. E greu oricui să-nfrunte bănuiala și rezerva celor pe care nu-i poate ocoli, cu-atât mai mult preot fiind, sfătuitor și mângâietor de suflete. Popa Marin izbutise, prin socru-său, preot în Craiova, să se mute la o

biserică din marginea orașului, în Brăteasa luându-i locul un preot tânăr cu preoteasa învățătoare și cu doi copii mici. Noi, copiii din Brăteasa, aflam la școală povești cu Făt-Frumos și cu Ileana Cosânzeana, iar acasă, fiecăruia ni se istorisea din fir a păr povestea neamului Dumitreasa din care se trăgeau popa Nicolae, popa Marin și Gică pădurarul. Cel din urmă, turnase la băutură-n el până tăcuse o burtă ca de femeie borțoasă-n nouă luni; o vreme nu se mai mișcase din pat, până-n ziua când își dăduse sufletul, zi în care-și frământase întruna mâinile bolborosind: „pleacă de-aci, pleacă de-aci!”.

Sunt istorii care pe-o ureche-ți intră, pe alta îți ies. Pentru mine, istoria asta, căreia nu-i cunoscusem eroii, a rămas vie toată viața, astfel că înainte dea-mi face cruce, la fel ca tot țăranul când aude bătaie de clopot, am și azi reținerea pe care-o avea Maica la auzul clopotului dăruit de Gică pădurarul și, fără să vreau, mă-ntreb: „Doamne, oare n-o bate și-n clopotul ăsta vreun suflet de om?”.

Și viața trecea.

În ultima clasă de liceu m-am îndrăgostit de vărul meu Gabriel, cu doi ani mai mare decât mine, student la medicină. Era un băiat frumos, înalt, subțire, brun, cu un păr ca peria, cu ochi în care licărea un zâmbet ironic mereu, cu o față prelungă așa cum aveam să văd în albumele cu pictori spanioli, cu nas fin, ușor acvilin, cu dinți de-un alb albăstrui, între buze bine conturate, sub o mustață neagră menită să le-accentueze frumusețea. Vocea lui baritonală, gravă, îmi exalta și mai mult imaginația. Aș fi dat oricât din viață pentru o-mbrățișare, pentru o privire din care să aflu că eram și eu o făptură feminină în ochii lui și nu doar un neam după mamă. Privirile mele nu-i ascundeau iubirea care implora, care cerșea. Mă străduiam să nu bage de seamă ceilalți vâlvătaia care se-aprinsese în mine. Cât or fi văzut sau n-or fi văzut ceilalți nu știu, dar n-au avut cruzimea să mi-o spună. Frate-meu Gelu, care numai prost nu era, mi-a povestit, ca din întâmplare, ca pe ceva aflat de la un coleg de Facultate al lui Gabriel, că vărul nostru îi căzuse cu tronc unei doctorițe frumoase și bogate, care se-apropia de patruzeci de ani și care-l ținea pe băiat ca pe-un pașă. Sunt momente-n viață când te miri că nu ți se oprește inima. L-am ascultat pe frate-meu fără o șoaptă, albindu-mă probabil ca varul și oprindu-mă din mers. Frate-meu m-a luat de mână și fără să mă privească a continuat: „Soru-meo, eu, fie ce-o fi, dau examen la Drept. Pământ să știu că mănânc, dar mă duc la Facultate”. Eu tăceam. Eram prea năucită de ceea ce aflasem despre Gabriel ca să mă mai

intereseze ce perspective i se arătau fratelui meu. „Ei, ce zici?”. Am dat din umeri și într-un târziu m-am gândit să spun și eu ceva. „Gelule, faci cum crezi, cum crezi că ți-e mai bine”. „Vreau să-mi fie și mie cândva bine, că m-am săturat să n-am bani nici de-un covrig”. „Și eu vreau să-mi câștig pâinea cât mai repede. Am să dau și eu examen la București la vreo școală post-liceală ca s-ajung mai repede pe leafă”. Ceea ce aflasem despre Gabriel nu-mi micșorase dragostea, ci doar îmi crescuse deznădejdea. Cele mai frumoase momente ale zilei erau tot acelea în care-l adoram, rostindu-i la nesfârșit numele, făcând abstracție de ființa mea neînsemnată. Ca să-mi micșorez suferința, mă gândeam că eu trăiam într-o altă galaxie decât Gabriel: a fetelor nearătoase, prost îmbrăcate și lipsite de-ndrăzneala de-a-i spune unui bărbat că-l iubesc. Să-i fi spus? De ce să-l pui pe-un om într-o situație neplăcută, de pe urma căreia nu numai că nu tragi nici un folos, dar riști și ca omul cu pricina să se simtă stânjenit în prezența ta și să te evite pe cât poate? Mă mulțumeam doar ca făptura mea întreagă să-i spună că-l iubea. El evita orice moment când ar fi putut rămâne singur cu mine.

Doamna Despina mă privise în ochi și-mi spusese: „Ești îndrăgostită, Argentina”. „Și dacă iubești fără speranță?”, o-ntrebasem eu cu glas pierit. „Cu sau fără speranță, iubirea-l înfrumusețează pe om. E o mare experiență sufletească… Să știi că-n dragoste nimic nu e mai frumos decât închipuirea. De multe, de prea multe ori, realitatea e plină de fisuri”. Realitatea mea promitea să fie numai fisuri. Acest prim și esențial eșec pentru o ființă tânără – o iubire neîmpărtășită – căpăta în sufletul meu proporții de catastrofă; viața, care nici pân-atunci nu-mi fusese o bucurie, își pierdea orice sens. Urma să fie viața boului căruia Dumnezeu îi hărăzise doar jugul. Singurul meu gând trebuia să se-ndrepte spre munca din care să-mi câștig pâinea, și asta cât mai repede. Aș fi putut da examen la Medicină, dar cine să mă fi ținut șase ani în Facultate, când părinții noștri abia aveau ce mânca, iar când plecam la oraș, la școală, abia de ne dădeau câte un pol lui Gelu și mie, două-trei ouă fierte, o bucățică de slănină și o fărâmă de brânză, într-o trăistuță. Cine-și poate-ngădui mărunte plăceri firești – cum ar fi să mănânci o prăjitură într-o cofetărie – nu-și închipuie poate că ființe ca și el nici măcar nu călcaseră vreodată în asemenea loc.

Am avut mai târziu o colegă la Școala de Surori medicale, Paula Ichim. Orfană de mamă de la doi ani, între cinci copii, ea fiind cea mai mică, ajunsese la acea școală cu ajutorul fraților mai mari. Văzând-o că nu calcă niciodată într-o biserică, m-am gândit că era sectantă. Am întrebat-o. „Ca să

fii sectant sau ce-oi fi, trebuie să crezi în Dumnezeu. Eu nu cred”. „De ce? Fiindcă ni se spune că nu există Dumnezeu?”. „Fiindcă dacă ar exista Dumnezeu m-ar fi auzit și pe mine o dată măcar cum îl rugam să găsesc și eu pe drum un bănuț ca să-mi cumpăr un covrig, fiindcă plecam de-acasă nemâncată și nemâncată stăteam până seara”. „Dumnezeu nu e așa cum ni-L închipuim noi”. „Dacă nu e așa, atunci la ce e bun? Unde e dreptatea pe lumea asta? La oameni – nu, la Dumnezeu – nu. Atunci ce fel de Dumnezeu este Dumnezeul ăsta care ne pedepsește fără să fi făcut nimic?”. „Nu știu, dar eu simt că este”. „Să fii sănătoasă!”. Paula respecta credințele și părerile altora și nu provoca niciodată discuții în contradictoriu și nici nu se uita cu milă ori cu dispreț la una ca mine; țărancă eu, țărancă ea, fiindcă în mine stăteau întipărite prea adânc vorbele Maicăi: „Maică nu știm niciunul de ce ne-a trimes Dumnezeu pe pământ. Dar pe ăi de ne-a trimes să-ndurăm, îndurăm până ce ne-o chema înapoi la El”. Resemnarea fără proteste a Maicăi mi-a rămas până astăzi cea mai importantă lecție de viață și nu mă pot plânge că n-am primit lecții și câte încă! Omul face noi ființe pe pământ fiindcă astea sunt legile firii și fiindcă, la fel ca și altor făpturi, îi e dat să nu trăiască singur. Dar nu poate comanda ce ființe vor ieși din colaborarea sa cu o ființă de sex opus. Eu nu mi-am moștenit nici mama nici tatăl; amândoi cu fețe subțiri, piele și os, fără nimic greoi sau butucănos în alcătuirea lor, de sus și până jos. Fără să le semene, Gelu, frate-meu, îi moștenise. Despre el se putea spune că era tras ca prin inel și cu un mers de ziceai că plutește. Deși eram pastramă de slabă, făptura mea avea ceva greoi, de parcă nu mi s-ar fi desprins cum trebuie din pământ picioarele cu glezne otova și de parcă sculptorul neștiut, care ne modelează cu totul, ar fi uitat să mai tragă o daltă-două obrajilor mei căzuți. Niciodată nu-mi părusem atât de urâtă ca-n vremea primei iubiri pentru vărul meu Gabriel. Inutil mă comparam cu două colege din clasă care erau fără dar și poate urâte. Față de ele eram zână, dar asta nu mă mângâia. Dacă nu-și oprise Gabriel ochii asupra mea, nici o comparație nu făcea nici doi bani. Eram perfect conștientă că niciodată n-aveam să-nsemn nimic pentru el, dar am luat hotărârea să-mbunătățesc măcar ceea ce n-aveam cum să schimb. Mergeam minute-n șir pe vârfuri pentru a-mi schimba călcătura apăsată, călcătura pe care-o au atâtea femei de la țară, călcătura omului împovărat mereu de greutăți și de greutățile vieții, care nu se cântăresc pe nici un cântar. Din cei șapte lei câți aveam cu totul, am sacrificat doi și m-am tuns. M-am dus la o coafeză tânără și am rugat-o să hotărască ce tunsoare socotea ea că-mi venea bine.

Mi-a ales una pe care n-am mai schimbat-o toată viața, fiindcă se potrivește tuturor vârstelor, așa cum se potrivesc albul și culorile pastelate. Părul, filat din creștet până la ceafă, iar în față, acoperind maxilarele câte o șuviță nițel subțiată la vârf. Mi-am adunat coada, mi-am împletit-o și am legat-o la amândouă capetele cu șiret albastru, pe care mi l-a dat pedagoga noastră. Albastrul e culoarea speranței. Pentru mine era culoarea inimii mele, potrivită vorbei „de foc și de inimă-albastră”; fiindcă de-acest foc, al deznădejdii și-al îndoielii cu privire la propria persoană, îmi tăiasem părul. În ciuda acestei schimbări exterioare, prin care uimisem pe toată lumea – eu, țăranca sută la sută – în suflet parcă intrasem la călugărie. Despre mintea mea n-aveam dubii. Dar asta nu mă făcea mai fericită și nici să-mi uit amărăciunea. Frumoasă nu eram, Gabriel nu mă băga-n seamă, dar de trăit trebuia să trăiesc; și să trăiesc de pe urma acelei minți la care natura nu se calicise. La bacalaureat nu fusese profesoară să nu-și arate părerea de rău că nu mă duceam la Facultate.

Prin nenea Ionel, mecanic de locomotivă, am ajuns la București, fără bilet. Mergeam prima oară-n viață cu trenul. Îmi bătea inima să-mi sară din piept când a pornit trenul și tot așa la fiecare oprire. La București, nenea Ionel m-a dus la soră-sa mai mică, măritată și ea cu un ceferist.

Tușa Lina, sora neicăi Ionel, avea o rudă după bărbat infirmieră la Spitalul Militar și s-a gândit să-mi găsească și mie un loc pe-acolo. Tușa Simina de la militari, știa tot ce mișca-n spital. Tocmai se pensionaseră două infirmiere. Salariul nu era cine-știe-ce, dar tot îți mai dădea un bolnav un măr, o prăjitură, poate și câte un bănuț. La cadre, unde mă dusesem cu tușa Lina și cu tușa Simina, șeful n-avusese nimic împotriva mea, doar că se mirase cum o fată de colectiviști, care terminase un liceu teoretic cu media 9,50, în loc să meargă la Facultate se angaja infirmieră.

M-am dus cu tușa Lina la spitalul Filaret pentru analiza Wassermann. Contra 25 de bani, tușa Lina a dat dintr-o farmacie telefon nașilor mei, cerându-le îngăduința de-a fi primite amândouă pe la ei. Din 1950, nașii mei, domnul colonel Iamandi și doamna profesoară Adelina Iamandi, se mutaseră la București într-un apartament, în care Oficiul de închiriere să nu le poată aduce pe nimeni. Vânduseră frumusețea lor de casă din Craiova de urâtul de-a o-mpărți cu alții, după noile reguli, spațiul fiind prea mare pentru doi oameni. Se și pensionaseră și se gândiseră că spre bătrânețe era bine ca omul să fie cât mai aproape de copiii lui. Tușa Lina a luat o sticlă de

țuică din cămară, a adunat niște cârciumărese dintr-un răzor din curte, a făcut din ele un buchet și am pornit-o spre nași.

„Tușă, s-ar fi cuvenit ca eu să nu merg la nași cu mâna goală; dar ce să le duc? Ale cinci ouă fierte și fărâmița de brânză pe care le am în traistă?”. Și am oftat ca omul obidit. „Lasă, fată, că o să ai și tu într-o zi. Nici noi n-o ducem ca Bim-pașa, da' tot ni se mai găsește una-alta, că omu' meu umblă prin toată țara și aduce și el ce găsește mai ieftin prin alte părți, și mai și capătă câte ceva”.

Nașii locuiau pe strada Doctor Lister, la parterul unei case în stil maur, cum văzusem într-un Larousse. În Craiova, asemenea case nu existau. Locuința se compunea dintr-o încăpere de cel puțin patruzeci de metri pătrați – cu o nișă în care se afla dormitorul, despărțit de rest printr-o draperie de pluș vișiniu – din baie și din bucătărie. Totul era pardosit cu pătrate de marmură albă și roz. Ne-au întâmpinat nașul și nașa. Eu le-am sărutat la amândoi mâna și le-am dus-o la frunte cum se făcea la noi la țară, în semn de respect. M-au sărutat amândoi pe frunte. „Adelina, te-ai tuns și-ți stă foarte bine”, a observat nașa. „Am vrut să arăt și eu ca de la oraș”, am spus eu cu tristețe, de parcă-aș fi vorbit de cine-știe-ce nenorocire. În vremea asta, mătușa Lina le-ntinsese timid – nașului sticla de rachiu, nașei – buchetul de cârciumărese, apoi le sărutase și ea mâna.

Am fost poftite să ne-așezăm pe două fotolii, alături de-o măsuță joasă. Nașa ne-a tratat cu o cremă de zahăr ars, o bunătate, și cu apă de la gheață. Eu nu știam ce să le spun, tușa Lina nici atât. Ca să nu stăm ca niște momâi – cum se-ntâmplă adesea între oameni din medii diferite și, mai ales, care se văd foarte rar – nașa a-nceput să mă-ntrebe ce mai era prin liceul fost „Elena Cuza”, unde fusese o viață profesoară. I-am povestit din fir a păr câte cojoace se-ntorseseră pe dos, cum ajunsese Rodica Neagu a mai mare și mai tare.

— Fata asta a fost totdeauna complexată, fiindcă erau altele mai deștepte și mai frumoase decât ea. Nu mă miră evoluția ei și nici evoluția unor profesoare, foste colege ale mele. Pleac-ai noștri, vin ai noștri. E lume talentată, care știe să trăiască bine oricând.

— Și alta făcută să care apă cu ciurul tot așa, oricând și cred că și oriunde, am zis eu cu amărăciune-n glas de parcă mi s-ar fi-necat corăbiile, pe care nu le-avusesem niciodată.

— Mă frapează la tine, Adelino, mi s-a adresat domnul colonel, tonul de om bătrân și dezamăgit. De ce ești atât de neîncrezătoare-n viață? Acuma e

timpul celor fără avere; e momentul să te-afirmi, fiindcă știu de la nevastă-mea ce bine-ai învățat și cât ești de isteață.

— Dumneavoastră-ați spus că e vremea săracilor. Sunt săraci și săraci. E vremea celor cu clanță mare. Dacă stai la locul tău, nu te ia nimeni în seamă, oricât ai fi de sărac. Nu se dau premii de sărăcie.

— Și pe tine cine te-mpiedică să dai și tu din gură ca alții, ca să-ți fie mai bine?

— Nu mi-e firea. Aș vrea să-mi fie și mie bine, dar cu un ban câștigat pe muncă, nu pe dat din gură.

— De, dădică, deschisese și tușa Lina gura, de, ete la omu-meu, de când l-au băgat în Partid, i-a mărit salaru', i-a dat cartelă la economat. Ne-ajungem și noi mai bine.

— Are timp și Adelina să vadă cum merg lucrurile-n lume. Acum e dezorientată. Are viața-nainte. Pe lumea asta, nimic nu e bătut în cuie. Dar hai să vorbim de lucruri practice: unde-ai să stai, Adelina?

— La tușa Lina, aci de față, și la nenea Costel. Sunt buni și m-au primit la dumnealor în bucătărie. Dumneaei e sora mai mică a lui nenea Ionel, cumnatul Maicăi. I-ați botezat și lui nenea Ionel copiii: pe Gabriel și pe Valentin.

Când rostisem numele „Gabriel”, îmi trecuse un cuțit prin inimă.

— Ei ce mai fac?

— Cine? Finii dumneavoastră? Sunt amândoi studenți la Medicină, la Cluj.

— Dar fratele tău…?

— Gelu? A terminat liceul anul ăsta. E mai mare decât mine cu un an. Ne-au dat la școală pe amândoi deodată. El a zis că pământ de-ar mânca și tot se duce la Drept. Până-n examen stă la un văr de-al Maicăi.

— Vrei neapărat să stai la mătușa și la unchiul tău?

— Nu e vorba de vrute, e pe puteri. Tot liceul am fost internă, precum știți. Dacă am un acoperiș deasupra capului, nu cer mai mult.

— Dacă ți s-ar oferi o cămăruță de serviciu ai vrea să stai în ea? Bine-nțeles, fără să-i superi pe unchiul și pe mătușa ta.

— Și pentru asta ce-ar trebui să fac?

— O zi pe săptămână, curățenie într-un apartament ca ăsta, sus la etaj, la soră-mea.

Și așa, în loc să stau la tușa Lina și la nenea Costel, în casă cu lemne, doi ani am locuit la familia Zamfirescu, în camera de serviciu, care pentru mine

a-nsemnat o emancipare: aveam un spațiu al meu pe care nu-l împărțeam cu nimeni. Camera era de trei pe trei, cu un divan bun, cu dulap de haine, cu o mobilă micuță cu sertare, cu o măsuță octogonală, cu un scaun tapisat. În încăperea de-alături erau o chiuvetă cu apă caldă și cu apă rece, closetul și un duș, pe care nu le-mpărțeam nici pe astea cu nimeni.

Doamna doctor Olga Zamfirescu, sora nașei, dintr-o privire și-a dat seama cât eram de săracă. Era destul să te uiți la rochia mea pepit grena cu negru, decolorată de-atâta spălat și la sandalele mele de pânză cenușie, ca să-ți faci o idee de „prosperitatea” din care descindeam. Deși nu era zi de la Dumnezeu în care să nu mă spăl din cap până-n picioare, iar sandalele mi le spălam o dată la două zile – din pricina tălpilor de cauciuc, din clipa când le scoteam din picioare nu se putea sta cu ele-n aceeași odaie, că puțeau de-ți mutau nasul din loc.

— Când vrei, te muți la noi, mi-a spus doamna doctor, îți aduci lucrurile și gata.

— Afară de ce e pe mine mai am o cămașă de noapte, un prosop și peria de dinți, la tușa Lina.

— Atunci, rămâi chiar de-acuma. Om mai găsi noi prin casă o cămașă de noapte și celelalte.

Cu toate că mă primiseră cum nu se poate mai bine și ea și nenea Costel, tușei Lina i se luminaseră ochii de bucurie când mă văzuse de la bun-început aciuită pe lângă alții.

O condusesem pe tușa Lina până la tramvai, promițându-i doamnei doctor că n-aveam să mă rătăcesc. Le știam adresa pe dinafară, iar la venire căscasem ochii cât cepele, atentă să-mi fixez cât mai multe puncte de reper.

— Ți-a pus Dumnezeu mâna-n cap. Ai să domnești la oamenii ăștia, oameni cu dare de mână. Ai văzut ce-aveau în casă? mi-a spus tușa Lina pe drum.

— Am să am și eu pentru prima oară-n viață un colțișor al meu.

— Ai să ai mai mult. Vezi cum te porți.

— Trag nădejde să n-aibă de ce să se plângă.

M-am întors la nașa ca să le spun noapte-bună și ca să le mulțumesc pentru binele pe care mi-l făceau. Oricât ar fi omul de adaptat la viața-n colectiv, nu se poate să nu-și dorească un loc numai al lui, cât de modest, dar pe care să nu-l împartă cu alții, mai ales că pe acești „alții” n-are cum să-i aleagă. Aflam de la nașa că în camera lor de serviciu locuia un frate al domnului colonel. Acest frate, inginer, fusese-nchis pentru aur. Nevastă-sa

murise cât fusese el în pușcărie, iar în locuința lor se instalase, știa el cine, și de-aceea nu-ncercase măcar un colțișor să obțină din casă. Răposata lui nevastă avusese prevederea să vândă tot, presimțind ce avea să se-ntâmple cu apartamentul lor situat pe Bulevardul Dacia. Asemenea „presimțiri”, în acea vreme nu țineau deloc de paranormal, ci erau ușor deduse din aplicarea așa-zisului comunism, care abolise orice lege sau regulă contravenind intereselor „de clasă”. Doamna Iamandi bătuse talciocul și consignațiile până vânduse tot, ca să nu dea nimănui – și-n primul rând ei înseși – bătaie de cap în cazul unei evacuări. Ajunsă acasă după o ultimă „excursie” în talcioc, pe-o vreme de arșiță, făcuse o congestie cerebrală; Dumnezeu avusese milă de ea și o luase în două zile, scutind-o, ca și pe cei apropiați, de nenorocirea care de obicei urmează după un asemenea accident. Plecând de la nași și luând-o pe scara interioară, spre apartamentul de la etaj, dădusem nas în nas cu domnul doctor, pe care nu-l văzusem până atunci. Mă inventariase dintr-o ochire și-nțelesesem că nu-l interesam. Cât de tânără și de nedusă-n lume ar fi, o fată pricepe din prima clipă că trezește sau nu un gând bărbatului care o privește.

— Bună seara, am spus eu cu un glas pierit, aș putea să vorbesc nițel cu doamna doctor?

— Și mai mult.

Și domnul doctor mi-a deschis larg ușa bucătăriei. Doamna doctor așeza masa de seară.

— Astă seară ai să mănânci cu noi, mi s-a adresat doamna doctor. Cred că ești flămândă. Domnul e soțul meu. Adelina e fina soră-mii. Ți-am spus că o să stea la noi, i se adresase ea lui bărbatu-său.

Doamna doctor ne-a pus fiecăruia în farfurie câte trei tartine unse cu unt, cu o felie de șuncă pe deasupra, șunca – o delicatesă de care n-avusesem niciodată parte. În trei căni, fiecare de altă culoare, a turnat un ceai rece, parfumat, invitându-mă pe mine să mi-l îndulcesc. Cu-asemenea mese de seară nu era de mirare că doamna și domnul doctor, deși se apropiau de șaizeci de ani, aveau niște trupuri ca la treizeci.

Am mulțumit pentru masă, am spălat ceștile și farfuriile cu un burete pe care l-am stropit mai întâi cu un fluid ce picura dintr-un flacon de plastic pe care scria ceva, englezește am crezut eu, ceea ce doamna doctor mi-a confirmat.

— E ceva anume pentru spălat vase, faianță, aragazul. Mi-l trimite fiemea din America.

În 1944, când se aflau în România reprezentanți ai Trupelor aliate, în sala de așteptare a unui dentist, Mariela, fiica doctorilor Zamfirescu, întâlnise un ofițer american. Dragoste la prima vedere, căsătorie într-o lună și plecarea într-una jumate în Statele Unite. Mariela avea pe-atunci optsprezece ani, iar americanul – douăzeci și trei. Ajunși la el acasă, amândoi se apucaseră de Medicină, stimulați și de faptul că tatăl băiatului, medic de renume la Boston, îi putea lua ca asociați la propriul cabinet. Mariela și soțul ei, Gene Buttler, erau în 1951 medici, aveau trei băieți, locuiau într-o casă mare și frumoasă, lucrau și la o clinică și la cabinetul doctorului Buttler-senior. Mariela avea grijă să le trimită părinților ei tot ce credea că le-ar fi ușurat viața și le-ar fi făcut plăcere. Bucuria cea mai mare le-o oferea aducându-i la doi-trei ani o dată în Statele Unite, în ciuda relațiilor reci dintre zisele State și lagărul moscovit, care-i despărțiseră de prin '46 pe foștii aliați, după ce aceștia-și împărțiseră lumea, încercând însă fiecare să se șurubuiască în spațiul celuilalt. Familia Buttler avea relații sus-puse în aristocraticul Boston, iar doctorii Zamfirescu nu se puteau plânge nici ei de lipsă de relații în regimul din România, comunist cum se pretindea el că este.

După ce am așezat ceștile, farfuriile și lingurițele, pe-un uscător de vase din material argintiu inoxidabil, cum vedeam pentru prima oară-n viață – trimis tot din America – am mai mulțumit o dată și am cerut voie să mă retrag „în cameră”. M-am codit mult până să zic „în cameră”, neîndrăznind s-o numesc „a mea”, în primul rând, fiindcă nu eram obișnuită să stau singură într-o cameră și mai ales fiindcă nu mi se părea cuviincios să numesc ceva „al meu” în casa altcuiva, într-un loc unde n-aveam nici un drept și unde eram doar beneficiara unei nesperate bunăvoințe.

În cămăruța cu dușul, pe chiuvetă – așezat pe o bucățică de ebonită, ca un grătar – m-aștepta un săpun parfumat, transparent cum nu mai văzusem. Pe sticla de deasupra chiuvetei – un pahar tot de ebonită, periuță de dinți și un tub de „Kalodont”.

Pe divan mă așteptau două combinezoane milaneze culoarea untului, nou-nouțe, două perechi de chiloți de aceeași culoare, o cămașă de noapte din „bemberg” portocaliu cu floricele albastre, o rochie dintr-un material cum nu mai văzusem până atunci: parcă era un burete subțire; strângeai rochia în pumni, îi dădeai drumul și nu făcea un pliu, o dungă. Aveam colege în liceu care purtau lenjerie de mătase naturală pe care tot așa o strângeai în pumni și nu se cunoștea. Asta însă era altceva decât mătase naturală. Alături de canapea era o pereche de sandale culoarea nisipului, cu

un toc de patru-cinci centimetri. Într-o sanda era un bilet. „Sper să-ți vină bine toate lucrurile. Să le porți sănătoasă. Nu veni să-mi mulțumești. Noapte bună”. Scrisul semăna cu-al doamnei Despina. Mutam fiecare sanda dintr-o mână-ntr-alta. Erau de piele de șarpe, încălțate doar de câteva ori. La liceu, în opt ani văzusem și eu la colege bogate, la profesoare, în vitrinele magazinelor tot felul de lucruri despre care la Brăteasa nici nu știusem că existau. Cântăream sandalele de parc-aș fi avut de gând să le vând. Față de-atâtea lucruri care erau acum ale mele mi se golise mintea. Mă uitam la ele de parcă m-aș fi aflat într-un magazin. Ciudat că nu mă bucuram. Fiindcă dintr-o dată o văzusem pe Maica dinaintea ochilor, pe Maica și pe-atâtea femei din Brăteasa, care de luni până sâmbătă purtau fusta pe dos și o-ntorceau pe față numai duminica pentru mers la biserică ori ca să privească și ele hora flăcăilor și-a fetelor, care se ținea-n mijlocul satului lângă fântâna Ciocârlănoaiei. În cele din urmă am încercat sandalele. Îmi veneau turnate. Cu ele-n picioare, în rochia mea pepit ieșită de-atâta spălat, m-am așezat pe marginea divanului, mi-am luat capu-n mâini și m-a podidit un plâns că simțeam cum îmi picurau lacrimile pe picioare. Într-un târziu mi-am oprit privirea peste sandale. Erau stropite de lacrimi. Am scos batista din sân și le-am șters. De ce plânsesem? Plânsesem peste hăul care de totdeauna și pentru totdeauna îi despărțise și-avea să-i despartă pe bogați de săraci. Tocmai acum când venise vremea săracilor! Acestora li se mai adăugaseră și sărăciții.

Spunându-mi Tatăl nostru de seară, îl rugasem pe Dumnezeu de sănătatea doamnei doctor și-a alor ei și ca tot ce-mi dăduse să fie primit.

Maica, fără să fi făcut măcar o zi de școală, învățase de la frații și de la verii ei mai mari Tatăl nostru. De la ea-l știam și noi. Și ne punea să-l rostim cu glas tare, pe mine și pe Gelu, până se-ncredințase că-l știam. „Maică, să-l spuneți în gând, în sufletul vostru, în culcare și-n sculare”. „Și pentru noi să nu-I cerem nimic lui Dumnezeu?”. „Să nu-I cereți. Că El știe ce vă trebuie. Dacă vrea vă dă, dacă nu vrea – nu”. „Dumneata, Maică, nu-I ceri nimic?”. După o tăcere care ni se păruse cât o veșnicie, se uitase la noi senin și ne șoptise ca pe-o taină: „Îi cer iertarea păcatelor și-o moarte ușoară”. Pe acea vreme abia să fi avut treizeci de ani. „Ce păcate ai matale, Maică?”. „Tot omul are, dacă nu cu fapta ori cu vorba, măcar cu gândul”.

După ce spuneam Tatăl nostru, de copil I-am cerut și eu lui Dumnezeu tot iertarea păcatelor și-o moarte ușoară. Cu gândul ăsta am adormit într-o cameră pe care pentru prima oară în viață n-aveam s-o-mpart cu nimeni.

Peste cinci zile eram angajată infirmieră la Spitalul Militar, la secția de Ortopedie, secție socotită cel mai greu serviciu dintr-un spital, și pe bună-dreptate. Majoritatea bolnavilor erau imobilizați și-și făceau nevoile la ploscă. E multă lume care spune „eu așa ceva n-aș putea face”, când i se relatează anumite situații în care te poate pune viața. În primele zile, până m-am învățat cu putoarea ploștilor și cu mirosul de spital, în general, la ore bune după ce ieșeam din tură abia de izbuteam și eu să-mbuc ceva, după ce mai întâi mă spălam până și pe dinți și făceam și gargară. „Așa e la-nceput”, mă asigurau infirmierele mai vechi, „după aia te speli pe mâini, intri-n debaraua de lenjerie și mănânci ca la restaurant”. Ele aveau dreptate. Ajunsesem eu slabă ca moaștele sfintei Filoftia, cum îmi spuneau colegele, dar mă-nvățasem cu toate, mă spălam pe mâini și mâncam „ca la restaurant”. Bună-rea, mâncarea ne era asigurată. Când ni se termina tura, colegele care distribuiau mâncarea bolnavilor aveau grijă să ne umple la bucătărie și borcanele pentru acasă. De la surori învățasem să fac chiar și injecții intravenoase. Doamna doctor Zamfirescu mă recomandase prin vecini celor care aveau nevoie de injecții și tot dânsa îmi stabilise „pretențiile”: doi lei – intramusculara, trei lei – intravenoasa. Din leafă și din ce mai câștigam cu injecțiile îmi cumpărasem un loden, o pereche de pantofi groși, de iarnă, și lână din piață, din care-mi împletisem o fustă nițel evazată și-o jachetă sub care puteam pune o mulțime de tricouri dăruite de doamna doctor Zamfirescu. Iar marele meu lux era să-mi iau în fiecare lună un kilogram de rahat, desertul meu, nu neapărat de preferință, ci potrivit pungii. Tot ce-mi prisosea le trimiteam părinților. Gelu avea cămin și cantină, învățase și el să facă injecții, iar eu îl mai milostiveam cu douăzeci-treizeci de lei. Drept recunoștință mă lua și pe mine la cinema, la teatru – unde biletele erau la jumătate de preț pentru elevi, studenți și soldați. Mi-aduc aminte că biletul de cinema pentru noi, „redușii”, era un leu. Gelu se-mprietenise de la cantină cu niște studenți de la Teatru și cu alții de la Conservator. Prin ei mergeam la repetiții generale și la teatre și la Filarmonică și la Operă. Opera nouă cred că s-a inaugurat prin '53-'54. Știu că acolo se duceau la muncă „voluntară”, în timpul construcției, Gelu și colegii lui. Noi, salariații de la munci cu spor de dificultate sau de periclitate, eram scutiți de-asemenea „voluntariat”.

Șeful nostru de secție era un general, reputat ca foarte bun ortoped. Venea de la șase dimineața-n spital și, înaintea raportului de gardă, controla secția din pivniță până-n pod. Într-o zi, când venea cu toată suita de medici

și de surori la vizita de dimineață, eu i-am ieșit dinainte cu un cărucior în care se afla o urgență, un soldat cu o fractură deschisă, de tibie și de peroneu. Se vede că domnul general – mie-mi venea tare greu să spun „tovarășe" unor oameni care numai tovarăși nu-mi erau – continua o discuție începută la raportul de gardă, probabil în jurul unei piese de Shakespeare, de curând prezentată la un teatru. Deodată, generalul se-ntoarce spre suită și-ntreabă: „Chiar, în ce an a murit Shakespeare?". După un moment de tăcere s-a auzit un glas: „La-nceputul secolului 17, oricum". Și, nici azi nu știu cum, m-am trezit vorbind: „În 1616". Generalul a făcut ochii mari spre mine, iar ceilalți s-au privit uimiți și a-ntrebare unul pe altul. „Și, mata, drăguță, de unde știi data exactă? Că ăsta este anul într-adevăr". „De la istorie", am răspuns cu glas pierit. „Și de unde știi matale atâta istorie?". „Câtă am învățat și noi în liceu". „Dar ce, mata ai făcut liceul? Ce fel de liceu?". „Liceul Elena Cuza" din Craiova, numit, după Reforma învățământului, „Liceul teoretic numărul 1". Nimeni n-a mai spus nici un cuvânt. Eu am rămas lipită de perete până a trecut suita și apoi am pornit-o-n trap săltat spre radiologie. Bietul soldat din cărucior era amețit fiindcă i se făcuse un calmant care să-i mai aline durerile și sperietura. Nu-mi venea să cred că avusesem îndrăzneala de-a mă băga ne-ntrebată în vorba unor oameni pentru care eu nici nu existam. Doar doamna Despina ar fi fost mândră de mine. Maica ar fi intrat în pământ de frică și de rușine. După această întâmplare, toată lumea care-i fusese martoră bănuia că ceva de la dosarul meu – dosarul de cadre – avea niscaiva bube, pentru ca o absolventă de liceu să ajungă infirmieră.

La o săptămână de la această întâmplare, întâlnindu-mă cu domnul general pe culoar în timp ce spălam cu teul pe jos îmi spune: „Du găleata și bâta asta la locul lor și vino la mine-n cabinet". La ușa cabinetului mi-a făcut semn să intru eu întâi. Față de ezitarea și de mirarea mea mi-a spus: „Întâi femeile".

— Fată dragă, spune-mi cum te cheamă?

— Boboc Argentina.

— Dragă Argentina – auzi „Argentina"! – ai bube la dosar și-ți dregi originea ca infirmieră?

Mai întâi am înghițit și-apoi m-am silit să vorbesc rar ca să nu-mi tremure glasul.

— N-am nici o bubă, domnule general. Sunt țărancă din Oltenia, cu părinți colectiviști. Am un frate student în anul întâi la Drept. Neam de

neamul meu n-a avut avere și n-a făcut politică.
— Și n-ai încercat la vreo Facultate? sau n-ai reușit?
— N-am încercat, fiindcă n-are cine să mă țină la Facultate.
— Dar la liceu cine te-a ținut?
— Am fost bursieră și frate-meu tot bursier.
— Bursieră ai fi putut fi și ca studentă.
— Domnule general, părinții n-au de unde ne da nimic. Trebuie să muncesc pentru ca să mă țin pe mine și-i ajut cât pot și pe ei.
— Dar fratele dumitale?
— Ca să facă rost de-un ban, mai face injecții, ca și mine, mai descarcă lăzi în Obor sau la Gara de Nord.
— Fată dragă, o soră de la sala de operații se pensionează, așa că rămâne un loc liber. Te-aș lua pe mata de pe-acum. Te-ar școli ea, fiindcă e foarte bună.
— Bine, dar nu trebuie să am o anumită școală pentru așa ceva?
— Ai să dai niște examene acolo. Se-aranjează lucrurile. Nu-ți face griji. De fapt ce-ai fi vrut să faci în viață?
— Aș fi vrut să fiu profesoară.
— Poți face destule facultăți la fără frecvență. Acuma se poate. Uitasem să te-ntreb unde stai?
— Într-o cameră de serviciu la o familie. Fac o dată pe săptămână curățenie și-atât.
Peste două zile făceam cunoștință cu sala de operații de la ortopedie. Sora Anișoara, cea care avea să-mi predea ștafeta, m-a rugat să nu leșin de ce-am să văd. Pe lângă plăgi deschise care sângerează, pe lângă depărtătoare de mușchi, zgomotul fierăstrăului și-al frezei te putea face să leșini ori să-ți iei lumea-n cap. Mi-am adus aminte cuvintele Maicăi: „Adelină, mamă, pe lumea asta am și eu o mângâiere: am trăit ca să le fiu de folos altora". Și ca infirmieră, munceam tot spre-a le fi de folos altora. Când am trecut la sală mi-am luat rămas-bun de la toți bolnavii din secție. Doi îmi fuseseră cei mai dragi: neică Tudor, invalid, rămas fără un picior de la Cotul Donului, și Sandu Iliescu, rămas fără mâna dreaptă, lângă Budapesta, și cu-amândouă timpanele sparte, fiind îngropat de-un obuz ale cărui schije îi tăiaseră și mâna, de sub cot. Neica Tudor cânta-n fiecare seară din fluier doine haiducești, cântece vechi populare și scotea din țevișoara aia cu găurele sunete ca toate păsările cântătoare. Iar de povestit nu te-ai mai fi săturat să-l asculți. Toate istorisirile sale se-ncheiau cu vorbele:

„Taică, ce ți-e scris, în frunte ți-e pus”. „Greu e fără picior, da' ăl mai rău îmi pare că nu mă mai pot sui pe cal să merg ca-nainte până-n vârf la Mândra. Da' dac-așa mi-a fost scris. Și de nu ne-ar mai purta ăștia pe drumuri la „reevaluări”, c-așa le zice, de parcă ne-ar mai crește mâinile și picerele la loc”. Sandu Iliescu avea 21 de ani când a rămas infirm pe viață. Fusese învățător. Când plecase la război „vorbea” și el cu-o fată. Când se întorsese cum se-ntorsese, îi spusese fetei că nu mai îndrăznea s-o ia de nevastă. Ce să facă o biată femeie cu un ciung și surd pe deasupra. Dar fata, cu toate protestele părinților ei, îl luase de bărbat, aveau doi băieți și-și câștigau viața de pe urma unui debit de tutun din centrul Craiovei.

Sandu Iliescu vorbea încet, ca foarte mulți surzi, dar atât de blând că-ți venea să-l mângâi ca pe-un copil. „După ce-am rămas fără mână, multă vreme simțeam că mă mănâncă podul palmei și-mi venea mereu să strâng din degetele pe care nu le mai aveam. Visez și-acuma, după șapte ani, că scriu pe tablă la copii cu mâna dreaptă. Și-n somn mă mănâncă iară-n podul palmei”; și dădea din cap, zâmbind resemnat. Și se-ntreba și el ca și neică Tudor: „De ce ne-or mai pune pe drumuri la „reevaluări”?”, dând din cap cu tristețe în fața unei nedreptăți făcând parte din același destin care-l hărăzise să fie ciung și surd.

Între atâta suferință, singura lumină era gândul la Gabriel care n-avea să mă iubească niciodată, iar pe care eu presimțeam că avem să-l iubesc toată viața, așa cum presimțeam că orice avea să mi se-ntâmple în această viață, atât de asemănătoare cu-a atâtora și-a atâtora, nimic nu ar fi fost în stare să spulbere amintirea acelui prim avânt al tinereții, cum nu ți se poate șterge niciodată amintirea primei dureri.

În clasa-ntâi, potrivit felului cum învățasem și-al notelor, ar fi trebuit să iau premiul întâi. Îmi și făcusem coroniță, împletisem câteva crengi de salcie și câteva cârciumărese din grădina Mumii, mama Taicăi. Asta-mi era coronița. Maica-mi făcuse cu iglița o pereche de cipici de bumbac văpsit în foi de ceapă, ca să nu merg desculță la serbare. Ghetele de la Crăciun nu mă mai încăpeau. Dar premiul întâi nu l-am luat eu; l-a luat fata învățătoarei de la clasa a doua. Am luat premiul doi, adică o cărțulie cu câteva povești ale lui Creangă. Noroc că Maica și cu Taica aveau treabă la câmp și nu veniseră la serbare. Am ocolit toți copiii, mi-am ascuns coronița sub șorț și-am luat-o pe ulițele ale mai lăturalnice până-am ajuns la pârâu, în jos de casa noastră. Am scos coronița de sub șorț, m-am uitat lung la ea și-am aruncat-o în apă. În jumătăți de tărtăcuță se trimiteau pe apă de Paști și de Sâmbetele

Morților lumânărele aprinse, de sufletul celor duși. Cât avea să-mi lase Dumnezeu mințile-ntregi, acea zi a umilirii mele prin nedreptate n-aveam s-o uit.

De când mă școlea sora Anișoara iar eu eram cu ochii când în instrumentar când în plagă, dragostea pentru Gabriel se-mbogățise cu duioșia milei. Ca student la Medicină era obligat să vadă același spectacol ca și mine – bineînțeles cu alte perspective – iar în plus mai trecuse și prin sălile de disecție. Doamne, cum să ciopârțești un biet trup în care a sălășluit un suflet ca și al tău? Cum să umbli cu un biet trup cum ai umbla cu un obiect oarecare, pentru simplul fapt că nu fusese recunoscut și cerut de nimeni spre a-și afla și el odihna-n țărână, cum se cuvine fiecărei făpturi care-a călcat pe-acest pământ?

Când aflasem că pe lume existau mineri, adică niște ființe care munceau pe sub pământ și-i mai și pândea moarte-n orice clipă, mă minunasem că printre oameni cineva își putea câștiga astfel pâinea. Mă minunasem și mai mult de curajul unor consăteni de-ai mei care plecaseră în Valea Jiului, la minele de-acolo, ca s-adune un ban pentru a-și face casă, încrezători în soartă și mai ales mânați de sărăcie. De când mă „transferasem” de la spălat pe jos, de la ploști și de la spălat closete, mă minunam și că unii oameni se făceau doctori. Unii se gândeau, când apucau acest drum, să-și ajute semenii; alții – la o pâine mai albă odată ajunși la liman. Oricâtă nevoie ar fi avut tot omul de ei și cât de albă le-ar fi fost pâinea, eu nu-i invidiam. Cât fusesem infirmieră aflasem că în sala de operații unii doctori înjurau ca la ușa cortului. Atunci nu zisesem nimic. Ridicasem doar din umeri, înjurăturile alea mi se păruseră din partea doctorilor un fel de-a-și da importanță și mai ales de-a le arăta altora că se socoteau mai presus de restul semenilor și că li se cuvenea să nu se sinchisească de ce credeau aceia despre asemenea „licențe” de limbaj.

Ajunsă în sala de operații, când în împrejurări critice pentru bolnavul de pe masă, îl auzisem pe domnul General slobozind niște-njurături fără adresă, dar țâșnite din bojoci și din rărunchi, altfel am judecat asemenea răbufniri. Nu porneau din nici un sindrom de superioritate ori de teribilism – spre impresionarea „galeriei” – ci din nevoia de a-și descărca o emoție care altfel ar fi făcut să-i plesnească ceva în creier, din imperioasa nevoie de-a restabili echilibrul pe care-l cerea viața pacientului. După o asemenea operație cu „vocalize”, cum numea domnul General intervențiile la care el înjura iar pacientul scăpa cu viață ca prin urechile acului, domnul General

m-a bătut pe umăr și mi-a spus: „Ei, Argentino, te-ai speriat?”. „M-am speriat. Am crezut că moare”. „Și eu m-am speriat. Mă gândeam că te-ai speriat și de-njurăturile mele”. „Domnule General, să știți că pentru ele n-am nevoie de dicționar”. Și-a izbucnit domnul General într-un râs de-a răsunat coridorul. „Deșteaptă mai ești, Argentino! Păcat că sunt eu așa de bătrân…”. „Și păcat că eu nu sunt frumoasă”. M-a strâns de umeri și s-a uitat în ochii mei. „Frumusețea nu e totul”. „E doar nouăzeci la sută”. Am râs amândoi, de data asta cu o bănuială de tristețe: Generalul – pentru tinerețea rămasă în urmă, eu – pentru permanenta mea lipsă de frumusețe. Înțelegeam, de când lucram la sală, și nevoia chirurgilor de-a bea o tărie sau un vin bun după câte o zi grea. Și domnul General, cât era el de echilibrat și de stăpân pe meserie, își ținea totuși în dulapul metalic din cabinet un clondir de palincă de piersici, o băutură cum nu cred să fie alta mai bună pe lume.

După o operație la care nu mai știam niciunul unde ne era capul, fiindcă bolnavul, cardiac și cu fractură dublă de coloană, prin spaimele iadului ne trecuse, la ieșirea din sală, m-am rezimat de perete, moale ca o cârpă și albă ca varul. „Ce e cu tine, Argentino, ți-e rău?”. Și domnul General m-a apucat de bărbie și și-a mișcat degetele prin fața ochilor mei. „Domnule General, acum m-a răzbit frica. Vă rog să nu vă supărați pe mine”. „Hai încoace să ne dregem de sperietură”, și m-a luat pe după umeri și m-a condus la dumnealui în cabinet. A scos două țoiuri mici, ca de cârciumă și le-a umplut cu băutură dintr-un clondir verde. „Băut-ai tu vreodată palincă de Turț?”. Am dat din cap a negație. „Dar ce-ai băut?”. „Păi, must, câte un pic de vin, de Paști și de Crăciun, și am gustat și țuică de dude, dar nu mi-a plăcut”. „Noroc, Argentino!”. Și domnul General mi-a-ntins țoiul cu băutură galbenă ca spicul de grâu și cu miros de piersică, apoi a ciocnit cu mine. Întâi am dus țoiul la nas, apoi am luat doi stropi în gură. Am simțit că-mi amorțește limba de tărie, dar nu înghițeam băutură ci mătase, mireasmă. „Ce bunătate! Eu dacă beau tot țoiul n-am să mă mai pot ține pe picioare”. „Bea cât crezi tu și nu-ți face probleme. Ce nu bei tu beau eu”. „Beți după mine?”. „Mai întâi că nu mă tem de microbi. Ăia care-mi sunt sortiți mie-s puși de-o parte”. „Domnule General, cum de v-ați hotărât să faceți meseria asta atât de grea?”, am prins eu curaj de la palincă să-i pun întrebări. „Părinții mei, Dumnezeu să-i odihnească, erau țărani ca și ai tăi. Am fost patru copii. N-am huzurit acasă, dar nici săraci n-am fost. Eram făcuți, noi copiii, la doi la doi ani unul de altul. Purtam unul de la altul încălțămintea și hainele până

ajungeau de aruncat la gunoi. Până la Liceul Militar, eu fiind cel mai mic dintre toți patru, o dată n-am purtat și eu ceva nou. Părinții aveau grijă să nu ne lipsească nici caietele nici cărțile de școală, dar ne dădeau fiecăruia ceva de făcut în gospodărie. Eram student și vara tot duceam oile la păscut și le mulgeam ca-n copilărie". „Câte oi aveați?". „Douăzeci, douășcinci, cam pe aici". „Avem și noi trei". „Tu știi să le mulgi?". „Da. Mulg și vaca". „De mic am fost, să zic curajos poate e prea mult, mai mult năzbâtios. Dacă făceau flăcăii un foc și se luau la-ntrecere la sărit peste el, hop și eu, mucea, să sar prin flăcări. La trecut Oltu-not ce să mai vorbim. Mă luam la-ntrecere cu oameni în toată firea. La noi la Călimănești, de unde sunt eu, nu e vară să nu se-nece careva-n Olt. Un frate-al mamei s-a-necat la șapteșpe ani, așa că mama, săraca, se albea de spaimă când auzea de isprăvile mele, o lăsau picioarele, se-așeza pe jos și se-nchina cu gând că m-o mai domoli Dumnezeu. Taica-i spunea: „Femeie, stai cuminte. Lasă nărodu-n pace, că ce-i e scris omului în frunte-i e pus". Într-o noapte, mama a visat un vis care ei i s-a părut cu tâlc. În vis, noi, ăi patru copii, doi băieți și două fete, și alți copii din vecini ne luaserăm la-ntrecere: care urcă mai sus în bradul din curtea noastră, un brad încă o dată cât casa. În visul mamei, fiecare a urcat cât a urcat și când nu l-au mai ținut puterile a coborât. Numai eu am urcat până-n vârf. Asta i-a-ntărit mamei credința că eu aveam s-ajung ceva-n viață. Frații și surorile mele au făcut Școala Normală și sunt învățători; o soră și-un frate – la noi, în Călimănești; o soră – la Ocna Sibiului. Mama visase visul ăsta într-o sâmbătă spre duminică. Duminică spre luni, pe-o noapte cu lună și cu cerul puzderie de stele, m-am strecurat din pat de lângă frate-meu, și-n izmene și cu cămașa suflecată, ca să nu mă-mpiedic, m-am urcat până-n vârful bradului. Mai greu mi-a fost la coborât. Asta m-a-ntărit și pe mine-n credința că visul mamei era o prevestire". „Și-ați mers la Liceul Militar". „Și-am intrat bursier la Liceul Militar. Pentru noi, la țară, nimic nu era mai sus decât să fii ofițer. Toate fetele de moșieri din preajmă erau măritate cu ofițeri. Profesorul nostru de higiena, medic militar, m-a-ndemnat să fac Medicina. „Măi, băiete, eu nu zic că milităria, ofițeria nu e meserie. Orice-ar da peste lume, stetoscopul și bisturiul nu ți le ia nimeni de la ureche și din mână". Și câtă dreptate-a avut, Dumnezeu să-l ierte, că s-a dus și el. Bărbatul soră-mii de la Ocna Sibiului, căpitan de artilerie, fiindcă l-au luat nemții prizonier de lângă Budapesta, cum s-a-ntors din lagăr, din Germania, l-au și deblocat. Acum e contabil la o fabrică de confecții, și asta cu mari pile și proptele. Dacă n-aș fi fost eu doctor, tot asta m-ar fi păscut și

pe mine, fiu de chiaburi, de! Așa, mă țin, că nu faci un specialist bătând din palme”. „Și ce specialist!”. „Dar tu de unde știi cât sunt de specialist?”. „Domnule General, doamna Anișoara mi-a fost un dascăl bun. Cu-atâta cât mai știu și eu de la anatomie din liceu și cu-atâta cât învăț acum pentru Școala de Surori pot să fac deosebirea între un doctor și altul”. „Să nu cumva să scapi vreo vorbă-n sensul ăsta față de careva”. „Fiți fără grijă. Eu tac ca peștele-n baltă. Am învățat că tăcerea e de aur”. „Eu câteodată simt că plesnesc de-atâtea vorbe-nghițite-n mine. Abia aștept s-ajung acasă la nevastă-mea să-mi descarc sacul”. „Aveți copii, domnule General?”. „N-am. Nevastă-mea a făcut două sarcini extrauterine, așa că…”. „Mă iertați că v-am întrebat”. „Ce e de iertat aici? Tu mi-ai pus o întrebare și eu ți-am răspuns. Când vrei să cunoști un om, e firesc să știi ce e cu el, mai ales când nu comiți nici o indiscreție, când răspunsurile lui sunt lucruri știute de toată lumea. Faptul că mă-ntrebi pe mine dacă am copii și nu pe alții dovedește că ești un om discret. A fost o vreme când lipsa copiilor mi se părea ca o amputare; în ultima vreme o simt chiar ca o ușurare. Nu știi niciodată la ce-i aduci pe lume. Mama, săraca, a murit nemângâiată că tocmai eu, mândria, fala ei, nu lăsam urmă pe lume”. Băusem încetișor aproape toată palinca din țoi. Nu mă simțeam amețită; prin tot trupul, din cap până-n picioare, parcă se destinsese un arc; destinderea asta îmi aducea împăcare și îmbunare față de viață. Mă simțeam atât de onorată că un om de importanța domnului General găsea de cuviință să stea de vorbă cu mine, ca de la om la om. „Argentina, acum te-ntreb eu pe tine – comit o mare indiscreție – ai un iubit, mă rog există vreun suflet de bărbat pe lângă tine?”. „Nu”, am răspuns fără șovăire. „Ei, fată dragă. Păi atunci să ne gândim să facem ceva pentru tine… mai întâi, buletin de București… pe urmă, rost de locuință cu acte-n regulă”. S-a uitat la mine, apoi pe fereastră. „Femeile cinstite cu greu se descurcă pe la autorități și nu numai… Tu să-i aprinzi o lumânare lui Shakespeare”, și mi-a zâmbit părintește, ca unui copil cam nedreptățit de soartă. Cred că privirea mea a fost a unui cățel azvârlit care, în loc de-un picior în coaste, primește o mângâiere. Apoi mi-am mutat ochii peste buchetul de tufănele aurii și mov de pe birou așezate într-o oală de pământ roșu, burtoasă, ca ăle de sarmale. Tot spitalul știa că domnului General îi plăceau florile. Familiile pacienților îi aduceau feluri felurite, fiecare după puteri, iar Generalul le trimitea în toată secția. Numai în sala de operații nu aveam flori. „Argentino, ia florile astea”. „Cum să le iau?! Le stă așa de frumos aici, pe biroul dumneavoastră…”. „Las' că mâine primesc altele. Tu

dacă pleci cu ele faci lumea să te vorbească și-ți crește prestigiul. Ascultă ce-ți spun eu”.

Dacă nu toți oamenii, măcar unii trăiesc momente pe care și le-aduc aminte cu drag. Domnul General se gândea cum aveau să-mi ridice prestigiul florile dumnealui, prestigiul în fața celor din jur. Adevăratul prestigiu, față de mine însămi, mi-l ridicase statul la taină cu domnul General. Îmi vorbise ca unui egal un om pentru care, până-n acea zi, nu crezusem că însemnam mai mult decât o utilitate. Când am ajuns acasă, am dat nas în nas cu domnul doctor Zamfirescu. Oricât era el de stilat, de om de lume, și tot nu și-a putut ascunde mirarea din privire, o mirare ușor ironică, în limba alor mei de la Brăteasa, privirea asta ar fi-nsemnat „Etete la ea…!”. Am simțit nevoia să răspund acelei priviri printr-un zâmbet enigmatic. Se deștepta și-n mine o picătură de vanitate muierească. Am pus florile într-un vas de porțelan albastru-nchis – cobalt cum aveam să aflu – și le-am așezat pe-un gheridon – altă îmbogățire a cunoștințelor mele. Am oprit câteva tufănele și pentru vasul mic de flori din cămăruța mea, vas de pământ smălțuit, culoarea griului de primăvară, în care se rătăciseră niște frunze ruginii. I-am cerut voie domnului doctor să șterg praful din casă cât timp avea să mănânce dânsul în bucătărie. Pe mobilă îl ștergeam cu niște petice de finet îmbibate cu un lichid antistatic, iar pe veioze, pe aplice și pe cele două candelabre de fier forjat din salon îl adunam cu pămătufuri de pene, cărora doamna doctor le spunea pliumó, ca pe franțuzește. De câte ori ajungeam la bibliotecă citeam ce scria pe cotoarele cărților, scoteam câte una din raft, o răsfoiam și o puneam la locul ei. Literatura română era separată de cea franceză și de cea medicală.

De când lucram la sala de operații și mă-nscrisesem și la Școala de Surori, doamna doctor îmi dăduse tot ce credea dânsa că putea să-mi folosească din cursurile și din cărțile după care-nvățase; și dicționare franco-române și româno-franceze care să mă ajute la nevoie; și dacă totuși mă-mpotmoleam, doamna și domnul doctor erau gata oricând să mă lumineze. În ziua cu florile și cu palinca – așa cum aveam să-mi însemn în minte acea zi – ștergând praful din bibliotecă mi s-a oprit privirea pe cotorul de piele al unei cărți. În partea de sus, pe roșu, scria LETTRES PORTUGAISES, iar mai jos, pe verde, LETTRES DE MLLE AĎSSÉ. Tocmai îmi dădeam osteneala să deslușesc pagina de titlu, când m-am trezit cu doamna doctor lângă mine. Am tresărit fiindcă, absorbită cum eram, iar doamna doctor purtând pantofi cu tălpi de crep, n-o auzisem când intrase-n

salon. „Ia te uită ce flori frumoase ne-a adus domnul doctor!”. Eu am tăcut. „Adelina le-a adus, nu eu”. Din ușa salonului domnul doctor și-a însoțit vorbele cu un gest larg. „Un bolnav venit la control ne-a adus flori pe secție”, am zis eu într-o supremă inspirație! Doamna doctor, ca să-mi ridice acțiunile față de bărbatu-său, mi-a aruncat un zâmbet complice. Domnul doctor mai credul și-a privit nevasta în așa fel de parcă nu-și revenea din uimire, adică: „Ce zici, te-așteptai la așa ceva?!”.

Câtă dreptate avea domnul General: erau de-ajuns niște flori ca să-ți așeze-n jurul capului o aură de întrebări măgulitoare. „Doamnă doctor, v-aduceți aminte ceva despre cartea asta… despre Scrisorile astea portugheze?”. I-am întins doamnei doctor cartea. A citit pagina de titlu, a răsfoit începutul cărții, a părut nedumerită, a mai citit o pagină și și-a dus un deget la tâmplă. „Acum mi-aduc aminte. Nici nu mai știu când am citit-o, dar știu că la vremea aia mi-a rupt sufletul. E vorba de-o călugăriță portugheză din secolul șaptesprezece, pe care-o părăsește un bărbat pe care l-a iubit… l-a divinizat”. Ochii doamnei se-ntunecaseră ca de-o durere surdă în momentul când evocase povestea femeii abandonate. N-aș fi știut să spun ce anume din vorbele doamnei doctor, din crisparea de-o clipă de pe fața, ei mi-au trezit bănuiala că pusesem degetul pe-o rană. „El a iubit-o?”, m-am trezit s-o-ntreb pe doamna doctor. „A iubit-o!”. Eu am dat din umeri a nedumerire. Doamna doctor mi-a pus o mână pe braț, dar am simțit-o undeva departe. „Adelina, dac-ai ști cât poate omul să uite… Dacă vrei să citești cartea asta, citește-o… ți-o dau ție. Dacă nu-nțelegi unele lucruri întreab-o pe soru-mea”.

Așa a intrat în viața mea Călugărița portugheză1, care trăise de-adevăratelea și nu doar în închipuirea unui autor, iar scrisorile ei nu erau nici ele închipuire ci strigătul unei inimi sfâșiate, sângerând de durerea femeii părăsite. Citisem într-un autor român că o femeie nu iartă un bărbat care o părăsește nici dacă nu l-a iubit. Dar când l-a iubit! Portugheza mea, Mariana Alcoforado, ierta, își făgăduia să uite, se revolta, sufletul ei trecea prin chinurile iadului mai ales când își amintea clipele de fericire ajunse cătușe dureroase într-o temniță din care nu putea să evadeze: temnița propriei ființe. Eu făceam cunoștință cu Mariana printr-o traducere. Cum or fi fost strigătele astea deznădăjduite în limba ei, netrecute prin mintea și prin sufletul unui intermediar. Am citit scrisorile, cinci la număr; de la primul la ultimul rând, fără dicționar. Pe urmă aveam să le iau pe îndelete, încercând să pătrund fiecare cuvânt și dincolo de cuvânt. Aveam să mă

cufund în durerea ei, închipuindu-mă în locul ei. Și-n toată durerea mă năpădea câte-un val de fericire. „Nu pot să nu recunosc pasiunea pe care mi-ai dăruit-o și care m-a făcut să-mi pierd judecata. Eram tânără, eram încrezătoare; îmi închipuiam că-ți datoram farmecul și frumusețea pe care mi le descopereai și pe care mă făceai să le văd și eu, prin laudele dumitale necontenite”. Ce n-aș fi dat să fi avut temei să-i scriu și eu lui Gabriel asemenea scrisoare. Să fi avut parte nu de pasiunea lui, dar măcar de-o privire a lui de bărbat către o femeie. Să mă fi strâns în brațe o dată, una singură, măcar din capriciu, din curiozitate… și tot i-aș fi fost recunoscătoare întreaga viață. Așa, strângeam în brațe perna, și-o udam cu lacrimi, gemând încet „Gabriel, Gabriel”. Mi-l închipuiam bolnav, iar eu salvându-i viața, legându-l de mine prin greaua povară a recunoștinței. Mariana avea ce să-i scrie cavalerului Noël Bouton de Chamilly, conte de Saint-Léger, marea ei dragoste. Avea ce să dezgroape, avea de ce să-l învinuiască, avea peste ce fericire apusă, îngropată sub cenușă, să plângă. Dacă aș fi avut și eu ce să-i scriu lui Gabriel. Eu n-aveam curajul personajului feminin dintr-o carte a lui Stefan Zweig, o fată infirmă care, înainte de a-și lua viața, îndrăznește să-și strige în scris dragostea și să i-o aducă la cunoștință unui bărbat care nici nu-i bănuise existența. Da, dar pe mine Gabriel mă cunoștea. Prin cuvântul „rușine”, țăranul înțelege nu numai teama de-a săvârși și de-a i se descoperi fapte urâte, nu numai pudoarea, dar și teama de ridicol. Pentru Maica, vorba asta era mult mai cuprinzătoare decât pentru orice intelectual. Când zice țăranul „să nu te faci de râs ori de rușine”, ideea de ridicol este la fel de puternică, dacă nu chiar mai mult decât cea de-a nu te da de gol cu un lucru urât, nepermis. Să fi-ndrăznit să-i scriu lui Gabriel că ființa mea întreagă i se-nchina, când știam că iubea sau măcar era legat de-o altă femeie? Lui, care văzuse că-l iubeam, fiindcă numai un orb n-ar fi băgat de seamă. Oricât îl iubeam, n-aveam să i-o spun niciodată. În mine, țărăneasca rușine biruia orice elan nesăbuit al dragostei. Îi puteam scrie lui Gabriel scrisori pe care să nu i le trimit niciodată. Îmi aflasem o prietenă în femeia părăsită, din secolul șaptesprezece; mă substituiam ei, iar în locul domnului de Chamilly mi-l închipuiam pe Gabriel.

Cât ocupă oare în viața noastră închipuirea? Oricât de mult ar fi-nsemnat în viața mea trăirile imaginare, nu trebuia să uit că zilnic mă aștepta sala de operație, cu suferințe care n-aveau de-a face cu luminoasa, dar și cețoasa închipuire. Acolo trebuia să fiu prezentă nu doar cu trupul ci cu toată atenția

și cu toată răspunderea – măruntă cum eram eu în angrenaj – pentru viața unor oameni ca și mine, despre care n-aveam cum să aflu cât trăiau de-a-devăratelea și cât cu închipuirea.

Citisem undeva că dragostea ignoră demnitatea. Scrisorile Marianei Alcoforado erau o ilustrare a observației acesteia. Eu, țăranca din Oltenia, n-aveam să-ncarc niciodată sufletul unui om cu mărturisirea dragostei mele. N-aveam să-ncarc sufletul unui om care n-avea decât vina că-l iubeam. Dac-aș fi fost frumoasă… măcar teamă de ridicol nu mi-ar fi fost…

A doua zi după „întâlnirea” mea cu Mariana Alcoforado, Generalul a operat trei cazuri fără probleme, fără complicații. În asemenea împrejurări ne spunea câte o glumă când ieșeam din sală, ne chema în cabinet și ne trata cu pateuri, cu fursecuri, cu bomboane aduse la iuțeală de la o cofetărie din apropiere. Buna lui dispoziție m-a încurajat să-i povestesc despre succesul de imagine – cum se spune în zilele noastre – pe care mi-l aduseseră tufănelele din ajun. „Păi, ce ți-am spus eu?… Ca să menții succesul ăsta, ia câte flori poftești și când poftești de la mine din cabinet. Îmi ceri cheia și gata”. Cam o dată pe săptămână dijmuiam florile din cabinetul domnului General: atunci când cele de-acasă începeau să se ofilească. Mă-nvățasem să numesc „acasă” apartamentul familiei Zamfirescu. În viața de oraș pe care-o duceam, destul de grea, dar floare la ureche pe lângă viața părinților mei și-a oricui se „arănește” cu sapa, în viața asta de cucoană de oraș, mi se făcea un dor de pădurea de tei din marginea Brătesei, un dor care se-asemuia doar cu dorul de Gabriel. Mă visam noaptea cu boii și cu vaca la păscut în pădure. Simțeam mirosul teilor în floare și stăteam culcată-n iarbă, cu ochii pierduți prin nori fumurii și albicioși, până mă uita Dumnezeu. Și trăiam o pace și-o-mpăcare a lipsei de orice gând. Și-n vis ca și-n viața pe care o lăsasem în urmă. Și deodată, în vis, ca și aievea, îmi suna în minte glasul Maicăi: „Adelino, maică, ai grijă să nu ne ia vitele la gloabă, că ne omoară tat-tu”.

Primăria și Ocolul silvic îngăduiau sătenilor să pască vitele în pădure, dar să nu se fi atins de locurile cu puieți că era vai de om. De Maica mi se usca sufletul de dor și chiar și de Taica, așa cum era el, de-i plăcea să bage frica-n tine, la fel ca „bâta”, maică-sa, de-i zicea lumea „melița lu' Necuratu'”. Maica nu ne pupa, nu ne mângâia decât arareori, dar în ochii ei vedeai atâta milă și-atâta duioșie câtă nu dau nici brațele, nici buzele, nici vorbele. Când ne loveam, ne julеam genunchii, ne certa careva, și eu și Gelu ne lipeam de dânsa și ne băgăm capul în subțioara ei. Și ea ne strângea

încet lângă trupul firav și ne șoptea „lasă, maică, lasă, că toate trec și noi cu ele”. Eram recunoscătoare sorții pentru casa în care stăteam, pentru munca la spital, care-mi asigura hrana, îngăduindu-mi din ce câștigam să mă chivernisesc și eu cu câte o țoală, să-mi adun și materiale de-un cearșaf, de-o față de pernă și să le trimit alor mei tot ce puteam agonisi și eu: biscuiți, dropsuri sau bomboane umplute cu marmeladă, un pic de zahăr, arpacaș, chiar și untdelemn și câte ceva de-mbrăcat, cumpărat din talcioc, așa cum mă-nvățaseră doamna doctor și nașa.

Din talcioc i-am luat taicăi, pe-un pol, o căciulă de astrahan brumărie, o frumusețe, cum nu purtase neam de neamul nostru. Gelu, care mergea mai des pe-acasă – îl ducea nenea Costel cu trenul, fără bilet – mi-a spus că Taica o pusese pe Maica să-nvelească-ntr-o năframă și-n frunze de tutun căciula și s-o pună-n lada cu țoalele de moarte. „Mărie, asta nu e căciulă de purtat. Asta mi-o pui în tron când oi muri”. Mi-a venit și să râd și să plâng. N-aveam eu să schimb rânduielile noastre țărănești: pentru înfățișarea la Dumnezeu trebuie să pui pe tine ce ai mai bun, lucruri cuviincioase, adunate-n ladă încă de la tinerețe, că omul nu-și știe zilele. M-am mai dus o dată în talcioc și i-am cumpărat Taicăi o căciulă de oaie, pe care să se-ndure s-o poarte. Maica umbla iarna cu-o șubă de dimie căptușită cu piei de miel, aceeași de când o știam. Duminica, la biserică, pricepusem din privirile ei că jinduia la o scurteică de postav negru, cu căptușeala și cu marginile de vulpe, cu firul des, vânată iarna, cum aveau ale lui Ciobănescu și-ale lui Șoavă, de li se-nfunda capul în blană. Și frumoasă și ținea și de cald. Mi-am pus în gând să bat talciocul până aveam să-i găsesc și maicăi scurteică și-o broboadă cu ciucuri.

Talciocul era magazinul universal, supermarketul acelor timpuri. De la bijuterii, la ciorapi rupți și desperecheați, găseai tot ce cu gândul nu gândeai. Văzând că mă-ntorc de câteva ori de la talcioc cu mâna goală, doamna doctor m-a-ndemnat să-i cumpăr Maicăi palton. „Doamnă doctor, la noi, femeile nu poartă palton. Umblă cu câte-o șubă de dimie pe frig mare. Scurteica e de mers la biserică, la o nuntă, la o cumetrie. Dumneavoastră sunteți doamnă de oraș, n-aveți de unde să știți cum e la noi, la țară”. „După câte-nțeleg eu, scurteica e cam ce e vizonul sau agneau-rasé-ul la oraș. Adică o summa a eleganței”. „Chiar așa e. Dacă i-aș trimite eu Maicăi un palton de cea mai bună stofă și cu guler de vulpe albastră cum aveți dumneavoastră, dacă s-ar îmbrăca-n el ar arăta-o lumea cu degetul. Palton la noi poartă numai învățătoarele și doctorița de la Rojiște, de la

Dispensar”. „Atunci nu ne rămâne decât să bați talciocul pân-ai să găsești scurteică”, a zis doamna doctor, fără ironie, ca omul care nu ia-n derâdere obiceiurile altora, pentru că aceia țin de altă categorie socială.

Doamna doctor și domnul doctor – ca și nașii mei – vorbeau între ei franțuzește. Când apăream eu, o dădeau numaidecât pe românește. „Doamnă doctor, domnule doctor, am o rugăminte față de dumneavoastră: vă rog să vorbiți și cu mine franțuzește. Am să vorbesc și eu cum m-oi pricepe, iar dumneavoastră vă rog să mă corectați la orice greșeală. Ar fi păcat să stau pe lângă dumneavoastră și să nu trag folos din ce știți dumneavoastră”. Din acea zi, în orice moment când mă aflam în bucătărie, de obicei serile, doamna doctor mă punea să-i povestesc pe franțuzește cum îmi petrecusem ziua. După vreo patru-cinci luni de asemenea exerciții mi s-a dezlegat limba și puteam spune că n-aș fi murit de foame dacă prin nu știu ce minune m-aș fi trezit în Franța sau prin alte locuri unde se vorbea franțuzește.

„Ce-nseamnă mintea sănătoasă și proaspătă de țăran: cât de ușor înveți tu orice, Adelina”, m-a complimentat doamna doctor, pentru progresele mele de franceză. Acum înțelegeam mai bine scrisorile călugăriței mele portugheze. Iar în gând îi compuneam lui Gabriel câte o scrisoare în franțuzește. Chiar și-n gând îmi era mai ușor să-i spun pe franțuzește că-l iubeam decât în limba noastră. O limbă străină e ca o pânză între tine și cel căruia îi vorbești, ca o mănușă care-ți desparte mâna de mâna celuilalt. Nici un timp al vieții mele n-a fost mai plin de învățăminte și de-nvățătură decât orele de română cu doamna Despina și decât cei doi ani petrecuți în casa doamnei și-a domnului doctor Zamfirescu. Ce mult am învățat din albumele lor de artă și câte frumuseți am văzut! Când mă duceam și eu din curiozitate prin consignații, începeam să deosebesc stilul mobilelor, să deosebesc pictorii nu doar după cât îmi plăceau tablourile lor și după preț, ci după ce țineam minte despre fiecare din albumele doamnei doctor. Pășisem timid, dar cu stăruință și cu mult respect în încăperi de viață despre care abia de-auzisem în liceu. Și nu din vreo ambiție de-a face pe deșteapta față de cineva, ci din curiozitatea, din aviditatea de-a afla cât mai mult despre lumea în care trăiam, în care, material, eram atât de îngrădită de gardul înalt al sărăciei. Față de viața mea din liceu puteam spune că „m-ajunsesem”. Mai întâi mâncam pe săturate, îmi luam și kilul de rahat cu nucă în fiecare lună, îmi ajutam părinții, îmi ajutam fratele, îmi luam câte ceva de-mbrăcat, căpătasem gustul talciocului, de unde îmi cumpăram pe nimica toată câte un

lucrușor după cât mă ducea mintea: un vas turcesc de alamă, burtos, îngustat la gură, cu tot felul de incizii pe el – „versete din Coran”, cum avea să mă informeze doamna care mi-l vânduse – un cuțit de tăiat hârtie, argintiu, cu un mâner ajurat – persan mi s-a spus – o tavă de ceai, făcută parcă din solzi, cu două mânere cu o lucrătură de-ți lua ochii. „Adelina, dar știu că ai gust. Numai lucruri unul și unul iei. Bravo ție!”. Când m-a-ntrebat de preț, doamna doctor a dat din cap. „Ieftin, dar puteai să te mai tocmești”. „Doamnă doctor, lucrurile astea nu cer de mâncare. Dacă omul le vinde, înseamnă că are mare nevoie de bani. Eu fără ele pot să trăiesc. Dacă totuși mă-ncumet să le cumpăr… să mă mai și tocmesc…”. „Adelina, deși ești copil sărac, ești tare generoasă. Puține doamne, și cu pretenții, s-ar purta ca tine. Bravo ție, ești un suflet de om”. Și fiindcă doamna doctor era și ea un adevărat suflet de om, atâtea haine mi-a dăruit în doi ani și tot timpul vieții ei, cât nu mi-aș fi cumpărat eu într-o sută de ani.

Ca omul care n-are nimic de ascuns și ca săracul văzut ca găina-n grămadă, mă-mbrăcam cu tot ce-mi dădea doamna doctor, de-ajunsese lumea-n spital să-și dea coate când mă vedea, fiindcă știau toți că, deși lucram ca soră la sala de operații, continuam să am leafă de infirmieră. Domnul General, singurul, știa sursa prosperității mele. „Nu fi proastă și nu spune nimănui de unde ai țoalele-astea. Las' să creadă că te ții cu vreun barosan”. Deci domnul General nu excludea posibilitatea ca – eu! – să mă țin cu vreun barosan. Asta m-a făcut să pășesc mai țanțoș pe picioarele mele cu glezne otova, mai ales de când îmi dăduse doamna doctor niște ghetuțe cu toculeț, care urcau până spre mijlocul pulpei, acoperindu-mi exact partea necioplită de Dumnezeu. Dacă s-ar fi purtat ghetuțe și vara…

Primul presupus barosan căruia i-aș fi datorat dărnicia a fost domnul General. Nimic din comportamentul meu respectuos și de ființă nebăgăreață nu îndreptățea asemenea presupunere. Domnul General, vulpe bătrână, care la vremea lui nu fusese chiar ușă-de-biserică, vrând, fără dar și poate, să mă salte în ochii mediului ambiant, nu încerca în nici un fel să spulbere acest zvon. În pauzele dintre operații mă lua cu dânsul în cabinet. Pentru presupuse giugiuleli și cine-știe-ce prăpăstii între un bărbat de șaizeci de ani și o fată de nouăsprezece. Cum ajungeam în cabinet, încuia ușa, își scotea bluza, se-ntindea pe canapea, iar eu mă duceam și-l masam din creștet pân' la brâu. „Argentino, ai mâini de aur. Cred că nici gheișele nu masează mai bine”. Și cunoștințele mele se-mbogățeau. Aflasem ce era și cu gheișele. „Unde-ai învățat tu, fată dragă, să faci masaj mai ceva ca ăia de meserie?”.

„Când o dor pe Maica oasele și carnea, o trag cu gaz din cap până-n vârful degetelor de la picioare”. Pe domnul General îl masam cu talc. La ultimele mișcări îi spuneam „să vă fie de leac”, iar el, după ce-și punea bluza, se-nclina și-mi săruta ceremonios mâna.

Prima dată am fost atât de uluită că am rămas cu mâna în aer ca o pasăre aripată. Domnului General ceva i s-a topit în ochi, i-a-nchis o clipă și mi-a șoptit „mulțumesc, Argentina!”. Am băgat de seamă că nu mai folosea vocativul „Argentino!”. Apoi, oricâte complicații s-ar fi ivit la sala de operații, ofta, mormăia, dar uitase de-njurături.

Într-o zi, când dânsul ieșise din sală iar eu număram încă o dată pansamentele de absorbit sângele, din veșnica mea teamă de-a nu uita vreunul în plagă, am simțit o privire ațintită-n ceafă. Era privirea albastră precum cerul a locotenentului Gheorghiu, care fusese mâna a doua la operație. „S-a-ntâmplat ceva, domnule doctor?”, l-am întrebat cu teamă-n glas. M-a măsurat din cap până-n picioare cu-o privire fără echivoc. Nimeni nu se uitase vreodată așa la mine. Îmi bătea inima ca la iepurii fugăriți. Locotenentul a ridicat din sprâncene și mi-a spus pe-un ton glumeț: „Nu s-a-ntâmplat nimic, dar poate că aș vrea să se-ntâmple”. Și iar m-a măsurat din cap până-n picioare. „Dacă n-ai costa așa de scump… Eu, un biet locotenent, nu pot intra-n competiție”.

Mi s-a urcat sângele la cap, dar judecata mi-a spus s-o dau pe glumă. „Domnule locotenent, atunci nu ne rămâne decât s-așteptăm să-naintați în grad”. Și ne-am pornit amândoi pe râs. Știam despre el doar că fusese-nsurat cu-o farmacistă din spital, o fată mărunțică, delicată, cu trăsături frumoase, cu-o privire în care bănuiai permanenta așteptare a unei catastrofe. Și catastrofa se petrecuse: i se desfăcuse contractul de muncă și nici măcar un post de infirmieră nu găsise.

După aproape un an de când fusese concediată, sosise din partea ei câte o scrisoare cu același conținut, una adresată farmacistei-șefe, cealaltă colonelului-șef al laboratorului: „De un an de zile încerc să aflu un mijloc de-a-mi câștiga pâinea și n-am aflat. Am vândut bruma de lucruri rămase de la părinți. Nu mai am ce vinde. Viața mea a ajuns într-o fundătură. Nu mai am putere să lupt cu foamea și cu insomnia. Singura mea legătură cu viața, singura mea obligație față de viață era motanul meu. El a murit acum o lună. Moartea lui îmi ușurează despărțirea de viață. Am reușit să-nfrâng groaza față de moarte, înfiptă în fiecare fibră a ființei noastre, îi mulțumesc lui Dumnezeu și-i mulțumesc lui Mițuș al meu că m-au dezlegat de-această

groază. Vă rog să mă iertați că vă scriu aceste rânduri. Am lăsat, ca un ban alb pentru zile negre, unor vecini cumsecade, banii de incinerare și am compus și scrisoarea fată de autorități (ca să nu-mi facă necropsie).

Rămâneți cu bine și, dacă vreodată am să vă trec prin amintire, să nu vă gândiți la mine cu tristețe ci cu un zâmbet și chiar cu invidie. Eu am trecut și ultimul examen.

Lucia Cantemir, fostă Gheorghiu”.

Lucia Cantemir, fostă Gheorghiu, scrisese cele două scrisori acelor doi oameni care ar fi putut s-o apere când i se desfăcuse contractul de muncă; ar fi putut s-o apere, dar n-o făcuseră. Cei doi n-ar fi arătat în veci de veci cuiva scrisoarea ce venea ca o mustrare din lumea de dincolo. Dar biata Lucia Cantemir mai trimisese aceeași scrisoare nu-se-știe-cui. Cuiva care o multiplicase la șapirograf și o-mprăștiase în tot spitalul. Știu că domnul General s-a albit la față când a citit-o, s-a lăsat pe scaunul de la birou și și-a luat capul între mâini. „Domnule General, ce s-a-ntâmplat?”, l-am întrebat eu, alarmată. Fără nici un cuvânt mi-a-ntins foaia de hârtie. Am citit-o o dată, de două ori, de trei ori și parcă refuzam să-i dau crezare. Până la urmă m-am închinat și-am șoptit „Dumnezeu s-o ierte și s-o odihnească!”. „Au dat-o afară fiindcă i-a rămas un unchi în Franța, fratele maică-sii”, a sunat într-un târziu explicația tragediei a cărei victimă fusese Lucia Cantemir.

Noi, copiii din sat, mergeam după carul cu mortul fiindcă la răscruci, unde preotul făcea o cetanie, se azvârleau și ceva creițari, vama de trecut dincolo. Ne buluceam cu toții că doar de-om apuca și noi vreunul. Apoi, la cimitir, ne mai milostiveau neamurile mortului cu câte-un colac și ne mai puneau în palmă o lingură de grâu îndulcit – coliva – în care-ntingeam cu bucățele din colac și apoi ne lingeam palma. Ne duceam la mort cum ne duceam și la nunți și la botezuri. Pentru noi, moartea nu era prilej nici de mirare, nici de-ntristare. Până la douăzeci de ani nu plânsesem după nici un mort. Țineam minte doar vorbele unei vecine ale noastre căreia-i murise în același timp și-un ginere, om în floarea vârstei, și porcul. Stând de taină cu-o fată de-a ei – nu cu aceea rămasă văduvă – fiică-sa-i spusese la un moment dat vecinei noastre: „Maică, dumitale parcă mai rău îți pare dupe porc decât dupe neică Oncică, de se duse”. „Păi cum să nu-mi paie, fată? Nean-tu, fie acolo unde e, cât a mai supărat-o pe dadă-ta… da' bietu' porc pe cine-a supărat? Cum să nu plâng dupe el?! Și ne lăsă și fără bucătură pe masă”. Fără să știu să exprim ceea ce simțisem când le-auzisem pe cele

două femei spunând ceea ce spuseseră, am înțeles că și-n durere era o scară de valori, legată în primul rând de utilitatea ființei pierdute.

Moartea Luciei Cantemir îmi amintea de toate acele întâmplări ale copilăriei. Hârtia pe care-o țineam în mână mă făcea să simt pentru prima oară moartea ca pe ceva cumplit, ca pe-o zidire într-o singurătate fără leac, ca pe-un sfârșit a tot ce-ai trăit, a tot ce ți-ai închipuit, ca pe-o anihilare a măruntului univers reprezentat de fiecare dintre noi. De la moartea Luciei Cantemir, cuvântul sfârșit a căpătat pentru mine un înțeles pe care nu-l avusese pân-atunci. De-atunci avea să-nsemne un pumn de cenușă, praful și pulberea în care ne prefăceam cu toții până la urmă. Am întrebat-o pe doamna doctor cum se-ajungea la Crematoriu.

În ziua incinerării Luciei Cantemir urma să fiu în tura de noapte. M-am oprit la „Națiunii" și-am cumpărat patru garoafe liliachiu deschis, mărginite cu grena. De teamă să nu mă rătăcesc și să nu-ntârzii la ceremonie, am plecat cu două ceasuri mai devreme de-acasă. Când am ajuns la Crematoriu nu era nimeni afară de personal, care intra și ieșea, văzându-și de treburi. Lucia Cantemir se afla chiar pe catafalcul central, acela coborâtor. Avea stâlp la cap, cu numele și cu timpul trecerii ei prin lume: 1924-1952. Peste vreun ceas au sosit un bărbat și o femeie de vârstă mijlocie, îmbrăcați în negru, cu-o colivă și cu-o prescură. S-au uitat la mine, și doamna s-a simțit datoare să-mi spună câteva cuvinte: „Sunteți colegă de-a Luciei, domnișoară?" „Sunt infirmieră la ortopedie, la spitalul unde-a lucrat și dânsa".

Încet-încet, sala s-a umplut. Cred că numai infirmierele și surorile care erau de serviciu n-au venit. Dintre gradele mari, în uniformă, i-am văzut pe Generalul nostru și pe generalul-șef de la oftalmologie. Când a-nceput slujba, afară de noi, personalul de jos, numai cei doi generali și-au făcut semnul crucii. Spre cinstea lui, a venit la incinerare și doctorul Costi Gheorghiu, fostul soț al moartei. Un preot caterisit a făcut slujba, însoțit de-un cor bărbătesc, frumos cum eu nu mai auzisem niciodată. Nu mai auzisem, dar mi-am dat seama că a cântat duios, cuprins parcă de milă pentru ființa care pleca din lume. Am aflat de la infirmiere că acei doi oameni de suflet, vecinii Luciei Cantemir, nu-i spuseseră preotului că moarta își luase viața. Deși scos din cinul preoțesc – fiindcă cei din cin, pe vremea aceea, n-aveau voie să slujească la crematoriu – poate nici el n-ar fi vrut să facă slujbă creștinească unei sinucigașe. Vecinii Luciei Cantemir luaseră asupra lor păcatul de-a nu-i fi spus preotului adevărul. „Măcar să

plece și ea cu cinstire, cu cântare. Numai Dumnezeu are dreptul s-o judece”. Tot timpul slujbei m-am gândit la viață și la viața mea. Ce-aș fi făcut eu dacă m-ar fi dat afară de la spital? Dacă n-aș fi găsit altă muncă la oraș, mă-ntorceam în sat, lângă ai mei, la sapă, ca neam de neamul meu.

Doamna Despina mereu ne-ndemna să ne gândim bine la ceea ce voiam să facem în viață. La țară ce-nsemna să te gândești bine? Însemna să te măriți cât mai de tânără, să faci repede copii, ca să ai timp să-i crești, să te străduiești să ai casă, grajd, pătul, vite, păsări, s-o duci cât de cât omenește și să fii în rândul lumii. Să nu te-arate lumea cu deștiul. Tot ce nu era cum gândea lumea că trebuie să fie te trăgea la margine. Paulina și cu Gica, soru-sa, ale lui Gălbează, rămăseseră singurele nemăritate din tot satul. Frumoase nu erau, sărace erau. Dar mai erau și altele la fel ca ele, dar măritate, cu copii. Eu ajunsesem la oraș. Eu ce gândeam că aveam de făcut? Spre a fi în rândul lumii, rând a cărui vechime se pierdea în negura timpului, ar fi trebuit să mă mărit și că fac copii. De măritat n-aveam cu cine. Prin urmare îmi rămânea să-ncerc să mă salt și eu într-o meserie, să-nvăț cât și ce puteam, câștigându-mi pâinea.

Au trecut cincizeci de ani de-atunci. Oare și-o mai aminti-o cineva pe Lucia Cantemir dintre cei care mai trăiesc și-au cunoscut-o? Ciudată e memoria omului. Am uitat atâtea și-atâtea întâmplări legate de viața mea, dar țin și-acum minte mânuțele ei ca de copil, subțiri, aproape transparente, împreunate a pace pe piept peste o bluză albă cu jabou; printre actele mele păstrez și-acum scrisoarea ei trasă la șapirograf. După ce se terminase ceremonia și corul mai intona abia auzit o cântare de petrecere din lume, un tânăr, îmbrăcat civil, s-a apropiat de catafalc și a spus: „Și-acum să ne luăm rămas-bun de la aceea care a fost Lucia Cantemir, să ne luăm rămas-bun chiar cu vorbele ei: „Rămâneți cu bine și dacă vreodată am să vă trec prin amintire, să nu vă gândiți la mine cu tristețe, ci cu un zâmbet și chiar cu invidie. Eu am trecut și ultimul examen”. A făcut o pauză, apoi a spus „drum bun, Lucia!” și a ieșit din încăpere fără să se uite în urmă.

O văzusem în viață de patru-cinci ori pe Lucia Cantemir, când se ivise nevoia câte unui medicament care nu fusese trecut în condică. De fiecare dată întorsese farmacia pe dos, dar nu mă lăsase să plec cu mâna goală. De cum o văzusem, citisem în ochii ei – mi se părea atunci – pecetea lăsată de-o mare amărăciune. Nu mă gândisem la anticiparea unei catastrofe. De multe ori – aveam să bag de seamă cu vremea – în făpturi e-ntipărit nu doar trecutul, dar și viitorul; în ochi, într-un zâmbet, într-o inflexiune a vocii. La

noi în sat, înainte de-a mă fi născut eu, se spânzurase o femeie. Bărbatul bătea la ea ca la fasole, din te-miri-ce. Când n-a mai putut răbda, și-a adunat și ea într-o boccea cât a putut și s-a-ntors la părinți. Dar, în loc să-i oblojească sufletul ajuns carne vie, părinții nu știau cum s-o trimită înapoi la podoaba de bărbat. Într-o zi, femeia s-a dus la pârâu, s-a scăldat, s-a spălat pe cap cu flori de salvie, s-a primenit, s-a-ncălțat cu gumarii de zile mari și a plecat de-acasă către seară. Câinele a urlat deodată a moarte și i-a dus pe oameni la marginea pădurii din jos de Brăteasa.

Femeia se spânzurase de-o ramură joasă de tei. Atât de joasă că n-avea cum s-atârne de ea. Au găsit-o în genunchi. Atât de mult voise să moară. O-ngropaseră fără preot, fără praznic, în afara cimitirului, fiindcă așa este rânduiala creștină. Parcă toți voiseră să se lepede de ea. Numai câinele i se-așezase pe mormânt și acolo murise. Degeaba-i aduceau de-acasă mâncare și strachină cu apă. Ceva se rupsese în sufletul lui. Floarea lui Ciocârlan, așa se numise femeia, fusese ceva neam cu Maica. De câte ori mergea la tămâiat, înainte de-a intra în cimitir, Maica se oprea la mormântul Floarei, îl tămâia și aprindea o lumânare. „Maică, matale crezi că chiar trebuia să se spânzure?”. „Nu trebuia, maică, fiindcă e ăl mai mare păcat să pui tu capăt la ce ți-a dat Dumnezeu. Da' dac-a răzbit-o săraca…”. „Și nici dacă te răzbește, nu trebuie…?”. „Păi, din bătrâni cică să-L lași pe Ăl de te-a trimes acilea să te cheme când crede El”. „Va să zică să rabzi și iar să rabzi”. „Da, maică, să rabzi până ți-o veni ceasul”. Oricât aveam să mai aflu și eu de prin cărți în privința liberului-arbitru asupra propriei vieți, am rămas neclintită în credința Maicăi. Simplificată, adusă la nivelul unei țărance școlite, ajunsă în slujbă la oraș, „teoria” Maicăi se traducea prin interdicția de-a-ți da demisia din viață. Moartea Luciei Cantemir, ca și scrisorile Călugăriței portugheze, parcă-mi treziseră în minte ceva ce până atunci dormise somn adânc. Poate că nici unuia dintre noi nu ne este dat să știm câtă însemnătate avem în viața altora. De unde să fi bănuit Lucia Cantemir că o infirmieră din spital, pe care o văzuse de câteva ori, avea s-o țină minte o viață? Că ea, Lucia Cantemir avea să fie piatra de hotar în jurul căreia urmau să se-nvârtească părerile despre lume ale acelei mărunte infirmiere? Păreri ce-aveau să se-mpartă între „înainte” și „după” Lucia Cantemir?

Iar Călugărița portugheză, despre care nu știam cum își sfârșise viața, cum să-și fi-nchipuit că, peste trei veacuri, avea să fie tovarășa de fiecare seară a unei fete neînsemnate, dintr-o țară de care nici un portughez al vremii n-auzise? Câte povești nu țeseam în jurul vieții ei? Ca răzbunare

împotriva celui care-o părăsise, apărea un cavaler mai frumos, mai viteaz și mai de neam decât „trădătorul”, care-o răpea din mânăstire, făceau o nuntă ca-n povești și trăiau împreună fericiți până la adânci bătrânețe. Alteori, o-nchipuiam înălțată deasupra tuturor amărăciunilor, înseninată în fața spectacolului unei lumi pe care, cunoscând-o prea bine o lăsa în urmă, călugărindu-se pentru totdeauna. Ajungând stareță, împărtășea din bogăția sufletului ei încercat unor tinere cu inima scrum în urma vreunei iubiri pârjolitoare. Dar dragostea mea pentru Gabriel? Nu mi-era ciudă că nu mă iubea, mi-era ciudă că n-aveam ce vină să-i aduc. Și fără să mi-o spun deschis chiar mie, tânjeam să fiu și eu dacă nu iubită măcar dorită, pentru o zi, pentru un ceas, așa cum eram: nici urâtă, nici frumoasă, dar curată, îngrijită, purtându-mă cuviincios, încercând să fiu blândă și îngăduitoare cu oamenii. „Maică, nimic nu face mai mult pe lumea asta ca o inimă bună și ca o vorbă bună. Să te gândești de-o sută de ori când scoți vorba din gură, că nu știi unde lovești cu ea”. De când o știam, Maica vorbea ca o femeie bătrână. Parcă se adunase-n ea înțelepciune de veacuri. În sufletul nemulțumit clipa sapă adânc. La treizeci și opt de ani ai ei, femeile de la oraș, cucoanele, se simțeau în plină tinerețe, preocupate de modă, de mondenități, coafate, manichiurate, fardate. Ea arăta fără vârstă. Parcă nu fusese niciodată și ea tânără. Era atât de muncită și trăită-atât de prost și n-auzise o dată o vorbă bună. Erau și alte femei sărace-n Bräteasa, muncite și trăite rău, dar când râdeau, râdeau sănătos. Maica și când râdea, rareori, i se lăsau colțurile gurii-n jos, a tristețe, în ochi i se ivea o privire care parcă ar fi căutat ceva-n depărtare, iar râsul ei era mut. Maica era dintre cei făcuți să-ndure viața, nu s-o-nfrunte. Mă gândeam ce să fac eu ca să-i răzbun viața, ca să simtă ea că i-am răzbunat-o. Dacă Gelu și cu mine aveam să ne facem un rost la oraș, pentru Maica ar fi fost a mai mare mângâiere.

În concediu învățam pentru Școala de Surori. Eram scutită parțial de frecvență, datorită muncii în spital. Voiam să fiu totuși la-nălțime la școală și să nu se spună că mi se făceau favoruri fiindcă lucram la militari. În acea vreme urmau Școala de Surori fete reușite la Medicină, fără loc, din cauza originii sociale; altele care, știindu-se fără șanse, nici măcar nu-și încercaseră norocul pe la facultăți, și fete din categoria mea, dorind toate să câștige o pâine acolo unde se putea. O aveam colegă chiar pe fiica unuia dintre cei mai cunoscuți ftiziologi din România. Norocul meu a fost spiritul de ordine și de chibzuire a timpului pe care-l supsesem o dată cu laptele Maicăi. Ordinea și chibzuirea Maicăi, fără de care demult ne-ar fi mâncat

câinii. Tot ce-avea de făcut era bine rostuit în mintea ei. Doar din când în când, peste zi, o vedeai că se-așeza pe marginea prispei, pe-un scăunel cu trei picioare, și chiar pe jos, sub dudul din curte, închidea ochii și stătea așa zece-cincisprezece minute.

„Maică, la ce te gândești când stai așa cu ochii-nchiși ziua-n nămiaza mare?”. „La nimic. Dorm, ca să prind puteri și s-o duc mai departe”. Am moștenit de la ea felul ăsta de-a mă odihni oriunde m-aș afla. Și cinci minute dacă le dorm când m-ajunge oboseala și tot mă simt refăcută. Aveam să aflu că același sistem de-a se odihni îl au cosmonauții: ei își comandă când s-adoarmă, când să se trezească. Și uite-așa, Maica și cu mine eram niște premergătoare ale cosmonauților!

Vreo săptămână, în spital s-a vorbit de moartea Luciei Cantemir. Fiecare își dezgropa amintirile despre ea, își dădea cu presupusul și mai ales nu-i aproba gestul. „Femeie de serviciu să se fi angajat undeva și așa ceva tot nu trebuia să facă”. Am fost, cred, singura care nu mi-am dat cu părerea în nici un fel despre sinuciderea ei. Domnul General care, ca și mine, nu scosese o vorbă în privința acestui subiect, mi-a spus într-o zi cu multă amărăciune: „Doamne Dumnezeule, ce ți-e și cu oamenii ăștia. Nici mort nu-ți dau pace. Cât a trăit, unul nu ne-am gândit la ea, și-acuma, nu mai putem de grijă de ce s-a omorât”. Și iară și-a luat capul între mâini și și-a rezimat în dușmănie coatele pe birou de parc-ar fi vrut să-l găurească. Nu puteam spune că nu eram și eu curioasă în privința unei ființe care-și pusese capăt zilelor, că n-aș fi vrut să știu și eu care fuseseră meandrele unui suflet de om care mai întâi și mai întâi își înfrânsese frica de moarte. Eram și eu curioasă. Dar mi se părea o impietate să scotocești prin viața unui om, fără să ai măcar scuza că ești scriitor și că psihologia personajelor este parte esențială a meseriei tale. „De ce nu consultase un psihiatru?”, era părerea cea mai răspândită. Ca și când psihiatrul i-ar fi dat și de mâncare.

După vreo săptămână, uitarea se așternuse asupra Luciei Cantemir ca asupra tuturor morților. În echipa de la sală mă nimerisem, peste vreo șase zile, cu doctorul Costi Gheorghiu. Ne mai întâlnisem între timp, ne salutasem, evitând să ne privim. Între noi stăruia imaginea unui catafalc pe care dormea un chip de ceară înconjurat de bucle brune, a două mâini de copil încrucișate peste un jabou alb. Despre divorțul dintre el și Lucia Cantemir auzisem versiuni câtă frunză, câtă iarbă. După ce se terminase operația – mâna-ntâi fiind un colonel, iar el mâna a doua – în timp ce așezam instrumentarul pentru sterilizare, doctorul Gheorghiu mi-a pus o

mână pe braț. „Argentina, aș vrea să stau nițel de vorbă cu dumneata”. M-am uitat întrebător la el. „Vreau să-ți spun ceva”. M-am uitat din nou întrebător, fără nici un cuvânt. În sală rămăsesem singuri. Am închis caseta cu instrumente și l-am privit din nou. A tras aer în piept. „Argentina, știu că ai auzit o mie și una de versiuni despre divorțul Luciei și-al meu. Lucia a divorțat de mine. După șase ani de căsătorie în care ne-am înțeles foarte, foarte bine. Când s-a convins că nu putea avea copii, din cauza unei malformații congenitale, a înaintat acțiune de divorț. Protestele mele n-au servit la nimic. „Nu mi-aș ierta niciodată să n-ai copii din cauza mea”, răspundea ea la toate argumentele mele împotriva despărțirii. Din ziua acțiunii de divorț a refuzat să ne mai vedem”. De ce oare-mi spunea mie lucrurile astea? „Domnule doctor, de ce…”, și vorbele mi s-au oprit în gât. „Te-ntrebi de ce ți-am spus toate astea. Fiindcă… fiindcă nu vreau să ai o părere greșită despre mine”. Din ochi îi pierise sclipătul ironic și șugubăț care mi-l amintea pe Gabriel. Îi luase locul ceva palid și stins. Avea o privire de om trecut printr-o grea încercare. Dacă mă gândesc acum, la bătrânețe, care a fost și este sentimentul dominant al vieții mele îmi dau seama că e vorba de milă. Mila care cuprinde și dragoste, și duioșie, și mai ales dăruire.

Mă uitam la doctorul Costi Gheorghiu și parcă-l vedeam pentru prima oară. Și bărbatul subțirel, aproape slăbănog, din fața mea, nici înalt, nici scund, blond, cu-o față între rotund și oval, cu ochi proeminenți, când albaștri, când bătând în verde, cu buze cărnoase, deodată mi s-a părut o ființă care tânjea, măcar în acel moment, după mila cuiva, după înțelegerea cuiva care să nu se erijeze în procuror, în anchetator, tânjea după adierea unui suflet dispus să ia omul așa cum e. Am uitat o clipă că eram o subalternă oarecare și mai ales mi-am uitat rezerva, reținerea mea țărănească, și privindu-l, cum își privește o mamă copilul amărât, i-am mângâiat fața, abia atingându-i-o cu degetele. A-nchis ochii și chipul i s-a destins, asemenea cu-al acelora care-și dau ultima suflare. Când i-a deschis, eu eram în ușă. Din câțiva pași a fost lângă mine. Nu-mi regretam gestul și nu i-am ocolit privirea, în ea am citit recunoștința omului căruia cineva îi întindea la greu o mână și nicidecum suspiciunea unei încercări de seducție. Deși prima noastră „conversație” mi-l situase în rândul fustangiilor, din ziua în care i-am atins fața am început să mă gândesc la el ca la un frate. Mi-nchipuiam că lui Gelu, frate-meu – ferească Dumnezeu! – i s-ar fi întâmplat ceea ce i se-ntâmplase doctorului Gheorghiu. Îl priveam, când nu ne

observa nimeni, cu ochi de mamă, de soră. Era singura libertate pe care mi-o îngăduiam față de el. Pe vremea copilăriei și-a tinereții mele, buna-cuviință cerea ca orice pas, în orice fel de relație între un bărbat și-o femeie, să pornească din partea bărbatului. Dacă Maica ar fi știut că mă-ndrăgostisem de Gabriel – „vărul meu din frați”, cum se spune pe la noi – cred că m-ar fi trimis neîntârziat să mă spovedesc și, ca ispășire pentru asemenea păcat, să fac mătănii până la sfârșitul vieții. După frați, verii din frați sunt cele mai apropiate rude și nu e păcat mai mare decât să te dai în dragoste cu neamurile. Așa ceva în Brăteasa nu se pomenise. Erau vreo trei-patru femei măritate care aveau ibovnici – „ibomnici”, în pronunția locală – și lumea se uita chiorâș la ele și mai ales la bărbații lor care țineau așa ceva-n bătătură. Afară de faptul că nu-i spusesem prin viu grai că-l iubeam, făcusem tot ce se putea ca văru-meu Gabriel s-o știe. Prin urmare nu respectasem principiul care-ți recomanda s-aștepți primul pas din partea bărbatului. Dragostea nu cunoaște legi, nu ține seama de reguli și de principii, înseamnă abolirea oricărei „constituții”, ca la orice revoluție. Dacă nu făceam nici un pas către doctorul Costi Gheorghiu nu-nsemna altceva decât că nu eram îndrăgostită de el. Mare ghinion în viață, dacă nu chiar nefericire, ca prima dragoste să fie un om frumos și o virtualitate, o dorință neîmplinită, aceea care conservă nealterată imaginea primei ființe iubite. Imaginea lui Gabriel avea să se suprapună tuturor bărbaților întâlniți în viața mea. Costi Gheorghiu nu era nici el îndrăgostit de mine; cum nu era nici domnul General. Nu era vorba doar că nu eram frumoasă. Am văzut în viață și unele urâte care stârnesc pasiuni. Îmi lipsea acel „vino-ncoa'„ sau, cum zic golanii, „vino peste mine”. Pentru a fi fost băgată-n seamă de cineva, indiferent din ce punct de vedere, trebuia ca mai întâi omul să mă cunoască și să mă prețuiască pentru capacitatea mea de-a trage ca boul la jug, pentru mentalitatea mea de om sărac, din categoria celor care n-așteaptă pere mălăiețe, pentru corectitudinea mea în orice fel de relație, pentru concepția mea despre viață, din care lipsea chiulul; o dată cu zisul comunism, chiulul începea să se-ntindă ca iedera. De pe-atunci se practica sistemul „trei cu mapa, doi cu sapa”.

Într-o zi, când ieșeam amândoi din tură, doctorul Gheorghiu m-a invitat la o cofetărie mititică, peste drum de Facultatea de Drept. Acolo am mâncat pentru prima oară în viață mascote. Bune – că n-aveam să le uit niciodată. După ce le-am prins gustul, când voiam să mă răsfăț, înainte de-a mă duce acasă, îmi cumpăram una și-o mâncam în trei timpi, ca să-mi lungesc

plăcerea. Stăteam în fața doctorului Gheorghiu fără nici un cuvânt, iar de mascotă nu m-atingeam. „Nu vrei să ne mâncăm prăjitura?”, m-a-ntrebat el zâmbind. „Am așteptat să-ncepeți dumneavoastră”. „Argentina, când suntem numai noi doi, spune-mi „Costi”. „Nu-ndrăznesc”. „De ce? Fiindcă sunt cu aproape zece ani mai bătrân decât tine?”. „Nu de asta. Dumneavoastră sunteți doctor, cu părinți doctori. Eu sunt ceea ce știți, și vin de la țară. Cum zice frate-meu, sunt prima generație încălțată din neamul meu. E-atât de mare deosebirea dintre noi”. „Eu nu fac asemenea deosebiri. Oamenii sunt oameni și-atâta tot”. „Egali în fața legii etcaetera etcaetera”. Astea sunt vorbe, domnule doctor”. „Costi, nu „domnule doctor”. „Costi. Eu locuiesc pe Doctor Lister, la o familie de medici. Deși am făcut liceul, și un liceu foarte bun, deși am avut colege din familii de intelectuali, deși am fost colegă la internat cu fete de neam-mare unele, acum, când locuiesc la doamna și la domnul doctor Zamfirescu, văd ce deosebire este între mine și ei, adică între mine – doamna și domnul doctor”. „Cred că au vârsta la care ți-ar putea fi părinți. Ai vrea să știi cât știu ei?”. „Nu despre asta e vorba. Ei fac în conversație aluzii pe care cineva de vârsta mea, dar din mediul lor, le-ar pricepe. La tot pasul le cer explicații. Vreau să-nvăț cât mai mult, dar oricât aș vrea, simt tot ce ne desparte”. Costi a oftat și m-a bătut ușor cu degetele pe braț. „Argentina, sunt sătul de „lume bună”, de unii cărora cu nici o prăjină nu le-ajungi la nas; vreau și eu să stau de vorbă cu un om. Cu un suflet de om. M-am săturat de oameni preocupați să-și etaleze noblețea și cunoștințele. Sunt sătul și de „foști” și de „actuali”. Unii trăiesc numai din trecut și din depănat amintiri ante-comuniste, alții numai din bătut cu cărămida-n piept cât de oropsiți au fost, dar asta nu-i împiedică să se dedulcească la bine cât ai bate din palme”. „La mine-n sat, ăi mai leneși, ăi mai târâie-brâu sunt mari și tari în gospodăria colectivă”. „Așteaptă să plece generația generalului nostru și-ai să vezi că ne-umplem de doctori „politicoși”, adică ajunși prin politică. Dac-ai ști cum sunt săpați și mâncați ăștia buni, în jur de șaizeci de ani, de lupii tineri care le țin calea la potecă…”. „Asta e lumea în care trăim, în care s-a trăit, cu unele deosebiri, și-n care se va trăi, tot cu unele deosebiri”. „Dar ca acuma parcă n-a fost niciodată”. „E drept că nu erau pline pușcăriile de oameni doar fiindcă ar fi fost bănuiți că nu le era drag regimul în care trăiau”. „Îi iei omului averea, dar și dreptul de-a trăi, de-a munci; și-n loc să-i folosești pregătirea profesională îl lași să trieze cartofi la Obor, să sape șanțuri…”. Vorbeam încet, în cofetărie nu era nimeni la ora aia, afară de vânzătoare. Și totuși mă

miram de noi că aveam curajul să vorbim deschis de lucruri despre care nu era bine să vorbești, într-o vreme când se-nmulțiseră urechile și din pereți, când era bine să te ferești și de copiii și de frații tăi.

„Sunt surprins de felul cum gândești, Argentina. Apropo de acele „deosebiri” dintre noi. Pentru categoria socială din care provii n-au fost traumele din alte medii”. „Dacă nu ești țăran, neam de neamul tău, e greu să-ți închipui ce-nseamnă și pentru ăl mai sărac țăran să i se ia pământul și boii din bătătură. Dacă nu ești țăran nu-ți poți închipui. Și la Colectivă să vezi că și din puținul care ți se cuvine te fură președintele, brigadierii, primarul…”. „Și-atunci cum rămâne cu „s-a trăit și se va trăi la fel, cu unele deosebiri”?”. „Mă gândeam că nici pe vremea iobăgiei, pentru țărani n-o fi fost mai bine. Mă gândeam că nici în nouă sute șapte n-o fi fost mai bine. Pentru unii nu e niciodată bine. Nu e niciodată și timpul lor”. „Cred că ai dreptate. Totuși parcă niciodată n-a venit politica să te ia de guler ca acuma”. „Știu și eu? Doctorii mei, cei din Lister, au o bibliotecă de patru-cinci mii de cărți. Când fac prin casă curat, mereu iau câte-o carte-n mână. Seara, oricât de obosită aș fi, citesc măcar cinci-șase pagini. Acuma citesc o carte de Constantin Bacalbașa – Bucureștii de altădată. Volumul întâi cuprinde perioada dintre 1871 și 1888. Și pe-atunci se-ajungea-n fruntea bucatelor tot prin politică. Nici pe-atunci nu era vremea țăranului și-a săracului. Acuma se vorbește de schimbarea lumii, a orânduielii. Nu știu ce și cât s-o schimba, dar știu că unora schimbările nu le-aduc nici un bine. Nici un bine niciodată. Așa le e soarta”. „Crezi în soartă, Argentina?”. „Ca tot țăranul, cred în soartă și-n Dumnezeu”. „Și Dumnezeu de ce îngăduie ca unii să aibă o soartă vitregă?”. „Nebănuite sunt căile Domnului”. „Ce e drept. Când te-am văzut prima dată în sală, cum te școlea tanti Anișoara, nu mi-am închipuit că într-o bună zi am să simt nevoia să stau de vorbă cu tine și să-mi caut un prieten în tine”. „Dintre-atâta lume de-o seamă cu dumneata…”. „Cu tine”. „Cu tine, tocmai pe mine m-ai găsit?”. „E greu să-i explici cuiva și chiar ție însuți de multe ori ți-e greu să-ți explici de ce simți nevoia să stai de vorbă cu un anume om, să te-apropii de el și nu de altul”.

Am tăcut o vreme uitându-ne unul la altul, cercetând încăperea, privind în stradă prin perdeaua vitrinei. „Argentina, cred că m-am apropiat în gând de tine… atunci la Crematoriu. Privirea ta a fost singura privire plină de milă. Milă pentru Lucia, milă pentru mine. Restul lumii parcă se-ntreba „ce caută ăsta aici?”. Lacrimile pe care nu le vărsasem atunci la Crematoriu, îmi

picurau acum pe obraji. Am închis ochii și-am căutat cu mâna șervețelul de hârtie de pe masă, în timp ce Costi îmi punea în mâna cealaltă batista lui. Mi-am șters lacrimile cu șervețelul, i-am înapoiat batista și-am dat din cap încercând să zâmbesc, de parc-aș fi spus „ce să fac, s-a-ntâmplat, iartă-mă”.

„Mai vrei o prăjitură?”, m-a-ntrebat el după un timp care mi s-a părut o veșnicie. „Da; tot mascotă”. „Până la treizeci de ani câți am acum, am avut un singur prieten. La șaptesprezece ani s-a-necat în Olt. Eram într-o excursie. S-a aruncat în apă și s-a izbit cu tâmpla de-un buștean. A murit pe loc. Trei colegi și cu mine l-am scos imediat din râu, dar murise. Crescusem împreună. Între noi era o lună diferență. Ne spuneam tot ce ne trecea prin minte. N-aveam secrete unul față de altul. Eram amândoi îndrăgostiți de verișoara lui primară, cu zece ani mai mare decât noi, Mona. Nu ne săturam vorbind de dragostea noastră. Era măritată cu un avocat cu zece ani mai în vârstă decât ea, avea doi copii pe care nici dac-ar fi fost ai noștri nu i-am fi iubit atâta.

Casa lui Radu, prietenul meu, era alături de-a noastră, iar a Monei, alături de-a lui Radu. În fiecare zi ne făceam drum măcar zece minute pe la Mona, să ne jucăm cu băieții ei. Bărbatul Monei, om în toată firea, nu se lăsa păcălit de niște băiețandri ca noi, cărora le erau dragi copiii, dar erau îndrăgostiți de mamă. Cum purtarea noastră era cât se poate de cuviincioasă, iar vizitele noastre cronometrate, avocatul ne privea cu îngăduință părintească, ne trata totdeauna cu ceva, ne împrumuta cărți. Mona se purta cu noi ca o soră mai mare și se făcea că nu știe ce ne aducea zilnic în casa ei. Uneori ne cerea câte un ajutor gospodăresc: să fixăm o priză-n perete, să batem un cui, să plimbăm copiii un sfert de oră prin fața casei. Radu și cu mine cumpăram bradul de Crăciun pentru casa lor, noi îl împodobeam, unul din noi îl făcea pe moș Crăciun. După Sfântul Ion, noi desfăceam bradul, așezam podoabele în cutii, scriam pe fiecare cutie ce conținea, le legam cu sfoară și le puneam la locul lor în cămară. Anii aceia sunt paradisul meu pierdut…

Mă văd și-acum lângă sicriul lui Radu, iar de partea cealaltă, împietrită, o văd pe Mona. Când ne-am depărtat de mormânt, a venit la mine, m-a strâns la piept și mi-a șoptit cu glasul gâtuit de plâns: „Costi, s-a dus ce-a fost mai frumos în viața noastră. Niciodată n-o să mai fie ce-a fost. Niciodată…”. Mi s-au umplut iară ochii de lacrimi. Costi m-a apucat de mână. „Argentina, iartă-mă că-ți spun toate astea, iartă-mă. Nu știu ce păcate ai făcut tu ca să te-mpovărez cu toată amărăciunea din sufletul meu.

Poți să te-ntrebi pe drept cuvânt: „De-asta m-a invitat omul ăsta la cofetărie, ca să mă facă să plâng?”. Parcă eu știam de ce plângeam? În om se strâng vorbe nerostite, gânduri cărora nici n-ai ști să le dai un nume, lacrimi neplânse la vremea lor, care deodată vin ca o apă umflată de ploaie, revărsată peste mal. Și brusc m-am înseninat și-am zâmbit, uitându-mă-n ochii lui Costi. „La ce te gândești, Argentina?”. „La pădurea de tei de la noi de la Brăteasa. Ai pomenit de paradisul tău pierdut. Și m-am văzut pe mine culcată-n iarbă, petrecând din ochi norii de pe cer, în timp ce pășteam vaca și oile într-o rariște din pădure. Parcă pluteam odată cu norii”. Am zâmbit mai departe celor mai frumoase amintiri din viața mea de până atunci și de până acuma, când se-apropie de sfârșit. „Fiecare avem paradisul nostru pierdut”. „Știu și eu, Costi? Poate că sunt și oameni care n-au paradis nici măcar pierdut. Mă gândesc la Maica, mama mea, dacă o avea o singură clipă pe care să și-o aducă aminte cu drag”. „De unde știi?”. „Bănuiesc. E drept că Maica e-un om care nu povestește nimic despre ea, dar n-am auzit-o o dată să pomenească despre ceva care să-i fi mers la suflet, să-și amintească și ea vreo clipă de-ncântare, de bucurie din viața ei”. „Poate au fost și pentru ea asemenea clipe”. „Ar fi o mângâiere pentru mine să știu c-ar fi fost”. „Tu cum îți concepi viața, Argentina?”. „Mai întâi să-mi câștig pâinea la oraș și să-i ajut pe-ai mei: părinții și pe frate-meu, pân-o termina Facultatea. Să termin Școala de Surori și să-mi încerc și eu norocul la o Facultate”, „La ce Facultate?”. „Mi-ar fi plăcut să fac Literele sau Istoria. Să fiu, poate, profesoară de română, ca doamna Despina, cea mai bună profesoară a noastră din liceu. Dar când văd ce trebuie să le spună acuma profesorii elevilor…”. „De ce nu faci Medicina? Ești atât de-nzestrată pentru meseria asta”. „Când văd câte greșeli se fac în Medicină, cum poți nenoroci niște oameni pe viață, nu-ndrăznesc să fac asemenea meserie. Și nici să-mi petrec viața în spital nu-mi doresc. Am fost bună la Științele Naturale. Mai degrabă m-aș vedea la un microscop, într-un laborator. Deocamdată, astea-s vise”. „Tot ce mi-ai spus până acum ține de, hai să-i zicem, viața ta profesională. Dar viața nu se reduce doar la atât. Ce ai de gând cu cealaltă parte a vieții?”. „Când am întrebat-o pe Maica de ce s-a măritat la șaisprezece ani și de ce ne-a făcut pe noi, pe mine și pe frate-meu Gelu, mi-a spus: „Ca să fiu în rândul lumii. Dacă fetelor le e dat să se mărite – m-am măritat; dacă te măriți e musai să faci copii, ca să fii în rândul lumii”. La noi la țară asta-nseamnă să fii în rândul lumii. Aș putea eu să fac zece facultăți, să-mi iau zece doctorate, dar dacă n-am să mă mărit,

Maica ar socoti un blestem să-i rămână fata fără cruce de voinic în bătătură. Așa gândește lumea din care vin eu”. „Nici lumea din care nu vii tu nu gândește altfel. Femeia nemăritată e bănuită totdeauna de-un viciu ascuns, de-un defect fizic sau moral. Tu îți dorești să te măriți și să ai copii?”. „Pentru moment nu-mi doresc nici să mă mărit, nici să am copii. Ca să-ţi dorești sau nu o familie contează, cred, ce idee ţi-ai făcut despre familie, de la părinții tăi… Ai mei… Și pe urmă… pe urmă, vorba e dacă-ţi găsești un om potrivit, să-mparți viața cu el, să dorești să ai copii cu el… nu doar ca să fii „în rândul lumii”. „Sunt de-aceeași părere. Deocamdată cred că muncești prea mult. Și spital, și școală, și-nțeleg că ai obligații și față de familia unde locuiești”. „Față de cât am dat cu sapa-n ăștia douăzeci de ani ai mei, nu mai vorbesc de Maica și de Taica, ce fac eu acuma e floare la ureche, e boierie. Primul meu noroc în viață a fost bursa la liceu. Al doilea, profesoara noastră de română, doamna Despina. Venea duminica la noi la internat și ne-nvăța cum să ne-așezăm pe scaun, și cum să ne ridicăm, și cum să ținem lingura, cuțitul, furculița, paharul. Cum să ne purtăm în lume și chiar cum să acceptăm sau să respingem curtea unui bărbat. „Fetelor, indiferent din ce mediu proveniți, vreau să se vadă că ați trecut prin liceu, învățați acuma, citiți; cu vremea asta n-o să vă mai întâlniți niciodată”. „Sunt curios cum vă-nvăța să respingeți curtea unui bărbat”. „Cu delicatețe și dându-i de-nțeles că există cineva în viața ta, chiar dacă nu există nici Sfântul Duh”. „Inteligent și foarte diplomatic! Deșteaptă femeie! Tu consideri un mare noroc bursa de la liceu. De ce n-o socotești un merit al tău fiindc-ai fost în stare s-o obții?”. „Atâția oameni ar merita atâtea lucruri și nu le au niciodată. La mine-n sat sunt oameni care dacă s-ar fi născut în alt mediu ar fi ajuns departe. Oameni de-o inteligență sclipitoare, care dau cu sapa de când o pot ține-n mână și până mor. Și care au conștiința deșteptăciunii lor și a sorții lor. Așa că oi fi meritat eu bursa, dar și noroc am avut. Noroc am și-acuma. Stau într-o casă boierească, printre lucruri frumoase, printre cărți, printre albume de artă, lângă doamna și domnul doctor care vorbesc franțuzește cu mine, lângă nașii mei, el, colonel de Geniu, nașa, profesoară de latină și de română, care și ei vorbesc franțuzește cu mine și mă-nvață cum să mă port, cum să mă fac și eu cucoană”. „Dacă vrei poți vorbi și cu mine franțuzește”. Am tăcut. M-am uitat în jos ca și când aș fi pierdut ceva. „Să vorbesc și cu… tine franțuzește… Mi s-ar părea că ne desparte o perdea și că am vorbi în fața unui martor. Una e să vrei să-nveți, cum vreau eu să-nvăț de la doctorii mei și de la nașii mei și alta să

vorbești, știu și eu, de la suflet la suflet. Până m-am obișnuit cu mănușile de sală, mi se părea că nu sunt mâinile mele. Acasă, doamna doctor are cutii cu mănuși de menaj, trimise de fata lor din America, și mă-ndeamnă mereu să le folosesc. Dar țăranca de mine, o dată nu-mi pun mănuși. La sală, abia aștept să așez instrumentele în cutiile de sterilizare și să-mi azvârl mănușile. Când vorbesc franțuzește și când îmi pun mănușile de sală parcă mănstrăinez de mine. Știi de ce vorbesc franțuzește? Ca să-mi dovedesc mie și altora că și țăranul dacă vrea poate". „Consideri că ești o ființă norocoasă, Argentina?". „Îmi raportez norocul la condiția mea inițială. Cred că e mare deosebire între felul cum își consideră norocul un om născut într-o casă frumoasă, îndestulată, și felul cum mi-l socotesc eu, care m-am născut cu pământ pe jos și ani de zile am dormit pe gerurile mari cu scroafa, cu purceii și cu vițelul într-o odaie. Acuma că am o cămăruță de nouă metri pătrați, duș, chiuvetă și closet numai ale mele, că am carpetă persană pe jos, peste parchet, pentru mine e raiul pe pământ. Mă trezesc dimineața și cred că visez".

Am tăcut. Mi se părea că vorbisem ca o moară hodorogită, că numai eu vorbeam. Nici nu băgasem de seamă că plecasem din cofetărie și că mergeam încet-încet pe lângă biserica Sfântul Elefterie. Costi s-a oprit și mi-a pus mâna pe braț. „Te rog vorbește, povestește-mi, nici nu știi ce bine-mi face să te-ascult; am atâtea de-nvățat de la tine!". „De la mine?!". „De la tine. În comparație cu tine mă simt un personaj atât de fad, de superficial". „Nu știu ce-nțelegi prin fad. Superficial îți garantez că nu ești. Și cât am fost infirmieră mi-am dat seama câte parale face fiecare doctor; iar de când lucrez la sală, cu-atât mai mult. Ești un doctor bun profesional, conștiincios, cu milă de oameni. Generalul, care nu prea dă cu complimentele-n lume, are o părere despre tine ca despre nimeni altul. Ce să-nveți de la mine?!". „O scară de valori, Argentina. Modul în care percep viața oameni din altă categorie decât cea în care te naști tu. Învăț să nu reduc viața numai la cei de-aceeași proveniență cu mine". „Costi, pe mine m-a făcut să-mi păstrez firea credința în soartă. Nu mi-era necaz că alții aveau și eu nu. Și nu-i acuzam pe ei fiindcă eu n-aveam. Consideram sărăcia „darul" pe care mi-l hărăzise destinul. N-am făcut din sărăcie nici motiv de inferioritate, nici de superioritate. Ceea ce pentru sărac este eveniment, pentru omul înlesnit nu-nseamnă nimic. Dac-ai ști cât de mulțumită sunt când le trimit părinților un kil de zahăr, un kil de orez, o sticlă de ulei, niște bomboane, marmeladă, ce pot și eu. Sau când i-am cumpărat lui Gelu un costum pe puncte. I-a dat

punctele un coleg. Mă simt în al nouălea cer când le pot fi de folos alor mei. Și la sală, când îl văd pe doctor mulțumit de mine, mă gândesc că nu fac umbră pământului degeaba". „Trec printr-o perioadă proastă, Argentina. Nu mă pot lăuda c-am avut vreodată un echilibru de beton, dar în ultimul timp nu-mi mai aflu locul. Dac-ai avut vreodată insomnii, știi că oricum te-ai așeza-n pat n-adormi. Așa mi-e mie sufletul acum. Oricum l-aș așeza nu-și află nici liniște, nici echilibru". „Spune-ți că tot ce ți s-a-ntâmplat face parte din destinul tău. Și are să-ți fie mai ușor".

Și iară tăceam și mergeam cu pași de furnică sub cerul de toamnă. Am ajuns în Doctor Lister, în fața casei pe care mă și obișnuisem deja s-o numesc nu „a mea", ci „la mine-acasă". „Aici locuiesc. Nu te poftesc înăuntru fiindcă nu-ndrăznesc în casă străină". I-am întins mâna, el mi-a sărutat-o și a mai ținut-o o vreme în mâna lui. „Costi, vreau să știi că astăzi am fost prima dată-n viață la o cofetărie. Îți mulțumesc". „Argentina, vrei să fim prieteni? Să ne spunem unul altuia ce-avem pe suflet? Să nu ne mai simțim atât de singuri?". La ultimele lui cuvinte am tresărit. L-am privit lung și l-am mângâiat pe obraz ca o adiere. „Vreau".

În cameră mi-am scos fulgarinul cenușiu-verzui, dar de la doamna doctor, l-am pus pe umeraș, mi-am scos pantofii, m-am așezat pe marginea divanului și mi-am luat capul în mâini. Primul gând mi le-a adus în față pe Călugărița portugheză – legătura mea cu închipuirile despre Gabriel – și pe Lucia Cantemir – legătura mea cu Costi Gheorghiu. Gabriel însemna doar foc al imaginației, dorința nestăvilită a trupului, fără nici un viitor, conform principiilor noastre țărănești care, la urma urmei, rezumau știința despre degenerescență prin cosangvinitate. Chiar dacă m-ar fi iubit Gabriel și ne-am fi căsătorit, nu ne-am fi-ncumetat s-avem copii, să deschidem drumul cine-știe-căror anomalii. Nici la animale, țăranul nu-mperechează neamurile între ele. „Norocul nostru", al lui Gabriel și-al meu, că el nu mă iubea. Mi-am legănat capul și-am oftat din rărunchi gândindu-mă la acest „noroc".

Costi Gheorghiu. Prima noastră conversație, când eram „prea scumpă pentru un biet locotenent", mă nedumerea și mai mult după ziua „cu cofetăria", cum aveam să numesc acea după-amiază petrecută împreună cu el. Ce se-ntâmpla cu sufletul acelui biet om, ca el să simtă nevoia să plângă pe umărul unei necunoscute pe care mi-era limpede că n-o dorea fizic? Nici el mie nu-mi inspira nici o dorință. Doar o curiozitate umană și duioșia pe care o simți în fața unui pui căzut din cuib. Eu pe mine, pentru el, mă socoteam, cum se spune în popor „blasture de oblojală". El diagnosticase

exact rana noastră de legătură: „ca să nu ne mai simțim singuri”. Fără să fie psihiatri sau psihologi, există oameni buni diagnosticieni ai lipsurilor, singurătatea socială ca și cea sufletească situându-se în fruntea acestora.

Lipsă era cuvântul definitoriu al sufletului meu. Sunt momente când îți trece prin minte tot ce ai trăit, dar și străfulgerări care-ți luminează viitorul. Îl luminează e un fel de-a spune. De fapt ți-l aduce în fața ochilor, a ochilor minții, nevăzători dar străpungători a ceea ce te-așteaptă. Și ochii mei nevăzători mi-au spus atunci că Maica n-avea să mă vadă mireasă; nici ea, nici altcineva. Am simțit o clipă că asupra mea plana ceea ce poporul numește „cununii legate”. Fără să-l fi luat în serios pe Costi Gheorghiu când mă găsise „prea scumpă” pentru el, totuși în mine s-aprinsese atunci o licărire de speranță că se uitase și la mine cineva ca la o femeie. După-amiaza petrecută cu el mă aducea cu picioarele pe pământ. Ca și domnul General, un bărbat în toată puterea cuvântului, cu toți cei cincizeci și opt de ani ai lui, și doctorul Costi Gheorghiu avea anume considerație pentru mine omul, femeia fiindu-i indiferentă. La noi la țară, pe la paișpe-cinșpe ani, fetele ieșeau la horă și se gândeau la măritiș. În Evul Mediu și-n Renaștere, la fel se-ntâmpla: tinerii se căsătoreau din adolescență, urmând, de fapt, legile firii. Se căsătoreau odată cu trezirea instinctului sexual. Se comportau ca toate făpturile naturii.

Eu, care mă-ndrăgostisem abia la optsprezece ani, eram un fel de must care-ntârzie să dea-n fiert. După 4 aprilie 1944, Liceul nostru se transformase-n spital. În decembrie 1944, când ne-am întors la școală, am învățat, peste drum, la „Colegiul Carol”, în care se afla și Teatrul Național. Noi, fetele, învățam dimineața, băieții de la „Carol” după amiaza. Multe fete și mulți băieți își lăsau bilete-n bănci, își fixau întâlniri, astfel născându-se idile. Acum aveam douăzeci de ani și tânjeam după dragoste. Voiam să fiu iubită, să fiu dorită. De indiferent cine? Ei, asta nu. „Păi atunci ce pretenții ai? Bagă-ți mințile-n cap și vezi-ți de treabă. Bucură-te că doi oameni ca Generalul și ca doctorul Gheorghiu te prețuiesc ca om, te tratează ca pe-un egal. Dacă ți-o fi dat să fii iubită de cine-ai să iubești – bine. Așa cum ai acceptat că unii sunt săraci și alții bogați, acceptă și că unii au parte de dragoste și alții nu. Crezi că toți oamenii sunt iubiți și iubesc? Iubesc pe cine-i iubește? Nu mai vorbesc dacă mai iubesc și pe cine n-ar trebui să iubească, așa ca tine”.

„Asta-i răsplata pentru că te-am iubit cu atâta duioșie? Dar n-are importanță; sunt hotărâtă să te ador toată viața și să nu mai văd pe nimeni

toată viața”. Așa-i scria Călugărița mea portugheză iubitului ei trădător. Ea stătea într-o mânăstire unde cineva îi dădea de mâncare și un adăpost. Pe mine, viața mă mâna de la spate, lăsându-mi puțin timp de visare.

De curând m-a-ntrebat o tânără pentru ce am muncit toată viața. „În primul și-n primul rând ca să am ce mânca”. S-a uitat la mine cu un aer superior. „Sunteți intelectuală: nu mi-aș fi-nchipuit că ați trăit numai ca să mâncați”. „N-am trăit numai ca să mănânc, domnișoară, dar n-am putut să trăiesc fără să mănânc. Nouă sute nouăzeci și nouă la mie din populația globului muncește ca să aibă ce mânca. De unde să știi dumneata asta, ca fiică de miliardar, care te mai bucuri și de-un mizilic de zece mii de dolari pe lună la un post de televiziune? În vremea asta eu trăiesc din trei milioane pensie „mărită”. M-am ridicat de la masa unde ne aflam, tânăra și cu mine, de ziua lui frate-meu, în semn că noi două epuizasem „metafizica muncii”. „Adelina, trebuia s-o iei și tu mai încet. E-o tinerică fără minte. Tat-su ne e partener de afaceri, mie și lui fiu-meu”. „Iartă-mă, Gelule, că-ți stric relațiile. Dacă vrei să-ți mai calc prin palatul ăsta de casă, cheamă-mă când, afară de voi, rudele mele, nu se mai află și alți „îmbogățiți de revoluție”.

Pentru gând nu există ireversibilitatea timpului. Gândul te poate proiecta într-un viitor, de obicei ipotetic, uneori chiar într-unul care se adeverește. Pentru gând, prezentul și trecutul sunt simultane.

De la domnișoara cu metafizica muncii, gândul m-a adus iară la domnul General și la Costi Gheorghiu. În acel trecut, atât de prezent în mine, mi-am spus: „mulțumește-te cu atâta cât își oferă viața și nu mai visa la cai verzi pe păreți!”. Îmi pusesem în gând să-i cumpăr scurteică Maicăi.

Când aveam o după-amiază liberă sau o dimineață de duminică, o-ntindeam la talcioc, în Balta Albă. Într-o zi văd pe-un umăraș înfipt într-un stâlp ceva ce parcă era, parcă nu era scurteică. Postavul hainei era violet, iar vulpile pe margini roșii ca focul. Era limpede că „vânzătoarea” nu purtase scurteică neam de neamul ei. M-am oprit, m-am uitat la haină, fără să pun mâna pe ea, și-am întrebat-o pe stăpână, cu glas timid: „Ce preț are haina, doamnă?”. „Cinci sute”. Am clătinat din cap ca omul depășit de-mprejurări și-am dat să plec. „Ți se pare mult, domnișoară? Gândește-te că sunt vulpi de Alaska”. „Doamnă, nu mi se pare mult. Dar eu n-am banii ăștia”. „Și câți ai?”. „Trei sute și pân' la leafa mai sunt zece zile”. „Măcar probeaz-o, că asta nu costă nici un ban”. „Vă mulțumesc”. Haina-mi venea turnată și dacă-mi venea mie îi venea și Maicăi, fiindcă eram la fel de-nalte, de-nguste-n umeri și de subțiri în talie. „Păcat că n-o iei, domnișoară, că arăți

cu ea ca-n revistele de modă”. „Dac-aș avea bani aș lua-o pentru mama mea, nu pentru mine”. „Și de ce nu vine mama dumitale să-și caute singură haină?”. „Fiindcă e la trei sute de kilometri de-aici, la țară, în Oltenia”, „Îmi pare rău că nu cumperi haina”. „Ce să fac, doamnă, mă-ntind cât mi-e plapuma”. „Am înțeles că ai slujbă. Unde lucrezi?”. „Sunt soră de spital”. „Pe unde locuiești?”. „Pe Doctor Lister”. „A, pe lângă noi. Noi locuim pe Carol Davila. Faci și injecții intravenoase?”. „Fac de toate”. „Am nevoie pentru soțul meu de cineva care să facă intravenoase. Îți dau numărul nostru de telefon și, dacă poți, te-aș ruga să-i faci injecții soțului meu”. „Doamnă, pot trece mâine pe la dumneavoastră pe la trei, trei și-un sfert, ca să văd despre ce este vorba. Bună ziua, doamnă”. Am băgat în buzunar hârtiuța cu adresa și cu numărul de telefon al doamnei și m-am dus mai departe să prospectez talciocul. Când pierdusem speranța să mai găsesc o scurteică „asortată” cu punga mea, văd întinsă pe jos, pe o prelată, așezată între două cojoace cu lâna la față, o scurteică de postav negru, căptușită și tivită cu vulpi de-ale noastre. Vânzătorul era om de oraș, cu o figură chiar de intelectual. „Bună ziua, domnule, cât cereți pe scurteică?”. Omul m-a măsurat de sus până jos, vrând parcă să ghicească din sacoșa mea goală și din lodenul meu gri cam de câte parale dispuneam. „Trei sute, domnișoară. E nouă-nouță; vulpile acum un an le-am împușcat chiar eu. Deci nu sunt vechi ca să curgă părul din ele. Fiindcă, dacă nu știi, află că o blană, o porți n-o porți, după 10-15 ani îmbătrânește și năpârlește”. Habar n-aveam despre regimul de-nvechire a blănurilor. La noi, la Brăteasa, purtau oamenii o căciulă până le ieșea părul prin ea. Și cu trei sute cât cerea omul rămâneam lefteră pân' la leafă. Am tăcut, m-am uitat la scurteică; nu era lucru boieresc, așa ca haina cucoanei de mai 'nainte, însă părea nouă și i s-ar fi potrivit Maicăi: era scurteică-scurteică. Am rămas locului, mi-am făcut iară toate adunările și scăderile-n gând, am salutat din cap și-am dat să plec.

„Domnișoară, probeaz-o, că nu costă nimic, și dacă-ți place, mai las eu, mai pui dumneata…”. Îmi venea bine și scurteica, așa cum îmi venise și cea cu vulpi de Alaska și i s-ar fi potrivit Maicăi mult mai bine decât prima, după care s-ar fi-ntors toată lumea din Brăteasa, ca după un vițel cu două capete. „Când cumperi ceva, nu afișa un aer încântat”, mă-nvățase doamna doctor Zamfirescu. Aerul meu dubitativ de-atunci nu era neapărat rezultatul lecției aceleia, cât drămuirea banilor din punga de la gât. Ca să nu risc să mi-i fure careva, îi purtam în sân, ca tot țăranul. „Dumneata cât oferi, domnișoară?”. „Care e ultimul preț la care ați da-o?”. „Hai, două sute

optzeci”. După-amiază aveam de gând să mă duc pe la tușa Lina și pe la nea Costel, cum le făgăduisem cu o săptămână înainte. Voiam să le duc niște prăjituri, că doar aveam și eu leafă. „Două sute cincizeci”, am prins eu curaj. „Fie! S-o porți sănătoasă”. „O iau pentru mama”. „Frumos din partea dumitale că te gândești la părinți. Hai să-ți arăt niște bijuterii, ca să vezi ceva frumos”.

Și a scos dintr-un buzunar interior al hainei, desfăcând mai întâi niște ace de siguranță, o sfoară pe care erau înșirate, cu nod între ele, broșe, ceasuri de purtat pe lanț, brățări, cercei, inele, medalioane. De-atunci și până acum am privit și eu vitrine de bijuterii, dar parcă nimic nu se ridica la frumusețea acelora de-atunci, din talcioc. „Dac-ai avea bani ce-ai cumpăra din ele?”. „Pe toate. Dar dac-ar fi s-aleg numai una, aș lua medalionul ăsta”, și i-am arătat cu degetul un medalion rotund care se desfăcea în două. De aur, cu email roșu ca sângele și cu un desen din diamante cât vârful acului. „Te pricepi la lucrul frumos. Dumneata cu ce te ocupi, domnișoară?”. „Sunt soră de spital”. „Te-nvârți deci printre oameni cu bani. Să-ți dau telefonul meu. Poate prin doctorimea dumitale ar cumpăra careva bijuterii, tablouri, bibelouri, covoare”. Și am mai plecat cu un număr de telefon în buzunar.

Sunt cincizeci de ani de-atunci și-mi amintesc talciocul de parcă ieri aș fi trecut pe-acolo. Era o adevărată instituție a democrației populare. Cine-a avut bani atunci, averi a putut strânge, pe nimic. Cum de n-am uitat nici un cuvânt din conversațiile purtate-n talcioc? Fiindcă de el îmi legasem un punct de onoare: să-i cumpăr Maicăi scurteică.

La Craiova se ținea o dată pe săptămână un târg pe-un loc viran, într-un cartier mărginaș al orașului, îi zicea Târgul de-afară. Venea lumea cu grâu, cu porumb, cu păsări, cu piei de oaie, de miel, de ied, cu cergi, cu velințe, cu preșuri țesute din cârpe, chiar și cu covoare. Care cu ce-avea. Dar față de talciocul din București era ca un șopron pe lângă o casă cuprinsă, gospodărească. În talcioc, de la ciorapi și mănuși rupte, până la haine de vizon, până la cristaluri și la porțelanuri de preț, până la obiecte decorative rafinate și la bijuterii, găseai ce nici prin minte nu ți-ar fi trecut.

Albumele de artă ale doamnei și-ale domnului doctor Zamfirescu, enciclopediile lor, consignațiile și talciocul au fost universitățile care m-au ridicat într-o clasă de informare și de formare a gustului la care n-aș fi ajuns niciodată fără ele. Pe trunchiul meu țărănesc simțeam cum se lipeau altoiurile informării, ale culturii. Vedeam că, din punct de vedere al relațiilor dintre oameni, Brăteasa mea era un rezumat fidel al oricărei

societăți, dar că, dincolo de-aceste relații, existau frumuseți, create de om, la care ajungeai ce e drept, prin voință dar și ajutat de noroc.

Nu eram eu iubită și nici măcar dorită, însă norocul de-a-mi lumina mintea nu mă ocolise. Când spălam seara vasele adunate în timpul zilei și curățam aragazul, iar doamna și domnul doctor își beau tacticos ceaiul, mă informau pe franțuzește despre marii autori pe care-i citiseră, despre spectacolele memorabile pe care le văzuseră, despre călătoriile lor în străinătate, făcute înainte de război, despre vizitele la fiica lor în America. Eu participam la conversație punând întrebări. Deși la chiuvetă venea apă caldă, eu fierbeam pe aragaz apă și cu șmacurile alea americănești făceam să sclipească vasele. „De ce te chinui să fierbi apa când îți curge apă caldă la chiuvetă?”, se mira a reproș doamna doctor. „Fiindcă apa fiartă curăță cu adevărat grăsimile, iar apa caldă le mozolește doar”. „Nu te lași tu de obiceiurile țărănești, Doamne ferește!”. „Olga, trebuie să recunoști că așa cum spală Adelina vasele și cum face ea curățenie n-a mai făcut nimeni în casa asta”, mă apăra domnul doctor care, de unde la-nceput mă saluta și-atâta tot, acuma găsea mereu subiecte de conversație cu mine, fie pentru a-mi testa cunoștințele medicale, fie pentru a-mi vorbi despre cărți celebre, despre tablouri din marile muzee ale lumii, complimentându-mă de fiecare dată pentru progresele mele de franceză. Deși între lumea din care veneam eu și lumea lor, de oameni cu carte și cu avere, era o distanță de secole și de mentalitate, nici doctorii, nici nașii mei nu mă tratau ca pe-o slugă. Din cât mai aflasem și eu despre Roma antică, eram pentru ei un fel de libert preferat. Cel mai mult prețuiam și la doctorii, și la nașii mei din Doctor Lister, felul în care-mi făceau observații: fără ton disprețuitor sau de superioritate, ci din dorința de-a mă-nvăța cât mai mult și de-a mă ridica la nivelul lor de comportament.

Mi-o aduceam aminte mereu pe doamna Despina, inegalabila noastră profesoară, a cărei ambiție era să facă din noi oameni cinstiți, loiali, cu prețuire față de-nvățătură, cu un comportament de om trecut printr-o școală bună.

Am scos din buzunarul lodenului bilețelele date în talcioc de doamna și de domnul cu care mă târguisem ca să-i cumpăr Maicăi scurteică. Mi-am trecut conținutul lor într-un carnețel în care-mi notam, pe zile, tot ce-aveam de făcut. Doamna și domnul doctor îmi spuseseră de la-nceput că puteam telefona de pe telefonul dumnealor. Cam la două săptămâni odată vorbeam de la acel telefon cu tușa Lina, la niște vecini ai lor, fiindcă ei n-aveau

telefon. Pe frate-meu, având oră stabilită, îl chemam zilnic, la cămin, de la telefonul public din capătul străzii. Mi-am luat libertatea să-i telefonez de la telefonul din casă doamnei cu haina violet, cea care-mi ceruse să-i fac bărbatului ei injecții intravenoase. Trebuia să văd dacă propunerea din talcioc mai era valabilă, înțelegerea rămânea în picioare. Am sunat la o ușă masivă de lemn, cu-o vizetă minusculă, situată la nivelul unui om scund, la o casă asemănătoare cu „a noastră” din doctor Lister. Am fost întrebată din spatele ușii cine eram. Mi-am declinat numele și calitatea. Mi-a deschis doamna din talcioc. Mi s-a părut imprudent din partea ei să primească în casă o necunoscută, crezând-o pe cuvânt.

E drept că prin anii '50, față de zilele noastre, infracționalitatea era floare la ureche. Nimeni nu ți-ar fi smuls în plină zi, într-o stație de tramvai, geanta, nu ți-ar fi luat căciula din cap, nu ți-ar fi tras un lanț de la gât. Puteai merge-n miez de noapte fluierând pe stradă, că nu se lega nimeni de tine. Frica păzea bostănăria. „Bună ziua, doamnă. Am venit, precum vedeți”. Doamna mi-a luat-o înainte, vrând să mă conducă acolo unde trebuia s-ajungem. „Doamnă, i-am spus eu, rămânând pe loc, m-ați văzut o singură dată în viață. Aș vrea să știți cu cine aveți de-a face. Uitați buletinul meu de identitate și legitimația de serviciu”. I-am răsfoit buletinul, încet, obligând-o să-l citească, i-am întors legitimația de serviciu pe amândouă fețele.

„Lucrezi la Spitalul Militar. De ce scrie că ești infirmieră dacă ești soră?”. I-am explicat spunându-i și la ce serviciu lucram. „Înseamnă că-l cunoști și pe nepotul meu, pe fiul soră-mii, pe doctorul Gheorghiu, Costi Gheorghiu”. „Cunosc toți medicii din secție, doamnă”. Am tăcut fiindcă nu-mi plăcea să fac comentarii despre locul meu de muncă și despre cei care-l populau. Adunasem în mine admirație, dar și dezgust cât pentru zece vieți. Unii bolnavi nici nu-și închipuiau cât ne datorau nouă, celor patru surori de la sală, care ne luasem curajul să le șoptim respectuos doctorilor când vedeam că erau pe punctul de-a greși, nu din neștiință ci din neatenția nepăsării. Dintre toate doar eu aveam liceul, celelalte numai Școala de Surori; însă experiența, bunul-simț și spiritul lor de observație făceau mai mult decât șase ani de Medicină ai unora dintre doctori. Dacă-ți citea, de exemplu, Florentina o radiografie, nu mai aveai nevoie s-o arăți altcuiva: diagnosticul era sigur. Cu doamna Alexandros, în a cărei casă mă aflam, nu aveam de gând s-alunec pe panta mărturisirilor. Domnul Alexandros, în jurul a cincizeci de ani, ușor încărunțit, figură prelungă, luminată de ochi de antracit, cu pleoape ușor oblice, trăgând în jos, cu nas subțire ca o lamă de

cuțit, cu o tăietură aspră a gurii, contrastând cu ansamblul chipului, amestec de masculin cu feminitate, era un bărbat frumos, înalt, suplu, cu-o piele măslinie, de om trăit mult la soare; era-mbrăcat într-o pijama satinată, în dungi grena cu bleu-marine, și într-un halat gri cu degradeuri de culoare. Mirosea a săpun fin. Era o apariție ca din filme. Vocea lui baritonală, caldă, m-a făcut să tresar, amintindu-mi-l pe Gabriel. Domnul Alexandros avea arterită. Din tratament făceau parte și niște injecții intravenoase, câte zece pe fiecare lună. „Am niște vene foarte proaste". „Cum n-avem altele, trebuie să ne rugăm de astea să se poarte frumos". Doi ani de lucru la sală, școala cu tanti Anișoara și ochii cât cepele la fiecare mișcare a colegelor mele de tură mă făcuseră să nimeresc cu acul și-ntr-un fir de ață. Până ce nu eram sigură că am găsit o venă cum trebuia, nu-nțepam bolnavul, nici dacă stăteam douăzeci de minute s-o caut. La urgențe introduceam substanțele și la picioare și deasupra mâinii, unde doare de-ți sar ochii, dar urgențele n-au timp de rafinamente. Pe domnul comandor Alexandros – că asta fusese dumnealui în aviație – încercam să-l menajez cât puteam și nu pentru cei cinci franci de injecție, ci de milă, mila pentru orice om în suferință.

Intrarea mea în casa Alexandros se petrecea în ziua când unui soldat în termen îi tăiase domnul General piciorul drept de deasupra genunchiului. Cancer. Plecasem plângând din sala de operație. Nenorocirea are valoare absolută doar pentru cel asupra căruia se-abate. Pentru spectator, nenorocirea are infinit de multe grade și nuanțe, în ochii mei, ce mai însemna arterita domnului comandor față de nenorocirea care ne-ntorsese tuturora sufletul pe dos? Am plecat din sală o dată cu domnul General ca să-l vedem pe băiat instalat în pat, să mai stăm pe lângă el și pe lângă amărâta de maică-sa, văduvă, cu acel singur copil. După ce l-am lăsat pe băiat în grija medicului de salon, în timp ce mergeam pe culoar, domnul General a spus ca pentru sine „Uite-așa ți se face dor de moarte. Ca să nu mai vezi, să nu mai auzi". Eu îmi ștergeam ochii cu-o fâșie de tifon de la sală.

Am intrat în cabinetul domnului General fără să mă poftească. M-am dus la fereastră și mi-am pironit privirea într-un răzor de crizanteme. M-am întors cu fața spre cabinet și m-am apropiat de domnul General. Amândoi păream supraviețuitorii unei catastrofe. „Domnule General…", am reușit eu să articulez, printre suspine, iar el se uita la mine cu o deznădejde pe care nu i-o mai văzusem pân-atunci. „Domnule General, nu credeam că și dumneavoastră, după atâta vreme…". „Credeai că sufletul meu e de beton armat. Nu e, fata mea, nu e". Mi-a luat mâinile și mi le-a-mpreunat ca la

rugăciune, ținându-le între mâinile lui cu degete lungi și puternice. „Obișnuiește-te. Altfel n-am mai putea face nici atâta cât facem. Nu ne putem pune cu soarta”. S-a apropiat și mai mult de mine, mi-a luat capul în mâini, m-a sărutat pe pleoape și m-a condus la ușă.

Călugărița portugheză mă lega de Gabriel. Amintirea Luciei Cantemir mă lega de Costi Gheorghiu. Boala și nenorocirea oamenilor mă apropiau de domnul General.

Domnul Alexandros fumase trei pachete de țigări pe zi, timp de douăzeci de ani, fusese pilot de încercare și făcuse și parașutism, îndeletnicire de pe urma căreia i se tasaseră cam de trei centimetri vertebrele. Nu mai fuma, făcea opt kilometri pe jos, zilnic, mofete o dată pe an, injecțiile alea – niște anticoagulante nemțești – zece zile pe lună.

„Domnișoară, dumneata n-ai mâini, ai aripi. Ferice de pacienții dumitale”, mi-a spus domnul comandor după injecție, în timp ce-și apăsa vena cu vată înmuiată-n spirt. În vremea asta, doamna Alexandros ne privea ca o cloșcă îngrijorată să nu-i fure uliul vreun pui, iar mie-mi urmărea mâinile mai ceva decât dac-aș fi pus bombe. Cam de-aceeași vârstă cu soțul ei, frumușică, șatenă cu ochii verzi, foarte îngrijită, cu un păr bogat, cârlionțat natural, cu trăsături fine, mărunțică, bine proporțională, cu-o manichiură impecabilă, doamna Lia Alexandros era o persoană plăcută. În toată alcătuirea ei te frapa aerul de veveriță în permanentă căutare de ceva, și ochii extraordinar de mobili, dornici să nu le scape nimic. Drept recompensă pentru succesul meu în privința venelor belalii ale domnului comandor Leonidas Alexandros, doamna Lia m-a tratat cu o dulceață de cireșe amare și m-a invitat să iau loc pe-un fotoliu „Biedermeier” din salonul de la parter, salon care avea pe puțin șaizeci de metri pătrați, era pardosit cu dale de marmură trandafirie și neagră, iar pereții îi arătau ca la un adevărat muzeu. Cei doi, lungi, paraleli erau acoperiți cu tablouri, cel din fundul încăperii – cu obiecte metalice decorative, cu cloazoneuri, o avere în bani și în frumusețe.

„I-ai găsit haină mamei dumitale?”. „I-am găsit o scurteică de postav negru, căptușită cu vulpi de-ale noastre. Nu frumusețea dumneavoastră de haină, dar ceva potrivit pentru la noi, la țară”. „Eu i-am vândut scurta mea de călărie unei dansatoare de la „Tănase”. Noi copii n-avem. Pensia lui Leonida, soțul meu, ne-ajunge. Dar vrem să nu ne privăm de nimic. Facem toate excursiile care se organizează prin democrații, pe la ruși, prin Grecia, la familia lui. Ne lasă la familia lui și fiindcă acolo toți sunt oameni

influenți și fiindcă ai noștri, vreau să zic autoritățile – ezitase până să aleagă acest ultim cuvânt – speră să nu ne mai întoarcem și să le rămână casa cu tot ce vezi în ea. Eu am făcut Literele și Filosofia, dar n-am profesat niciodată. Dumneata ce școală ai?”. „Liceul și acum fac Școala de Surori”. „Am înțeles că lucrezi și cu nepotul meu, doctorul Costi Gheorghiu, fiul soră-mii”. „Când mă nimeresc să fiu în tură cu dânsul. Domnul General operează mult cu domnul doctor Gheorghiu fiindcă-l socotește cel mai bun din tânăra generație”. „Păcat că la-nsurătoare n-a avut noroc. S-a-nsurat din anul doi de facultate cu o studentă la Farmacie. Frumușică și la locul ei, nimic de zis. Taică-său, tatăl fetei, tocase bunătate de avere la cărți și din '40 dus a fost, nu se știe unde. Mama Luciei – așa o chema pe nevasta lui Costi – nu știa decât vizite, cuconet, teatre, concerte, bătut magazinele, pe urmă talciocul, mâncare din ziar și casa vraiște. Când erau tineri, în anul trei, această cucoană a murit subit, în plină tinerețe, în plină frumusețe. După moartea ei, Costi și Lucia au plecat de la soră-mea și s-au mutat în apartamentul în care locuise mama Luciei cu Lucia până se măritase. Nu-ți spun de câte ploconeli și de câte intervenții a fost nevoie ca să fie trecut contractul de închiriere pe numele Luciei. Pusese mai demult ochii un „tovarăș” pe apartament, încă de pe când trăia mama Luciei. Au muncit Costi și Lucia ca niște salahori ca să pună casa la punct. Era pe strada Frumoasă, genul de garsonieră dublă, cum se purta între cele două războaie: un hol mare, un dormitor, baie mare și-o chicinetă. Cât să-ți faci un ceai sau o cafea, nu ca să gătești pentru o familie. Soră-mea și cumnatu-meu le dădeau lunar o sumă din care să se chibzuiască ei cum se pricepeau. Și, ce e drept, tinerii o dată nu le-au cerut un leu în plus. Soră-mea și cumnatu-meu n-au fost deloc încântați de căsătoria asta: ce-i trebuia însurătoare unui băiat de douăzeci de ani, student la o facultate atât de grea; și nici fata nu-i entuziasmase, mai ales din cauza familiei din care se trăgea”. „Ce vină avea ea că se născuse din asemenea părinți?”. „Sigur că n-avea. Dar orice părinte vrea să-și vadă copilul intrat într-o familie de oameni așezați. Păreau că se-nțeleg perfect, vreau să spun Costi cu Lucia. Și după șase ani, pac – divorțul. Nimeni n-a știut de ce. Lucia a fost farmacistă la Spitalul Militar până acum un an, când au dat-o afară fiindcă a rămas fratele maică-sii-n Franța. Era mare mahăr pe la Comerțul Exterior. Apoi, Lucia s-a sinucis. Ai cunoscut-o?”. „Da. Un fel de-a spune. Mergeam câteodată să-i cer medicamente care nu fuseseră trecute-n condică. Atât”. „Și ce impresie ți-a făcut?”. „Avea ceva îngrijorat în privire. Parcă aștepta să i se vestească o

catastrofă. Altminteri era atât de săritoare, atât de binevoitoare. Chiar dacă nu găsea medicamentul cerut îți dădea unul cu o compoziție apropiată și o hârtiuță cu explicații pentru doctorul care ceruse medicamentul. Tot spitalul a regretat-o. Toată lumea a fost la incinerarea ei”. „De-acolo te știu. Acolo te-am văzut prima oară. În talcioc nu știam de unde să te iau”. „Viața e-atât de nedreaptă cu unii oameni”. „Dar nici ea nu trebuia să facă ce-a făcut. Dintre prietenii noștri atâția trăiesc numai din ce vând în talcioc, dați afară din case, duși la pământ pe jos”. „Știu și văd și eu, doamnă. Injecțiile m-au dus prin multe case. Nu toți oamenii sunt făcuți la fel. Unii cad pradă disperării, în timp ce alții rezistă. Eu una zic, în sfârșit zic și eu, că numai unul Dumnezeu ne poate judeca”. „Ai dreptate. Mă gândesc la Costi; o avea și el vreo legătură, că văd că de-nsurat n-are de gând?”. Am dat din umeri. „Prin spital nu se vorbește nimic? Fiindcă de obicei lucrurile astea se află, sunt comentate”. „Eu una chiar nu știu nimic și n-am auzit nimic”.

I-am cerut voie doamnei Alexandros să mă uit la tablouri și la obiectele de artă. Nu era tablou sau lucru pe care nu ți l-ai fi dorit, problema se ivea doar dacă ar fi trebuit să-ți alegi unul dintre ele. Mie mi-a rămas sufletul la Un drum în pădure de Andreescu, la niște Floarea soarelui de Luchian și la un Interior de Petrașcu. Interiorul ăsta avea un colorit de miere, mai frumos și mai cald, de castană coaptă, decât al celui cu șapte sute de lei de la Consignația de peste drum de Universitate. „Ce ți-a plăcut cel mai mult, domnișoară?”. „Spuneți-mi „Argentina”. Cel mai mult și mai mult? Dacă m-aș afla într-o expoziție cu vânzare și aș avea bani, mi-aș cumpăra Drum în pădure”. „Andreescu”. „Da. Îmi pare bine că zece zile pe lună am să-l pot privi, ca să-l țin minte toată viața”.

A doua zi am aflat un moment în care să-i spun lui Costi Gheorghiu că-i făceam injecții comandorului Alexandros. „Le beau Leonidá”, a zis Costi cu-o ușoară ironie. „Nu poți spune că nu e frumos”. „Câte muieri s-au încăierat pentru el, făceam o divizie. Dar, ce e drept, casa a fost casă și Lia, nevasta lui, de neînlocuit. De mine nu te-a-ntrebat Lia?”. „I-am spus că Generalul te consideră cel mai bun doctor dintre cei tineri”. „Și mai departe?”. „Dacă ai vreo legătură; și i-am spus că nu știu, deci i-am spus adevărul”. „N-avea grijă că mă descoase ea și pe mine în privința ta”. „N-are decât”.

♠ Crai de verde.

Oriunde m-aș fi dus, orice-aș fi făcut, grija alor mei nu-mi dădea pace. Nu băgăm o-mbucătură-n mine fără să mă gândesc la ei: „Oare ei ce-or mânca? Or avea lemne? Or fi sănătoși?”. Gelu se ducea destul de des pe-acasă și-i ajuta în gospodărie, o zi-două cât putea și el să rupă fără să riște să-și piardă bursa. Aș fi vrut să am pentru părinți o mie-ntreagă din care să-și pună dușumele de scânduri măcar în odaie și-n prispă. Să nu mai stea cu pământ pe jos. Viața mea de orășeancă mi se părea o trădare față de ei, un furt din viața lor. „Ce e cu tine, Argentina? Ți s-a-ntâmplat ceva?”. „Grijile, domnule General, grija alor mei…”. „Argentina, tu ți-ai dorit vreodată să mori?”. „Numai o dată?! De câte ori zbiera Taica la noi. Aș fi vrut să mă culc și să nu mă mai scol. De când a murit farmacista Lucia Cantemir am început să mă-ntreb de ce mi-e mie mai frică”. „Și?”. „De trecerea timpului. Parcă fiecare zi mi-o fură cineva. E-atât de monotonă viața și fără bucurii”. „Hai să-mi faci masaj ca să vezi ce palpitantă e viața. Of! Fată dragă”. „Domnule General”, am început eu în timp ce-i masam ceafa, „de când muncesc în spital mi-e frică și de nepăsarea oamenilor. Mai ales cât am fost infirmieră, m-a izbit nepăsarea față de omul dependent de bunăvoința altuia și pentru un pahar cu apă. Nimeni nu se-nchipuie cinci minute în situația omului imobilizat. I-am înțeles pe cei care-și rugau moartea. E-atâta nepăsare pe lumea asta”. „Ei, Argentina, și câtă-ai să mai vezi! Dac-ai să lucrezi tot prin spitale, așteaptă să ne pensionăm noi, ăștia bătrâni, care-am făcut de drag Medicina, și să-i vezi pe ăi care-au să vină după noi”. M-am gândit la doctorii „politicoși”, cum le spunea Costi Gheorghiu, „politicos” de la „politică”. La o secție le și venise un șef nou care, cică, avea părinți „ilegaliști”, înlocuise un șef care, cică, avea în neam generali „antonescieni”. „Ce ziceți, domnule General, de-nlocuirea generalului Vâlceanu?”. „Norocul lui că l-au pensionat. Iar despre noul șef ce să spun? Măcar de n-ar fi vreun bou, iar dacă e bou, măcar să-i lase pe ăilalți să-și facă meseria”.

Pe vremea aceea, organele de la „ochiul și timpanul”, cum aveau să se numească-n popor, încă lucrau cu cele două elemente dăruite de mama-natură. Oamenii încă mai vorbeau liber între patru pereți. Mai târziu, când voiau să-și comunice câte ceva, la care era bine să n-ai martori, ieșeau în aer liber. Costi Gheorghiu mă invita la cofetărie, la plimbări cu motocicleta, iar când se nimerea să fie de gardă în tura mea de noapte, stăteam de vorbă

cu ceasurile, despre cărți, despre muzică, despre istorie și chiar despre căsătorie.

„Căsătoriile sunt de trei feluri: foarte reușite, care se despart prin moarte; foarte proaste, care se despart prin tribunal; mediocre – cele mai durabile”. Așa le-mpărțea el. „Părinții tăi unde se-”ncadrează”, Argentina?”. „La durabile”. „Și-ai mei, la fel”. Cu toată discreția relației noastre, de pură prietenie, vorbe tot ne-au ieșit. Noroc că, fiind amândoi necăsătoriți, nu-ncălcam flagrant și scandalos morala proletară. „Adelina, am văzut ieri pe fereastră că te-a condus un tânăr. N-are rost să umblați pe drumuri. De ce nu-l inviți la tine?”, mi-a spus doamna doctor Zamfirescu într-o seară când trebăluiam prin bucătărie. „Nu mi-aș îngădui s-o aduc nici pe Maica la dumneavoastră-n casă, fără să vă cer voie”. „După cum vezi, ai binecuvântarea mea”. „Doamnă doctor, cu-acest tânăr sunt prietenă și-atâta tot”. „De ce nu vrei să fiți mai mult decât „și-atâta tot”?”. „El nu-mi dă nici un semn c-ar vrea altceva decât prietenie”. „Adelina, înainte de-a mă mărita, am iubit un bărbat cum n-am mai iubit pe nimeni. S-a-nsurat cu verișoara mea primară. La nunta lor, când abia-mi țineam lacrimile, acel bărbat mi-a spus: „Olga, eu pe tine te-am iubit, dar tu nu mi-ai dat nici un semn că-mi doreai iubirea”. Dă-i un semn tânărului ăsta, că-i dorești iubirea”. „Numai că eu nu-l iubesc și, din fericire, nici el pe mine. Fiecare iubim în altă parte, unde n-ar trebui”. „Și-atunci?”. „Ne oblojim singurătatea”, „Îmi pare rău pentru voi, Adelina”. „Și mie-mi pare rău, doamnă doctor”. „Totuși, invită-l la tine”.

De multe ori simțisem că doctorul Gheorghiu avea ceva pe suflet, ceva despre care încă nu știa cum să-mi spună. Cu toată lipsa mea de experiență în privința bărbaților, intuiția mă făcea să-i bănuiesc o iubire care nu se putea petrece la vedere. Evocarea atât de frecventă a lui Radu, prietenul său dispărut, și-a clipelor de neuitat trăite în casa verișoarei acestuia, mi-au îndreptat gândul către obiectul iubirii lui Costi. Mona. Măritată, cu doi copii, cu zece ani mai mare decât Costi. Eu nu-l mai văzusem pe vărul meu Gabriel de doi ani și totuși nu era zi în care să nu-mi apară în minte. O vorbă spusă de cineva, un obiect oarecare, brusc îmi trezeau imaginea lui. Se spune că ochii care nu se văd se uită. E drept, și așa se-ntâmplă cel mai adesea. Dar cineva, cu-o memorie care nu lăsa rănile să se-nchidă, spusese că distanța stinge focul mic, în timp ce-l întețește pe cel mare.

Acestui nefericit tip de memorie îi aparține Călugărița mea portugheză. Tip care se rărise odată cu trecerea timpului, el fiind chiar de la natură mult

mai slab reprezentat decât cel înzestrat cu fireasca uitare a ochilor care nu se văd. Pentru a fi sinceră cu mine, cea de la douăzeci de ani și cea de mai târziu, trebuie să spun că, orice se-ntâmpla în jurul meu, oricât de apăsată eram de griji și mereu împinsă de la spate de drămuirea timpului, nimic nu-mi lipsea mai mult, mai acut, decât dragostea. Când iubești, diferența de vârstă este nesemnificativă. De ce n-ar fi iubit Costi Gheorghiu o femeie cu zece ani mai în vârstă decât el? De ce n-ar fi iubit vărul meu Gabriel o femeie care, așa cum aveam să aflu curând, era cu opt ani mai mare decât el. Gabriel și Laura, căsătoriți între timp, s-au mutat la București când terminasem eu anul doi la Școala de Surori. Și-au cumpărat, adică ea și-a cumpărat un apartament pe bulevardul Dacia, aproape de părculețul Ioanid. Îndată ce s-au instalat, ne-au invitat la ei, pe mine și pe Gelu.

În drum spre bulevardul Dacia îmi tremurau picioarele și-mi simțeam inima-n gât. Cred că și Everestul l-aș fi urcat mai ușor decât cele douăzeci și una de trepte ale unui etaj, până la apartamentul lor. Ne-au deschis ușa amândoi. Eu mutam o plasă dintr-o mână în alta. Din talcioc, le cumpărasem, ca de casă nouă, un vas lung și subțire de alamă, sugerând un trup de femeie. De la florăreasa de la Romană, alesesem cinci frezii de culori diferite. I-am întins Laurei vasul – dar de casă nouă. „Să vă poarte noroc!”. Ea m-a sărutat, mi-a mulțumit. Gabriel m-a sărutat pe amândoi obrajii. Sunt momente-n viață când te miri cum de nu mori. Cred că o clipă-două mi-a stat inima-n loc.

Laura era brună, cu păr bogat, negru-albăstrui, cu un ten mai alb, cu ochi cenușii, cu o față subțire, dăltuită ca o camee. Înaltă, suplă, cu sâni care-i împungeau puloverul, cu picioarele cele mai lungi și mai rasate pe care le văzusem vreodată, îi luam seama ca unui obiect de artă. „Vrei s-o zugrăvești de te uiți atâta la ea?”, m-a-ntrebat Gabriel pe tonul lui de ușoară zeflemea. „E-atât de frumoasă și mai ales deosebită”, am răspuns eu cu un aer constatativ și-am învăluit-o pe Laura într-o privire caldă, admirativă. Ciudată e firea omului. N-am înțeles nici până astăzi cum te poți vindeca într-o clipă de-o boală pe care-ai purtat-o în tine ani de zile. N-am încercat să mă compar cu Laura și nici vreun sentiment de inferioritate n-am simțit privind-o, nici invidie, surprinzând între ea și Gabriel privirile discrete pe care și le-aruncă doi oameni care se iubesc. M-a vindecat de vărul meu superioritatea Laurei față de el. Toată ființa acestei femei emana ceva profund, de calitate, și o subtilă știință de-a nu dori să se facă remarcată.

Gabriel era același tânăr inteligent, cu un simț al realității de invidiat, spiritual, ușor ironic, dar și nițel superficial. Era din categoria celor care-și dirijau seriozitatea doar în anumite direcții, găsind că lumea, în general, nu merită prea mare osteneală. Frumusețea, cu avantajul ei de-a-ți atrage atenția și admirația și de-a nu avea nevoie de argumente, este adesea un element stimulator de superficialitate, superficialitatea unei mari încrederi în tine însuți, a unei uitări a fugii ireparabile a timpului. Este un element folositor din punct de vedere al efectului social și, mai ales al celui dintre sexe, dar, general uman, uneori poate fi chiar dăunător. Pentru prima oară de când ne știam, mi se părea că lui Gabriel frumusețea avea să-i aducă mari foloase, dar avea să-i și strice. Învăța temeinic, fiindcă dorea s-ajungă cineva în meseria lui. Îl stimula și situația nevesti-sii care, la treizeci de ani, era asistentă universitară, specializându-se în neurologie și punând de pe-acum diagnostice pe care le confirmau cei mai de seamă doctori din domeniu.

După ce am mâncat o mâncare gospodărească, din care n-a lipsit „zupa" de găină cu tăieței de casă, subțiri ca scobitorile, eu și cu Laura ne-am dus în bucătărie să spălăm vasele și să le punem la locul lor. Când am ajuns la cafele, Gelu și Gabriel au rămas în hol, noi, femeile, am trecut în dormitor. Dormitor cu pat de mijloc, din alamă, acoperit cu o cuvertură de catifea de-o culoare între viorele și liliac, la cap cu un sul ornamental din aceeași catifea, fronsat în amândouă părțile și terminat cu doi nasturi mari, îmbrăcați și ei tot în catifea violet. Mobilele erau „Biedermeier", șocolatii; deasupra patului se afla un nud de Tonitza; de fapt, spatele unei femei și un semiprofil. Covorul oriental de pe jos era o îmbinare de șerpuiri violet, corai, verde-stins, liliachiu, albastru cum e cerul, prelinse printre altele mai intense de culoarea castanei. Ceva pe care ți-era milă să calci. Dacă doamna Despina – cu delicatețea și cu diplomația care o caracterizau – nu ne-ar fi-nvățat că la oraș, într-o vizită, oamenii nu-și scoteau încălțămintea, m-aș fi lăsat sigur în ciorapi pentru a călca pe-asemenea frumusețe.

Ne-am așezat în fotolii, în față fiecare cu-o măsuță cât o farfurie mare, pe care ne-am pus ceașca de cafea, dintr-un porțelan albăstrui, atât de subțire și de transparent, că mi-era și frică s-o duc la gură. Vorba s-a legat ușor între mine și Laura. Niciuna dintre noi nu voia să pară altceva decât ceea ce era. Ea știa despre mine tot ce poți afla despre un om de la alții. Eu despre ea nu știam de fapt nimic.

Mi-a povestit viața ei de copil unic a doi medici cunoscuți, oameni cu stare, intelectuali din neam în neam. Lecții de pian, de limbi străine, excursii în străinătate, până la începutul războiului. Copil ascultător, bun la carte. Intrase la Facultate ca o scrisoare la cutie, fiindcă de mică își îndreptase toată atenția spre acele obiecte care erau obligatorii pentru admiterea la Medicină. În anul întâi se-ndrăgostise nebunește de profesorul de Anatomie, divorțat de multă vreme, vreme populată de cohorte de femei pentru a căror „cucerire” n-avusese nevoie să-și pună armură și nici să se travestească. Așa cum unor bărbați, destui la număr, orgoliul și apetitul le sunt cu-atât mai înfocate în obținerea grațiilor unor femei cu cât acestea prezintă o mai lungă listă de foști „combatanți” la budoar, tot așa, unele femei își fac un punct de onoare din relația cu un bărbat campion la ridicatul fustelor. La nouăsprezece ani, Laura se-ndrăgostite cu toată ființa, fără nici un gând de-a se-nscrie într-un șir de femei aureolate de trecerea printr-un pat cu temeinică reputație și nici de-a-și dovedi vreo superioritate asupra acestora. Se-ndrăgostise și de dragoste și de profesor, care pălise când dăduse cu ochii de Laura, iar inima, socotită de mult imună la altceva decât la variația amuzamentului, îi bătuse în piept ca un ciocan. Cuprins de efervescența bărbăției care-și trăiește ultimele văpăi – copleșit de frumusețea și de seriozitatea Laurei, căreia îi strecurase-n vine patima lui – la cincizeci de ani, profesorul Alexandru Mihailopol se însura cu tânăra lui studentă, scandalizându-i părinții și scandalizând opinia publică. Se căsătoriseră în 1942, la Sibiu, în timpul refugiului. În '45 se întorseseră cu toții la Cluj. „La Sibiu, din ziua căsătoriei n-am mai stat cu părinții. La Cluj, de asemenea. De câte ori mă vedeam cu mama, ea avea grijă să-mi spună „măcar copii să nu faci cu el”. Cât am stat la Sibiu, într-o singură cameră, nu se punea problema copiilor. La Cluj s-a făcut 1946 până ne-am văzut în casa lui Alexandru, pe care mai întâi a trebuit s-o punem la punct și s-o mobilăm, fiindcă nici uși nu mai avea, darămite mobilă. În ziua când eu îmi dădeam ultimul examen de anul cinci, Alexandru a murit în timp ce examina un student. Mi-a ajuns la urechi că intrase-n sala de examen foarte enervat. N-am aflat nici de ce, nici de cine”. A urmat o tăcere pe care eu n-am avut curajul s-o-ntrerup. „Când o fată de douăzeci de ani se mărită sau are o relație cu un bărbat de vârsta părinților ei, greu e să nu-ți închipui că n-o face din vanitate sau din interes. De câte ori n-am auzit în spatele meu spunându-se: „Ăsteia nu-i ajungea bănetul lui tată-su și-al mâne-sii, avea nevoie și de averea craiului de Mihailopol”. Afară de el și de părinții mei,

nimeni n-a știut cât l-am iubit pe Alexandru. Nu știu cum am terminat Facultatea. Intrasem într-un fel de automatism. Umblam ca-n transă. Afară de Facultate și de-nvățat nu mai știam nimic. Mi-aduc aminte că-n timp ce-mi făceam stagiul, la chirurgie se afla un bolnav cu-o infecție la un picior, ceva ce mirosea atât de-ngrozitor că nimeni nu voia să-l panseze. Ei bine, eu l-am pansat, l-am dezinfectat, i-am făcut penicilină fără să-mi pun mască și fără măcar să strâmb din nas. Peste două luni, nu ne venea să credem, omul a plecat pe picioare de la chirurgie. Când a venit să-l ia acasă, nevastă-sa m-a-ntrebat: „Cum vă zice, domnișoara doctor?”. „Mihailopol”, i-am răspuns. „Pe numele de botez să-mi spuneți, ca să vă pun la acatist și să ne rugăm de sănătatea dumneavoastră și să vă ia Domnul năframa întunecată de pe suflet”. Știința nu e-n stare să explice de unde li se trage animalelor, copiilor și oamenilor simpli darul de-a pipăi sufletul omului… De la moartea lui Alexandru, între mine și lume se-nălțase un zid. Chiar și cu părinții mei, relațiile erau formale. Am refuzat să locuiesc cu ei. Am rămas în casa în care fiecare lucru, fiecare ungher mi-l amintea pe el, pe noi doi. Aerul meu absent, de „pustnică rătăcită printre oameni”, cum avea să-mi spună Gabriel, descuraja orice bărbat care-ar fi avut de gând să se-apropie de mine. Gabriel e singurul care, cu privirea lui sfredelitoare și fără menajamente, m-a trezit din nou la viață. Într-o zi m-a oprit pe stradă și fără pic de ezitare mi s-a adresat, uitându-se fix în ochii mei: „Doamnă doctor, până când aveți de gând să trăiți ca o pustnică rătăcită printre oameni? Nu vă castrați viața. Lăsați-vă iubită și iubiți. Pentru asta sunt făcute ființele vii. Sărut mâinile”. M-a sfredelit din nou cu-o privire care-mi spunea tot ce dorea el de la mine. Sub dogoarea privirilor lui m-am topit ca un sloi de gheață. Așa a-nceput dragostea noastră. Măritându-mă cu Gabriel, mi-am scandalizat părinții – mai ales pe mama – cel puțin cât la prima căsătorie. „Cu opt ani mai tânăr decât tine și tot regățean ca și primul. Ce, s-au terminat bărbații de pe lume?”. E greu să le explici unor părinți, trăiți într-un convenționalism călduț, că fiica lor nu se poate lipi decât pasional de-un bărbat. Ne-am mutat de la Cluj, ca să nu fim mereu o spină iritativă pentru familia mea. Am împlinit treizeci de ani. Vreau să fac repede un copil-doi. Vrea și Gabriel, deși el are numai douăzeci și doi de ani”.

„Când s-a născut frate-meu, Gelu, Maica nu-mplinise șaptesprezece ani, iar Taica abia mergea la armată. La țară și la lumea simplă de la oraș, oamenii se căsătoresc foarte tineri. Măcar la noi în Oltenia. Ca să aibă timp de crescut copiii și ca să-i vadă la casele lor. În satul nostru, toate fetele de-

o seamă cu mine sunt măritate și au măcar câte-un copil. Părinții noștri au vrut cu orice preț să ne câștigăm pâinea la oraș. Să nu mai dăm cu sapa. Oraș-oraș, dar Maica tare-ar mai vrea să mă vadă măritată”. „Și nu e nimic în perspectivă?”. „Chiar nimic”. „Nici o iubire?”. „Am fost îndrăgostită de-un bărbat însurat. El n-a fost îndrăgostit de mine. Acuma începe să-mi treacă”. „Și nici un bărbat nu bagă de seamă că ești o fată inteligentă, cuviincioasă, deosebită?”. „Bagă de seamă șeful secției, care din infirmieră m-a făcut soră la sala de operații, la Ortopedie, om la cincizeci și opt de ani, însurat, și un doctor tânăr; cu el sunt prietenă cum aș fi cu o femeie”. „Cine o fi să fie-al tău are să fie”. „Toate sunt scrise undeva. Dacă e ceva lipsă pe răboj poți să te dai de-a rostogolul și tot lipsă rămâne”. „Bănuim atât de puțin despre noi-înșine. Pe la unsprezece-doisprezece ani îmi închipuiam c-aveam să iubesc un tânăr blond, cu ochi albaștri și că aveam să ne ținem o viață de mână. Colege de-ale mele erau îndrăgostite de actori de cinema. Eu eram îndrăgostită de-nchipuiri. Afară de bărbatul însurat de care mi-ai pomenit n-ai mai fost îndrăgostită de nimeni?”. „Cât am făcut liceul am fost internă. Mergeam duminica la parcul Bibescu, parcul orașului, cu pedagogele, două nemțoaice bătrâne, mergeam câte odată la cinema în aceeași formație, în vacanțe o ajutam pe Maica-n gospodărie. Băieții de vârsta mea aveau fiecare fata lui, iar pe mine școala mă scosese din rândul lor”. „Ești atât de tânără”. „Ziua bună se cunoaște de dimineață”. „Se schimbă când nici nu-ți dă-n gând. Chiar ai vrea să fii măritată? Ai vrea să ai copii?”. „Mi-a mai pus cineva întrebările astea. Pentru moment n-aș vrea să fiu măritată și nici copii n-aș vrea. Vreau să-mi fac un loc în lume, să câștig o pâine mai albă decât a părinților mei”. „Fă Medicina”. „De când muncesc în spital, nu mă trage inima; de-altfel nici înainte”. „Totuși e o meserie în care, în afara binelui pe care-l faci, măcar ți se spune „săru' mâna”; din convingere, din interes, totuși nu ți se bate cu pumnu-n masă, iar bolile nu țin seamă de regimul politic”.

Laura se oprise brusc și parcă se simțea jenată de ultima ei frază. Se gândise, cred, că noi două, provenind din lumi diferite, mai ales într-o vreme când „lupta de clasă” acoperea atâtea nedreptăți și ticăloșii, puteam avea păreri diferite în privința „regimurilor politice”. Pe unii ca mine, ca frate-meu Gelu și ca văru-meu Gabriel, regimul ne emancipase față de pământul pe jos dobândit la naștere. Căpătasem burse la liceu în fostul regim, și eu și Gelu și Gabriel, fiindcă fusesem buni la carte, însă eu și cu frate-meu nu trebuia să uităm nici sprijinul, nici îndemnul nașilor noștri,

nemaivorbind de amărâții noștri de părinți care un vis aveau pentru noi: să nu mai dăm cu sapa. N-am putut să nu zâmbesc gândindu-mă la-ntrevederea dintre Laura și „tanti” Mița, soacră-sa. „Unchiul” Ionel, socrul, avea să tacă bietul de el, ca peștele-n baltă, când o vedea cum s-a ajuns fiu-său ăl mare. Dar mă gândeam cum avea să-și stăpânească limbarița, „tanti” Mița. Gabriel n-o păcălise pe Laura în privința provenienței lui și nici în alte privințe: socoteli de ordin material și social poate nu-i lipsiseră când pusese ochii pe ea, dar de iubit se iubeau. Fără demonstrații în fața lumii: fără ținut de mână, luat pe genunchi, sărutări și alte asemenea trucuri din arsenalul de luat ochii spectatorilor, era limpede că se iubeau. Pluteau în jurul lor acele efluvii ale înțelegerii, ale nevoii unuia de celălalt, așa cum în multe căsnicii, oricât de stăpânită, se simte totuși indiferența partenerilor, dacă nu chiar disprețul și vrajba dintre ei.

Am simțit că Laura și cu mine, cu toate câte ne deosebeau, eram una pe gustul celeilalte și aveam ce să ne spunem. Trăită în spital, într-o specialitate în care se văd nenorociri, mai toate fără leac, Laura avea o-nțelepciune mult peste vârsta ei și-un fel de-a-și privi semenii ca pe niște egali. Pierderea omului pe care-l iubise cu fervoarea vârstei adolescentine lăsase urme, fără dar și poate, într-un suflet care oricum nu era predispus la superficialitate. La despărțire, ne-a-ndemnat să venim pe la ei și neinvitați, doar cu un telefon în prealabil. „Sunteți singurele noastre rude din București”, a adăugat Laura din ușă.

♠ „Da' știu c-a nimerit-o Gabriel al nostru”, mi-a spus frate-meu în timp ce mergeam spre Universitate, unde ni se despărțeau drumurile. „Ce casă, ce mobilă, ce lucruri…”. „Mai mult decât astea toate – ce nevastă! La cât e de frumoasă și de avută puteai să te-aștepți să fie vreo flușturatică”. „Soru-meo, sâmbăta viitoare e reuniune cu dans la noi la Facultate-n hol. Începe la șapte seara. Vino și tu. Poți să inviți un băiat”. „Sunt în tura de după amiază. Termin la zece”. „Vino când termini. Reuniunea ține până spre douășpe și ceva. Pe urmă te ducem noi acasă, la doctorii tăi”. „Mă duceți?”. „Eu cu vreun coleg”. „Am să-ncerc să vin, deși nu știu să dansez”. „Știi sârba, alunelul, brâulețul și n-o să nimerești să faci doi pași la dreapta, unul la stânga, la tangou?!”. „Oi nimeri eu, și, la urma urmei, nu dau nici un concurs”. „Eu chiar te rog să vii”.

La reuniunea dansantă aveam să mă duc singură. Pe cine să fi invitat? Pe Costi Gheorghiu nu-ndrăzneam. În rest – pustiu. În ce să mă-mbrac se găsea. Nici o problemă. Aveam să mă sfătuiesc cu doamna doctor și cu

nașa. Până atunci mai era o săptămână – timp berechet. De vreme ce puteam veni însoțită, era limpede că Gelu nu voia să-mi prezinte vreun băiat. Probabil că pusese ochii pe vreo fată. Încercam să-mi concentrez gândul asupra reuniunii dansante, când de fapt toată ființa mea se clătina ca o zdreanță bătută de vânt.

În vremea copilăriei, după ce uscam bășica porcului, o atârnam pe sârma de rufe și ne uitam la ea cum o mișca vântul de parcă o dădea-n leagăn. Tare-aș fi vrut pe-atunci să fiu eu bășica legănată de vânt, și să uit de lume, din ceea ce pricepea din lume mințișoara mea de copil. Acum însă mi se făcea un dor de pădurea noastră de tei și de norii de pe cer în care-mi pierdeam privirea. Orice gând era bun să-l îndepărteze pe cel legat de-ntâlnirea mea cu Gabriel. Știam cum te strângi ca un ghem dorind ființa iubită, vrând parcă să te zdrobești singur în lipsa brațelor, a coapselor și-a buzelor care să te zdrobească, știam cum tânjește sufletul după ființa iubită, însă nu-mi închipuisem cât doare descompunerea iubirii, cât doare golirea propriei ființe de altă ființă, cât doare schimbarea unei imagini.

Descompunerea unei iubiri seamănă cu chipul unui mort în care ți-e greu să regăsești ființa pe care ai cunoscut-o vie. Peste sufletul meu parcă plouase cu cenușă. Un suflet văduv. Sufletul omului îndură amărăciunea, îndură umilința, îndură jignirile, dar mai greu decât orice – golul și mai ales golirea. Văzusem oameni morți fiindcă nu li se oprise la vreme o hemoragie. Golirea sufletului nu te omoară, dar te sleiește.

Ciudat cum sufletul parcă e o copie a sistemului sangvin. Trăind lângă atâta durere trupească, însoțită de-atâta amărăciune sufletească, toate judecățile mele porneau totuși de la suferințele trupului. Degeaba mă sfătuia domnul General să mă „nesimțesc” fiindcă numai așa-mi puteam face meseria. Dacă n-ar fi fost domnul General, față de care mă simțeam atât de îndatorată și la care țineam atât de mult încât nu-mi mai închipuiam viața fără el, de mult m-aș fi dus cu săru' mâna la șeful de cadre, ca să mă treacă la serviciul administrativ, la orice post unde să umblu cu hârtii și nu cu oameni.

A doua zi, la sală, eram în echipă cu domnul General, cu Gheorghiu și cu un căpitan venit de la Buzău. De statură mijlocie, chel bine pentru vârsta lui, cu o față rotunjoară, cu ochi verzi, semăna a orice numai a doctor nu. N-avea nimic din gravitatea – părând uneori morgă – a mai tuturor medicilor, și-n spital și dincolo de zidurile spitalului. Semăna a om învățat cu lopata și cu târnăcopul. O arhitectă, pacientă a Generalului, îmi vorbise despre o

nuntă la care majoritatea invitatelor era compusă din doctorițe. „Și erau toate îmbrăcate bogat”. „Adică?”, am întrebat eu. „Cu toalete scumpe și care s-arate câte parale-au costat și cu bijuterii de să le cadă capul și mâinile. Mai sunt bine-nțeles și de cele cu măsură și cu gust, care mai lasă și-acasă din ce au. Dumneata lucrezi aici numai cu bărbați, n-ai de unde să știi”. Uitându-mă la noul nostru doctor, căpitanul Iosif Iuga, mi-a venit să zâmbesc. Am încercat să mi-l închipui femeie și mi-a fost limpede că nu s-ar fi numărat printre cele îmbrăcate cu preț la vedere. Domnul General avusese-n prealabil o discuție cu el, ca să afle cam ce știa să facă. „Domnule General, am făcut frontul din prima până-n ultima zi și pe urmă am operat la Spitalul din Buzău”.

Aveam de operat – „aveam” – un caz greu: o fractură de coloană, cu deplasări de vertebre. Din fericire, fără perforare de măduvă. Un ou moale era beton armat față de bolnavul nostru: cu-asemenea băgare de seamă trebuia să umblăm cu el. Un biet băiat de 22 de ani. Iuga l-a adus el cu pat cu tot la sală. „Ce ne facem cu asepsia? Ce-ar spune doctorul Lister?”, a zis domnul General mai mult în glumă. „Decât să-i perforăm măduva mai bine o dăm Necuratului de asepsie”. Cu doi brancardieri și cu mine pe-o parte, el, Gheorghiu și încă o soră pe cealaltă, când ne-a făcut semn din cap am ridicat bolnavul ca pe-o clătită, cu cearșaful de la salon, și l-am pus cu fața-n jos pe masa de operație. „Măi băiete, se cunoaște c-ai făcut frontul”, i-a spus Generalul cu admirație. Tot el, Iuga, i-a cercetat toată coloana, cu ochii când la bolnav când la radiografii, până să hotărască unde să-i facă anestezia. Mai întâi i-a scos o seringă de lichid din coloană și abia apoi i-a introdus anestezicul. La fel cum făcea și domnul General. „E bine să fim prudenți când e vorba de presiunea din coloană”, ne-a explicat Iuga fără să ne privească.

După atâția ani de meserie și fiind un tip meticulos care-și prevedea fiecare mișcare, potrivit intervenției pe care urma s-o facă, domnul General era un om rapid, rapid nu grăbit. Iuțeala de mișcări a lui Iuga n-am mai văzut-o însă la nici un ortoped, ba chiar la nici un chirurg. După un număr de operații, domnul General i-a spus: „Iuga, băiete, în locul dumitale m-aș duce la Urgență. Rar am văzut un diagnostician și-un practician ca dumneata. Ai o rapiditate în decizie și-o manualitate pe care merită să le transmiți, să faci școală din ele. Spitalul ăsta îți oferă prea puțin pentru capacitatea dumitale”. Dar el avea-n Maramureș, locul lui de baștină, o nevastă cu trei copii. Era fiu de țărani. Se-nsurase din studenție cu fata

preotului din sat, învățătoare, care mai apoi făcuse Literele la fără frecvență. Se iubiseră de copii. Știa și el unde i-ar fi fost locul, dar aștepta să capete o casă unde să-și aducă familia. Pentru moment dormea-n spital.

Prin relațiile domnului General, fără dureri de cap, obținusem buletin de București, cu viză de flotant în Doctor Lister. Dintr-o bucățică de doc de culoarea nisipului, găsită-n sacul cu petice-al tușei Lina – „nu se știe, fată, când ai nevoie de-un petec” – îmi făcusem o pungă în care-mi țineam buletinul și banii. Cususem țeapăn de pungă un extrafort de-aceeași culoare, îi calculasem lungimea în raport cu talia, și-mi purtam „valorile” atârnate de gât cum neam de neam, țărancele-și poartă banii-n sân, mai ales când merg la oraș. Buletinul de București era cea mai importantă avere a mea. Eram conștientă că fără bunăvoința domnului General puteam să-mi rup rânduri de pingele și să nu-l obțin, neavând domiciliu stabil în București.

Domnul General bătea pe la toate ușile și pentru doctorul Iuga și se-arăta-ngrijorat și pentru situația mea locativă. „Argentina, fată dragă, „flotant” nu e o situație stabilă”. „Și dacă stăteam la cămin era mai avantajos?”. „Nu. Dar trebuie să ai ceva al tău, ceva pe care să ai adresa fixă pe numele tău”.

Doamna doctor Zamfirescu zâmbise când îi arătasem cum îmi purtam la gât buletinul, bunul meu cel mai prețios. Din ziua când într-un magazin i se furase frumusețe de portofel din piele de șopârlă, plin cu bani, și-n care mai avea și buletinul și permisul de conducere, nu mai zâmbise. „Învățătură de minte: să nu râzi niciodată de prudența altuia”.

Se-apropia sâmbăta cu balul de la Drept. Doamna doctor și cu nașa au intrat în alertă de gradul unu, mai ceva decât dacă ar fi urmat să meargă ele la bal și la un bal de dinainte de război când – vorba lor – „erau balurile baluri”.

De la război încoace, ca și-n timpul războiului, petrecerile de tineret se numeau „ceaiuri”. Se dansa și se și mânca ceva, bufet rece, sendviciuri. Și la Craiova, fetele din oraș, mai ales cele din cursul superior, mergeau la ceaiuri. Aveau ce comenta după fiecare astfel de zaiafet: comportamentul gazdelor, numărul invitaților, cum fusese fiecare îmbrăcat, ce flirturi se mai înfiripaseră.

Eu nu-mi făceam nici o problemă cu privire la prima întrunire „mondenă” din viața mea. Rochiile pe care mi le dăduse doamna doctor mi se păreau demne de orice fel de petrecere a anilor '50. Numai că începând de luni – „reuniunea” urmând să aibă loc sâmbăta – nu mai rămăsese nimic

în garderoba doamnei doctor și într-a nașei pe care să nu-l probez în prezența lor. Până la urmă, sufragiile au căzut asupra unei rochii de cașmir pe-un fond gri argintiu cu flori violet, cu un decolteu dreptunghiular care se fixa în părți, de sutien sau de furou, cu două bride. Bustul cam fâlfâia pe-acolo pe unde ar fi trebuit să fie niște sâni mai mărișori și nu bietele mele țâțe ca două ochiuri la tigaie. Soluția de umplere a golului s-a găsit imediat: un sutien cu burete, care-mi făcea un bust demn de invidiat. „Ar trebui să porți mereu sutien și să mergi cu bustul înainte, mai provocator, să-nțepe ochii cui te vede", a zis doamna doctor; eu m-am roșit de parcă la cine-știe-ce faptă necugetată m-ar fi-mpins. „Ia-l de pe-acum și poartă-l" – era marți – „ca să te obișnuiești cu el până sâmbătă". Ce dreptate avea! Cred că numai caii împiedicați s-or mai fi simțit ca mine cu sutien. Îmi venea mereu să-mi duc mâinile la piept, ca să văd dacă obiectul cu pricina mai era la locul lui. Două griji mă frământau: mai întâi, să nu scape de pe mine și să-l pierd; și apoi să nu se ridice mai sus de zișii mei sâni, dăruiți de natură, și să mă trezesc o dată cu un rând ca lumea, adică sutienul cu burete și cu un rând prizărit, ceva mai jos. Când m-am îmbrăcat de sală, am vrut să-l scot, dar tot eu mi-am zis: „Cum vrei să te-nveți cu așa ceva dacă n-ai răbdare să-l porți măcar o zi?". La sală-mi venea să mă-nghebejesc toată, numai să nu bage de seamă careva că-mi corectasem fizionomia. Florina, una dintre colegele de la sală, care avea două fete gemene, de vârsta mea, amândouă surori la chirurgie abdominală, m-a cântărit din ochi oprindu-i drept peste corpul „delict": „Argentino, nu te mai cocoșa, fată, că-ți vine foarte bine cu țâțier de-ăsta cu burete. Să-l porți mereu. Și-ale mele poartă, că și ele au niște țâțe ca de mâță".

Câte lucruri importante, câte figuri, câte voci am uitat o dată cu timpul și uite ce-mi aduc eu aminte, ca și când s-ar fi petrecut ieri-alaltăieri. În acea sâmbătă am avut noroc de-o tură ușoară. Nici o intervenție la sală, ci doar trei fracturi banale, reduse de doctorul Iuga și de nenea Virgil, ghipsierul.

Când să ies din spital, dau nas în nas cu doctorul Iuga. „Încotro așa elegantă, domnișoară?" „La Facultate la frate-meu, la Drept; e-o reuniune cu dans. M-a invitat frate-meu și pe mine". Și el era-mbrăcat cu „țoale bune", cum se zice la noi la țară. Pantofi negri, pantaloni gri, sacou bleumarin, gen marinar, cămașă albă, cravată grena în dungi. Era altul decât cel ponosit din spital. Dar ca omul care nu umblă bine-mbrăcat în mod obișnuit, avea ceva stângaci, de parcă ori îl strângeau pantofii, ori îl țineau hainele pe la vreo-ncheietură. Uitându-mă la el și văzându-mă parcă pe

mine-n oglindă, am înțeles ce voiau să zică doamna doctor și Nașa prin franțuzescul „endimanché”. „Eu mă duc la gară să mă văd un ceas cu doi colegi de liceu în trecere prin București. Până la ce oră ține petrecerea la studenți?”. „A zis frate-meu că ține până pe la douășpe-unu”. „Te-ai supăra dacă aș veni și eu după ce mă despart de colegi? N-am mai fost la o petrecere studențească din ultimul an de Facultate. Au trecut doisprezece ani de-atunci”. Și pe chipul lui întinerit parcă, trecea un zâmbet de nostalgică tristețe. S-a uitat apoi în ochii mei ca omul care-și cere iertare fiindcă ți-a arătat ceva ce n-ar fi vrut să vezi. „Trece vremea și noi cu ea”, am spus eu cu tonul bătrânesc al Maicăi și mi-a apărut în suflet chipul Maicăi supt și fără vârstă, viața ei fără bucurii și mi-a venit să plâng. Doctorul Iuga a deschis gura să spună ceva apoi s-a răzgândit și m-a atins ușor pe braț. „Ne vedem mai târziu”.

În holul Facultății, dansul era-n toi. M-am oprit lângă intrare și-am început să studiez asistența. După felul modest în care erau îmbrăcați, mai ales băieții, în costume pe puncte, mi-am dat seama că erau provinciali, căminiști, categoria care nu lua parte la ceaiuri organizate în cercuri restrânse, de bucureșteni. Fetele erau destul de bine-mbrăcate. Le-am recunoscut repede pe orășence, căministe sau necăministe. Aveau o degajare-n mișcări, în felul cum își țineau capul, cum își priveau partenerul. Veniseră fie cu „băiatul” lor, fie în căutarea unuia. Mi-a atras atenția o fată șatenă, cu un permanent mărunt, cu talie foarte subțire în comparație cu oasele solide care nu păreau să aparțină aceluiași corp. Ochii ei ușor exoftalmici sorbeau un băiat care dansa pierdut cu o blondă gen păpușă. Săraca! Rezema un zid ca și mine. Am dat cu ochii de frate-meu. Dansa cu-o fată frumușică, brună cu piele albă, cu un păr des, negru-albăstrui, până pe umeri, cu sâni abundenți, cu șolduri rotunde, cu picioare grosuțe, dar frumos rotunjite.

Mă uitam la ei și-am înțeles că puseseră ochii unul pe altul. Ea avea un aer îndrăzneț, o privire hotărâtă, țintită-n ochii lui Gelu, care o sorbeau ca pe-o băutură parfumată și-mbătătoare. Mi-am adus aminte cum stăteam, copil, lipită de nucul Ciocârlănoaiei, și mă uitam la fetele și la flăcăii care jucau în horă. Învățasem de mică să citesc în ochi dragostea dintre tineri. Mi-am amintit și cele câteva nunți la care fuseseră poftiți și părinții noștri. Taica juca de duduia pământul sub el, cu toate tălpile lui drepte ca de urs, și-i trăgea la strigături de s-auzeau până-n pădure. Maica juca și ea, că doar se afla poftită la nuntă. Juca fiindcă așa se cuvenea. Dar fără nici o tragere

de inimă. Abia aștepta să se termine jocul, și scăpată parcă de-un canon, alerga să vadă ce făceam noi, copiii ei, copiii celorlalți nuntași.

Tinerii pe care-i priveam acum își consumau elanul vârstei, ținându-se decent în brațe cât dura muzica de la un magnetofon „Tesla”, plasat pe-un birou, într-un colț al holului. Responsabil cu magnetofonul era un băiat înalt, brun, cu o privire adormită dar care părea să nu ignore nimic din ceea ce se petrecea în jurul lui. Când s-a terminat tangoul în timpul căruia pășisem eu în hol, spunându-le băieților de la intrare cine eram, Gelu m-a văzut și s-a apropiat de mine ținându-și de mână partenera. „Sora mea, Argentina sau Adelina, cum vrei să-i spui, și prietena mea, Liliana”. Am simțit la Gelu o ezitare până să-i atribuie Lilianei o calitate.

Pe vremea aceea „prietena” luase locul „flirtului”, prea compromis de vechiul regim și prea cu miros occidental. Pe vremea copilăriei mele, „prietenă” însemna chiar prietenă și nu ca astăzi, adică „amantă”, persoană care ține loc de nevastă fără cununie, o „coabitantă” fără forme la Starea civilă. Am aflat că Liliana era studentă la Drept, cu un an în urma lui Gelu și făcea și Academia Comercială „la fără frecvență”. „L-am convins pe Gelu să urmeze și el Academia la fără frecvență. Cu două Facultăți ai mai multe perspective”, mi s-a adresat Liliana, cu-o voce plăcută, între soprană și contra-altă, cu un ușor „r” în pronunție, care se vedea că e din născare și nu de fandoseală. Când începea să vorbească, pe față i se lumina zâmbetul omului mulțumit de sine și de viață, iar din pupile parcă-i țâșneau licurici. Te măsura discret, încât dacă nu erai foarte atent nici nu băgai de seamă. Sunt sigură că-mi știuse din primul moment și numărul de la pantofi, și-mi ghicise și buretele din sutien.

Ca una cu un piept aproape scândură, am admirat la femei mai întâi bustul, iar celor cu sâni prea mari pentru statura pe care-o aveau nu le găseam cusur, ci le-atribuiam un plus de voluptate. Mi-am închipuit-o goală pe Liliana, cu trupul rotunjor și pietros, alb ca laptele, și l-am înțeles pe frate-meu, Gelu, de ce se-ndrăgostise de ea. Gelu avea-n privire ceva din ironia neagresivă a lui Gabriel. Un băiat înalt, subțire și mlădios ca o nuia, cu un glas baritonal armonizat cu o dicție perfectă, cu trăsături prelungi, cu ochi cum e cenușa. Nu l-aș fi numit frumos, dar oricum unul după care întorceai capul. Mai înalt cu un lat de palmă decât Liliana, alcătuia cu ea o pereche la care-ți era drag să te uiți.

A-nceput din nou muzica. Gelu m-a invitat la dans. Am prins imediat ritmul. Mi-am dat seama că n-avea nici o legătură cu grosimea gleznelor, a

picioarelor otova, ci cu felul cum le mișcai, potrivit muzicii. Și corpul mi se unduia în același ritm. „Ei, soru-meo, ți-era că n-ai să nemerești să dansezi”. „Să „nimerești”, Gelule”. „Ai dreptate. Bine faci că mă corectezi. Se cunoaște că eu n-am fost elevul doamnei Despina”. Simțeam că-i stătea pe suflet să afle ce părere aveam despre Liliana. „Gelule, ține-te, băiatule, de fata asta, că merită. Asta e dintre muierile care saltă bărbatul. Și de te-o ține sub papuc, da' are cine”. A oftat ușurat. „Știe ce vrea. A și avut de toate. Ta-su e șef de garaj la mașinile C. C.-ului. Mă-sa e contabilă-șefă la Ministerul Justiției. Mă invită pe la ei la masă duminicile”. „Înseamnă c-au pus și ei ochii pe tine. Casă au?”. „Pe Plantelor, în buricul târgului. Casă cu grădină. Un hol mare, cu trei dormitoare. Pod, pivniță. Boltă de viță. Singuri în curte. Au îngrijit o bătrână și le-a lăsat casa. Lucrând, și domnul Ilie și doamna Ilie, unde lucrează, nu le-a luat nimeni camera care a rămas liberă după moartea bătrânei”. Aflasem esențialul despre familia în care, după toate semnele, avea să intre frate-meu. Liliana dansase cu un coleg care a condus-o lângă Gelu și lângă mine.

„Ar trebui să iau o piatră-n gură”, am zis eu; „e prima oară când dansez”. „Să nu mai spui, că nu te crede nimeni”, a intervenit Liliana pe tonul ei vesel, de om care vrea să se bucure de fiecare clipă. M-a invitat la dansul următor colegul lui Gelu. S-a simțit obligat să-mi facă oarecare conversație, drept care m-a-ntrebat cu ce mă ocupam. „Soră la sala de operații la Ortopedie, la Spitalul Militar”. „Am un văr brancardier la Ortopedie, tot acolo. E fiu de chiaburi și n-a mai avut din ce plăti taxele. Era-n anul trei la Litere, la Filologie cum îi spune acum. Muncește și el și dă la fără frecvență, ca salariat”. „Cum îl cheamă?”. „Suciu Andrei”. „Ardelean după nume”. „Da, că suntem amândoi de la Cristian, de lângă Brașov. Norocul meu că tata-i învățător și n-avem decât două iugăre de pământ”. „Mare noroc să fii sărac!”. „Noroc azi e să pari, da' să nu fii”. Colegul ăsta se vede că avea mare încredere în Gelu de-mi vorbea mie așa. La un moment dat m-a invitat la dans și tânărul cu aer adormit, cel responsabil cu muzica.

Era chiar frumos, în ciuda aerului său de om abia trezit din somn și nedezmeticit bine. Mă privea din când în când atent și mi s-a părut că mă strânge-n brațe mai mult decât frate-meu și decât colegul lui. M-a condus ceremonios lângă frate-meu și lângă Liliana, s-a aplecat și mi-a sărutat mâna. Se purta ca domnul General, dar acesta aparținea altei generații, cu altă educație, dacă nu din familia lui de țărani avuți, oricum din viața colectivă a timpului când fusese student.

La unsprezece și jumătate mi-am îndreptat ochii spre ușă, atrași parcă de-un magnet. Rezimat de zid ne privea doctorul Iuga. Ținea într-o mână ceva de ceramică de culoarea sângelui închegat, ceva cu o mănușă-n relief. „Domnule doctor, când ați venit? Poftiți să-i cunoașteți pe fratele meu și pe-o colegă a lui. Când ați venit?”. „Exact când te-a invitat la dans băiatu-ăla negru și frumos. Atunci. Unde-aș putea pune uiaga asta cu palincă pe care mi-au adus-o colegii?”. Ne-am dus la frate-meu care-a pripășit uiaga în spatele magnetofonului, cu voia responsabilului cu muzica, „băiatu-ăla negru și frumos”.

Doctorul Iuga m-a invitat la primul dans. Apoi a invitat-o pe Liliana. Și mie și ei ne-a sărutat ceremonios mâna. Din partea lui nu m-a mirat. „Andimanșat” cum era, mai degajat decât în momentul când ne-ntâlnisem în poarta spitalului, cu două ceasuri mai înainte. Cu bruma mea de tocuri, eram cât el de-naltă. Adică, amândoi de talie mijlocie. În ochii lui verzi, sub fruntea înălțată mult de chelie, se aprindea o lumină duioasă când făceam câte o piruetă și mă ținea mai strâns de talie. În imaginația mea nu mă-nchipuisem femeie decât în brațele vărului meu Gabriel. Pe domnul General îl masam cum aș fi masat-o pe mama. Costi Gheorghiu mi-era prieten cum mi-ar fi fost o femeie și nici prin minte nu m-aș fi văzut goală cu el într-un pat. N-o văzusem niciodată pe nevasta doctorului Iuga, dar încercam să mi-i imaginez iubindu-se. Trecuse de miezul nopții când de la magnetofon s-a auzit „Perinița”. De unde se-așternuse ca o boare de oboseală peste tineret, deodată parcă i-a stropit pe toți o ploaie înviorătoare. Băieții, când erau aleși, puneau o batistă pe jos pe care să-ngenuncheze fata, și de cele mai multe ori băiatul și fata se sărutau pe obraji; cei care se sărutau pe gură era de bănuit că n-o făceau pentru prima dată. Fata cu permanentul mărunt, cu ochii ușor exoftalmici, l-a ales pe cel pe care-l străpunsese toată seara cu dragostea ei. El a sărutat-o pe obraji și apoi i-a sărutat mâna. Din păcate n-o iubea, dar măcar nu era mitocan. Eu l-am ales pe doctorul Iuga. Mi-a așternut la picioare o batistă bleu-pal, cu margini vișinii, m-a luat de mână, m-a privit în ochi – am simțit că ceva se topește-n mine – apoi m-a sărutat scurt și apăsat pe gură, m-a ajutat să mă ridic și mi-a sărutat ceremonios mâna. După ce s-a terminat „Perinița”, s-a dus la responsabilul cu muzica, s-au uitat amândoi prin benzi și deodată a răsunat o bătută ca-n Ardeal. Doctorul Iuga din mijlocul holului a strigat: „Care ești din Ardeal, vino să-i tragem o bătută”. S-au apropiat de el zece băieți și patru fete, între care fata „mea” cu ochii melancolici și ușor exoftalmici. Izbucnea din ei toți o

pasiune mocnită. Cu pașii ăia mărunți și deși parcă stăteau să găurească pardoseala. Noi, ceilalți, roată-n jurul lor, tăceam de parcă trecuse peste noi ceva care ne luase graiul. Și-au început strigăturile, din care nu am priceput decât un „iu, iu, iu, iu, iu, iu”, pornit din rărunchi și dintr-un timp depărtat și necunoscut, care-și trecuse pasiunea și aleanul din generație în generație. Mă frigea sărutarea doctorului Iuga, iar bătuta lui mă frigea și mai tare. Se trezise în mine dorința de-a cunoaște sufletul care sălășluia în acel trup atât de oarecare, dar având știința de-a se face dorit. Când s-a terminat bătuta, doctorul Iuga a destupat uiaga de palincă și a poftit pe toată lumea să guste din ea. Nu mi-a venit nici mie să cred, dar eu am tras prima gură din uiagă: am simțit că-mi ia limba foc din piersici aprinse. În viața mea, din curiozitate, am gustat multe băuturi, dar ca palinca aceea n-am întâlnit nimic mai bun. Când, întorcând-o cu gura-n jos, n-a mai curs nici o picătură din uiagă, m-am apropiat de doctorul Iuga, i-am luat-o din mână și am astupat-o cu dopul care era legat de mănușă cu un șnur albastru. „Domnule doctor, vă rog să-mi dați mie vasul ăsta”. „Al tău să fie!”.

Gelu și Liliana s-au oferit să mă conducă acasă. „Nu e nevoie, copii, Argentina și cu mine avem același drum”, a zis doctorul Iuga. Mi-am sărutat viitoarea cumnată și fratele, știind că-i las nedumeriți în privința relației între mine și doctorul Iuga. La tinerețe și de multe ori la alte vârste, femeilor le place să fie bănuite că s-ar afla în cine-știe-ce combinații sentimentale cu bărbați pe care abia-i cunosc. Ar fi fost ridicol să le povestesc lui Gelu și Lilianei că doctorul Iuga îmi era doar unul dintre superiori și-atât. Eu, vampa care suceam capul bărbaților! Dacă Iuga mă sărutase pe gură ca să-mi crească acțiunile? În privința lui Costi Gheorghiu cred că era lămurit că nu era vorba de amor. Sau poate mă credea din rândul celor care se culcă, fără alegere, cu șefii, numai șefi să fie. La urma urmei putea să creadă orice. Seara aceea de dans, în care puține erau fetele fără iubit, m-a hotărât că la douăzeci și unu de ani era momentul să-mi încep și eu viața de femeie. Iar doctorul Iuga trezise în mine acea dorință. Mergeam tăcuți unul lângă altul fără să ne-atingem. Într-o mână țineam punguța de catifea neagră a Nașei, în cealaltă mână uiaga, obiect la care, și azi, când mă-ndrept spre apus, mă uit cu nostalgie, ca la cel mai prețios lucru din viața mea.

Oare iubitul Călugăriței mele portugheze fusese frumos? Din descrierea altora nu s-ar fi zis. N-aș fi crezut la optsprezece ani că afară de Gabriel aveam să mai am vreodată ochi și suflet pentru un alt bărbat. Și iată că după

numai trei ani mă gândeam, ca la un bărbat pentru mine, la un om oarecare ca aspect exterior, profesionist remarcabil, dar mai ales ființa căreia doream să-i cercetez sufletul și trupul.

În latura bisericii Sfântul Elefterie, pe Doctor Lister, din mersul nostru lent, ne-am oprit amândoi. Doctorul Iuga m-a privit lung în ochi, și cu un aer serios la care parcă aștepta un răspuns.

„Argentina, te numeri printre puținii oameni cărora vreau să le cunosc sufletul. Ție aș vrea…”. S-a oprit. „Ce ați vrea?”, l-am întrebat eu șoptit. „Aș vrea să te cunosc întreagă”, și iar s-a uitat fără zâmbet în ochii mei. „Vreau”, i-am răspuns eu hotărât, privindu-l aspru în ochi, mirându-mă eu de mine. „Un văr al meu e plecat o săptămână din București. Stă pe Carol Davila. Vrei să mergem acolo?”. „Vreau”. Am inspectat mai întâi garsoniera vărului. „Ți-e foame, Argentina?”. „Nu”. „Nici mie”. În cadă era o boccea de rufe. L-am privit cu mirare pe Iuga. „Sunt lucrurile mele. Vreau să mi le spăl și să mi le calc și eu ca lumea. Prea arăt ca un salahor”. La replica asta mi-a venit să plâng. Am simțit un elan frățesc pentru el, ca între noi salahorii.

M-am apropiat de el, am închis ochii și i-am sărutat mâna dreaptă. Apoi totul s-a învălmășit în mine, între noi. O dorință aprigă pe care el a știut s-o drămuiască astfel ca eu să nu leg de brutalitate primul meu moment de dragoste reală. Un singur gând mi-a trecut atunci prin minte: „Doamne, ce bine că nu sunt eu prima femeie din viața lui”. În imaginație, pe vremea înflăcărării mele pentru Gabriel, mă-nchipuiam lângă el, ființă inocentă ca și mine, urmând să descoperim dragostea împreună, ca primii oameni de pe pământ. În brațele doctorului Iuga nu mi l-am amintit pe Gabriel. Semn că rana prinsese coajă. Doctorul Iuga ghicea tot ce-și dorea o femeie. Ne-am iubit ca la un sfârșit de lume. „De ce nu mi-ai spus că nu te-a atins mână de bărbat? Mă simt atât de vinovat, Argentina!”. „Nu v-am spus fiindcă tot ce s-a petrecut n-ar mai fi fost. Și vreau să am o amintire frumoasă, legată de-un om pe care-l prețuiesc și care mi-e drag”. Mi-a luat fața între mâini și mi-a sărutat ochii. „Mi-era dor de trup de femeie pe care și eu o prețuiesc, dar…”. „Dar nimic. Știu că sunteți căsătorit. N-ați ascuns-o față de nimeni”. „De ce-mi vorbești cu „dumneavoastră”?”. „Mi-e greu să vă spun pe nume”. „Să-mi spui, Iosife, cum îmi spune mama”.

Am stat de vorbă despre părinții noștri, despre viață, despre lume, până ce, biruiți de somn, am adormit. La șase dimineața m-am trezit, m-am strecurat ușurel din pat, m-am spălat, m-am îmbrăcat cu un halat din baie,

am desfășurat bocceaua din cadă, am spălat ce era de spălat, am fiert într-un lighean emailat ce era de fiert și la opt jumate eram cu toate întinse pe sârma din balcon, prinse-n cârlige, găsite într-o pungă atârnată de-un suport, tot în balcon. Doamne, ce amănunte îi rămân omului în minte!

Doctorul Iuga s-a trezit la nouă. M-a găsit în bucătărie răsfoind niște reviste „Paris Match”. „Argentina, de ce te-ai zdrobit cu lucrurile mele?”. Mi-a sărutat amândouă mâinile. El a făcut cafeaua. Am băut-o încetișor de parcă am fi vrut să nu se mai termine. Eu, acasă, în București, beam ceai de plante. Cafea numai la spital. Toate surorile puneam bani împreună pentru cafea și ne făceam la repezeală un ditamai ibricul ca să ne-nviorăm. Acum aveam un aer așezat, de familie care îndeplinește un ritual. Am petrecut toată ziua împreună. Am cerut voie să-i dau un telefon doamnei doctor ca să știe că sunt la o colegă până seara. „Sper să te afli la un coleg, fiindcă ar cam fi venit vremea”, mi-a răspuns doamna doctor cu un râs sănătos care totdeauna te molipsea de chef de viață. Aflând că aveam voie să folosim ce se găsea în frigider, am mâncat ouă cu slănină și o salată de cartofi. Dar nu pentru mâncare eram noi acolo.

A fost o zi căreia-i păstrez cea mai frumoasă amintire: o zi în care nu m-a atins aripa dezamăgirii. Seara, pe-ntuneric, doctorul Iuga m-a condus până în Doctor Lister. Mi-a sărutat mâna, m-a sărutat apăsat și scurt pe gură. N-am vorbit despre eternitate și nu ne-am promis niciunul altuia nimic. Stăteam cuminți la raportul de gardă și ne priveam scurt ca un fulger când presupuneam că nu ne observă nimeni. Doar când eram în aceeași echipă, când îi dădeam instrumentele îmi apăsa mâna, iute, așa cum mă săruta. Vărul lui a lipsit o săptămână din București. Ne-am fi putut întâlni mai departe la el în garsonieră, fără să-l stingherim; fiind inginer de șantier, lipsea mai tot timpul de-acasă. Dar doctorului Iuga îi era prea adânc înfiptă rușinea în suflet, iar mie la fel. Nu l-aș fi lăsat să se dezvăluie nimănui că el, om însurat, cu trei copii, are o țiitoare. Cuvântul corespunzător acestei realități mă făcea să roșesc până-n albul ochilor.

„Doamne, ce-ar zice Maica, dac-ar ști? Cum m-aș mai uita eu în ochii ei?”. La doisprezece ani, în vacanța de vară, când mi se arătase acel prim semn al pubertății femeiești, n-am știut cum să-l ascund de Maica. Dar ea și-a dat seama din prima zi. S-a uitat lung la mine, cu privirea ei tristă și fără vârstă, s-a așezat pe marginea patului, m-a tras către ea, mi-a luat capul în poală, m-a mângâiat pe creștet și mi-a spus cu glas șoptit: „Lina maicăi, Lină, ți s-a dus copilăria; de-acilea-ncep grijile”. Pe mine m-au podidit

lacrimile. De vorbele ei, de firul de sânge care storcea viață din mine? „Nu plânge, sufletul meu. Așa e datul amărâtelor de femei”. Cum plângeam așa, un gând mi-a trecut prin minte: „De-acuma pot avea și eu un copilaș”.

De când trecusem în rândul femeilor, grija mea era să n-am copilaș. Nu puteam o clipă să uit că Iosif Iuga avea trei copii, făcuți din dragoste, cu fata care-l iubise și-și nemulțumise părinții, că ea, neam de preoți de patru generații, se dusese după un ficior de jos. O zi dacă o avea liberă, doctorul Iuga fugea la ai lui. De el m-a apropiat cel mai mult simțul datoriei pe care-l socotea sfânt. Datoria față de legămintele vieții lui: familia și jurământul lui Hipocrate. Eu ce eram pentru el? Dacă ar fi făcut-o numai din dor trupesc ar fi găsit una mai frumoasă și nu numai una. Pentru femei, doctorii alcătuiesc o enclavă privilegiată, în raport cu ceilalți bărbați. De-a lungul unei vieți am văzut femei care n-ar fi acceptat în ruptul capului niște bărbați dacă n-ar fi fost doctori. Ceea ce din partea unora din altă profesie ar fi considerat obrăznicie, din partea unui doctor li se părea chiar măgulitor. Deci, doctorul Iuga ar fi găsit sigur o fată frumoasă, încântată să se culce cu un superior. Nu pentru a mă flata, credeam totuși că îi stârnisem curiozitatea. Poate și din pricina vorbelor care circulau despre Costi Gheorghiu și despre mine? Știu și eu? Dar prea mare era duioșia lui pentru mine, preocuparea față de viața mea, ca să le pun pe seama unui capriciu. Ne-am înțeles de la bun-început că tot ceea ce era între noi urma să ia sfârșit când avea să-i vină familia în București.

Doamna doctor m-a întrebat deschis dacă ceva se schimbase-n viața mea. La fel de fără ocolișuri i-am răspuns și eu, spunându-i și că omul era însurat, că nu eram pusă pe spart case, dar că asta era. „Dacă ți-e drag, iubește-te cu el. Ai grijă numai să nu rămâi toată viața vioara a doua și să te trezești prea târziu. Decât să umblați pe drumuri, mai bine adu-l încoace că, slavă Domnului, n-o să te știe nici pasărea cerului”. M-a mângâiat pe față ca pe-un copil și m-a sărutat pe frunte. Mă întâlneam cu Iosif la mine-acasă, vorba vine „la mine-acasă”, ori de câte ori se putea. Nu ne știa nici pasărea cerului, credeam noi. Știa și Nașa, știa și domnul inginer, cumnatul ei. Dar cum nimeni n-avea nimic să-mi reproșeze în privința discreției și a-ndatoririlor mele, îndeplinite ca și înainte față de familia doctorilor Zamfirescu, nici măcar vreo aluzie nu mi s-a făcut la schimbarea din viața mea.

Gelu, într-o sâmbătă, s-a-mbarcat împreună cu Liliana și s-au dus la Brăteasa. Gelu, cu mintea lui – brici, se gândise că adevărul despre obârșia

lui și cunoștința cu părinții noștri însemnau proba de foc prin care urma s-o treacă pe Liliana. Avea să reziste – bine. Nu rezista – însemna că fiecăruia dintre ei îi trebuia altceva. Și Liliana a rezistat. „Greu se mai trăiește pe lumea asta”, a fost concluzia ei după douăzeci și patru de ore de Brăteasa. „Acum îi înțelegi pe Maica și pe Taica de ce-au vrut să nu mai dăm cu sapa, eu și cu soru-mea”. Iubindu-l probabil, dar făcând și niște avantajoase planuri de viitor pentru Gelu, deci și pentru ea, Liliana știind prea bine că Brăteasa n-avea să-nsemne decât scurte halte-n viața ei, nu strâmbase din nas și nu renunțase la Gelu. Un țăran nu strica în neamul ei de orășeni, mai ales în timpurile când sărăcia, dacă nu era adevărată, merita orice efort s-o simulezi, pentru tine și pentru tot neamul tău cel adormit. Gelu era mulțumit de relațiile „diplomatice” pe care le stabilise. Maica tăiase găina a mai grasă și nu știuse nici ea nici Taica în ce fel să-și arate încântarea față de domnișoara de la oraș, care-i era dragă fiului lor și el drag dumneaei. Liliana voise să-i ajute Maicăi la gătit, dar Maica n-o lăsase.

„Domnișoară, maică, las' că ai timp o viață să gătești. Acuș mai bine să-ți arate Gelu pădurea și dealu' viilor și să te ducă-n vale la ceșmeaua Ciocârlănoaii, că astea-s mai frumoase acilea-n Brăteasa”.

Vedeam că-n toată încântarea, în ochii lui Gelu se strecura o umbră de tristețe. „Adelino, a murit Florei. Trei zile a zăcut și s-a stins cu botul în poalele Maicăi. Cu două săptămâni înainte de-a ne duce noi acasă”. Am plâns după Florei cum nu plânsesem după nici o ființă plecată dintre noi. L-au îngropat sub dud, unde-i plăcea lui să stea la umbră. „Florei, câinele maicăi, te duseși. N-o să te mai doară nimic. Pe lumea-ailaltă oi fi și tu sătul. Roagă-te la Dumnezeu să ne strângă și pe noi ca pe tine: să nu supărăm pe nimeni”.

Așa își luase Maica rămas-bun de la Florei. O săptămână mă bufnea plânsul și pe stradă. Mă străduiam din răsputeri să-mi păstrez firea față de oameni. Doctorul Iuga mi-a ținut calea cam la trei zile după ce aflasem de moartea lui Florei. „Argentina, ce e cu tine?”. Și m-a privit cu-ngrijorare. „A murit Florei, câinele nostru de la Brăteasa”. Iosif Iuga și-a făcut semnul crucii, apoi m-a strâns la piept fără nici un cuvânt. Și Costi Gheorghiu a băgat de seamă tristețea mea. I-am spus ce se-ntâmplase. „Îmi pare atât de rău, Argentina. Bine că n-a suferit”. Oare nu suferise? Ce o fi fost în sufletul lui dacă a simțit nevoia să mai facă o dată, împleticindu-se, ocolul ogrăzii și apoi să-și dea sufletul cu botul în poalele Maicăi? Când i-am spus, domnul General a oftat adânc și și-a luat capul între mâini. „Argentina, de nimic nu

mi-e mai groază decât de despărțiri. Două dureri mari le-am trecut: când mi-au murit părinții. Egoismul, frica de durere mă fac să doresc să mor eu înaintea nevesti-mii. Lui Florei al vostru i-a-nchis ochii ființa lui cea mai dragă. Of, viață, viață”.

Într-o seară, când eram tristă și plânsă, obosită moartă, după o tură grea, văd că se-apropie de mine un bărbat înalt și-mi spune „bună seara”. I-am răspuns cu o gură moale și i-am luat seama absentă. Parcă-l știam de undeva. „Ce faceți, duduie Argentina? Vă amintiți de mine? De la reuniunea de la Drept. Sunt coleg cu Gelu, fratele dumneavoastră”. „A, da! Alegeați muzica la magnetofon”. „Exact”. „Pot să vă fiu de folos cu ceva?”, l-am întrebat fără nici o tragere de inimă. „Dacă vreți…”. „Aveți pe cineva internat la noi?”. Nici o clipă nu mi-a trecut prin minte că vrea să m-agațe. „Nu despre asta e vorba”, mi-a răspuns el cu un zâmbet în ochii aceia pe care atât de bine știa să și-i facă semi-adormiți. N-a așteptat o altă întrebare din partea mea. „E vorba despre familia doctorilor Zamfirescu, la care locuiți”. „Adică?”. „La ei, o dată pe lună se-adună, cu ei cu tot, șaisprezece persoane, în ce scop? Și ce se discută acolo?” „Mai întâi eu n-am văzut niciodată aceste persoane. Cu mine, doctorii Zamfirescu discută chestiuni de medicină și de gospodărie. Domnule dragă…”. „Tovarășe” și fără „dragă”. „Bine, „tovarășe”, și fără „dragă”, în ce calitate îmi puneți dumneavoastră aceste-ntrebări?”. „În calitatea pe care mi-o dă o anumită instituție despre care cred c-ați auzit”. „De la orice instituție ați veni, eu tot atâta v-aș spune”. „Știați că doctorii dumneavoastră au o fiică-n America?”. „Da. Mi-au spus de la bun-început”. „Și că primesc pachete de la ea?”. „Le primesc prin Poștă. Vedeți hainele astea de pe mine? Doamna doctor mi le-a dat. Tot de la fiica dumneaei sunt. Cum vine un pachet îmi arată tot ce primește și-mi dă și mie câte ceva din el”. „Dumneata, fată săracă, de țărani colectiviști, ce cauți între asemenea oameni?”. „Un adăpost deasupra capului și, din mila lui Dumnezeu, la niște oameni de pus la rană”. „La cămin nu puteai să stai?”. „Ba da. Însă după opt ani de internat, după o viață într-o odaie-n toate iernile, cu părinții, cu frate-meu, o vreme și cu purceaua și cu vițelul, poate că mi s-a făcut și mie dor de-un colțișor numai al meu. Dumneavoastră nu păreți de la țară”. A tăcut. „Dacă vă răzgândiți în privința „binefăcătorilor” dumneavoastră, telefonați-mi la numărul ăsta. Spuneți doar: „cu tovarășul Vasile”. Revenise la tonul oficial, cu „dumneavoastră”.

În timp ce-mi înmâna cartonașul pe care se aflau cinci cifre – numărul de telefon – ca din întâmplare a mai zis: „Ce mai e pe la Spital? Ce face doctorul Iuga?”. „Acum trei zile am fost în echipă cu dumnealui; bine, sănătos”. „Doar acum trei zile? Noi parcă știam că și azi noapte”, și mi-a zâmbit complice. M-am uitat la el fără uimire, fără ironie, doar cu-o imensă tristețe. Eu îl pierdusem pe Florei. Cu el se ducea o parte a vieții mele. Ce știa „tovarășul Vasile”? Am văzut că nu se-aștepta la asemenea reacție. Privirea mea îi spusese că pe lume era ceva mai important decât frica de „noi”, adică de „ei” care vedeau tot, știau tot.

„Tovarășă Argentina Boboc, tot ce-am vorbit rămâne strict între noi”. Ochii lui, complet treziți din somnolența simulată, cu o lucire de lamă de bisturiu, s-au încrucișat din nou cu amara tristețe din ochii mei și cu lipsa mea de reacție. „Dacă vreți, mă pot legitima”. Am făcut semn cu mâna că nu e nevoie și mi-am văzut de drum.

De când locuiam la ei, se-ntâmplase de trei-patru ori să fiu acasă când se juca bridge la doctorii Zamfirescu. Îmi spusese doamna doctor că erau șaisprezece prieteni care, încă din timpul Facultății, mai ales în vacanțe, formau patru careuri. Familiei Zamfirescu îi venea rândul ca o dată pe lună să-i invite pe ceilalți paisprezece jucători. O dată pe lună, în casa doctorilor Zamfirescu se scoteau din debara patru mese pliante și șaisprezece scaune pliante; pentru fiecare scaun – două pernuțe îmbrăcate-n pluș, una pentru șezut, alta pentru răzimat spinarea. De mâncare se dădeau sendviciuri, pateuri, fursecuri, ceea ce se cheamă bufet rece. Când se nimerise să fiu și eu acasă, o ajutasem pe doamna doctor să aranjeze platourile cu tratația, scaunele, mesele. Sâmbătă seara, la șase și jumătate fix, când soseau musafirii, „bridge-iștii”, eu eram la mine-n cămăruță și nu mai călcam până a doua zi prin unica și marea cameră cu dale de marmură și cu nișă-dormitor, unde se adunau ei. Duminică dimineața, nu găseam în bucătărie nici platouri, nici farfurii, nici pahare. La unsprezece jumătate, partida se termina, jucătorii plecau, iar doamna doctor spăla cu mâna ei paharele de cristal și vesela „Rosenthal”, și tot cu mâna ei le așeza în servanta florentină. Nu-i văzusem niciodată pe cei paisprezece parteneri de bridge ai doctorilor mei. Și să fi vrut n-aveam cum să-l mint pe „tovarășul Vasile”. La uși n-aveam obiceiul s-ascult, așa că de unde să fi știut eu ce vorbeau oamenii ăia.

Trebuia neapărat să mă văd cu frate-meu ca să aflu și eu cât de coleg era el cu „tovarășul Vasile”. Gelu s-a uitat îngrijorat la mine când i-am pomenit

de acest personaj. „În patru ani de Facultate nu știu dacă l-am văzut de trei-patru ori, și numai la cursul de Drept roman. Și atunci, în seara cu dansul. Dar ce treabă ai tu cu el?”. „Poate vreodată am să-ți spun”. „Fii cu băgare de seamă, soru-meo. De ce nu vrei tu să mi-o spui pe-a dreaptă?”. „Gelule, nu-ți face griji”. Am schimbat vorba. M-am interesat cum mergeau lucrurile cu Liliana, cu părinții ei. Cum să-i fi spus că-i ascundeam adevărul fiindcă nu voiam să bag pe nimeni în bucluc? Logic n-aveam motive de frică față de „tovarășul Vasile” și de instituția pe care o slujea, dar mă simțeam ca năclăită de-o substanță suspectă, căreia nu-i cunoști elementele; parcă intrase-n mine un germene răufăcător care-mi săpa canale prin creier. Cu cine să mă fi sfătuit în asemenea împrejurare? Aveam deplină încredere în domnul General, în Iosif Iuga, în Costi Gheorghiu. Dar de ce să-ncarci sufletul oamenilor cu neliniștile tale, mai ales în niște vremuri când ți-era frică și de umbra ta? Regretam și că-l întrebasem pe Gelu despre „colegul” lui. Cred că Gelu știa sau măcar bănuia mai mult despre „Vasile”, dar și el se sfiise să-mi spună, cum mă sfiisem eu să-i dezvălui de ce m-apucase deodată interesul pentru acel personaj.

Doamnei doctor Zamfirescu, sub pecetea tainei, trebuia să-i spun. N-aș fi avut liniște altfel. Aș fi mers pe drumuri până la capătul lumii numai să nu mai ajung în Doctor Lister și să fi uitat că pe lume exista „Vasile”, reprezentantul unei instituții care știa și despre una ca mine – un nimeni – ceea ce mă privea doar pe mine. Sigur că eu le intrasem în vizor ca adaus de supraveghere a familiei Zamfirescu. Și dacă se-apucau să-l tragă de limbă și pe doctorul Iuga? Să-i fi spus și lui că „ei” știau de legătura noastră? De la cine să le fi aflat metodele de lucru? Oricum, orice element de șantaj le era folositor.

Mergând cu viteza melcului, totuși am ajuns în Doctor Lister. Doamna doctor era singură-n bucătărie. „Adelina, ce e cu tine? Ești albă ca varul”. „Doamnă doctor, jurați că nu spuneți nimănui ce-am să vă spun eu acum”. M-a privit nedumerită. „Jurați, vă rog!”. A ridicat două degete în semn că pecetluia înțelegerea dintre noi. I-am spus tot. Începând cu acea reuniune de la Drept. Din când în când oftam, ca să trag mai mult aer în piept. Doamna doctor și-a aprins o țigară, pe care, vrând să pară calmă, se străduia s-o fumeze lent, dar s-a schimbat la față. „Poimâine tocmai se joacă la noi. Ce să fac? Să găsesc un pretext ca să suspend partida?”. Doamna doctor gândea cu glas tare. M-am simțit datoare să-mi dau și eu cu părerea. „Dacă suspendați partida, au să fie siguri că v-am spus. Eu zic să jucați ca de

obicei. Cred că nu vă suspectează numai pe dumneavoastră și pe domnul doctor. Cred că au fotografiat tot grupul. Eu zic că nici față de grupul dumneavoastră să nu faceți vreo aluzie la ceea ce v-am spus, că nu puteți să știți care vă dă de gol, chiar fără să vrea”. Frica este cel mai eficient dascăl al prudenței. Eu – marea diplomată! „Ai dreptate, Adelina. Trebuie să ne comportăm ca și până acum. Mai ales că n-avem nimic de-ascuns”. „Parcă trebuie să ai ceva de-ascuns ca „ei” să te bănuiască?”.

Mi-am adus aminte cum veneau colectorii la Brăteasa și controlau și privățile – la cine avea – nu cumva să fi ascuns lumea și acolo grâu sau porumb. De când erau colectiviști, Maica și Taica nu mai țineau vacă; luaseră o capră ca să mai aibă și ei un strop de lapte. Nae-al lui Ghergoi, țigan care, neam de neamul lui n-avusese vreo brazdă de pământ, tăia și spânzura-n Gospodărie, cu alde Căciulatu și cu-alde Ciupitu, care se număraseră printre mijlocași, dar se șurupuiseră în fruntea bucatelor. Oricât aș fi avut de muncit și de-nvățat, cu cât îmi vedeam mai rar părinții cu-atât le duceam mai mult grija; îmi rupeam de la gură ca să le trimit bani și ce mai puteam și eu. Întâmplarea de-acuma cu „tovarășul Vasile” trezise-n mine frica pe care o trezeau colectorii și ăi de la Partid în rândul unor oameni nevinovați.

Ba mai veniseră și hingherii în sat. O gospodărie – un câine. Pentru un al doilea, plăteai două sute de lei, ceea ce nu se pomenise de când era lumea-lume. Florei al nostru, Florei! Cum alergam în dealul viilor după ce furam struguri și-i împărțeam cu el: un bob – eu, un bob – el. Și cum stăteam în fața doamnei doctor, gândindu-ne fiecare cum s-o dăm ca să ieșim mai bine față de „Vasile” și de instituția lui, m-a podidit plânsul. „Lasă, Adelina, că nu e sfârșitul pământului”. „Doamnă doctor, atâta mi-am dorit liniște pe lumea asta, să nu stau în calea nimănui, să fiu lăsată-n pace”. „Adelina, pe lumea asta nimeni n-are liniște. Crezi că ăștia de ne „fotografiază” pe noi, cum zici tu, crezi că au liniște? Și ce plăcere o fi să scotocești în viețile oamenilor, până și-n așternuturile lor. Halal viață!”. „Cred că asta le dă siguranța puterii, cum o dă banul. Să știi că dispui de viața altuia”. „Psihiatrii ar zice că totul pornește dintr-un sentiment fie de inferioritate, fie de frustrare, care-și află astfel compensarea”. „Ce-și află, ce nu-și află, știu că pe noi, ceilalți, ne bagă-n balamuc”.

„Tovarășul Vasile” n-avea să știe niciodată rolul lui în viața mea. După absolvirea Școlii de Surori aveam de gând să dau examen la Filologie, la română. Mă-nchipuiam profesoară iubită de eleve, ca doamna Despina.

Dându-le copiilor ce era mai bun în mine. Dar știind ce trebuia să le spună profesorii elevilor, cum trebuiau să falsifice istoria, cultura, în scopuri politice, m-am hotărât să fac Medicina. Măcar doctorul nu trebuia să le țină pacienților cursuri de partid, de materialism-dialectic și să le comenteze „Scânteia”. Și într-un laborator, medicul, cercetătorul, dacă nu dorea să se-ajungă, își vedea de meserie și doar îi asculta pe ăi cu politica, de obicei cu gândul aiurea. Lui Iosif Iuga i-am spus că „ei” știau de legătura noastră. Dacă-i spuneau nevestei lui? „Nu-i spun. Au să caute un motiv mai important pentru șantaj. După ce mă văd cu casă, mai stau un an în armată și pe urmă valea!”. „Adică la Urgență, cum vă-ndeamnă domnul General”. „Unde-oi vedea cu ochii. Noi doi respectăm înțelegerea noastră de la-nceput. Și nu-ți face griji, că n-o să afle Anuța”. Oricât mă rugase doctorul Iuga să-i spun pe nume, eu îi vorbeam cu „dumneavoastră” și cu „domnule doctor”. E greu să folosești cu unul și același om două registre de comportament. Mă temeam ca nu cumva în spital să greșesc vreodată și să confund registrele. Nici lui Costi Gheorghiu pe care-l socoteam, ceea ce era, un bun camarad, în spital nu-i vorbeam altfel decât doctorului Iuga. În afara spitalului, lui Costi îi spuneam pe nume, fiindcă mă amenințase că altfel rupea prietenia cu mine.

La două săptămâni de la „vederea” mea cu „tovarășul Vasile”, doamna doctor mi-a spus în mare taină că fiica lor făcea toate demersurile pentru a-și aduce definitiv părinții în America. Speranțe erau multe, mai ales că un grangure de la Securitate pusese ochii pe casa din Lister. Am înțeles că fericirea de-a avea cămăruța mea se-apropia de sfârșit. „Doamnă doctor, îmi dați voie să mă sfătuiesc și eu cu cineva în privința situației mele locative? Cu un om în care am deplină încredere. Nu-i spun ce mi-ați spus dumneavoastră, îi spun că trebuie să vă primiți o rudă în camera pe care-o ocup eu”. M-am sfătuit cu domnul General. Am întrebat-o și pe tușa Lina dacă mă mai puteau primi la ei în bucătărie, ei spunându-i adevărul adevărat și nu versiunea prezentată domnului General. Dacă nu i-aș fi spus adevărul, tușa Lina și-ar fi putut închipui că mi se dădeau papucii fiindcă cine-știe-cum îi supărasem pe doctori, gazdele mele. O dată pe lună, când mă duceam neapărat la tușa Lina, se minuna cum eram eu îmbrăcată numai „de la pachet”, ceea ce multă vreme în România avea să-nsemne „cu lucruri străine”. Tușei Lina i s-ar fi părut suspectă versiunea cu acea rudă picată ca din cer pe capul doctorilor Zamfirescu. Ei mă primeau cu brațele deschise,

apreciindu-mi fidelitatea. Nu făcusem ca atâția alții care când „se-ajung” îi uită pe cei care le-au întins cândva o mână de ajutor.

De când cu „tovarășul Vasile”, cum intram în casă, în Doctor Lister, parcă intram într-o-nchisoare cu mirador în toate colțurile. Abia așteptam să plec din Doctor Lister, deși doamna doctor îmi spusese că pot să rămân și mă sfătuia chiar să rămân edec viitorului locatar care, dat fiind de unde provenea, poate că avea să-mi facă rost de-o locuință. „Cum foarte bine mă poate pune-n stradă”.

N-am îndrăznit să-i spun că atâta vreme cât nu eram prevăzută în planul viitorului ocupant iar ei, doamna și domnul doctor, n-aveau cum să-i impună condiții, era mult mai prudent să-mi iau din vreme tălpășița. Am convenit cu doamna doctor să rămân la ei până-n momentul când aveau să obțină toate formele de plecare. Le-am adus la cunoștință noua mea perspectivă locativă și lui Gabriel, văru-meu, și nevesti-sii, Laura. Peste câteva zile mi-a telefonat Laura, care-avea să-mi comunice personal ceva. O mătușă a ei, de curând rămasă văduvă, ar fi avut o cameră într-un apartament de două camere pe hol, ceea ce era prea mult pentru o persoană singură. Spațiul locativ încă nu prinsese de veste să-i și ocupe încăperea excedentară. Prin pile și proptele din partea domnului General am reușit să mi se facă, mie, pe numele meu, contract de închiriere pentru „una cameră, cu acces la baie și bucătărie și la holul comun”.

Condiția doamnei – doamna Melania Turcescu – a fost să mă mut imediat la ea, ca să vadă vecinii că spațiul este ocupat. „Dumneata ai mobilă, domnișoară?”. „N-am decât, să zicem, un geamantan de haine și câteva cărți”. „Și dumneata pe ce-ai dormit unde-ai stat până-acum?”. „Camera era mobilată, doamnă”. „Eu am numai mobilă stil”. „Am văzut, doamnă. Casa de unde plec era mobilată-n stil florentin”. „Nu știu ce să fac cu mobila”. „Faceți ce credeți”. „Și dumneata pe ce-ai să dormi?”. „Oi găsi și eu o saltea până să-mi fac rost de-un divan”. „Văd că nu ești pretențioasă”. „Acasă la părinți, la mine-n sat, am dormit pe saltea de paie, așa că nu sunt crescută-n puf”. „Dar văd că ești foarte bine-mbrăcată”. „Am locuit la o familie care are o fată-n America. Și doamna doctor, stăpâna casei, mi-a dat toate hainele câte le am”. Stilul de procuror față de inculpat, abordat de doamna Turcescu, de profesie cucoană, văduva unui cunoscut neurolog, nu era de natură să ne-apropie, nici să mi-o facă simpatică. Biroul răposatului doctor, camera care-mi revenea mie, a fost golit, iar mobila așezată într-un colț al holului.

Povestindu-i doamnei doctor Zamfirescu despre noile mele condiții de viață, mi-a-ncărcat într-o furgonetă tot ce fusese în cămăruța mea și-mi oferea să-mi aleg orice doream din biblioteca lor. Deci, iubita mea Călugăriță portugheză avea să-mi țină de urât și-n apartamentul de pe Dionisie Lupu, noua mea locuință. Doamna Turcescu era obsedată de ideea hoților și a furtului, drept care își făcea singură curățenie în casă. O curățenie pentru care, spre-a le aduce la lumină, în baie și-n bucătărie a trebuit să rânesc, nu să mătur și să spăl pe jos. Starea în care se aflau cada și chiuvetele – cea de la baie și cea de la bucătărie – este greu de descris. Răposatul doctor o fi fost orb, săracul? El era unchiul Laurei, frate cu maică-sa. Doamna Turcescu, o frumusețe care și la șaptezeci de ani se mai vedea, fusese adorată de bărbatul ei. Fiul lor era șef de catedră la Facultatea de Medicină din Cluj, însurat, cu doi copii; nu făcea nici o tentativă de-a ajunge-n București. Laura mi-a suflat că acest fecior căuta, pentru liniștea lui și-a familiei lui, să stea cât mai departe de maică-sa. Am scos apartamentul la lumină sub ochii vigilenți ai doamnei Turcescu. Din când în când, în chip de-ncurajare, îmi spunea: „Voi, fetele de la țară știți s-o duceți la greu. Se cunoaște că sunteți învățate cu munca de mici”. Eu îmi vedeam de treabă, fără comentarii.

Doamna Turcescu încuia cu cheia până și frigiderul, pe urmă punea atât de bine cheile, că jumătate din timp și-l petrecea căutându-le. „Doamnă, de ce nu hotărâți un loc anume pentru chei, dacă tot încuiați. Să știți că eu nu fur, și nici prin lucruri străine nu umblu”. „Dar, ce, eu la dumneata mă gândesc? Mă gândesc la hoți în general”. „Și credeți dumneavoastră că hoții-hoți se-mpiedică de niște încuietori?”. „Paza bună…”. Convingându-se că tot ceea ce-i spusesem despre mine era adevărat, nu pleca nicăieri până ce nu mă știa acasă. Îmi cunoștea graficul săptămânal cum îl cunoștea spitalul. Îi făceam doamnei Turcescu injecții cu B-uri, fiind dumneaei reumatică. Mă lăuda pentru mâna mea ușoară. Nu se-ntindea la vorbă cu mine, eu nefiind de nivelul ei, ceea ce pentru mine era mană cerească fiindcă-mi lăsa tot timpul să-nvăț. Dacă nu i-aș fi spălat eu în fiecare zi vasele din chiuvetă, cred c-ar fi făcut și mătasea-broaștei. În urma mea lăsam cada albă ca zăpada. După ce se-mbăia, dumneaei nici cu dușul n-o clătea.

La o lună după ce m-am mutat în Dionisie Lupu, familia Zamfirescu avea toate formele de plecare. În fiecare săptămână, mergeam, într-o tură liberă, și le făceam curat. Doamna doctor și cu mine am ales lucrurile pe

care să le ia cu ei, cântărindu-l pe fiecare, pe cântarul de bucătărie sau pe cel din baie pe care doamna doctor se urca-n fiecare zi, supraveghindu-și impecabila siluetă. Împreună cu nașii mei i-am condus la aeroport.

„Doamnă doctor, domnule doctor, Dumnezeu să v-ajute după inima dumneavoastră. Eu n-am să vă uit câte zile-oi avea”, le-am spus eu printre lacrimi. „Nici noi n-o să te uităm, Adelina”, mi-a spus doamna doctor, cu vocea sugrumată, în timp ce mă strângea-n brațe de rămas-bun. Se-ncheia un capitol din viața mea: cel mai senin. Pentru ei se-ncheia o viață, începeau în alt colț de lume o viață nouă, o viață fără martorii celei lăsate-n urmă.

De când îmi apăruse „tovarășul Vasile”, cu doctorul Iuga mă-ntâlneam în garsoniera lui văru-său. N-am izbutit să-l conving să nu ne mai vedem. Prezența lui, tandrețea pe care mi-o dovedea mi-au fost singurele suporturi morale într-o perioadă atât de tulbure a vieții mele. Îl primisem pe doctorul Iuga în viața mea într-un moment de exaltare și de frică maximă de-a rămâne nu numai domnișoară, ci și fată bătrână. Îmi părea rău că e-nsurat nu fiindcă nu mă lua pe mine de nevastă, ci fiindcă amândoi înșelam o femeie care-l iubea și credea în el. Presimțeam cât aveam să sufăr când avea să-i vină familia în București și când urma să ne despărțim; și totuși, abia așteptam acel moment care să-mi pună conștiința în ordine. L-am adus o dată să-mi vadă noua locuință. „Nu mă pot plânge că nu locuiesc în cartiere selecte. Poate n-ai să mă crezi, dar mi se face dor adesea de pământul pe jos de-acasă. Poate că locul meu adevărat pe lume era să rămân la sapă. La doctorii Zamfirescu nu mă simțeam străină cum mă simt la actuala proprietăreasă, care găsește-n fiecare zi prilejul de-a-mi aminti de unde vin, și din tonul dumneaei simt că mă consideră un fel de infractoare care umblă cu chei false pentru a se strecura într-o categorie socială care nu i se cuvine”. „Și ție-ți pasă de ifosele ei? Ți se pare că dacă ne-am născut cu pământ pe jos, acolo trebuie să rămânem până la sfârșitul veacurilor? Oare strădania noastră de-a ne ridica nu merită nimic? Bag seamă că e una lume peste care poate veni și potopul, nu doar comunismul, și tot nu pricepe nimic, nu pricepe că lumea se schimbă mereu. După ce s-a unit Ardealul cu Țara, îmi povesteau bunicii că unii grofi, de durere, n-au mai ieșit din casă până la moarte. Văd că proprietăreasa ta iese din casă; tot e bine”. Ne-a pufnit râsul pe-amândoi.

Peste două luni, după o așteptare de un an și jumătate și după nenumărate intervenții, Iosif Iuga obținea un apartament de trei camere pe

hol, una dintre camere fiind ocupată de-un bătrân de optzeci și patru de ani, luat îndată sub oblăduirea tânărului cuplu și-a celor trei băieți Iuga.

Iosif Iuga a ținut ca în seara despărțirii noastre s-o luăm pe jos de la Facultatea de Drept, până în Doctor Lister și de-acolo spre garsoniera vărului inginer, pe Carol Davila, finalul periplului. „Argentina, poate nu sunt eu ce ți-ai fi dorit de la viață dar… îți spun acum ce nu ți-am spus niciodată: să știi că te iubesc și, mai mult, te stimez. Ai să-mi lipsești atât de mult”. Răspunsul meu: două șiroaie de lacrimi pe care el mi le-a sărutat.

Se mai încheia un capitol în viața mea. Avea să fie banul meu alb pentru zile negre. Viața nu avea să mi-l întunece. Unii oameni, când le e urât și greu, simt nevoia să se uite într-un album la fotografia cuiva drag. Eu, în asemenea momente, scoteam din sipetul vieții amintirea lui Iosif. Cu două luni înainte ca el să părăsească Spitalul Militar, pentru cel de Urgență, toată Ortopedia s-a pozat în fața pavilionului nostru. Ca din întâmplare, el s-a așezat în stânga mea, domnul General în dreapta, iar Costi Gheorghiu în spatele meu. Trei oameni importanți din viața mea. Cei mai importanți, după Maica și după Taica. Am pus fotografia într-o ramă subțire, argintie și o țineam la capul divanului pe comodă, daruri, amândouă, ale familiei Zamfirescu. Am aflat de la Gelu că Liliana avea aparat de fotografiat. L-am rugat să le facă o poză părinților noștri. La primul drum la Brăteasa, le-a făcut un film întreg. Am plătit eu și filmul și pozele. Am luat una în care Maica și Taica stăteau cum scrie la carte: „ca țăranu' la fotograf”. Speriați, cu ochii în aparat, de parcă de-acolo-i păștea cine-știe-ce primejdie. Uimirea o făcea pe Maica să aibă-n poză un chip mai puțin sever decât în mod obișnuit, iar pe Taica – o expresie de parc-ar fi avut de-nfruntat o haită de lupi. Țin și astăzi cele două fotografii pe-aceeași comodă, lângă studioul care a-nlocuit divanul deteriorat de vreme. L-am rugat pe Gelu – dacă-mi va supraviețui – să incinereze odată cu mine cele două fotografii, care mă-nsoțesc de la douăzeci și doi de ani.

Cred că doar munca îndârjită la Spital și-nvățatul pe brânci pentru admiterea la Medicină m-au făcut să-ndur mai ușor despărțirea de Iosif Iuga. Pe mine, greutățile vieții, grija pâinii m-au salvat de melancolie, de melancolie ca stare patologică. De disperare, Iosif Iuga mi-a fost un reper și un stâlp de susținere în viață. Dacă un om de calitatea lui își aplecase ochii asupra mea și mă iubise, ba mai mult, mă stimase, îmi micșorase numărul îndoielilor privind propria persoană. Mă gândeam tot mai puțin la picioarele mele otova, la pieptul meu anemic, la chipul meu care nu era un model de

frumusețe. Luându-mi viața la răsfoit, ca pe-o carte, mă gândesc cât de important este ca măcar o dată cineva să-ți fi iubit sufletul și trupul. Și la fel de important e ca tu însuți măcar o dată să fi iubit un suflet și-un trup.

Costi Gheorghiu și domnul General mi-au pus la dispoziție tot ce socoteau mai folositor pentru un potențial student la Medicină. Și ei și Iosif Iuga mă școleau, punându-mi întrebări și făcând rost de subiectele de admitere din ultimii patru ani. Numai ei știau că aveam să dau examen. Am reușit a treisprezecea, cu media opt și paisprezece sutimi, din două sute cincizeci de admiși. Capul listei luase media nouă. Tot nu-mi venea să cred că reușisem. Cât s-ar fi bucurat profesoarele mele de la „Elena Cuza", mai ales doamna Despina, că oamenii pe care mi-i adusese viața-n cale mă ajutaseră să ajung la Facultate. Medicina, voi recunoaște toată viața, i-o datoram, ca alegere, „tovarășului Vasile".

Abia după ce m-am înscris la Facultate am fost sigură c-am reușit. A trebuit să compun o autobiografie, s-aduc adeverință de salariu, ca să se vadă că proveneam din „câmpul muncii". Un bărbat care mi-a citit autobiografia și mi-a prins de ea cu un bold adeverința de salariu, mi-a spus: „Ar fi bine să-mi aduceți și o adeverință din comuna dumneavoastră, care să confirme că părinții vă sunt colectiviști. Dacă puteți, cât mai repede". Ca să nu-i pun pe-ai mei pe drumuri și ca să nu-i sperii, am trimis o cerere la Gospodăria colectivă și alta la Primăria din comună, solicitând adeverința care mi se cerea la Facultate. În fiecare plic am pus un plic timbrat cu numele și cu adresa mea.

Abia după ce am primit și adeverința asta și mi-am depus-o la dosar, la Facultate, le-am spus celor apropiați – începând cu o scrisoare către părinți – că eram admisă la Medicină: nașilor, tușei Lina și lui nenea Costel, lui Gabriel, Laurei, lui Gelu și Lilianei lui. Nașii le-au transmis vestea doctorilor Zamfirescu. Ei m-au felicitat printr-o scrisoare, la noua mea adresă. Cheia cutiei poștale a apartamentului o avea numai doamna Turcescu. „Draga mea, spre binele meu și al dumitale, te-aș ruga să încetezi corespondența cu străinătatea". Le-am răspuns doctorilor Zamfirescu, mulțumindu-le și am rugat-o pe Nașa – explicându-i și de ce – să pună scrisoarea mea într-una de-a lor spre America. Doctorii Zamfirescu au înțeles, și-n scrisorile către nașii mei îmi adresau de fiecare dată câteva rânduri, iar când au început să le trimită pachete, pe lucrurile care-mi erau destinate puneau etichete cu numele meu.

Eu la slujbă nu puteam renunța. La doctorii Zamfirescu nu plăteam nimic. La doamna Turcescu, chiria fixată de spațiul locativ era mică, nimic de zis, dar pentru leafa mea conta fiecare leuț. Cât lucrasem numai, câștigam un ban și cu injecțiile. Odată cu Facultatea, nu mai putea fi vorba de-așa ceva. Problema esențială acum era să capăt scutire parțială de frecvență. Domnul General, îngerul meu păzitor, mi-a obținut-o. Prin bunăvoința surorii-șefe, îmi aranjam programul în așa fel încât să lipsesc de la cursuri cât mai puțin. Nu voiam s-ajung doctoriță „prin corespondență". Să fi renunțat la slujbă și să fi rămas numai studentă? Bursa era prea mică pentru a mă face să supraviețuiesc fără nici un ajutor de nicăieri. Renunțarea la slujbă însemna asigurarea căminului și a cantinei. De haine nu duceam lipsă, dar mai era nevoie și de mărunțișuri care nici alea nu picau din cer. Regimul de austeritate, fără leafă, nu mă speria. Dar după ce terminam Facultatea, cine-mi mai dădea mie o cameră? În niște vremuri când se stătea clae peste grămadă, când se desfăceau căsătorii între oameni obligați să rămână la nesfârșit cu părinții, eu, cu orice sacrificii, trebuia să-mi păstrez camera. Nu trebuia să dau cu piciorul unui noroc chior. Fiecare moment era prețios și nu-mi permiteam să-l risipesc. Nu mă lăsam pentru învățat în sesiune, ci toceam temeinic după fiecare curs. Vacanțele studențești pentru mine nu erau vacanțe, iar concediul anual, ca salariată, nu era concediu.

În puținele clipe de reverie pe care mi le permiteam și care dădeau năvală peste mine ca un fenomen al naturii, căruia nu-i puteam pune stavilă, Gabriel îmi apărea ca un vis frumos dintr-o altă viață. Nu-l închipuiam decât lângă seducătoarea Laura. În acele momente i-aș fi sărutat picioarele doctorului Iuga pentru ce și cât îmi dăruise din viața lui. Dragostea este intransigentă, sălbatică și fără milă de alții. Eu n-aș fi fost niciodată împăcată cu mine însămi – nicidecum fericită – să despart un bărbat de femeia și de copiii lui. Dar dor de el îmi era, sfâșietor. De chipul lui ostenit și oarecare, luminat de niște ochi verzi, prin care treceau când milă, când înțelepciune, când înțelegere și niciodată ironie. Fără să-i lipsească simțul umorului, de dragul unui cuvânt n-ar fi atins niciodată vreun om. Cum o fi fost iubitul francez al Călugăriței mele portugheze?

În momentele de visare pe care nu eu le căutam, ci ele pe mine, mai citeam o pagină din scrisorile ei și alta din proverbele lui Zanne, moștenire din biblioteca doctorilor Zamfirescu.

Tot timpul legăturii mele cu Iosif Iuga, doctorul Gheorghiu îmi rămăsese același prieten care mă poftea la cofetăria de vizavi de Facultatea de Drept și la un tur cu motocicleta în Herăstrău, ceea ce nu i-am ascuns lui Iosif. „Știu că Gheorghiu ți-e prieten și de ce să strici prietenia cu el?”. După ce plecase Iosif de la Spitalul Militar și după ce, în prima sesiune îmi luasem toate examenele cu „foarte bine”, afară de marxism – ăsta cu „bine” – eu arătând ca o mâță jigărită, deși infirmierele mă-ndopau cu tot ce era mai bun – mândre că una de-a lor avea s-ajungă doctoriță – mă trezesc că mă invită Costi Gheorghiu să mergem pe la consignații și pe la bijuterii, fiindcă avea de făcut un cadou cuiva.

Mi-am adus aminte că păstrasem numărul de telefon al domnului de la care cumpărasem scurteica Maicăi și de bijuteriile pe care le-avusese în acea vreme. I-am telefonat acelui domn și l-am întrebat dacă mai avea bijuterii de vânzare, amintindu-i în ce împrejurări ne cunoscusem. I-am spus că urma să vin cu un prieten, potențial cumpărător. Costi Gheorghiu, îmbrăcat civil, m-a urcat pe motocicletă și ne-am dus pe undeva pe lângă Biserica Armenească, la adresa indicată. Gardul casei era metalic, făcut ca din vrejuri de plante. O frumusețe. Parcă te lua cu bijuterii încă din stradă. Dintr-o curte cam de cinci-șase metri lățime ajungeai la intrare. Urcai cinci trepte, urma o pauză lată de peste un metru până la ușa de sticlă ocrotită de-o dantelărie metalică, la fel cu a gardului. Deasupra intrării străjuia o marchiză în formă de evantai, alcătuită din triunghiuri de sticlă givrată, groasă, prinse între lame, rude bune cu tot metalul din jur, de un verde-venin. Am sunat. Ne-a deschis domnul din talcioc. Ne-a făcut cu mâna un gest larg de invitație.

Am urcat din nou cinci trepte, dintr-o marmură verde-stins și ne-am aflat sub un luminator din sticlă colorată: o floare uriașă, ale cărei petale erau predominant galben ca șampania, care luminau ca o mângâiere. Țin minte fiecare detaliu din acea casă, fiindcă nici înainte de-a păși în ea, nici după, nici măcar în filme n-am văzut ceva mai frumos, ceva ce să-ți înmoaie nu numai sufletul, ci și să te facă să simți că și trupul îți plutește pe-o apă lină, care-ți ia din greutate. Când citisem basme nu-mi închipuisem în nici un fel palatele pe unde umblau Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana. În casa în care mă aflam acum nu m-ar fi mirat să ne-ntâlnim cu zâne. Aproape că mi-am strâmbat gâtul uitându-mă fascinată la acel luminator. Abia când mi-am îndreptat capul, numai atunci am observat că pardoseala holului reproducea în marmoră floarea enormă a luminatorului, în culori complementare sticlei

acestuia. Liliachiul-stins se alătura sângelui închegat, albastrului-marin. Eram atât de copleșită de ceea ce vedeam, încât Costi Gheorghiu a trebuit să mă tragă de mână pentru a ne urma gazda, care ne deschidea o ușă din latura dreaptă a holului. Clanța masivă de bronz, curbată către capătul cu motiv floral, orna o ușă în degradeuri de culoare – aci ca o castană pârguită, aci de nuanță mai închisă de parcă era un fond de tablou. Citind uimirea mea plină de admirație, domnul din talcioc s-a simțit dator să facă pe ghidul pentru mine: „E bois de rose, lemn de trandafir. Provine dintr-un copac din Brazilia, despre care se spune că miroase a trandafir”. „În ce an a fost construită casa?”, am întrebat eu. „În 1901, după desenele-proiect ale tatei, care a fost amiral”.

Camera în care am intrat, luminată de-un candelabru imens de cristal, scânteia de-ți lua ochii, era un fel de muzeu-consignație și se vedea bine că altfel arătase înainte ca proprietarul ei să bată drumul talciocului. Doi pereți erau acoperiți cu tablouri, amintindu-mi de casa familiei Alexandros, unul – cu-o imensă tapiserie înfățișând o vânătoare cu câini, iar cel de-al patrulea – cu biblioteci până-n tavan, plasate între ferestrele înalte, cu ochiuri de cristal bizotat – cum aveam să aflu de la Costi. Mobile stil, de mici dimensiuni, de același castaniu cu-al ușilor, umpleau camera, lăsând între ele doar spații cât să treci în dungă.

„După câte mi-a spus domnișoara, ați vrea să cumpărați o bijuterie, domnule. Până la ce preț?”. „Până într-o mie”. Costi și cu mine, cu ochii pe pereții cu tablouri – școală flamandă, școală italiană și tot ce avea mai de seamă pictura noastră – nici n-am băgat de seamă de unde a scos gazda o cutie de lemn cât un penar, pe care ne-a rugat s-o deschidem. A-ncercat Costi, am încercat și eu. Dacă viața noastră ar fi depins de-acest lucru, am fi putut să ne luăm rămas-bun de la ea. Ne-am declarat învinși. Cu-o singură mișcare gazda a deschis misterioasa cutie, trăgându-i capacul pe lung. „Cutiile astea se fac în Africa de Sud. Nu le știi secretul – nu le deschizi decât cu toporul”. Inele, cercei, pandantive ni s-au ivit în fața ochilor.

Pe-o măsuță ovală cu tăblie de marmură, gazda a așternut un petic de catifea albastru-nchis, care punea și mai mult în valoare bijuteriile. Mi-am dus mâna la gură, ca să-mi ascund încântarea de-a fi văzut printre toate acele frumuseți medalionul care-mi răpise inima, atunci în talcioc. Acela de email cu două capace, roșu-sânge, cu vrejuri de diamante cât vârful unui ac. „Luați-le-n mână, uitați-vă la ele. De când „frecventez” talciocul am învățat să-i cunosc pe ăia cărora li se lipesc lucrurile de „dește”. „Argentina, tu ce-

ai alege?”. „Tu alegi, Costi, tu știi gusturile persoanei”. „Eu te-ntreb pe tine ce-ai alege”. „Eu medalionul ăsta. V-aduceți aminte, domnule, atunci în talcioc, ce v-a spus o cucoană în legătură cu medalionul: „Atâția bani pe-un lucru purtat”?”. Domnul a izbucnit în râs. „Mamei dumitale-i vine bine scurteica?”. „Abia se-ndură să se-mbrace cu ea la biserică. E cea mai frumoasă haină din viața ei și-i vine ca turnată”. „Și dumitale-ți venea foarte bine. A fost scurteica jupânesei noastre de la moșie, dar n-a apucat s-o poate săraca. Fiică-sa m-a rugat să i-o vând și să-i dau banii”.

„E-adevărată vorba că nu e pentru cine se pregătește, e pentru cin' se nimerește”. „Toate vorbele populare sunt adevărate”, și domnul m-a privit cu simpatie. „Argentina, și mie-mi place bijuteria asta; dacă ne-ajungem din preț o iau”. A luat-o cu cinci sute de lei. Leafa mea pe-o lună și. Mi-am amintit că-n talcioc, domnul ceruse o mie cinci sute pe-aceeași bijuterie. Acum pricepusem că voise neapărat s-o gonească pe grăsana-nțepată, în haină de picioare de-astrahan. Cea cu „lucru' purtat”. Dintre toate bijuteriile care se lăfăiau pe catifea, ca niște cadâne pe-un covor, am îndrăznit să iau în mână un inel dintr-un aur de-un galben intens, cu-o piatră cu fațete, cât un bob de mazăre. Pe catifea, piatra era violet ca stânjenelul. Când am luat inelul în mână, sub lumina candelabrului s-a prefăcut în roșu foarte închis, apoi în verde. Cum mișcai inelul cum își schimba culoarea. „N-am mai văzut niciodată asemenea piatră”, am spus eu, jucând mereu inelul sub lumina cristalelor care șiroiau din tavan. „De ce nu-l încerci, domnișoară? Piatra e semiprețioasă și se numește alexandrit. Își schimbă culoarea în funcție de lumină, dar și de starea fizică și chiar psihică a celui care-o poartă”. „Ce piatră deșteaptă”, am zis eu, neîndrăznind să probez inelul. Gazda mi-a luat mână dreaptă și mi-a pus meiul pe degetul inelar, spunând cu un ton cântat, popesc: „Se logodește roaba lui Dumnezeu…”.

M-am uitat la domnul din talcioc intimidată, parcă eram chiar în biserică, la cununie. „Îți vine perfect”. Am scos inelul din deget și l-am pus pe catifea, ușurel de parc-aș fi umblat cu o grenadă. Fără să mă privească, uitându-se numai la inel, Costi a-ntrebat: „Cât cereți pe inel, domnule?”. „Pentru dumneavoastră – și nu din politețe de vânzător către cumpărător – două sute”. Costi a scos banii din buzunar, i-a numărat, a luat inelul de pe catifea și mi l-a pus pe inelarul mâinii drepte. „Să-l porți sănătoasă, Argentina”. „Fosta posesoare a inelului a trăit nouăzeci și șase de ani!”. „Sper ca pe mine să nu mă uite Dumnezeu atât de mult pe Pământ”, am zis eu foarte serioasă, năucită încă de gestul lui Costi. „Puteți veni pe la mine și

fără să cumpărați nimic. Mi-a făcut plăcere să vă cunosc. De când m-am transformat în intermediar de lucruri mai mult sau mai puțin de artă, într-un fel de brocanteur, am cunoscut rar oameni pe care să vreau să-i mai văd". „Vă supărați dacă vă-ntreb ce ați făcut înainte?", am spus eu timid și cu deferență. „Am făcut Istoria artelor la Roma și am fost marinar". „Și-ați colindat lumea?", mi-a scăpat întrebarea pe tonul de regret al cuiva care n-o colindase și presimțea că nici n-avea s-o colinde. „Am colindat-o. Asta e-adevărata mea avere". Am dat din cap a înțelegere și m-am uitat cu admirație în ochii omului care-și prețuia amintirile ca pe o avere pe care nu i-o putea lua nimeni.

Cum ne-am văzut în stradă, Costi a urcat pe motocicletă, fără nici un cuvânt. „Costi, nu pot primi inelul". „De ce?". „E prea scump". „Și ce cadou aș avea eu voie să-ți fac?". „Un mărțișor de câțiva lei, o floare". „Ei, nu mai spune!". „Înțeleg să faci un dar scump femeii pe care-o iubești, asta-nțeleg, dar unei prietene oarecare…". „Tu nu ești o prietenă oarecare: ești singura mea prietenă, singurul meu prieten. Am apreciat că legătura ta cu Iuga nu te-a-ndepărtat de mine. Asta a fost piatra de-ncercare a prieteniei noastre". „Costi, știu pe cine iubești chiar din prima zi când am stat de vorbă și mi-ai povestit despre Radu, singurul tău prieten de până atunci". „Te miri că iubesc o femeie cu zece ani mai mare decât mine, măritată și cu doi copii?". „Deloc. Iubirea n-are tipare, n-are coduri, legi în care să se-ncadreze. Îți spun banalități". „Oh! Argentina! Banalitatea e legea supremă a vieții, dar ne e greu s-o recunoaștem. Banalitatea și rutina – legile care ne țin în chingi. Genial să fii și tot trebuie să te speli, să te-mbraci, să mănânci și nu doar așa pe alese, ci mereu. Am filosofat destul. Sus pe cai, și fiecare la casa cui ne are".

Era ziua când doamna Turcescu invita prietenele la canastă. Le trata cu sendviciuri și, invariabil, cu salată de fructe. Dacă voiam să folosesc chiuveta din bucătărie, aveam de spălat castronul, bolurile de salată și platoul de sendviciuri.

Riscând s-o nemulțumesc pe doamna Turcescu – vigilentă ca un grănicer – l-am invitat pe Costi să-mi vadă camera. „E curat, ordonat ca și stăpâna. Și e cald și intim. Mama o cunoaște pe doamna Turcescu și n-o consideră tocmai „o mamă a răniților". Cucoanele de vârsta ei spun că e-o gură de petice de toată isprava". „Noi să fim sănătoși". „Ai dreptate. Aș vrea s-o cunoști pe Mona. Știe despre tine și vrea și ea să te cunoască. Aș vrea să-mi cunoști și părinții". Am zâmbit. „Te gândești că te folosesc în scop de

paravan ca s-o maschez pe Mona?”. „Nici prin minte nu mi-a trecut că m-ai folosi drept paravan. Mă gândeam numai la impresia pe care-am să le-o fac părinților tăi”. „Mama e cu nasul mai pe sus. Tata – nu”. „Ce impresie ți-a făcut „domnul din talcioc”?”. „E fiul amiralului Eustațiu Comăneanu, dintr-un neam boieresc din Moldova. Nevasta amiralului e nobilă franțuzoaică. Pe amiral și pe nevastă-sa i-a găsit 23 August în Spania și acolo au rămas. Pe Claude – domnul din talcioc – l-a aflat același 23 August în România, cu mama lui taică-său și cu-o soră a ei, pe cap. Claude le-a-ngrijit, le-a răsfățat, le-a-ngropat cum se cuvine. S-a apucat de „brocantă” cum spune el. Are clientelă din Occident și de la toate ambasadele. A fost lăsat în casă, acolo unde ne-a primit pe noi. Restul încăperilor nu se știe cine le ocupă și ce învârtește. Toată lumea-l bănuiește că slujește la mânăstirea Secu. Informațiile astea le dețin via madam Turcescu, prin mătușă-mea Lia Leonidas. Mătușă-mea fiind și ea o remarcabilă guriță de petice. Când trăia bunică-mea dinspre mama, am fost o dată cu ea în vizită la bunica lui Claude. Sunt peste douăzeci de ani de-atunci. Cât s-au franțuzit ele, eu am inspectat casa. O splendoare”. „Eu n-am văzut niciodată casă mai frumoasă decât a domnului din talcioc. S-a purtat frumos cu noi, iar în talcioc, atunci când am cumpărat scurteica pentru Maica, nu m-a luat de sus”. „Indiferent de relațiile lui suspecte, pe care n-avem căderea să le judecăm, e un domn, nu o țoapă”. „Costi, dacă am înțeles bine din context, brocantă înseamnă un fel de negustorie, de negoț cu felurite obiecte”. „Ai înțeles foarte bine. Dar înseamnă și locul unde se desfășoară negustoria asta. Aveam opt ani când am fost cu părinții la Paris. Am bătut cu piciorul tot orașul. Am ajuns și pe la brocantele-astea. La una – nu mai știu la care – mama și-a cumpărat șase șiraguri de coral cu încuietoare de aur și o broșa cu o camee. Le are și-acum”. I-am făcut lui Costi o cafea. Cumpărasem chiar dimineață o sută de grame. „N-am băut niciodată o cafea mai bună”. „Vrei să mă flatezi. Îmi pare rău că n-am și altceva – o prăjitură, o dulceață”.

N-avea rost să-i spun că făceam economie la sânge, ca să adun două mii de lei, ca să-și pună ai mei carton gudronat pe casă, fiindcă începuse să-i plouă prin acoperișul de stuf, și să-și pună și ei scândură pe jos în odaie, ca să le fie mai cald iama. Cum a plecat Costi, m-am repezit la Petit Larousse-ul din 1927 și la un ghid al Parisului, moșteniri de la doctorii Zamfirescu, și m-am lămurit ce era cu brocanta și cu brocantele. Doamnei Turcescu nu-i scăpase „infracțiunea” mea de-a aduce un bărbat în casă. A ținut să-mi atragă atenția că nu era bine pentru reputația mea. Reputație față de cine,

povestea nu mai spunea. „Doamnă, e un prieten. A vrut să vadă și el unde locuiesc”. „Este infirmier ca și dumneata?”. „E doctor, doamnă”. „Pe vremea mea, doctorii nu se frecventau cu infirmierele”. „S-au mai schimbat timpurile, doamnă”. Nu-i suflasem o vorbă că intrasem la Medicină.

În timpul sesiunii de vară îmi luam concediul de odihnă. Am prins trei zile între două examene și m-am repezit acasă. Îmi ardea sufletul de dorul Maicăi. Distanța mă făcuse să-ndulcesc și glasul răstit al Taicăi. Când i-am văzut slabi, arși de soare, cocoșați de muncă, mi-a venit să plâng. „Cum îți e, taică, pe-acolo pe la București?”. „Bine, mulțumesc lui Dumnezeu”. „Păi de ce ești atât de slabă dacă ți-e așa de bine?”. „Taică, nu dau cu sapa, da-nvăț de-mi sar ochii. Și drumurile mă omoară: de la Spital la Facultate și de-acolo înapoi la Spital. Iar la Spital nu văd decât operații și iar operații. Dar oricum, e mai ușor decât la sapă”. Când m-am văzut singură cu Maica, i-am pus capu-n poală și i-am șoptit: „Ucide-mi, Maică, ucide-mi ca-n copilărie”.

Când voia să ne răsfețe, pe Gelu și pe mine, Maica-și trosnea unghiile, scărpinându-ne-n cap, le trosnea de jurai că strivea păduchi. Noi „lighioane” n-avusesem niciodată. Maica fierbea rufele cu leșie, iar în cap ne dădea de două ori pe săptămână cu gaz de lampă. Dar erau copii plini de păduchi, de le cădeau din cap pe gât, pe umeri. „Maică, mă mustră cugetul că n-am rămas lângă matale. Dădeam cu sapa da' nu plecam de-acasă”. „Maică, ai să mai trăiești și după ce m-o strânge pe mine Dumnezeu. Crezi că de când cu Gospodăria nu se uită nimeni de sus la noi? Ăi de s-au ajuns au și aragazuri, de nu mai gătesc la vatră sau pe plită, la mașină. Unii și-au luat și motociclete. Noi mai însuflețim din ce ne trimeți tu, de unde ne-oi trimite și tu, vai de sufletu' tău. Săraci am fost, săraci am rămas. Se uită la noi de sus și ăi de-au avut înainte și ăi de s-au ajuns acuma. Fă-te, maică, doctoriță și lasă tu sapa, că ne-o fi ajungând de când o ducem în spinare, neam de neamul nostru”.

M-am întors la București amărâtă și plină de remușcări pentru viața mea de „cucoană” față de cea a părinților mei. Mă duceam la ultimul examen din sesiunea de vară, când mi-a apărut din nou în cale, și nu întâmplător, „tovarășul Vasile”. „Sărut mâinile, tovarășa Boboc Argentina. Ce mai faceți? Cum merge cu Facultatea?”. Mi-a stat pe limbă să-i spun: „De ce mă mai întrebați, că dacă vreți să știți aflați și laptele pe care l-a supt omul”. M-am abținut. „Mulțumesc, bine”, i-am răspuns pe un ton neutru. „Și noii colegi cum sunt?”. „Zău dacă știu cum sunt”, i-am răspuns cu toată

sinceritatea. „Cum adică nu știți?! Nu-i vedeți la cursuri, la seminarii?”. „Poate n-o să mă credeți: îi văd, dar nu-i observ. Când sunt la Facultate mă interesează numai să-nvăț, iar la Spital cum să nu greșesc. Abia-mi trag sufletul de cât muncesc”. „Și cu doamna Turcescu, proprietăreasa dumneavoastră, cum vă-nțelegeți?”. „Sunt zile când nici măcar nu ne vedem. Iar când ne vedem ne salutăm; o dată pe lună mă anunță cât trebuie să plătesc la lumină, la întreținere”. „Și cucoanele care-i vin la canastă cine sunt?”. „De unde să știu eu?”. „Dumneata chiar treci prin viață, legată la ochi?”, a adoptat el un ton patern-dojenitor. „Tovarășe Vasile, eu cred că e bine să ne vedem fiecare de meseria noastră. Cum dumneavoastră nu faceți meseria mea, nici eu nu trebuie s-o fac pe-a dumneavoastră. Fără nici o supărare”. „Te-ai gândit vreodată să te măriți?”. „Ca să-mi vină un asemenea gând, mai întâi ar fi trebuit să mă ceară careva de nevastă și eu să zic „da” ori „ba”. N-a fost cazul”. „Ai vrea să pleci în străinătate?”. „Și ce să fac eu acolo?”. „Să te măriți cu cineva care să fie trimis oficial de-aici”. „Eu vreau să-mi fac o meserie aici și să-mi ajut părinții. Dacă mi-o fi dat să mă mărit, m-oi mărita când termin Facultatea. Acuma, numai măritat mi-ar lipsi”. „Mai ai numărul meu de telefon?”. Am dat din cap a afirmație. „Dacă ai să-mi spui ceva despre doamna Turcescu și despre cucoanele ei sau despre măritat, telefonează-mi”.

După ce m-am despărțit de „tovarășul Vasile” mi-am repetat fără-ntrerupere până când am tras biletul de examen: „fără gânduri, fără gânduri, fără gânduri”. Mi-a căzut „sistemul osos”. Nimănui nu i-a pus profesorul atâtea întrebări suplimentare câte mi-a pus mie. „Îmi pare rău că nu-ți pot da mai mult de „foarte bine”„ a fost concluzia lui. Gândindu-mă să nu-i dezavantajez pe colegii care urmau după mine, i-am spus: „Domnule profesor, e al patrulea an de când sunt soră la Ortopedie, la sala de operații”. „Ferice de doctorii care lucrează cu dumneata”. „Vă mulțumesc, domnule profesor”.

Dacă nu l-aș fi-ntâlnit pe „tovarășul Vasile”, poate că m-aș fi bucurat de rezultatul meu la un examen atât de important ca acela de Anatomie, dar văzându-mă din nou în stradă, iară mi-am adus aminte de conversația cu el. Ce voiau oamenii ăștia de la una ca mine? Să devin informatoare, în mod sigur, poate chiar angajată în regulă. Și plecarea-n străinătate prin căsătorie cu unul oficial? Cineva avea nevoie, pentru străinătate, de-o nevastă cu dosar bun, „fată din popor”. „Vasile” mă pețea pentru el, pentru altul sau erau vorbe aruncate-așa, de nadă? Erau destui în pușcării dintre cei care-și

încercaseră norocul prin Iugoslavia. Și eu, cu posibilități oficiale, refuzam! De când trecusem prin patul unui bărbat, îmi dădeam seama că n-aș fi putut face o căsătorie de conveniență, oricât ar fi fost de avantajoasă. Poate doar înțelegându-mă cu partenerul de la bun-început, să dormim fiecare-n patul său, ca niște colocatari civilizați, și-atât. Curioasă eram în privința pretendentului, dar n-aveam în nici un caz de gând să-ntind pelteaua cu „tovarășul Vasile”. „Pretendentul” – în cazul că exista – nu putea fi decât tot din „branșă”. Întâlnirea cu „Vasile”-mi strica tot cheful. Eram și-așa amărâtă de sărăcia alor mei și de neputința mea de-a-i ajuta atâta cât aș fi vrut și chiar ar fi avut nevoie. Mi-era urât să mă duc acasă la ciorba mea de lobodă, pe care o-ncinsesem de dimineață ca să nu fermenteze. Doamna Turcescu îmi permitea să-i folosesc aragazul, dar frigiderul – un „General Motors” de dinaintea războiului – îl ținea încuiat cu cheia. Frecasem și la aragaz, de-mi tocisem unghiile, ca să-l aduc la lumină.

Aș fi umblat pe străzi pân-aș fi căzut pe jos și-aș fi adormit, numai să scap de gânduri. Tocmai îmi cumpărasem doi covrigi de la o tarabă, când m-a atins cineva pe braț. „Sărut mâna, domnișoară”. Era domnul Claude Comăneanu, cum mă informase Costi Gheorghiu. „Bună ziua, domnule”. Doamna Despina ne-nvățase că spui doar „bună ziua” într-un magazin, de exemplu. Dar când te adresezi cuiva anume, după acel „bună ziua”, politicos este să-i spui persoanei numele, dacă ești în relații care să-ți permită acest lucru, sau să adaugi „domnule”, „doamnă”, „domnișoară”, când relațiile sunt mai distante. „Domnișoară, mi-am parcat mașina vizavi și-am coborât să te salut. Ce mai faci, cum îți merge?”. „Azi mi-am dat ultimul examen pe anul ăsta”. „Și n-a mers bine? Că pari nemulțumită”. „Examenul l-am luat cu „foarte bine”. Altele sunt grijile și nemulțumirile mele”. „Am o idee. Dacă n-ai nimic împotrivă, ne urcăm în mașină și te invit la mine la prânz. Prânz de burlac: mai mult uscături, dar și un borș de lobodă”. „Lobodă am și eu acasă numai că a mea e acrită cu corcodușe, ca la noi în Oltenia. Mulțumesc de invitație”.

M-am așezat în mașină lângă el, în față. În spate, învelite în hârtie groasă maronie se aflau niște tablouri. M-am bucurat de-ntâlnirea cu domnul din talcioc de parcă Dumnezeu mi-l scosese-n cale ca să-mi mai schimbe gândurile. „Când conduc, n-am obiceiul să vorbesc, așa că să n-o iei ca pe-o tăcere ostilă”. În câteva minute eram la el acasă. „Cred că n-ai să te formalizezi dacă mâncăm în bucătărie”.

Bucătăria era o cameră de vreo douăzeci de metri pătrați, cu o gresie-n culori îmbinate și ca model și ca nuanțe cu mult rafinament, cu faianță, culoarea untului, până sus în tavan, și cu un colț de adevărată sufragerie. Domnul din talcioc a pus pe marmora mesei un tacâm pentru mine, unul pentru el, pe aceeași parte. Am mâncat pentru prima oară-n viață icre negre și icre roșii, zise de Manciuria, niște pateuri cu ciuperci după care-ți lingeai degetele, mezeluri fine. Am băut și un strop de vin alb căruia nu-i mai știu numele. Borșul de lobodă, dres cu smântână, mai bun decât loboda mea. Cremșnit ca desert. Am mulțumit, am strâns paharele, farfuriile, tacâmurile și m-am dus cu ele la o chiuvetă mare de inox să le spăl. „Musafirii nu spală vasele". „Eu nu fac parte din categoria simandicoasă". „Nu știu din ce categorie faci parte, știu doar că ești musafirul meu. Vrei să vorbim de una de alta? Vrei să-ți țin un curs de istoria artei pe exemple, în camera pe care-o știi? Vrei să vorbim despre lucruri esențiale de viață?". „Pentru mine cel mai folositor ar fi cursul de istorie a artei, dar… dar sunt momente-n viață când mai important ți se pare să vorbești de ceea ce te doare decât de ceea ce ți-ar folosi". „Am reținut de la prietenul dumitale că te cheamă Argentina". „Argentina Boboc. Vă rog să-mi spuneți Argentina". „Am înțeles că ești de la țară. De unde numele ăsta?". „Pe nașa mea o cheamă Adelina. În actul de botez sunt Adelina. Când s-a dus Taica, tata adică, să mă declare la Primărie, m-a declarat Argentina. S-a mirat și notarul de-asemenea nume, dar Argentina am rămas. Uitase de Adelina de-acasă pân' la Primărie". „Argentina e un nume frumos, ca și țara care-l poartă. Iar capitala dumitale, Buenos Aires, e un oraș grandios". „Capitala mea…!". „Pe mine mă cheamă Claude Comăneanu. Claude fiindcă mama e franțuzoaică. Nu se potrivește Claude cu Comăneanu, dar asta e". „În schimb, Argentina cu Boboc se potrivesc de minune". „Nu ne putem alege numele, nici părinții". „Mă-ntreb dacă-n viața asta putem alege și noi ceva sau ne este ales". „Crezi în predestinare?… și eu cred".

Mi-a luat mâna dreaptă și s-a uitat la inelul pe care mi-l cumpărase Costi. „Îmi pare bine că porți inelul. După culoarea alexandritului, nu ești în apele dumitale. De ce? Bineînțeles, dacă vrei să-mi spui". „Nu-mi place să mă plâng, dar sunt momente când sărăcia te zdrobește. L-aș mânia pe Dumnezeu să spun că rabd de foame, că n-am cu ce să mă-mbrac. Dar aș vrea să-mi pot ajuta părinții mai mult; ca să-și pună și ei carton gudronat pe casă și scânduri pe jos, în odaie". „Ești singură la părinți?". „Am un frate care termină acum Dreptul. Îl mai ajut eu pe el cu câțiva lei acolo". „Și câți

bani ți-ar trebui pentru cartonul gudronat și pentru scânduri?”. „Cel puțin două mii. Salariul meu pe-aproape cinci luni. Colegii s-au dus să sărbătorească la o crâșmă sfârșitul de an. Eu n-am știut cum să plec mai repede. Mă sărbătoream și eu cu doi covrigi. Dar berzei chioare-i face Dumnezeu cuib: m-ați sărbătorit dumneavoastră”. „Dacă te-aș împrumuta eu cu banii ăștia și mi i-ai înapoia când poți, hm?”. „V-aș face o mare pagubă. Dumneavoastră investiți banii în lucrurile pe care le vindeți ca să câștigați ceva. De la mine i-ați primi înapoi cu țârâita. Ce folos ați avea?”. „Câteodată, oricât am fi de păcătoși, simțim nevoia să facem și câte ceva dezinteresat”. „Ce știți dumneavoastră despre mine ca s-aveți curajul să-mi împrumutați atâția bani? Și dacă nu vi i-aș mai da înapoi?”. „Aș rămâne-n pagubă cu două mii de lei și-atâta. N-aș muri din asta”. Abia acum îi luam mai bine seama.

Avea o figură prelungă, frunte înaltă, un păr ca peria, castaniu închis, tuns scurt, o bărbie pătrată, gură cu tăietură aspră, ochi căprui închis. Înalt, musculos, bine proporționat. Un bărbat frumos. „Mă-ntreb ce merit am eu pentru atâta generozitate?”. „Ai meritul omului care trage cu dinții de viață. Și meritul de-a-ți iubi părinții. Meritul de-a fi pornit de la pământ pe jos și de-a vrea să faci o Facultate, în timp ce mai ai și slujbă. Deși am fost bogat și o duc bine și-acuma, când nu mai sunt, să știi că patru luni din viață, hrana mea de bază a fost pâine prăjită, unsă cu untură și cu usturoi. Știu ce-nseamnă să fii sărac. Argentina, cu toate că ești îmbrăcată bine, cu lucruri „de la pachet”, cum se spune, cu toate că vorbești literar, ca după o școală bună, păstrezi în dumneata sfiala, prudența retractilă a țăranului, discreția lui”. L-am privit întrebător la ultimele cuvinte. „Nu m-ai întrebat nimic despre mine”. „Maica, mama mea, m-a-nvățat să nu-ntreb omul. „Lasă, maică, să-ți spună el ce crede, că tu dacă-l întrebi nu știi peste ce durere dai”. „Câți ani are maica?”. „Patruzeci, de sfântă Măria-Mare. N-avea nici optsprezece când m-a născut pe mine”. „Ce tânără e și cum vorbește ca o bătrână”. „Sunt oameni care se coc repede, îi coace nemulțumirea, sărăcia. Față de ea, eu duc o viață de mare cucoană. Mi-aș da și sufletul s-o ducă și ei, părinții adică, mai bine”. „Și totuși sufletul nu ți l-ai da. Nu e vorba de ultima suflare, ci de pacturi prin care poți obține avantaje”. S-a uitat fix la mine și m-a trecut un fior.

Mi-am adus aminte ce-mi spusese despre el Costi Gheorghiu – via doamna Turcescu și doamna Leonidas. Mă privea cu înțeles de parc-ar fi asistat la cele două întâlniri ale mele cu „tovarășul Vasile”. Eu eram o

plevușcă pentru el. Lucrăturile lui se petreceau în alte sfere, la alt nivel. Mie, pentru mine, domnul din talcioc îmi inspira încredere. M-am hotărât brusc să-i cer o părere cu privire la propunerea de căsătorie a lui „Vasile”, serioasă ori de nadă. „Domnule Comăneanu, vreau să vă cer un sfat pe care nu l-aș cere nimănui altcuiva. Sfat nu e bine zis. Ci să vă supun o eventualitate, ceva virtual”. „S-auzim”. „Ce-ați face dumneavoastră-n locul meu dacă vi s-ar propune o căsătorie cu cineva care-ar fi trimis oficial în străinătate, într-o misiune?”. A zâmbit, apoi și-a-nceput argumentația îndoind pentru fiecare punct al ei un deget. „Mai întâi l-aș cunoaște pe pretendent. Apoi aș stabili cu persoana dacă vrea o căsătorie reală sau una „de cadre”. Oricum, ar prezenta un avantaj”. S-a apropiat de urechea mea și mi-a spus: „Și la o adică te faci uitată pe-acolo”. S-a-ndepărtat de urechea mea și a continuat, uitându-se fix la mine, care-i sorbeam cuvintele și-l priveam cu-o tristețe de moarte. „Te crezi în stare de-așa ceva?”. „Nu”. „Așa zic și eu”. „N-aș putea înșela bună-credința nimănui, nici chiar reaua-credință”.

M-am ridicat să plec, socotind că vizita mea durase destul. „Vă rog să-mi dați voie numai cinci minute, dacă se poate, să mă uit la tablouri”. În timp ce eu îmi plimbam ochii peste minunățiile de pe pereți, domnul Comăneanu m-a luat pe după umeri și m-a-ntrebat: „Dac-ar fi să alegi ceva de-aici ce-ai lua?”. „Florile de colo, de Andreescu”, și-am arătat tabloul cu mâna. „Vrei să-ți dau cei două mii de lei sau vrei să-mi dai numele și adresa părinților dumitale ca să-i trimit eu prin poștă?”. „Nu prin poștă. Nu vreau să știe nimeni că au ei atâția bani. Îi duce frate-meu. El merge-n fiecare lună acasă. Avem un neam, mecanic de locomotivă, așa că frate-meu se duce fără bilet”.

Am luat banii, m-am întors cu spatele și l-am vârât în sutien. „Nu era nevoie să-i pui în sân că te conduc pân-acasă cu mașina”. „Dacă vă dau o sută cincizeci de lei pe lună înapoi e prea puțin?” „Dă-mi câte o sută. Și numai dacă poți. În prealabil dă-mi un telefon. Și poți veni și fără bani. Și când ai chef, sau te simți singură, sau vrei un sfat, telefonează-mi”. „Nu vă pot telefona decât de la telefon public. Doamna unde locuiesc își ține telefonul sub cheie”. „Și dumneata n-ai vrea să ai telefon?”. „Ar fi o cheltuială-n plus, dar dac-aș avea, aș vorbi și eu cu ai mei. Stăm lângă Oficiul poștal”. „Fă o cerere către Telefoane, motivând-o prin nevoile de serviciu, atașează și adeverință de salariată și dă-mi-le mie. Nu promit nimic, dar încerc”.

Peste două luni aveam telefon, spre nemulțumirea doamnei Turcescu. Trebuise să-i primească-n casă pe instalatori care, sub ochii ei de șoim și sub dirijarea ei verbală, se străduiseră să facă minimum de deranj. „Ce ți-o fi trebuind telefon…!”, zisese dumneaei, însoțindu-și vorbele cu un gest de lehamite, după ce eu ștersesem toate urmele lăsate de instalatori. „Mari pile trebuie să fi avut dumneata de ți s-a instalat telefonul atât de repede. Alții așteaptă cu anii”. Convinsă că avea dreptate, în primul moment n-am suflat un cuvânt. Apoi mi-a venit în minte o minciună verosimilă și neverificabilă: „Și eu, doamnă, am depus cerere de-acum doi ani”. M-a crezut, nu m-a crezut, nu știu.

Vrând să-și mențină relațiile cu familia răposatului ei bărbat, doamna Turcescu îi invita pe Laura și pe Gabriel când știa că nu sunt eu acasă. Părerea despre ei doi o știam fiindcă și-o exprimase cu voce tare față de-o doamnă, în hol, în timp ce eu spălam vase în bucătărie. „Laura, nepoată-mea prin alianță, a făcut și prima și-a doua oară un coup de tęte. Prima oară, că s-a-ndrăgostit de profesorul ei, o somitate; cu toată diferența de vârstă dintre ei, mai treacă-meargă. Dar ca a doua oară să ia un coate-goale, un mahalagiu de oltean, cu opt ani mai tânăr decât ea, să-l țină-n Facultate, asta-i prostie curată. Și să se mai apuce să facă și copii cu el”. „Important e ca ei doi să se-nțeleagă”, a replicat împăciuitor interlocutoarea. „Unele femei sunt conduse-n viață numai de hormoni”. „Și noi care ne-am condus după conveniențe și după interes am fost fericite, Mélanie?”. „Ne-am purtat cum cereau vremurile tinereții noastre, în lumea noastră. Ne-am conformat unor reguli”.

Oare „tovarășul Vasile” sau cine avea de gând să fie trimis oficial în străinătate nu se-nsura tot conform convenienţelor unor timpuri? Până la înființarea Gospodăriilor Colective, se căsătoreau bogații-ntre ei, săracii-ntre ei. Și-acuma, de când cu Gospodăriile, nu se tocmeau viitorii cuscri pe casă, pe aragaz, pe motocicletă? Nu se căsătoreau vârfurile din gospodărie ele între ele și restul de săraci, între ei? Conveniențe fuseseră, erau și aveau să existe cât lumea. Acuma, dosarul de cadre te sălta, te cobora, te desființa. Ca să te ridice, trebuia să faci caz de el, să te bați cu el în piept, să-l valorifici. Eu socoteam că-mi pusese Dumnezeu mâna-n cap încă de la liceu, fiind bursieră, iar ca studentă pe banii Statului – alt mare noroc. Slujbă aveam; și ceva și mai de preț – acoperiș deasupra capului și încă în ce cartier! De la U. T. M. nu venise nimeni să-mi ceară să mă-nscriu, iar eu făceam pe mortu-n păpușoi. Ce nevoie aveam de ședințe și de

interminabilele discuții – de bătut apa-n piuă? Mi le-aduceam aminte pe „revoluționarele” de la liceu, cu „tovarășa” Neagu-n frunte și mi se zburlea pielea și mi se făcea greață. Mi-aduceam aminte și de Valentina Valerian exmatriculată din toate școlile fiindcă-și manifestase regretul că numele școlii noastre Liceul Elena Cuza se transformase-n ceva lipsit de culoare și de personalitate: Liceul teoretic numărul 1. Ce ușor deveneai dușman al poporului și al orânduirii socialiste!

Mă rugam lui Dumnezeu să fiu mereu uitată de U. T. M. și de Partid. Cu excepția lui Costi Gheorghiu, de origine burghezo-moșierească-intelectuală, toți doctorii din secție erau membri de partid. Când îl chemau la câte o ședință, tam-nisam, domnul General își punea mâinile-n cap, apoi le-nălța spre cer, i se zburlea mustața și parcă i se strâmbau și ochelarii. Poate fiindcă-l vedeam în fiecare zi, mi se părea că nu se schimbase deloc în cei patru ani de când ne cunoșteam. De talie mijlocie, subțire, drept, cu mers și cu gesturi agile, părea cel puțin cu zece ani mai tânăr decât era. Nu se putea spune că era un taciturn, dar nici un vorbăreț. Către mine-și descărca sufletul, fără opreliști.

Le-am comunicat faptul că am telefon doar celor din familie, domnului General, lui Costi Gheorghiu și domnului Comăneanu, cum era firesc.

Într-o seară, la poarta Spitalului îl văd pe Iosif Iuga în umbra unui copac. Am simțit bătăile inimii și-n cerul gurii. Picioarele-mi tremurau și nu mai izbuteau să pășească. A venit el spre mine și m-a privit lung în ochi până să se hotărască să-mi spună ceva, cu glasul răgușit de emoție.

„Argentina, se-apropie întâi martie. Ți-am adus un mărțișor”. Mi-a luat mâna stângă și mi-a pus pe inelar un inel de aur, ușor bombat, ca verighetele clasice, cu un rubin la mijloc, la același nivel cu veriga. M-am uitat la inel, am închis ochii, l-am sărutat și mi-am pus palma peste ochi. În clipa aceea mi-am dorit să mor, atât de mult am avut simțământul unei împliniri. O mână mi-a tras încet mâna de la ochi, o gură mi-a sărutat scurt și apăsat buzele, gâtul, părul, un trup s-a lipit de-al meu. „Dacă-ai ști cât îmi lipsești, Argentina!”. „Și dumneavoastră mie”. Pașii ne-au purtat spre garsoniera vărului inginer. „Ai să mă ierți că-ți tulbur viața? Că nu m-am ținut de cuvânt să nu ne mai vedem, să nu ne mai auzim?”. „Domnule doctor, viața mea înainte de-a apărea dumneavoastră era ca o apă stătută. Fără dumneavoastră promite să fie la fel”. A doua zi m-am dus la un bijutier și i-am cerut să-mi graveze în interiorul inelului cu piatră roșie o dată: cea a

zilei când mă iubisem prima oară cu Iosif Iuga. Iar în interiorul inelului cu alexandrit – litera C.

Iosif îmi telefona în fiecare seară. Cel mai mult vorbeam când avea el gărzi și nu-i veneau urgențe. Despre părinții noștri, despre satele noastre, despre câte un spectacol pe care, și el și eu, reușeam să-l vedem din an în Paști. Amândorura ne plăceau lucrurile clasice, acelea care săpau în adâncul sufletului. După fiecare telefon al lui simțeam nevoia să citesc măcar o frază din Călugărița mea portugheză și mereu îmi puneam întrebarea cum o fi arătat francezul pe care-l iubise ea cu disperare. Cine-ar fi bănuit că Iosif Iuga, un bărbat cu o-nfățișare oarecare, în afara ochilor în care i se concentra toată ființa, om însurat din dragoste, cu trei copii, familist așezat, îi mai dăruia sufletul și trupul încă unei femei? Nu-ndrăzneam niciodată să-l întreb nimic despre nevasta lui, despre copiii lor. Iar el nu pomenea despre această parte esențială a vieții lui. Vorbele pot fi meșteșugite și prefăcute însă trupurile nu știu să mintă. Ele nu pot simula foamea unuia de altul. Noi ne iubeam cu foame și cu disperarea celor care o fac pentru ultima oară, fatalitatea urmând să-i despartă. Mereu îmi veneau în minte cuvintele doamnei doctor Olga Zamfirescu din momentul când îi vorbisem deschis, ca la spovedanie, despre „schimbarea” din viața mea: „Ai grijă numai să nu rămâi toată viața vioara a doua și să te trezești prea târziu”. Pentru moment, nu voiam să mă trezesc. Măcar să mă fi ales cu niște amintiri pentru nu se știe când, într-o viață asupra căreia nu-mi făceam mari iluzii. Orice hotărâre majoră în privința legăturii noastre o lăsam în seama lui Iuga. Costi Gheorghiu m-a invitat la „Municipal” să vedem Livada cu vișini. Cu un rând înaintea noastră, pe două locuri mai la dreapta față de-ale noastre, s-au așezat grăbiți, în ultimul moment, Iosif Iuga și nevastă-sa. Iosif ne-a salutat și ne-a spus „Ne vedem în pauză”. Nevastă-sa ne-a salutat dând din cap și zâmbindu-ne. La prima vedere am reținut un chip sănătos, între oval și rotund, cu ochi căprui plini de viață, cu un nas cârn și cu o gură rotundă și cărnoasă. Inima-mi bătea să-mi spargă pieptul și numai la splendida piesă a lui Cehov și la magistrala ei interpretare nu-mi era gândul. Costi m-a apucat de-o mână în timp ce-mi șoptea la ureche „liniștește-te!”. I-am strâns mâna în semn c-am înțeles mesajul. M-am silit să nu-mi mut ochii de pe scenă, să nu-i țintesc nici o clipă spre Iosif Iuga și spre nevastă-sa, Anuța. La prima pauză am ieșit cu toții în holul teatrului. „Să vă fac cunoștință cu soția mea”, ni s-a adresat Iosif Iuga mie și lui Costi Gheorghiu. Ea ne-a-ntins mâna și-a spus simplu „Anuța Iuga”. „Domnișoara Argentina Boboc și

domnul doctor Costi Gheorghiu mi-au fost colegi la Spitalul Militar”, ne-a prezentat el și pe noi. „Iuga, ești mai mulțumit la Urgență?”, l-a-ntrebat Costi Gheorghiu, ca nu cumva să se-aștearnă între noi o tăcere jenantă. „În privința cazuisticii, da. Altminteri, e ca pe bandă rulantă”. „E vorba să se facă niște locuri la Clinică la Cluj. Am fi mai aproape de părinți”, a zis Anuța Iuga, iar mie mi-a trecut un cuțit prin inimă. Mă uitam la fața ei sănătoasă și destinsă, la părul castaniu, tuns scurt, ondulat natural, numai inele, care se-așeza-n jurul capului ca o căciuliță. La bustul bogat și ferm, la toată făptura ei pietroasă, formată din rotunjimi tentante, la picioarele musculoase și bine-nfipte-n pământ, de forma unor sticle de lampă, și nu-ncetam să mă-ntreb ce-l atrăgea pe Iosif Iuga la mine. Din toată ființa Anuței Iuga emana liniștea și mulțumirea omului care-și consideră viața-mplinită, viață în care și-a făcut și-și face datoria de om, de femeie. La vârsta mea de-atunci, ea fusese deja mamă a trei copii. „E prima oară când merg la teatru-n București. La Cluj nu-mi scăpa nici o piesă, nici o operă sau operetă”. „Și cum vi se pare spectacolul de astă seară?”, am întrebat-o eu. „Foarte bun. Am văzut Livada cu vișini și la Cluj. Foarte frumos spectacol și-acolo. Aici interpretul lui Firs mi se pare cel mai bun dintre actori; peste cel de la Cluj. Să vedem până la sfârșit…”. „Aveți dreptate”, am spus eu și am zâmbit uitându-mă-n ochii ei căprui strălucind de viață. Simțeam că, în ciuda strădaniei mele de-a-mi păstra firea, arătam ca un câine-al nimănui, cu privire tristă și umilă. Când a sunat de intrare în sală, Costi m-a luat posesiv de braț și așa m-a ținut până ce ne-am așezat din nou în stal. M-am aplecat spre urechea lui și i-am șoptit: „Îți mulțumesc!”. Știa el pentru ce.

La sfârșitul piesei, la ultima apariție a lui Firs, lacrimile pe care le stăpânisem până atunci, n-au mai vrut să m-asculte. Costi, care era cu ochii mai mult pe mine decât la scenă, și-a scos batista și mi-a strecurat-o-n mână. La sfârșitul spectacolului mi-am dat seama că plânseseră și alte spectatoare, printre ele numărându-se și Anuța Iuga. Ea s-a apropiat de mine și mi-a spus ca pe-o taină: „Firs mi-a rupt inima”. „Și mie”. Ca să nu mai izbucnesc în plâns, m-am gândit la părinții mei săraci și cocoșați de muncă; m-am gândit la oamenii nevinovați care putrezeau în pușcării, la cei care muriseră la Canal, unul chiar din satul meu. M-am gândit la toți amărâții și năpăstuiții de pe lume și-mi spuneam: „Ce-nseamnă amărăciunea ta față de nenorocirile adevărate? Vino-ți în fire! Nu ești prima-n lume care iubește un bărbat însurat”. În timp ce-i ținea pardesiul nevesti-sii, iar Costi pe-al meu,

Iosif Iuga mi-a aruncat o privire ca o cerere de iertare și a-nchis o clipă ochii. Costi Gheorghiu m-a condus acasă. Mergeam încet, de parcă-aveam de gând să măsurăm Bulevardul 6 Martie. „Argentina, știu ce e-n sufletul tău. Și tu și eu iubim unde nu trebuie. Nu alegem noi iubirea, ea ne-alege pe noi. Și tu și eu suntem oameni liberi din punct de vedere social. Bine-ar fi fost să ne iubim noi doi. Să ne căsătorim. S-avem copii. Să ducem o viață cum scrie la carte. Și la carte scrie bine și firesc, din moși-strămoși. Dac-ai ști ce rău îmi pare că nu ne iubim, Argentina”. „Te cred, Costi. Și mie-mi pare rău”. Gândul m-a dus la Lucia Cantemir. Sigur simțise și ea că nu era iubită. N-am îndrăznit s-aduc vorba despre ea. Oricât de fără perspective-mi apărea viața mea de femeie, oricât de nesigur și de-ntunecat viitorul, totuși nu mi-aș fi luat zilele. Cum să-mi fi luat zilele când aveam părinți, când aș fi lăsat atâta durere în urma mea? M-am scuturat ca și când m-aș fi-ntâlnit cu piaza-rea. „Ce gând ai vrut s-alungi, Argentina? Te-ai scuturat ca de piază-rea”. „Un gând negru”. „Hai să ne luăm viața așa cum e. Să ne bucurăm că pe lume există și prietenie”. Am intrat pâș-pâș în apartament, ca de obicei. Doamna Turcescu a crăpat ușa camerei dumisale și mi-a spus: „A sunat de trei ori telefonul la dumneata, la ora asta!”. „Doamnă, îmi pare rău că v-a deranjat; noapte bună”. M-am așezat lângă telefon, sigură că avea să sune. Nu m-am înșelat. La primul țârâit am dus receptorul la ureche. „Argentina, am vrut să te-aud. Știu ce-a-nsemnat seara asta pentru tine. Știu cu sufletul și cu trupul meu. Mă simt atât de vinovat față de tine”. „De ce? Nu mi-ați ascuns nimic. Am doar dreptul să fiu tristă”. „Mă mai poți iubi?”. „Da. Fiindcă dragostea nu e o buruiană pe care o smulgi și-o arunci”. „Te rog să dormi”. „Am să-ncerc”. „Noapte bună, dragostea mea”.

♥ Crai de roșu.

Am luat Larousse-ul și l-am deschis la harta Argentinei. Mi-am adus aminte vorbele domnului din talcioc. „Buenos Aires, capitala dumitale e un oraș grandios”. Peste harta Argentinei apărea mereu chipul luminos și tonic al Anuței Iuga. O vedeam întreagă, în taiorul ei bleu-marine, clasic, cu un șirag discret de perle pe-un decolteu neted, cu ciorapii ei fumurii, cu pantofi escarpin negri. Apoi, în pardesiul bordo, cu tăietura tot clasică. Era-mbrăcată ca pentru o ceremonie. Așa cum se-mbrăca lumea când mergea la teatru înainte de război. Am închis Larousse-ul, fiindcă harta Argentinei nu-mi alunga imaginile și gândurile care nu-mi dădeau pace. Până ce n-am întâlnit-o, Anuța Iuga fusese pentru mine o idee, ca un punct geografic depărtat. Și deodată căpăta realitate. Și încă realitatea unei femei care-mi plăcuse de la prima vedere. Simplă, deschisă, frumușică și-atât de vitală – element care-mi punea cele mai multe semne de-ntrebare asupra ființei mele filiforme – în care erau atât de greu de ghicit energia și motive de atracție. Deși ieșeam dezavantajată din comparația cu Anuța, nici o clipă nu mă-ndoiam de dragostea bărbatului ei pentru mine. Nu mai strânsesem o pernă în brațe și nu-mi mai afundasem fața-n ea, udând-o de lacrimi, de pe vremea când eram nebunește îndrăgostită de vărul meu Gabriel și când mi-nchipuiam că aveam să-l iubesc până la ultima suflare. Avea să vină vreodată o vreme când să mă gândesc la Iosif Iuga așa cum mă gândeam acum la Gabriel: o amintire voalată în care viu era numai sentimentul de ridicol cu privire la mine însămi?

Nu știu dacă la toți oamenii o fi la fel, dar pentru mine amintirea acelei iubiri neîmpărtășite îmi transforma eșecul într-un sentiment de ridicol. Când iubești și nu ești iubit ori suferi în tine însuți, și nu-ți împovărezi cu nimic obiectul iubirii – fără nici o vină că nu te iubește – ori, dându-i de-nțeles că-l iubești, te expui ridicolului. De pe urma dragostei, împărtășite, cu Iosif Iuga, încercam și bucurii de neuitat și suferințe tot de neuitat.

Mi-a dat telefon și „tovarășul Vasile” să mă-ntrebe ce mai fac și ce mai spuneam despre propunerea lui. „Care?”, am întrebat eu. „Despre căsătorie”. „Ceea ce v-am răspuns și data trecută”. „Și-acuma când doctorul Iuga se pregătește să se mute la Cluj?”. Nimic nu le scăpa. „Și-acum”. Dacă despre un nimeni ca mine știau tot, dar despre alții, importanți, care chiar însemnaseră sau însemnau ceva în ierarhia socială?

După acel telefon nu l-am mai auzit și nu l-am mai văzut pe „tovarășul Vasile”, până în 2004. Faptul că-mi dăduse definitiv pace m-a făcut să cred că pentru el mă pețise: el urma să fie trimis în străinătate. Îi eram recunoscătoare că nu mă pasase vreunui coleg. Apariția lui în peisajul acelor ani a-nsemnat pentru mine o sperietură pe toată viața. Și dacă mă-ntreba cineva pe stradă cât era ceasul, îmi bătea inima.

La șase luni după spectacolul de la Teatrul Municipal, familia Iuga se muta la Cluj.

La ultima-ntâlnire cu Iosif, cu ochii-nchiși îi mângâiam fața, ca o oarbă. „Vreau să te țină minte și mâinile mele”, i-am șoptit. „Argentina, egoismul din mine ar vrea să te păstreze mereu. Omenia din mine și dragostea pentru tine ar vrea să te știe lângă un om care să te merite. Deși mă doare sufletul și trupul să te știu a altuia. Nu-ți închipui cât de gelos am fost pe Gheorghiu până ce mi-am dat seama că erați numai prieteni; și chiar și-așa, mi se părea că-mi fură ceva din tine ori de câte ori erați împreună, la cofetărie sau la o plimbare. Aș vrea să găsești omul pe care-l meriți. Fără nevastă, fără copii”. „Iosife, eu socotesc că viața a fost bună cu mine fiindcă mi-a făcut parte de Iosif Iuga”.

Pentru prima dată-i spuneam tu și pe nume. De-atunci încolo nu mai aveam față de cine să greșesc, încurcând registrele comportamentale. „Mai întâi m-ai ridicat în propriii ochi. M-ai făcut să am o părere mai bună despre mine. Ștacheta exigenței mele e acum foarte sus. Îți mulțumesc pentru bucuria pe care mi-ai dăruit-o, fiindcă m-ai făcut să trăiesc cu-adevărat, să văd că viața, viața mea, nu e-o baltă stătută și nemișcată. Mulțumesc lui Dumnezeu că te-am cunoscut!”.

Ne-am despărțit în ușa garsonierei care ne-adăpostise dragostea. Iosif a vrut să mă conducă. N-am vrut. M-am dus pe jos, plângând din Cotroceni până-n Dionisie Lupu. La stopul de la Calea Victoriei, o fetiță ca de patru-cinci ani, și-a lăsat bunicul de mână și a venit lângă mine. „Tu de ce plângi?”, m-a-ntrebat ea țintindu-mă cu-o privire uimită, albastră, în ochii mei plânși. „Ai să afli tu mai târziu de ce plâng”. „Și eu am plâns fiindcă nu vor să-mi ia pisică”. „Îmi pare rău pentru tine, să știi”. S-a făcut verde la semafor. Fetița și-a luat iară bunicul de mână și-au traversat. Eu am rămas mai departe pe trotuar și m-am făcut că mă uit la cărțile din vitrina librăriei din colțul străzii.

De când a plecat la Cluj și până-n ziua de azi, când suntem amândoi bătrâni, Iosif Iuga mi-a telefonat și-mi telefonează-n fiecare zi. „Când n-am

să-ți mai telefonez, înseamnă că m-am mutat la cele veșnice”. Cam la șase luni o dată găsea pretexte să vină la București ca să ne vedem. Nu l-a interesat dacă-n viața mea apăruse cineva. Pentru noi doi, noi eram aceiași. Așa cum mă avertizase doamna doctor Zamfirescu, aveam să rămân toată viața vioara a doua într-o altă viață: cea a lui Iosif Iuga. Numai că eu n-aveam să mă trezesc prea târziu, fiindcă fusesem trează de la-nceput. Și nu prezența lui Iosif Iuga a făcut așa ca viața mea să fie cum a fost, ci destinul, în existența căruia nimeni n-o să mă convingă să nu cred. Credința asta, poporal a rezumat-o atât de simplu și de sugestiv: „Ce ți-e scris în frunte ți-e pus!”. „Poartă-te ca și când ai fi etern, dar fii pregătit să mori în orice clipă”, ne-ndeamnă un filosof. De când am căpătat conștiința propriei existențe, am căutat să mă conformez acestui îndemn înțelept, cu mult înainte de-a-l fi văzut scris negru pe alb.

O dată pe lună, când ne dădea lichidarea, mă prezentam cu suta de lei la domnul Comăneanu, dând un telefon în prealabil. Îmi fixa ora și ziua, în funcție de timpul meu liber. Fiindcă de fiecare dată mă invita să mâncăm împreună și-apoi îmi ținea un adevărat curs de istorie a artei, eu luându-mi conștiincios notițe într-un carnet: îmi însemnam datele cele mai importante cu privire la istoria frumosului în lume. „Ce păcat că nu predați la Facultate”, am spus eu, impresionată nu numai de cele pe care le aflam, dar și de talentul pedagogic al domnului Comăneanu. „Cu originea mea socială nu se poate. Cât am mâncat pâine cu untură și cu usturoi, mi-am spus că există oameni care așa trăiesc toată viața și n-au cui se plânge. Fiindcă n-am stofă nici de martir, nici măcar de erou, m-am gândit cum să-mi câștig viața mai avantajos, și m-am apucat de meseria de „negustor de artă” și de expert, consultat și de consignații, și de particulari. Și acum am și un auditor atent și inteligent: pe dumneata, Argentina”. „Dumneavoastră, poate nici nu vă-nchipuiți cum aștept eu sfârșitul lunii, să vin la dumneavoastră, să v-aud cursul de istorie a artei, să văd casa asta superbă, și toate frumusețile din ea. Nu mai vorbesc de bunătățile cu care mă răsfățați, ce n-a mâncat neam de neamul meu, de care ai mei nici nu știu că există”. „Îmi pare bine că răsfăț pe cineva care n-a fost răsfățat. Dumitale ți se pare un eveniment când vii la mine. Unei cucoane răsfățate i s-ar părea ceva banal. Îmi plac oamenii cu trăiri sincere, și care nu cred că totul li se cuvine. Am fost bogat, dar, ca marinar, am trăit printre oameni simpli, care nu mergeau pe mare de dragul mării, ci pentru o bucată de pâine. Pentru majoritatea oamenilor, viața nu e o sinecură”. „E un car de plumb, la care trag ca vita de povară”. „Îți place

medicina, îți place ceea ce urmează să practici până la pensie?”. „Nu pot spune că nu mă interesează corpul omului și felul cum funcționează; nu pot spune că nu mă interesează conexiunile pe care trebuie să le facă un doctor ca să pună un diagnostic corect; nu pot spune că nu mi-e milă de oameni, și că nu vreau să-i ajut; dar dac-ar fi fost pe ce-mi place, aș fi ales Literele sau Istoria sau Istoria artei. Dar am fost sfătuită de oameni care-mi vor binele, și până la urmă am ajuns și singură la concluzia că pentru timpurile de-acum e mai bine să fac Medicina”. „Aveți dreptate, și dumneata și cine te-a sfătuit”. „Dac-aș fi pornit de la bun-început ca studentă la Medicină poate că altfel aș fi privit lucrurile. Dar am pornit ca infirmieră, pe urmă, dintr-o-ntâmplare, am ajuns soră la sala de operații, la Ortopedie, unde lucrez și-acum, și-abia apoi studentă. Și mi-e tare greu și cu spitalul și cu Facultatea. Când vin la dumneavoastră parcă vin din viscol într-o-ncăpere caldă și luminoasă”. „Păcat că nu vii mai des”. „Păcat că n-am timp nici să răsuflu. Mă gândesc de multe ori că eu nu-nțeleg nimic din tinerețe…”. Am închis ochii și m-am gândit la Iosif Iuga. Prin el aflasem că eram tânără și aflasem ce era dragostea dincolo de imaginație.

Tablourile de pe cei doi pereți din camera domnului Comăneanu se schimbau, apăreau unele noi în locul celor vândute. În fiecare lună, când mă duceam să-mi achit datoria, mă-ntrebam dacă aveam să mai găsesc pe perete florile lui Andreescu, în ulcica lor de pământ smălțuit. O dată, domnul Comăneanu m-a bătut pe umăr în timp ce-mi pironisem ochii asupra lor și mi-a spus. „Fii pe pace, pe ele nu le vând”.

Am oftat a ușurare. Ele făceau parte dintr-un inventar al meu sufletesc alcătuit din câteva ființe, din câteva locuri, din două fotografii, din două inele, din câteva cărți. În acest inventar îmi apăreau împreună pădurea de tei din Brăteasa, Florei și florile lui Andreescu. Aș fi vrut să fie al meu acel tablou? Cât îl priveam era al meu. Era al meu și fiindcă-mi pătrunsese-n suflet, îl purtam mereu cu mine. Ființele, locurile, lucrurile dragi: invarianții unui suflet.

Gabriel și Laura au avut o fetiță. M-am dus împreună cu Gelu s-o vedem. I-am cumpărat trei rățuște de cauciuc, pentru ca să se joace-n baie cu ele când avea să mai crească: dar de om sărac. La zece zile, fetița era frumușică-foc și cu o chică brună cum nu mai văzusem pân-atunci la nici un copil mic. Mama Laurei îi și adusese de la Cluj o tetă săsoaică, femeie la patruzeci și ceva de ani, care crescuse vreo douăzeci de copii, specialitatea ei fiind cei până-ntr-un an. Rămânea într-o casă până la maximum doi ani ai

copilului. Pretenția îi era ca nimeni să nu se-amestece în felul cum îl îngrijea. Afară de controlul medical și de intervenția doctorului în caz de nevoie, nu admitea proteste, păreri, sugestii. Față de toate astea replica sec și tranșant: „Eu am crescut mai mulți copii decât dumneavoastră”. Vorbea corect românește, cu accent nemțesc; dar copilului îi vorbea numai nemțește.

Doamna doctor, mama Laurei, era o femeie impunătoare, bine făcută, elegantă, coafată, manichiurată, cu aerul de comandă al cuiva care a fost mereu șef. Era șatenă, cu ochi verzi care fulgerau cu severitate ori de câte ori o contraria ceva. Tanti Mița și unchiul Ionel veniseră de la Craiova să-și vadă și ei nepoata. Trăseseră la tușa Lina și la nenea Costel, ca să nu le facă deranj fiului și nurorii lor, mai ales știind că la aceștia se afla doamna doctor de la Cluj, cuscra. Eu și cu Gelu ne-am dus să ne-ntâlnim cu tanti Mița și cu unchiul Ionel tot la tușa Lina și la nenea Costel.

Sfătuindu-se cu unul și cu altul ce dar să-i aducă nepoatei lor, bunicii de la Craiova îi cumpăraseră printr-un misit, o cruciuliță de aur cu un diamant la mijloc, împreună cu un lănțișor alcătuit din cuburi minuscule, o lucrătură puțin obișnuită. „Cică cruciulița și lanțul au fost ale unei generălese și le luase din țări străine”, mi-a spus tanti Mița, cerându-mi părerea asupra darului: „Adelino, fată, tu care stai de-atâta vreme-n București pintre oameni mari, ce zici tu de darul nostru pentru nepoată?” „Tanti, nu ca să-ți fac inimă bună, îți spun că e foarte, foarte frumos și potrivit”.

Gabriel ne-a povestit, cu hazul lui, întrevederea dintre cuscri. Doamna doctor se uitase întâi sever la cuscrii olteni, în chip de invitație la vizite cât mai rare pe la fața locului, dar se străduise să se poarte politicos. Îi plăcuse darul lor pentru nepoată, manifestându-și cu glas tare admirația – de fapt, surprinderea că asemenea țoape avuseseră asemenea gust – ceea ce le mai crescuse inima cuscrilor olteni, care altminteri umblaseră-n vârful degetelor, și abia deschiseseră gura. Pentru a demonstra că nu se rușina cu părinții lui, așa simpli cum erau, Gabriel îi poftise la masă. Laura se purtase cu ei cu multă căldură, așa cum făcuse și prima dată când veniseră la București să-și vadă feciorul și nora, în casă nouă. Băiatul lor termina și el Medicina, avea să aibă și el salariu, avea să fie și el doctor ca și Laura. Nora era frumoasă, era bogată, le iubea feciorul, avea meserie bună, acuma le făcuse și nepoată… și totuși… Tanti Mița răsuflase față de mine. „Adelino, fată, eu nu zic că n-a nemerit bine Gabriel al nostru, că m-ar bate Dumnezeu. Că e ea cu opt ani mai mare decât el nici nu să bagă de seamă. Da' prea e de

neam mare iar noi…”. „Tanti, ei să se-nțeleagă, lor să le fie bine-mpreună. Ce-ai dumneata cu neamul ei? Ai să te vezi cu cuscrii de câteva ori în viață”. „Nu știu cât le place lor de Gabriel al nostru”. „Le place sau nu le place, fata lor l-a ales pentru ea, nu pentru ei. Așa că nu-ți mai face matale griji”. „Ne-ar fi fost și nouă drag să ne dea fata pe la noi, da' dac-o cresc cu nemțoaică…”. „Are să vină și ea pe la dumneavoastră, nu-ți face matale gânduri. Sănătate să fie!”. „Ai dreptate și tu”, se mai îmbunase „tanti” Mița, dând totuși dubitativ din cap. „Mai aveți încă-un băiat și poate o s-aveți parte să-i creșteți lui copiii”. „Văz că ăsta n-are nici un gând de-nsurătoare”. „Lasă-l să-și termine Facultatea, că de-nsurat să se tot însoare”.

Pe Gelu și pe mine, doamna doctor de la Cluj abia de ne văzuse un sfert de oră, scuzându-se că trebuia să plece să se-ntâlnească la Universitate cu văduva răposatului ei frate, cu doamna Turcescu, adică. Într-o casă cu un copil mic e bine să faci vizite scurte. Ne-am uitat de la distanță la nepoata noastră. Laura a făcut prezentările: „Adelina-Argentina și Gelu, mătușă și unchi, domnișoara Ileana Triță, nepoată”. Am fost prezentați și doamnei Hilde, teta nemțoaică, drept „verii noștri”. Apoi am mai stat nițel de vorbă cu Laura și cu Gabriel în hol. Și pentru Gabriel și pentru Gelu era un an greu: amândoi terminau Facultatea.

Nici pentru Laura acomodarea la București nu fusese ușoară. Lumea era nepoliticoasă-n mijloacele de locomoție-n comun, vânzătoarele se purtau de parcă erau plătite să nu vândă, lumea pe stradă arunca pe jos hârtii, bilete de tramvai, de autobus, chiar acolo unde erau coșuri de gunoi. Colegii și superiorii aveau uneori un limbaj prea slobod, care-o făcea să roșească. La această remarcă a Laurei îmi venea să zâmbesc: să-i fi auzit ea pe superiorii mei când ceva nu mergea cum trebuie la câte-o operație.

Fetei născute, crescute-n Ardeal îi fusese greu să se-nvețe cu balcanismul Vechiului Regat. Am înțeles că Laura schimbase Clujul pe București ca să se rupă de amintirile dureroase, dar era limpede că voise să scape și de sub tutela maică-sii. Așa cum îmi spusese când ne cunoscusem, se străduise să nu fie o permanentă spină iritativă pentru familia ei. Văzând-o pe doamna doctor de la Cluj, înțelesesem că Laura calculase bine distanța pe care s-o pună între soacră și ginere. După descrierile lui Gabriel, socru-său era genul de bărbat care lăsa totul în seama și la vrerea nevestei. Nu fiindcă ar fi fost lipsit de personalitate, dar omul – un bun neurolog – voia să-și vadă de spital, de cărțile și de articolele sale, în liniște și pace… Ca destindere, asculta muzică și mergea uneori la pescuit, de unde se-ntorcea totdeauna cu

plasa goală. Lui nu-i trebuia pește, îi trebuia liniște. În Facultate, iubise o fată veselă, plină de viață, brună cu ochi albaștri. O iubise, dar se-nsurase cu fiica șefului de catedră de la Neurologie, personaj care-i fusese un stâlp solid de susținere în carieră. Laura credea că părinții ei nu se iubiseră niciodată. Și mama ei iubise pe cineva care n-o iubise. Căsătoria dintre părinții ei, ca mai toate căsătoriile din interes ori din răzbunare, dura.

Mă gândeam la mine și la Laura. Ne deosebeau condiția socială, educația, un întreg mod de viață. Amândouă proveneam, însă, din părinți care nu se iubiseră. Oare asta să ne fi făcut atâta de-nsetate de dragoste? În stare să ne-aruncăm cu capul fără șovăire înainte într-o iubire, ca într-o apă căreia nu-i cunoșteam adâncimea? Ființa noastră tânjea după ceva ce lipsise la zămislirea noastră.

La un moment al vizitei lui Gelu și-a mea la verii și la nepoata noastră, Laura m-a rugat s-o ajut la bucătărie. „Argentina – mie-mi place să-ți spun Argentina – mi-a șoptit tante Mélanie că ai un iubit, un doctor, hm?”. „Nu e un iubit; e un prieten, ceea ce i-am spus și doamnei Turcescu. E drept că mai toată lumea acceptă cu greu prietenia dintre un bărbat și o femeie. Lucrând de-atâția ani împreună la sală, ne-am apropiat unul de altul, dar departe de noi iubirea”. „Chiar și așa, vino cu el pe la noi”. „Dacă are să vrea, am să vin”. Doamna Turcescu adoptase ideea clasică a culcatului doctor-infirmieră, ori soră, nu însă pe cea mai puțin obișnuită a prieteniei între aceste categorii sociale.

Chiar și prima versiune mă crescuse în ochii ei. Îi spusese de-altminteri Laurei că era surprinsă cât de corect gramatical vorbeam. „De ce te miri, tante Mélanie? A făcut un liceu bun și-acum e studentă la Medicină”. „Și mie de ce nu mi-ați spus nimic, nici tu, nici ea?!”. „Fiindcă nu ne-am gândit să-ți facem fișă de cadre”.

Gelu plecase la Brăteasa cu o valiză de cursuri – valiza moștenită de mine de la doctorii Zamfirescu – pentru definitivarea lucrării de Stat. Părinții noștri își acoperiseră casa cu carton gudronat și-și pusese scânduri pe jos în odaie. Maica se zdrobea să mai facă niște chirpici pentru încă o odaie, gândindu-se la noi, copiii, când aveam să mai venim pe-acasă. Își luaseră un cățel de prin vecini, pe care-l botezaseră tot Florei, fiind tot „floriu”, cu pete adică, așa cum fusese Florei din sufletul meu. De la Gospodărie, muncind și Taica și Maica, agoniseau cât să-și țină zilele, cât să crească porc și câteva găini. „Soru-meo, când termini de plătit datoria la domnu-ăla?”, mă-ntrebase Gelu. „Peste zece luni”. „Liliana mi-a spus că,

prin relațiile lor, speră să-mi facă rost de-un post la Comerțul Exterior. Examenele mi le-am luat cu „foarte bine”; sper să iau și la lucrare tot așa, încât să nu-mi fie rușine de ăia de la cadre când m-oi prezenta cu actele. Peste un an termin și A. S. E.-ul, așa că ni s-o mai lumina și nouă viața. Când m-oi vedea și eu pe leafă o să-i ajut și eu pe-ai noștri, că tu, săraca, te-ai cocoșat ducându-ne și pe ei și pe mine-n spinare”. „Liliana ce zice?”. „I-am spus de la bun-început că ai noștri o duc greu, a văzut și singură, și că vreau să-i ajut. Ca să n-avem vorbe mai târziu. În august am hotărât să ne căsătorim”.

Când a auzit Maica a zis: „Să fie într-un ceas bun, maică. Dacă era mai în toamnă, puneam și eu scurteica de mi-a cumpărat-o soru-ta, tat-tu-și punea căciula de-astragan… Da' când o fi, să fie-ntr-un ceas bun!”.

Fratele Nașului, domnul inginer Iamandi, mi-a oferit un costum pentru Taica, în vederea căsătoriei lui Gelu. Cu hârtia-n mână, pe care erau scrise măsurile Taicăi, și cu centimetrul, am verificat dacă i se potrivea costumul sau nu. Spre norocul meu îi era numai bun. Pentru Maica aveam de la doamna doctor Zamfirescu un deux-pièces de țantung bordo. De pantofi îți făcuseră ei rost, Maica și Taica, de la tanti Mița și de la unchiul Ionel. Părinții Lilianei s-au oferit să-și găzduiască ei cuscrii. Gelu i-a poftit și pe tanti Mița și pe unchiul Ionel, care urmau să stea la tușa Lina și la nenea Costel, poftiți și dânșii la cununie. Maica și-a tăiat toate găinile, le-a umplut pe dinăuntru cu urzici, le-a învelit în urzici și-n foi de hrean, apoi în șervete și-n multe ziare, și le-au adus la cuscri ca să nu vină și ei cu mâna goală. Au adus și-o damigeana de zece kile cu pelin de la moș Doe, un pelin de care-ai fi băut pân-ai fi murit. Părinții noștri veniseră de joi. Maica a vrut să-și ajute cuscra la gătit, dar a fost refuzată: „Duceți-vă, Mărie, și dumneata, Vasile, și vedeți Bucureștii. V-arată Gelu tot ce e mai frumos”.

Căsătoria civilă s-a oficiat în prima sâmbătă după Sfântă Maria-Mare, la Sfatul popular de care aparținea mireasa. Fiind ultimul an de Facultate și al Lilianei și al lui Gelu, și timpul vacanței și al concediilor, au luat parte la ceremonie doar două colege ale miresei, încolo neamurile din partea ei, cele mai multe, iar dintr-a lui Gelu – unsprezece persoane, rudele pomenite mai înainte, eu, Gabriel, Laura, domnul și doamna colonel Iamandi, nașii de botez ai lui Gelu, ai mei și-ai lui Gabriel. După Sfat, toți cei prezenți au fost poftiți la mesele-ntinse sub bolta de viță din curtea socrilor mici. Musafirii s-au grupat pe vârste. Totul a decurs într-o atmosferă destinsă și fără mofturi, încât părinții noștri nu s-au simțit izolați și de prisos, iar Taica s-a

ținut cât a putut să nu se treacă din băut, punându-și ambiția să nu-și facă feciorul de râs. Duminică la prânz, părinții Lilianei, cu mine și cu un cuplu tânăr într-o mașină, părinții mei cu Gelu și cu un domn și-o doamnă – frate și cumnată cu mama Lilianei – într-o altă mașină, am pornit la o plimbare. Liliana îmbrăcată în rochia albă din ajun, Gelu îmbrăcat și el ca la cununia civilă. De-abia când am ajuns la Mânăstirea Cernica am aflat scopul plimbării.

Tinerii urmau să fie cununați religios, nuni fiindu-le tânărul cuplu, tot neamuri ale miresei. Într-o sacoșă erau rânduite voalul miresei, cocardele și lumânările, împodobite cu garoafe albe. Maica și Taica mă-ntrebaseră-n mare taină dacă nu se cununau copiii și la biserică. Le-am spus că nu știam. Nu era de mirare să nu se cunune religios, date fiind locurile unde lucrau socrii mici și faptul că tinerii căsătoriți erau amândoi U. T. M.-iști. Maica a dat din cap cu tristețe la asemenea veste. „Dac-așa sunt timpurile, maică… Aș fi vrut să pup și eu cununiile copiilor mei". În biserică nu-i venea să creadă că se-mplinea, totuși, nunta așa cum o-nțelege țăranul.

După ce părinții au sărutat cununiile și toți am sărutat mirii și nașii, ne-am sărutat fiecare cu fiecare; după ce-am făcut poze cu aparatul Lilianei, am pornit-o spre București și ne-am așezat la masă tot sub bolta de viță. „Bine-ați făcut, cuscre, că i-ați cununat și la biserică", a zis Taica. „Altfel aș fi vrut să fie nunta fetei mele, că doar una avem, dar așa sunt timpurile. Cuscre, vă rog să nu pomeniți în sat la dumneavoastră că s-au cununat la biserică. Nu poți ști niciodată de unde-ți pică un denunț". „Știu, cuscre, știu cum merg timpurile. În sat și ăi mai mari comuniști își cunună copiii la biserică. Altfel i-ar râde satul. Din partea asta, Partidu-i lasă-n pace. Da' la oraș e altceva".

În septembrie, Gelu, deși repartizat în Procuratură la Caracal, era angajat la Ministerul Comerțului Exterior, iar Laura – la Banca de Comerț Exterior, ea conform chiar repartiției. Lui Gelu, negația pentru repartiția inițială i-o obținuseră socrii, prin relațiile lor.

La zece luni de la căsătorie, Liliana a născut o fetiță căreia i-au pus numele Diana. Eu inaugurasem numele geografice în familie, acum venise și rândul Mitologiei. Au botezat-o tot la Cernica și tot în formația de la nuntă, nașii de cununie ai părinților ei, creștinând-o și pe Diana. Maica mi-a spus mie în mare taină: „Maică, nici tu n-ai nume creștinesc, nici nepoata. Noroc să aibă". Deși între pământul pe jos de unde pornisem și condiția mea de salariată într-un spital, și de studentă era o deosebire atât de mare în

bine, Maica părea să se-ndoiască de norocul meu. Noroc ar fi socotit să mă știe și pe mine cu un om al lui Dumnezeu alături. La Brăteasa, toate fetele de seama mea erau măritate și cu copii, ceea ce ea-mi amintea ori de câte ori ne vedeam. Bine că se-nsurase Gelu, bine că avea el copil care să le mai ostoiască sufletul.

La doi ani după căsătorie, Gelu și Liliana erau trimiși la Agenția noastră comercială de la Berna. Taica și Maica se-ntristaseră tare că li se duceau copiii așa departe, spre deosebire de părinții Lilianei, încântați de-această promovare a „copiilor", deși le era greu să nu-și mai vadă-n fiecare zi fata, nepoata și ginerele.

De când ieșise „pe leafă" – asta era „terminologia" acelor ani – Gelu le trimitea lunar părinților noștri cât putea și el. Învățați să trăiască din puțin, ei puseseră ban pe ban și zidiseră o odaie de cărămidă, iar din chirpicii făcuți de Maica ridicaseră o bucătărie de vară cu șopron. Din Elveția, prin diverși colegi care veneau în Țară, Gelu trimitea bani pentru părinți. Mi-i trimitea mie. Am hotărât ca din acești bani să le cumpăr un aragaz și două butelii. Le-am luat pe toate trei foarte convenabil, de la o familie de evrei, care pleca definitiv în Israel. Nenea Costel le-a dus la Craiova la tanti Mița. Cu un camion, de ocazie, dânsa le-a transportat până la ai mei, pe care i-a și școlit cum să le folosească. Tanti Mița avea și ea aragaz luat tot de la o familie care plecase din Țară. „Da' eu numai cu-o butelie. Da' ne mai luăm noi una". La-nceput, Maica nu-ndrăznea să dea drumul la „mașină" până ce nu se afla alături de ea nevasta dirigintelui de poștă, care avea mai de mult aragaz.

„Maică, ușor mai trăiește una lume. Mă uit la noi, de când ne-ați luat aragaz: pac chibritu' și gata. Nu tu lemne, nu tu cenușă. Am ajuns de ne facem și ceai de tei dimineața. Maică, să vă dea Dumnezeu sănătate că mare bine ne-ați făcut!". Dar pâinea tot în țest o făcea Maica. „Așa cum iese la țăst nu iese la nici un aragaz". Și avea dreptate. Coaptă egal și de vatră și deasupra, rotundă, cu miez puțin și cu o coajă mai gustoasă decât orice bunătăți, numai de la țest am mâncat. Iar vara când o stropea cu o pătlăgică roșie pe deasupra ca să-i facă „față", bătea orice pizză. Taicăi îi cumpăram „Plugare" – astea-i plăceau lui – ca să nu mai fumeze frunze de tutun tocate, învelite-n hârtie de ziar. Îl încercasem și cu „Mărășești" și chiar cu „Snagov", la sugestia lui Gelu, dar el rămăsese la „Plugare". „Taică, alea mai scumpe zici că sunt iarbă. La „Plugare", tragi un fum și știi c-ai fumat". Taica în ruptul capului n-a vrut să-și aprindă „țâgare" cu chibrituri sau cu

brichetă. El, cu iasca și cu amnarul, cum pomenise de mic copil. „Ce nu-ți convine, Taică, la chibrituri și la brichetă?”. „Adelino, taică, prea s-aprinde repede cu ele. Alta e când stă omul cu țâgarea-n gură și-așteaptă să s-aprindă iasca. Mai aștepți, te mai gândești la una, la alta. Parcă alt gust are țâgarea”.

Maica, până-n aragaz, n-avusese decât vase de pământ ars, nesmălțuite. Doar tigaia țigănească era dintr-o tablă neagră și groasă. Pentru gătit pe aragaz, i-am luat oale, crătiți, tăvi smălțuite și două ibrice. „Maică, am să-ți spun ceva, da' să nu te superi. Pe aragaz, mâncarea se face mai repede, nimic de zis. Da' cum e mâncarea făcută-n oală de pământ, fiartă pe vatră, nu e. N-are gustu' ăla”. Și avea dreptate: așa cum niciodată o friptură zisă la grătar, făcută la aragaz, n-o să fie la fel cu una făcută pe cărbuni. Și una, de guițător crescut la casă de om, cu una cumpărată de la măcelărie.

După o operație, în timp ce-l masam, domnul General mi-a spus: „Argentina, mai rămân în spital până termini tu Facultatea. Și-apoi, la pensie, tată. Mai stau ca să nu te mănânce ăștia de vie. Dac-aș pleca acum, adio cu programul pe care-l ai ca să poți împăca și capra și varza: și spitalul și Facultatea”.

Cu toată bună-voința pe care mi-o arăta și sora-șefă, mi-era cu neputință s-ajung la unele cursuri. Într-o zi am fost chemată de unul dintre profesori – unul dintre cei mai mari interniști ai noștri – și luată la-ntrebări. Am salutat și-am rămas lângă ușă. Mi-era inima cât un purice. Profesorul, cu ochelarii pe nas, răsfoia un catalog, al anului nostru, am presupus. „Apropie-te, domnișoară, și ia loc”, și cu mâna mi-a arătat un scaun din fața biroului, uitându-se la mine peste ochelari. „Domnișoară, dumneata n-ai aflat că prezența e obligatorie și că nu se face Medicină prin corespondență? Văd că deși ți-ai luat foarte bine examenele, cam chiulești de la cursuri. Pot să știu și eu de ce?”. Am tras adânc aer în piept. „Domnule profesor, am scutire parțială de frecvență, fiindcă am slujbă”. „Și de ce, mă rog, nu renunți la slujbă?”. „De sărăcie, domnule profesor”, am răspuns, cu un glas pierit. Profesorul a tăcut și-a pus ochelarii pe birou și și-a lăsat ochii-n jos. Era limpede că nu se așteptase la asemenea răspuns. „Dar dumneata nu ai părinți?”, s-a hotărât să mă-ntrebe-ntr-un târziu. „Ba da. Țărani săraci colectiviști”. „Și cum faci să recuperezi cursurile de la care lipsești? Seminariile?”, m-a-ntrebat într-un târziu, pe un ton posomorât. „Împrumut notițe de la șefa de an, Scutașu Natalia. Citesc prin cărți, îi mai întreb pe doctorii din spitalul unde lucrez”. „Unde lucrezi?”. „Sunt soră la sala de

operații la Ortopedie, la Spitalul Militar”. „Tot generalul Olteanu e șef?”. „Tot dânsul”. „Transmite-i, te rog, salutările mele”. M-a condus până la ușă. M-a bătut pe spate și mi-a spus: „Dacă ai nelămuriri, vino oricând și-ntreabă-mă”. „Vă mulțumesc, domnule profesor”, i-am spus eu cu un glas atât de oropsit, încât profesorul m-a mai bătut o dată pe spate ca să mă-ncurajeze. „Toate trec, trece și Facultatea și ai s-o duci mai bine”. După ce am plecat din biroul lui m-au podidit lacrimile. Parcă atunci descoperisem că eram săracă și că nu eram frumoasă. Mi l-am amintit pe Iosif Iuga. Am dat cu tristețe din cap față de mine însămi și-am încercat să-mi zâmbesc.

Evenimentele din viața mea? Evenimente au fost oamenii care mi-au influențat cursul vieții. Părinții, care ne-au vrut plecați de la sapă; nașii, care ne-au încurajat spre carte, doamna Despina, dascăl de existență, familia Zamfirescu, oameni de mare omenie, cu milă de cel mai slab decât ei, domnul General, Costi Gheorghiu, prieten pe viață, domnul Claude Comăneanu, personaj ambiguu, dar atât de învățat și de bun cu mine; și cel mai important pentru mine ca femeie, doctorul Iuga. Și să nu-l uit, ca pe-un factor catalizator, pe „tovarășul Vasile”.

Gabriel mi-a devenit familiar abia după căsătoria cu Laura. Laura avea un dar de-a crea în jurul ei o atmosferă de liniște și de-mpăcare pe care-am mai întâlnit-o doar la Mona, iubirea lui Costi Gheorghiu. Puteai veni mâhnit, enervat, tracasat, în casa Laurei și-a lui Gabriel, dar când dădeai de ochii ei cenușii, care-ți zâmbeau plini de înțelegere, te simțeai ca ajuns într-o oază, după ce-ai îndurat asprimea deșertului. Atitudinea Laurei față de mine mă cucerea prin căldură profundă și neafectată, prin felul de-a mă trata ca pe-o egală, prin nevoia nemărturisită de a-mi fi prietenă.

Într-o anume duminică, pe când Ileana lor avea vreo trei luni, Laura m-a invitat la ei la masă la „orele douăsprezece fix”. Precizia orei mi-a dat nițel de gândit. La douăsprezece fără zece eram la ușă. Erau acasă doar Gabriel, Laura și fetița. Laura o-mbrăca pe mititica în „haine de stradă”. „Mergem la o scurtă plimbare”. Și-am mers. Gabriel ducea într-o plasă o cutie de carton, destul de mare. Pe port-bagajul căruciorului domnișoarei Triță se afla un pachet. Plimbarea noastră s-a sfârșit la Schitul Darvari. „Argentina, ne-am hotărât să botezăm fetița și tu să-i fii nașă. Am profitat că Frau Hilde s-a dus să-și vadă niște neamuri în trecere prin București. Vrem să știm numai noi trei c-o botezăm”. În timp ce-mi vorbea, Gabriel a scos din misterioasa cutie, pe care-o cărase-n plasă, lumânarea de botez, mică, de-un roz stins, împodobită cu garoafe roz. Ceva ca un bibelou. Preotul a-ntrebat care dintre

noi două femeile era mama copilului. „V-ați făcut molitva de curățire?”, a-ntrebat preotul. Laura l-a privit nedumerită.

Am intervenit eu: „Părinte, mama fetiței este catolică. La catolici nu se face molitva asta. Tatăl e ortodox, eu, nașa, sunt de asemenea ortodoxă”. „Dacă dânsa e catolică, poate asista la botez, altfel…”. Când am ajuns la momentul Crezului, părintele mi-a pus cartea-n față. Eu am spus Crezul pe dinafară. După ce s-a sfârșit creștinarea finei mele Ileana, părintele s-a mirat: „De mult n-am mai întâlnit nași care să știe Crezul!”. „Părinte, până la Reforma învățământului am făcut Religie-n școală”. Fina mea a emis un oac-oac în momentul când a cufundat-o-n cristelniță, iar când s-a văzut din nou la aer a oftat ca un om bătrân. Pe toți ne-a pufnit râsul. I-am șoptit Laurei: „Oftează după vremea păgânismului”. „E prima dată când am asistat la un botez ortodox. Cel mai emoționant moment a fost al Crezului, pe care tu l-ai rostit atât de frumos că mi-au dat lacrimile”, a spus Laura.

Mi l-am amintit și pe profesorul nostru de Religie din Liceu, părintele Begu. Slujea la Mitropolie, numită și Biserica Sfântul Dumitru. La vârsta noastră de-atunci, noi, elevele, îl consideram bătrân. Poate că și era. Înalt, slab, cu o barbă căruntă, părintele semăna cu sfinții zugrăviți în biserici. În legătură cu viața lui Iisus, ne-a vorbit mult despre romani. Lecțiile lui erau o-mbinare de religie cu istorie.

Preotul care o creștinase pe fina mea, tânăr, potrivit ca înălțime, grăsuț, cu o voce cântată și-n „proză”, nu-mi făcuse nici o impresie. Totul se petrecuse discret. Frau Hilde nu trebuia să știe. Erau vremuri bune de tăcut, și de ascuns cu grijă ceea ce nu voiai să se afle. Și Laura și Gabriel erau membri de partid. Eu mă tot miram de norocul meu de-a nu fi nici utemistă.

Ajunși acasă, tânăra Ileana și-a luat prânzul, la sânul maică-sii, a fost bătută reglementar pe spate, a râgâit de trei ori, tot reglementar pentru bebeluși, apoi a adormit obosită de evenimentul căruia-i fusese vedetă. Noi, adulții, ne-am așezat la o masă care strălucea de argintărie, de cristaluri și de porțelanuri. De asemenea frumuseți aveam parte o dată pe lună, când îi duceam suta de lei domnului Comăneanu.

Nu puteam în fața unor astfel de finețuri să nu-mi aduc aminte străchinile de pământ nesmălțuit și lingurile de lemn de-acasă și, ca unic și bun la toate cuțit, de „custurea” noastră care slujea la tăiatul porcului, a câte unui miel, a câte unei orătănii. Pâine mâncam rar, noi neavând – și chiar întregul sat – pământ bun de grâu. Mămăliga, alimentul nostru de bază, n-avea nevoie de cuțit, se tăia cu ața. La internat mâncam din farfurii metalice emailate, beam

din căni din același material. Tacâmurile erau dintr-un metal cenușiu care nu coclea, nu ruginea. Directoarea internatului, aceeași, cât am fost în liceu, controla zilnic totul, din pod până-n pivniță, iar vesela o-ntorcea, și-o pipăia pe față și pe dos – „și-n dungă”, vorba unei colege – ca să se-ncredințeze că era bine spălată. La Spitalul Militar, farfuriile, cănile, tacâmurile erau din aluminiu. Curate, fiindcă directorul, generalul Stoicescu, venit cu divizia „Tudor Vladimirescu”, din prizonieratul rusesc, nu știa deloc de glumă. De când lucram în spital, mâncam ce mâncau și bolnavii. Personalul mânca fără să se ferească. La o ședință cu tot spitalul, directorul spusese răspicat: „Omul acolo unde muncește să și mănânce. Cu o condiție: să nu vă lăcomiți și să micșorați porția bolnavului și nici să mâncați carnea, și lui să-i lăsați zeama și zarzavatul. Dacă aveți nevoie de-un medicament pentru voi sau pentru cineva din familie, veniți și-mi cereți. Cine fură însă din medicația bolnavului zboară”.

Toate aceste componente ale vieții mele mă năpădeau, când mă aflam în fața unor finețuri așezate pe-o masă. În copilărie, nici măcar nu bănuiam că ele existau, așa cum nu-mi închipuiam că mai era lume și dincolo de Craiova. Dintre toate obiectele câte se-nvață în școală, pentru mine cel mai pasionant a fost Geografia. La-nceput mi s-a părut chiar asemenea poveștilor cu zâne. Am perceput că lumea exista cu adevărat dincolo de ce știam eu, când am mers prima oară cu trenul și locurile alergau o dată cu trenul.

Masa de botez a finei mele echivala pentru mine cu o scenă de teatru. Mă desprindea un timp scurt – dar mă desprindea – din cotidianul meu de aluminiu. Doar dimineața îmi beam ceaiul dintr-o cană de porțelan din „zestrea” de la doctorii Zamfirescu, acești oameni care-mi dovediseră că berzei chioare-i face Dumnezeu cuib. Mă uitam la masa de botez a micuței Ileana, cu admirație și cu umilință. Când aveam să am și eu o masă pe care să pun chiar lucruri obișnuite, la care să-mi pot permite să invit și eu niște oameni? Când? Pentru moment trebuia să mă bucur de ceea ce mi se oferea. Cât mă uitam la acele obiecte rafinate erau ale mele.

Am început masa cu șampanie și cu icre de Manciuria. Când am ciocnit, paharele înalte și subțiri despre care am aflat că franțuzește se cheamă flűtes, simțindu-mi importanța de nașă am zis: „Să ne trăiască Ileana și să aibă noroc! Vă mulțumesc că mi-ați făcut cinstea să-i fiu nașă”. Laura m-a sărutat pe obraz, iar Gabriel mi-a sărutat mâna. Ni s-au dezlegat limbile și ne-am povestit toți trei amintiri din copilărie, din școală, năzbâtii. Am

vorbit despre colegii noștri, foști și actuali. Eu le-am pomenit de colega mea Natalia Scutașu, o studentă excepțională, care compensa prin inteligență, prin spirit de observație și prin capacitatea de muncă, o urâțenie ternă, neluminată nici măcar de-un zâmbet.

Motive să fie exuberantă nu prea avea: știam doar că e din Basarabia, că tatăl ei, preot, murise la Roman în timpul refugiului, în '44, și că-l îngropaseră cu toți banii la el. Ce intervenții pe la autorități ca să-l poată dezgropa și să recupereze banii. Natalia mai avea o soră, doctoriță, iar mama lor, profesoară de matematică la Chișinău, preda acuma limba rusă la liceul de fete „Zoia Kosmodemianskaia”, fost „Central”. Acestea toate le aflasem de la o altă colegă basarabeancă, o mărunțică zglobie, foarte comunicativă și cu un glas de cinteză veselă. La Chișinău fusese vecină cu familia Scutașu, iar la refugiu, în același tren. Baia de seară i-am făcut-o eu Ilenei, cum se cuvenea din partea unei nașe. De fapt, obiceiul e ca nașa să-i facă baie finului sau finei a doua zi de la botez. Dar Frau Hilde nu trebuia să știe de acțiunea noastră „subversivă”. Gabriel s-a oferit să mă conducă acasă. L-am refuzat. „Tu stai și ajut-o pe Laura, că pe mine nu mă răpește nimeni”.

Ziua acelui botez a fost una dintre cele mai frumoase din viața mea. Simțeam nevoia să merg singură pe străzi și să-mi scot din sacul cu amintiri puținele clipe de liniște și de seninătate. Nu lipseau din ele acelea când, cu oile și cu vaca la păscut în pădure la Brăteasa, stăteam culcată-n iarbă cu ochii pe cer și mă pierdeam în călătoria norilor. Și amintirii lui Florei îi zâmbeam acuma și dragostei pentru Gabriel pe care multă vreme o simțisem ca pe-o rană vie, ca pe-o arsură cu fierul înroșit iar acuma trecuse în rândul poveștilor cu zâne; la văpaia care mă mistuise lângă Iosif Iuga, la viața lui plină de greutăți, de om care nu se plângea niciodată de poverile pe care le căra în spinare, de clipele când stăteam cu capul în poala Maicăi și ea-mi „ucidea”, mângâindu-mi părul, fără nici un cuvânt. Și arțagurilor Taicăi le zâmbeam. Știam că porneau din umilința sărăciei, a nemulțumirilor. Mă aflam într-o dispoziție de indulgență față de lume și față de viață. Împovărată cum eram, mergeam pe-un drum care speram să mă scoată într-un loc mai luminat.

Costi Gheorghiu mi-a făcut cunoștință cu Mona. Mărunțică, delicată, cu oase subțiri – că te gândeai cum de nu i se frâng – cu încheieturi fine, fără un nod, cu o față spre rotund, cu un nas micuț, destul de lat, cu o gură frumos conturată și cu ochi ca de căprioară, tot timpul umezi, nu se putea

numi o frumusețe. Dar toată făptura ei fragilă degaja căldură și blândețe. Oricât de atent ai fi privit-o, nu știai ce vârstă să-i dai. Oricum, nu te ducea gândul la patruzeci și doi de ani câți avea. Păstrase-n ea ceva copilăresc, adolescentin. Nu se farda, nu purta bijuterii. Se parfuma cu un parfum suav, cum mai întâlnisem la doamna doctor Zamfirescu. „Mirosiți atât de frumos; ceva discret care parcă iese din trupul dumneavoastră”. „Te rog să-mi spui Mona. De când eram copil mi-a plăcut să mă parfumez. O rugam pe mama să-mi dea măcar un strop din parfumul ei. Și-n sicriu vreau să fiu parfumată”. Am lăsat ochii-n jos și mi-am amintit-o pe Lucia Cantemir. Oare ea știuse pe cine iubise mereu Costi? Cred că da. Mona evita să se uite cu ochii ei umezi și calzi în ochii lui Costi. El însă nu-și lua privirea de la ea; din albăstrimea acelei priviri țâșnea dragostea ca apa dintr-o arteziană. Citisem undeva o vorbă chinezească. Uitându-mă când la Mona, când la Costi, mi-am adus-o aminte: „Dragostea și tusea nu se pot ascunde”. Nu-ndrăznisem să-l întreb pe Costi care erau relațiile dintre ei. Ce știa bărbatul ei, ce știa sau ce bănuia.

Mona urmase Literele și Filosofia, dar, măritată de studentă și având primul copil în ultimul an de Facultate, nu profesase. „Am învățat foarte bine și mi s-a propus să rămân preparatoare la Facultate și chiar în timpurile de-acum, având eu o origine socială nici prea-prea, nici foarte-foarte, poate aș fi ajuns lector, chiar conferențiar. Dar am zis să-mi cresc singură copiii. Băiatul cel mare se-nsoară”. „Câți ani are?”. „Douăzeci”, „Însuratul de tânăr și mâncatul de dimineață”, așa se spune în popor”, am zis eu. „Se-nsoară cu-o fată care pleacă-n Palestina”. „Totul e să le-aprobe”, a zis Costi. „Cred că le-aprobă, că lasă un etaj întreg în Armenească. Un vis de apartament”. „Au toate șansele să le-aprobe”, mi-am dat eu cu părerea, știind din Doctor Lister cât de mult conta „la plecări” casa pe care-o lăsai în urmă. „Când îi vezi cum se desprind de tine, părinte, nu poți să nu regreți că n-ai făcut și altceva în viață decât să-ți crești copiii”. „Mona, sigur că situația părinților mei nu se compară cu situația dumitale. Dar vreau să-ți spun că pentru ei singurul vis a fost să trăim, la oraș, mai ușor decât ei. Pentru țăran, orașul e ca și-o străinătate”. „Măcar de și-ar fi terminat Facultatea aici”. „Peste tot sunt facultăți. O iubește și-și dorește să plece”, a spus Costi. „Totul e să-i fie lui bine”, am adăugat eu. „Dar nu pot să nu simt o sfâșiere”. „N-am dreptul să mă dau cu părerea fiindcă eu n-am copii. Dar îmi pot închipui sufletul unei mame”.

Mona vorbea deschis față de mine fiindcă, fără îndoială, Costi mă recomandase ca pe-o prietenă demnă de încredere. Ne-am întâlnit la cofetăria de vizavi de Drept, cofetărie pe care-o numeam „a noastră”. „Te rog să mă ierți, Argentina, că vorbesc de greutățile pe care le am pe suflet”. „Dacă nu spunem ce-avem pe suflet, măcar între prieteni, ce să vorbim? Despre vreme, despre păsări, despre flori?”. „Ai dreptate… Problema e că părinții fetei nu sunt încântați deloc de-această căsătorie, și-i înțeleg foarte bine. În loc să-și țină acolo doar fata-n Facultate, să-l mai țină și pe fiu-meu”. „Au să-și închipuie că ar fi avut doi copii”. „Numai că un ginere nu ți-e copil”. „Eu zic să nu-ți faci inimă-rea. Dacă ei doi, tinerii, se iubesc, au să se zbată să-și câștige pâinea și să nu mai stea cu părinții fetei”. „Asta ar fi cea mai bună soluție”. „Ai să vezi că așa o să fie”. „Ce optimistă ești, Argentina”, mi-a spus Mona și și-a pus o mână caldă și parfumată pe mâna mea. Așa a-nceput prietenia noastră.

Mona avea dinți frumoși ca de reclamă. Și-i arăta rar, într-un râs fără sunet. Râsul Maicăi. În afară de situația momentului, despre care ne povestise și care-avea de ce s-o scoată din apele ei, am priceput că Mona nu era un om fericit. Fără să semene fizic, totuși prea semăna cu Maica, în anumite gesturi timide și mai ales în tăceri, când ochii ei umezi și calzi căutau ceva, undeva departe.

Fără să-l întreb, încet-încet, Costi mi s-a spovedit. Mona se căsătorise la-ndemnul maică-sii, care voise s-o vadă cât mai curând „aranjată”, la casa ei. Tatăl Monei murise de tuberculoză când ea avea patru ani, în plin prim război mondial. Fusese avocat. Deodată, văduva avocatului se văzuse fără nici un venit, iar ca singure valori având casa de zestre, în care locuia și cele patru clase de liceu făcute la „Notre-Dame”, la călugărițele catolice, cum era moda vremii în lumea cu pretenții de pe-atunci. Decât să-și aducă în casă chiriași, doamna Vernescu, mama Monei, preferase să-și găsească, prin relații, o slujbă la o societate petrolieră: la registratură. În timpul războiului întâi mondial, ea și soțul ei nu se refugiaseră-n Moldova. Avocatul Vernescu murise în patul lui din București, într-o casă plină de ofițeri germani. Amintirea acestor colocatari de război o făcuse pe mama Monei să prefere orice slujbă, oricât de modestă, coabitării cu te-miri-cine. Mamă iubitoare, doamna Vernescu, n-avusese însă mijloace să-și răsfețe fata. În afară de strictul necesar, de-o vorbă bună și de sfaturi nu-i putuse oferi nimic. Între cele două războaie, ca mondenități pentru tineret erau așa numitele „ceaiuri”. De multe ori, Mona trebuise să inventeze pretexte pentru a refuza

invitații la asemenea petreceri, fiindcă n-avea nimic potrivit de-mbrăcat. Învățase foarte bine, așa că ar fi putut intra la orice Facultate. Din clasa a șaptea de liceu trecuse la Modern: acolo unde o trăgea inima: de acord cu mamă-sa, alesese ca Facultate Literele și Filosofia, care promiteau o carieră potrivită unei femei. În vacanța anului trei îl cunoscuse pe avocatul Marcel Iacobescu. Își însoțise o mătușă din provincie care-avea nevoie de sfatul unui avocat. Acelei mătuși îi fusese recomandat un tânăr capabil, cu foarte bună reputație avocățească: Marcel Iacobescu. Nefiind îndrăgostită de nimeni și vrând să-și liniștească mama – care, ca multe alte mame, vedea-n căsătorie un fel de asigurare împotriva tuturor riscurilor – Mona se măritase cu tânărul avocat și făcuse la iuțeală, unul după altul, doi băieți.

Deși venit ginere-n casă, avocatul Iacobescu mai mult de „sărut mâna”, când o-ntâlnea, alte vorbe nu schimba cu soacră-sa. Pentru a nu-i face fiică-sii necazuri și neînțelegeri cu bărbatul, doamna Vernescu se străduia să dea cât mai puțin ochii cu gineri-său. Fire autoritară și strâns la pungă, Marcel Iacobescu scria într-un caiet și cinci bani dați nevestei, căreia-i cerea socoteală pentru fiecare creițar cheltuit. Doamna Vernescu își gătea separat, își trăsese și-un contor pasant pentru lumină, din același motiv: să evite zâzania. Căsătoria fiică-sii, acea „asigurare împotriva tuturor riscurilor”, se arătase a fi departe de-nchipuirile unei mame de fată. Văzând că din banii dați în casă de soțul ei nu-și putea îngădui nici fantezia unui covrig netrecut la catastif, covrig care stârnea murmure – „fără covrig nu se putea?” – Mona îndrăznise să vrea să-și găsească o slujbă. „Nu m-am însurat ca să am nevastă slujbașă”, fusese replica de pus punct unei asemenea intenții. O singură dată pe săptămână le venea o femeie în casă pentru spălat și pentru călcat rufele, în rest, totul era făcut de Mona și de doamna Vernescu, pe care n-o răbda inima să-și vadă fata spetindu-se și cu casa și cu doi copii. Când era vorba de relații și de interese, ori pur și simplu de persoane care-i plăceau lui, Marcel Iacobescu se-ntrecea-n mese-ntinse, fără nici o economie, în conversații agreabile, fiind el om citit și având cunoștințe în multe domenii. În mod obișnuit, când erau numai ei, ai casei, Mona se obișnuise să i se spună „taci din gură că spui tâmpenii”, ceea ce ea n-ar fi vrut s-audă copiii. Decât să stârnească asemenea reacții, Mona își redusese conversația la strictul necesar. Când aveau musafiri sau când mergeau în vizite, căuta să treacă neobservată. Luându-și drept învățătură de viață faptul că pe lumea asta nu sunt toți oamenii frumoși, nici sănătoși, nici fericiți, Mona își concentrase existența în jurul copiilor, socotindu-și soțul

un rău necesar. Căsătoria ei se număra printre acele multe, mediocre și de durată, pe care doar moartea le desface. Când ieșea din casă i se părea că evadează dintr-o pușcărie, iar când se-ntorcea acasă își spunea „ne-ntoarcem iară-n cavou, bun antrenament pentru viața de veci”. Marcel Iacobescu, avocat de renume, socotea casa o feudă, iar nevasta o iobagă. Monei i se cumpărau haine doar când trebuiau să iasă-n lume: pentru a nu-și compromite bărbatul. Tot atunci trebuia să arboreze și cele câteva bijuterii din secolul al XIX-lea, moștenire de familie. În afară de verighetă, singura „bijuterie” cumpărată de Marcel Iacobescu, și de-un mărțișor de doi lei de-ntâi martie, Mona nu primise nici un cadou din partea bărbatului ei. În ciuda șirului de aventuri pe care le-avea și-a lipsei de preocupare asupra discreției, Marcel Iacobescu n-ar fi renunțat la Mona nici pentru cea mai frumoasă femeie din lume. Era conștient că o a doua „proastă” care să-l rabde pe termen lung încă nu se născuse, și nici nu promitea să se nască. Mona făcea parte din peisaj, la fel de familiară ca orice obiect pe care te-ai obișnuit să-l știi într-un loc anume. Știi totdeauna de unde să-l iei. Marcel nu se temea o clipă măcar de vreo revoltă a Monei, care s-o facă să divorțeze ori să-și ia lumea-n cap. Cu fiecare an care trecea i-ar fi fost tot mai greu să-și găsească o slujbă de pe urma căreia, și-a unei pensii alimentare, să țină casa și copiii. Apoi, cu toate tertipurile lui avocățești, Marcel ar fi putut obține unul dintre copii, ceea ce-ar fi-nsemnat o catastrofă și pentru Mona și pentru copii. De ei, Marcel avea puțin timp, lăsându-i liniștit în grija Monei pentru care universul se-nvârtea-n jurul băieților ei.

În 1950, doamna Vernescu murise în două luni, secerată de-un cancer pulmonar. Se stinsese, topindu-se ca o lumânare, fără suferințe, nesupărând pe nimeni. Mona ar fi vrut să moară o dată cu ființa care-i fusese și cea mai dragă în viață și cel mai de nădejde sprijin. În două luni, după moartea doamnei Vernescu, slăbise treisprezece kilograme.

„Ți-ai pus de gând să mori? Fiindcă ți-a murit mama? Ești femeie-n toată firea, ai copii. Nu te purta ca o fetiță rămasă orfană și pe drumuri! Nu te-ai învățat cu ideea că toți murim? Ce dracu!”, o adusese pe Mona, la nemiloasa realitate, soțul ei. Gândul că avea copii și că le era datoare să-i scoată la liman o făcuse să-și revină încet-încet. Gândul ăsta, delicatețea și dragostea lui Costi.

Când se-mplinise un an de la moartea doamnei Vernescu, Mona-și luase inima-n dinți și-i spusese soțului ei că iubea un bărbat. Cum pe Marcel, de

ani de zile, Mona nu-l mai preocupa ca femeie, separați de la o vreme și cu dormitoarele, totuși văzându-și înstrăinat un bun de drept, îi venise să-i cârpească două perechi de palme. Știind să-și stăpânească primele impulsuri, se gândise că mai bine era să cadă la pace cu nevastă-sa. „Mă bucur că „cocuța" s-a vindecat c-a rămas orfană", nu-și putuse reprima o răutate. „Draga mea, iubește-l pe fericitul care te-a inspirat, iubește-te cu el, dar cu perdea. Să nu afle copiii, să nu te-arate lumea cu degetul și mai ales să nu m-arate pe mine".

Abia în 1951, pasiunea care-i mistuia de ani de zile pe Mona și pe Costi rupsese zăgazul. Mona, timida, sclava perfectă, necuvântătoarea sunase la ușa lui Costi. Se priviseră o clipă cât veacul de lungă, încremeniți în prag, se luaseră în brațe; o vreme nici nu respiraseră, ca apoi să uite să-și vorbească. Iubirea lor se petrecea între cei patru pereți ai camerei lui Costi. Marcel Iacobescu bănuia cine era bărbatul iubit de nevastă-sa și-i venea să-și râdă-n barbă știind diferența de vârstă dintre ea și „amorez", diferență care-l făcea să creadă că acesta n-avea să-ntârzie prea mult până să-și găsească una tânără, așa încât s-o facă pe „amanta fatală" să se-ntoarcă la el – un fel de-a spune – cu coada-ntre picioare.

Băieții Monei, destul de mari, inteligenți și cu spirit de observație, băgaseră de seamă că, de la o vreme, mama lor nu mai avea înfățișarea de plantă vestejită. Parcă se-nălțase, căpătase vigoare, nu mai ținea ochii-n jos, iar privirii ei triste și fără țintă îi luase locul o licărire jucăușă. Vorbe ale tatălui lor, care altădată-i umpleau ochii de lacrimi, acuma o făceau să zâmbească. Își scotea toate lucrurile din dulap și căuta să le-nnoiască, fie mărind decolteul unei rochii, fie adăugând un guleraș cochet sau o eșarfă unei bluze, fie un pliu unei fuste, toate de natură să-i pună-n valoare trupul, trup armonios de femeie încă tânără, trezită la viață ca după un somn adânc. Primea musafirii bărbatului ei cu multă afabilitate și, fără să vrea să se facă neapărat remarcată, se dovedea o ființă cuvântătoare și chiar cu haz și oricum nu mai căuta unghere unde să se facă nevăzută.

Viața ei mondenă se reducea la programările soțului ei: invitații la ei sau la alții, spectacole din interesul de-a se arăta în lume și mai puțin de dragul spectacolului în sine, abonament la Ateneu, acesta chiar de dragul muzicii, fiindcă Marcel, dacă ar fi provenit dintr-o familie mai avută, s-ar fi făcut pianist. Cu un tată șef de gară, cu o mamă gospodină și cu-o soră mai mare căreia trebuise să i se-agonisească o zestre cât de cât, ca să se mărite și ea cu un șef de gară, Marcel se gândise la o meserie aducătoare de bani și

pentru care nu-i lipseau calitățile. Marcel n-avea prieteni, ci relații. Lui nu-i puteai spune: „Am trecut prin fața casei tale și m-am gândit să-ți sun la ușă ca să te salut și ca să te-ntreb ce mai faci”. Nedispunând de nici o lețcaie proprie și părându-i-se meschin să „fure” de la coșniță, Mona se izolase de toată lumea. Nu puteai invita pe cineva la tine căruia să nu-i dai nici măcar o cafea sau o dulceață. Singurele persoane pe care-avea să le primească fără să se jeneze de penuria proprie, ca nevastă de mare avocat, aveam să fim Costi și cu mine. Costi aducea totdeauna ceva bun de mâncat, pentru a înlocui „generozitatea” lui Marcel Iacobescu. Avea grijă ca vizitele noastre să nu coincidă cu prezența „maestrului” acasă.

Prima dată când am dat totuși de el, întors pe neașteptate acasă, fiindcă i se-amânase un proces, când m-a cunoscut m-a măsurat de sus până jos, sub privirea mea zâmbitoare și ușor ironică, și m-a luat scurt la-ntrebări, pe un ton degajat: „Și dumneata, domnișoară, cu ce te ocupi?”. „Sunt soră de spital și studentă la Medicină”. „Și-ți place atmosfera de spital așa de mult că nu te mulțumești să fii soră, vrei să te faci și doctoriță?”. „Nu-mi place atmosfera de spital și nu m-aș fi făcut nici soră nici doctoriță dacă erau alte timpuri”. „Și dacă erau „alte timpuri” ce te făceai?”. „Profesoară de română”. „Și ai să faci o viață de om o meserie în dorul-lelii fiindcă, după spusa dumitale, „așa sunt timpurile”?”. „Îmi place sau nu-mi place munca mea de zi cu zi, în dorul-lelii nu fac nimic. Am un principiu: și dacă muncești conștiincios, și dacă tragi chiulul, timpul tot trece și-napoi nu se mai întoarce. Măcar să treacă și pentru tine și pentru cei care depind de tine, cu folos”. „Foarte frumos! Și-n meseria dumitale nimic nu te-atrage, în cea de-acum și-n cea viitoare?”. „Ba da. Mila”. „Și crezi că e de-ajuns?”. „Mila fără cunoștințe nu face parale în Medicină. Îmi căptușesc mila cu învățătură”. „Argentina este cea mai bună soră de la sala de operații. Mâine dacă ar fi nevoie, ar opera ca orice chirurg, și ca unul bun”, a spus Costi. „Mi-am închipuit că nu te-ai… împrietenit cu o proastă”, i-a replicat Marcel Iacobescu, măsurându-mă critic din nou, de sus până jos, spre a-i da de-nțeles lui Costi că exteriorul persoanei mele nu i-ar fi justificat „prietenia”, pe care o considera „circumstanțială”, adică destinată să justifice prezența lui Costi în casa lui, a lui Marcel Iacobescu: Costi venea-n vizită la Mona, prietena lui de-o viață, împreună cu-o prietenă agonisită la serviciu. Țineam la Costi. Un doctor de la noi spunea că pe om îl cunoști: în pat, la jocul de cărți, la slujbă. În astea trei împrejurări își dă arama pe față. Costi era un doctor bun, conștiincios și plin de milă și de-nțelegere față de suferință. Ca

și domnul General, se interesa și de patul bolnavului, și de mâncarea lui, și de purtarea personalului față de bolnav, de familia acestuia, de orice lucru important și de orice amănunt în stare să ușureze o suferință. Celor de prin câte-un capăt de țară, la care nu venea nimeni, avea grijă să le-aducă biscuiți, covrigi, bomboane, prăjituri, ca să vadă că nu erau singuri pe lume.

Simțeam de multe ori că-l apăsa ceva. „Costi, mi se pare uneori, că vrei să-mi spui ceva și-apoi te răzgândești”. „Știu că te gândești la Lucia, cum mă gândesc și eu. Amintirea ei îmi stă ca un cui în creier”. „Erați despărțiți de trei ani când și-a pus capăt zilelor… Costi, ce te muncește? Știa, bănuia că o iubeai pe Mona?”. „Cred că da, cu toate că niciodată n-a făcut nici măcar o aluzie la așa ceva. O singură dată mi-a spus cu un aer de mare tristețe: „Nici măcar un copil nu ți-am făcut, dacă…”. A lăsat fraza neterminată, iar eu n-am avut curajul s-o-ntreb ce urma după acel „dacă”.

La rândul ei, Mona mi-a spus dintr-o suflare, ca omul care se teme să nu se răzgândească, mi-a spus: „Argentina, câte zile-am să am, Lucia o să-mi stea-nfiptă-n suflet ca un cui”. „Crezi în destin, Mona? Când întâlnim un om, nu știm niciodată de ce ni l-a scos viața-n cale. Ai făcut parte din destinul Luciei și ea dintr-al tău. Niciuna nici alta nu v-ați căutat ca să vă faceți vreun rău”. „Când s-a-nsurat Costi, deși lucrurile erau imposibile între noi, am simțit un cuțit în inimă și-n același timp o liniște că-l știam pe drumul lui; eu aveam drumul meu. Am crezut că totul avea să fie dat uitării. Am crezut că-mi rămânea să mă gândesc de-aici încolo cu nostalgie la vărul meu Radu și la Costi, ca la doi adolescenți, ca la niște copii îndrăgostiți de mine. Ideea lui Costi de-a mi-o apropia pe Lucia nu cred c-a fost bună. Între mine și Costi totul s-a petrecut ca între vechi prieteni, în perfectă bună-cuviință. Gândul că ea a bănuit tot timpul dragostea noastră, ascunsă și stăpânită, nu-mi dă pace”. „Din tot ce-mi spui tu și din tot ce-mi spune Costi, și nu numai, trag concluzia că pe lumea asta nimic nu e perfect, nu e neted, fără nici o ciobitură, fără nici o zgârietură”. Mona a oftat și și-a pus capul pe umărul meu. Gândul mi-a fugit și la Gabriel și la Iosif Iuga. Și deodată mi s-a făcut dor să citesc măcar o frază din Călugărița mea portugheză.

Lui Gelu și Lilianei nu le puteam scrie la o adresă anume în Elveția. Corespondența pentru ei trebuia depusă la Ministerul Comerțului, pe numele lor, iar expeditorul trebuia să-și scrie adresa pe plic. Lipeam plicurile de formă, fiindcă eram sigură că scrisorile erau citite în Țară și poate nu numai. În ele nu puteam face aluzie la banii pe care-i primeam prin

colegii lui Gelu și nu era să fac vreun comentariu asupra regimului comunist. Le scriam numai lucruri anodine: ce făceau părinții, cum o duceam eu cu slujba și cu Facultatea, cât de rău îmi părea că nu puteam merge acasă, la Brăteasa, decât rareori și pe fugă. Într-un carnet îmi notam câți bani primeam și de la cine, descriind persoana care în chip de prezentare-mi spunea „Din partea lui Gelu” și-mi răspundea scurt la întrebările cu privire la sănătatea lui frate-meu, a cumnată-mii și-a fetiței lor. Uneori mă gândeam la o eventuală percheziție a Securității care mi-ar fi găsit acel carnet și la răul pe care i l-aș fi făcut lui Gelu. Și totuși nu renunțam la carnet fiindcă voiam să știe frate-meu că nu mă-nfruptam din banii trimiși de el.

Gelu, Liliana și Diana, odrasla lor, în primul și-n al doilea an de Elveția și-au petrecut concediul în Țară. La mare și la munte, însoțiți de părinții Lilianei. Au trecut de fiecare dată cu mașina tatălui Lilianei și pe la Brăteasa, câte patru zile, spre bucuria și mândria Maicăi și-a Taicăi, ca să vadă lumea ce fecior aveau ei. Îi plimbase Gelu duminica prin tot satul cu mașina, pe la toate neamurile, pe la toți cumetrii. Taica nu uita pe nicăieri să scoată pachetul de țigări străine cu dungă aurită, aduse de fecior din ale străinătăți și, pentru completarea impresiei, folosea și bricheta. Maica, îmbrăcată și ea-n țoale elvețiene, spre-a le face plăcere copiilor, tăcea ca de obicei și zâmbea cu zâmbetul ei de ființă care de prea multă vreme uitase să se bucure. Din al treilea an de străinătate, frate-meu și familia lui au început să-și petreacă vacanțele pe meleaguri străine, pe unde le permiteau punga și relațiile pe care și le făcuseră cu lume de la alte reprezentanțe comerciale și chiar cu diplomați străini. Mama Lilianei stătea-n vremea asta cu Diana în Elveția, copila fiind prea mică pentru a ține minte ce-ar fi văzut cutreierând lumea. Prin mama Lilianei primeam lucruri de-mbrăcăminte, ciocolată, cafea pentru mine și pentru părinți; mie mi-au trimis prin ea și-un ceas cu brățară, placat cu aur, delicat, dreptunghiular, de-aceeași lățime cu brățara, o adevărată bijuterie. La spital îmi purtam mai departe ceapa mea „Pobeda” cu secundar, care era numai bun pentru ce-mi trebuia mie. Prin mama Lilianei, Gelu n-a trimis niciodată bani. Dar prin colegii aceia rezervați și misterioși avea grijă ca părinții să aibă destul, ca să-și îndulcească zilele, și din ce să mă tratez și eu, așa cum mă invita Gelu. Nu uita bănuții pe care din injecții și din salariu i-i dădeam în fiecare lună cât fusese student; și nici acei două mii de lei împrumutați de la domnul Claude Comăneanu, ca să-și pună ai noștri acoperiș pe casă și scânduri în odaie.

Maica și Taica știau prea bine că noi, copiii lor, n-aveam să ne mai întoarcem la Brăteasa și totuși nu se-ndurau s-o lase mai moale cu zilele-muncă la Colectivă și să-și mai odihnească oasele. Mâncau bunătățile de la Gelu, se-mbrăcau cu hainele trimise de el, duminica la biserică, la horă, la câte-o nuntă, la câte-o-nmormântare. Le-ar fi vândut și pe astea ca să le facă bani de nu le-ar fi fost rușine și de nu s-ar fi temut să nu aflu eu în cele câteva zile când veneam pe fugă să-i văd, cu sufletul fript de dor și de grijă.

Puterea țăranului era pământul. După colectivizare, mândria trecuse asupra casei și-a lucrurilor din ea. Cei din fruntea bucatelor o-ncepuseră cu aragazul și cu butelia, ca apoi să treacă la sobe de teracotă, la mobilă, iar unii chiar la covoare și la perdele de nylon cu flori brodate. Prin satele avute, dintotdeauna era mare-ntrecere la zugrăvitul caselor pe dinăuntru și pe dinafară. Varul era dat uitării. Vedeai ziduri în culori țipătoare, cu tot felul de romburi, de pătrate, de cozi de păun pe ele. Din sânul grangurilor de la Colective se ridica o nouă chiaburime, numai că ea se proclama aliată a clasei muncitoare. Alor noștri, Taica și Maica – săraci de când se știau, că n-avuseseră de pus de-o parte nici o lețcaie, deci pe vremea pământului nu-și putuseră cumpăra o brazdă măcar – în noul fel de viață, al întrecerii între case, li se trezise dorința de-a arăta că puteau fi și ei în rând cu ăia care nu-i crezuseră buni de nimic. Strângând ban pe ban din ce le trimitea Gelu, trăind din te-miri-ce, ca totdeauna, rupându-și oasele cu zilele muncă la Colectivă, dărâmaseră casa veche și ridicaseră casă cu trei odăi, cu antreu, cu prispă lată de să faci nuntă-n ea, cu sobe de teracotă. Ca s-o termine mai aveau nevoie de trei mii de lei. Banii de la Gelu nu veneau într-un anumit ritm. Veneau cum putea și el să-i trimită. Eu habar n-avusesem de planul alor mei. Într-o fugă la Brăteasa, găsisem casa ridicată. Mă frecasem la ochi și-mi venea să cred că greșisem drumul de nu mi-ar fi ieșit înainte Florei ăl de-al doilea.

Maica și Taica m-au primit cu timiditatea copiilor care-au făcut o poznă. Primul impuls a fost să le spun: „Ce v-a venit, oameni buni, ce nevoie-aveați de casa asta? Cine-o să stea-n ea când n-oți mai fi dumneavoastră?”. Mi-am înghițit vorbele, fiindcă nu voiam să le stric inima. Casa asta era mândria lor, era dovada trecerii lor prin lume, noi, copiii lor, și casa. „Bravo! Bravo! Făcurăți mândrețe de casă și tăcurăți ca peștele-n baltă!”. Văzând că nu-i cert pentru marea lor inițiativă, m-au plimbat prin noua casă, mi-au explicat de-a fir a păr cum obținuseră fiecare cărămidă, fiecare scândură, cât le luaseră meșterii și… și deodată nu mai scotea niciunul nici

o vorbă. Am mâncat puiul cu mujdei, făcut la frigare, am vorbit de una-de alta, de tot ce se mai întâmplase-n sat de când nu mai venisem eu, și iar se lăsa o tăcere care pentru mine ascundea ceva.

„Maică, Taică, mi se pare mie sau ați avea ceva să-mi spuneți dar nu vă hotărâți? Hai, nu vă mai codiți!”. Taica și-a scos o „Plugară” de la cingătoare, și-a aprins-o bătrânește cu cremenea, cu amnarul și cu iasca, și-ntr-un târziu și-a făcut curaj să vorbească. „Adelino, taică, te socotești, te pogodești, scrii și pe hârtie, da' tot nu se potrivește cu ce-ai gândit. Ce mai calea-valea… Ca să terminăm casa, cu tencuială cu tot ne-ar mai trebui trei mii de lei. Ne e rușine să-i scrim lu' Gelu”. „Taică, eu nu făgăduiesc nimic, fiindcă n-am de unde. Eu din ce trimite Gelu nu iau un franc. Nu făgăduiesc, da-ncerc la cine m-a-mprumutat cu ăi două mii de-acum trei ani. Dar casa o dați cu var și pe dinăuntru și pe dinafară. Fără zorzoane sau culori”.

Și după ce-mi achitasem datoria, în ziua de leafă mergeam la domnul Comăneanu să-l aud vorbindu-mi despre artă, despre lumea pe care-o colindase, despre viață-n general, despre cărți, despre filme, să văd splendoarea lui de casă, tablourile care mereu se schimbau, în afară de ulcica „mea” cu flori, de Andreescu. Răsfoiam albumele de artă, ediții rare, cu gravuri originale, obiecte pe care mi-era și frică să pun mâna. Pregăteam masa-mpreună.

Învățasem de la el să fac clătite și tot felul de sosuri și de salate. Era ziua mea de răsfăț, de evadare. Cunoșteam un om dintr-o altă lume decât a mea, care nu înfrumuseța nimic, nu urâțea nimic, și-ți explica prefacerile din lume cum n-avea s-o facă niciodată nici un curs de materialism-istoric. „Argentina, lumea e un cobai asupra căruia mărimile ei experimentează permanent. Te uiți la bronzul chinezesc reprezentând cele trei maimuțe: una-și tine labele peste ochi, alta – peste gură, alta – peste urechi. Este un îndemn pentru omul de rând ca mine și ca tine: să nu vezi, să n-auzi, să nu vorbești”. „Adică să te faci că…”. „Da… să te faci că… Înțelepciune valabilă în trecut, în prezent, în viitor. Curiozitatea asupra persoanei tale mi-a trezit-o sensibilitatea pe care o ai față de frumos. De-atunci, din talcioc. Respectul și sfiala în fața operei de artă. Faptul că spui deschis cine ești, de unde provii. Și o mare asemănare între noi doi: nici tu n-ai iluzii, nici eu. E-un lucru trist. Ține de inteligență, de experiență, dar și de temperament. Când văd cu câtă sete asculți ce-ți spun eu despre artă, despre curente, despre stiluri, cum îți iei notițe, nu-mi pare rău c-am făcut Istoria artei. Din

anii pe care-i trăim, sunt puțini cei ai unei judecăți mature. Nu degeaba spun francezii „Si jeunesse savait, și vieillesse pouvait”. Mie mi-a trebuit mai mult timp ca s-ajung să-mi pierd iluziile. Dublu cât ți-a trebuit ție”. „Domnule Comăneanu, sărăcia e-un soare la care te coci iute. Suferința ta și cea a celor din jur – dacă n-ai o inimă de piatră – te maturizează repede. Cât am fost infirmieră, am văzut oameni fără ochi, fără mâini, fără picioare… Mari mutilați de război chemați la „revizii”. Iar Statul le dă o nimica toată, fiindcă și-au distrus viața ca să-și apere Țara. Și-i mai pune și pe drumuri la „reevaluări”. Eu fierbeam de revoltă pentru ei, iar ei erau atât de resemnați și-și vedeau nenorocirea ca parte din soarta proprie. De când lucrez la sală, câte greșeli nu văd! Și totdeauna bolnavul e de vină: sau e prea gras, sau e prea slab, sau, sau, sau… Iar eu, de câteva ori, am îndrăznit să-i spun câte unui chirurg „domnule doctor, oare n-ar fi mai bine să…”. De fiecare dată am fost pusă la punct: „Dumneata vezi-ți de treaba dumitale”. Și de-atunci mă port ca maimuțele dumneavoastră chinezești: nu văd, n-aud, nu vorbesc. Sunt o biată slujbașă care muncește pentru o pâine. Uneori mă gândesc că meseria asta nu-i de mine. Prea mă umple de revoltă și de remușcări”. „Și crezi că-n alte meserii e altfel? Crezi că greșelile, incompetența și nepăsarea sunt „apanajul” unui singur domeniu? Aici, tot poți fi de folos unor oameni, chiar și cu-o vorbă bună”. „Și timpul pierdut de pomană? În loc să stăm la capul bolnavului, noi învățăm marxism-leninism”. „Argentina, ăl puternic nu se simte bine dacă nu e adulat, iar cei mici nu se simt bine dacă nu-l pupă și nu-l răspupă-n cur. Mai mult decât s-ar aștepta ăla mare. Crezi c-a fost vreodată altfel? Crezi că o să fie vreodată? În mod firesc ar trebui să trăiești mai mult decât mine, fiindcă ești cu douăzeci de ani mai tânără decât mine. Atunci, când o fi să fie, ai să-ți aduci aminte vorbele mele”.

Vorbeam în fiecare zi la telefon. Voiam să știm unul de altul. Odată mi s-a plâns de-o durere pe sciaticul de la stângul. Nu m-am lăsat până ce nu l-am dus la domnul General. Radiografia arăta ce bănuisem eu: o discopatie. „Are să-ți facă Argentina niște infiltrații cu un dezinflamator; și pe urmă, la Fizioterapie cu dumneata”. O săptămână i-am făcut infiltrații și i-am pus o planșetă sub saltea. Și-a revenit și-ar fi vrut s-o lase mai moale cu Fizioterapia, dar n-a scăpat de gura mea.

De la Brăteasa, după un telefon m-am dus direct la el. „Părinții mei, oricâte regimuri s-ar schimba, nu se pot învăța să trăiască bine și să se cruțe. Ce le trebuie casă cu trei odăi și cu antreu? O să se mai ducă frate-meu să stea acolo? O să mă duc eu? Ei au visat o viață să ne vadă pe noi, copiii, la

oraș, ca să nu mai dăm cu sapa. Și-acum…”. „La mândria lor de ce nu te gândești? Cum s-arate că le-au ajuns copiii cineva dacă nu-și fac o casă pe măsura copiilor? Casa asta este doar transpunerea faptului că voi, copiii lor, „v-ați ajuns”. Și-apoi, țăranului nu-i poți naționaliza și simțul proprietății odată cu pământul. Copiii și casa le sunt mândria, legitimarea în fața comunității”. După o vreme m-a-ntrebat: „De câți bani ai nevoie?”. „De trei mii”. „Foarte bine. Mi-i dai când poți și cât poți… Argentina, dacă părinții mei, prin felurite intervenții, au să mă scoată din Țară, să știi că ești printre puținii oameni care-au să-mi lipsească”.

Mi-am pus capul pe umărul lui și-am început să plâng. Cât avea să-mi lipsească el mie… Domnul General și el, Claude Comăneanu, erau cele mai limpezi relații din viața mea. Dar domnului General nu i-aș fi cerut bani împrumut, nu pentru că nu mi-ar fi dat. Între mine și domnul Claude Comăneanu era atâta deosebire de clasă socială, de cultură, de experiență de viață și totuși îl simțeam un egal, omul căruia-i puteam spune orice. Și domnul General mă trata ca pe-un egal, dar în fața dumnealui mă simțeam ca-n fața unui părinte. Claude Comăneanu știuse să șteargă diferența de vârstă dintre noi. „Argentina, s-ar putea s-auzi despre mine, dacă n-ai și auzit, lucruri care să mă pună într-o lumină suspectă. Fac tot ceea ce fac, fiindcă vreau s-ajut niște oameni. Orice-ai auzi despre mine, vreau să știi că n-am făcut niciodată nici un rău nimănui”, mi-a spus într-o zi Claude Comăneanu, privindu-mă țintă-n ochi. „Știu. Simt”. „Ești o ființă intuitivă ca și mine. Prima impresie pe care mi-o face un om mi se confirmă totdeauna.”

Costi Gheorghiu m-a prezentat părinților lui. Tată-său, căruia-i semăna, cărunt acum, la tinerețe fusese blond. Față ovală, ochi albaștri, gură frumoasă, înalt, solid, dar sprinten ca o balerină, era tipul omului jovial, pus pe trai bun și pe glumă. Pornise de-acasă din Oltenia, la doisprezece ani, în opinci și cu traista-n băț. Din copil-de-trupă ajunsese elev la Liceul Militar, apoi student la Medicină și doctor. Se-ndrăgostise de fata unor moșieri din satul lui. Cu șase ani mai tânără decât el. Fata nu-i respinsese dragostea. Moșierii se-mpăcaseră cu alegerea fiicei lor, Emilia; altfel își închipuiseră viitorul ei, în nici un caz lângă un doctoraș abia ieșit de pe băncile Facultății și sărăcanul sărăcanilor.

Pe cea mare, Lia, o dăduseră după un aviator, grec de neam și putred de bogat. Emilia își strânsese lucrurile într-un geamantan și plecase cu doctorul Nicolae Gheorghiu la București, lăsându-le părinților o scrisoare, ca să nu

fie-ngrijorați și disperați. Emilia și doctorul Nicolae Gheorghiu se căsătoriseră numaidecât, martori fiindu-le Leonida și Lia Alexandros, cumnatul și sora Emiliei, într-o duminică, fiindcă Emilia ținea să se cunune și religios, Leonida Alexandros cu nevasta îmbarcaseră în mașină tânără pereche și porniseră spre mânăstirea Țigănești, unde Nicolae și Emilia se cununaseră, nunii oferindu-le apoi o masă aleasă la „Athénée Palace". Nicolae Gheorghiu, cu mentalitate de om sărac, nu-și lăsase nevasta cucoană acasă. O dăduse la Medicină, convins că înainte de-a se bizui pe oricine sau pe orice, omul era bine să se bizuie pe sine însuși. Emilia, măruntică dar bine făcută, subțire, cu oasele frumos învelite-n carne, cu un nas ușor acvilin și proeminent, nu era o frumusețe. Avea-n ochi melancolia femeilor mahomedane al căror singur mijloc de exprimare era privirea. Fire tăcută, necomunicativă, Emilia Gheorghiu nu era ușor de descifrat. Părea o fire dificilă. Nemanifestându-și niciodată nici bucuria, nici dezaprobarea, nu știai cum să-i intri în voie. O dată pe săptămână făcea curățenie o femeie care-i spăla și-i călca lenjeria la ea acasă. Emiliei nu-i plăcea să simtă miros de rufe spălate și nici de mâncare gătită, încât în casa Gheorghiu se mâncau numai uscături, fructe, ouă, brânză, unt, prăjituri de cofetărie și, măcar o dată pe săptămână, se lua masa la restaurant. Costi fusese crescut cum scrie la carte, cu tetă nemțoaică, după toate regulile de igienă și de disciplină. Și totuși, când terminase cu nemția, părea destul de lasă-mă-să-te-las, ceea ce-l hotărâse pe doctorul Gheorghiu să-l dea la Liceu Militar și-n continuare la Medicină Militară. Costi nu-și amintea să fi avut vreodată cu maică-sa o discuție de la suflet la suflet. „Între mine și mama au fost totdeauna relații geometrice. N-am simțit niciodată o căldură care să mă-nvăluie. Deși tata nu și-a făcut din fidelitatea conjugală un principiu de viață, locul mamei a rămas sacru. A făcut totul ca ea să se simtă mereu vioara-ntâi, admirată, adulată. Dar și între ei relațiile sunt tot de tip matematic. Simt acum și am simțit totdeauna că și-a compus fiecare un clișeu comportamental. Pe tata îl simt apropiat, pe mama – nu. N-am să știu niciodată ce-nsemn eu pentru ea". Doamna doctor Emilia Gheorghiu, cu firea ei puțin comunicativă, își alesese ca specialitate Radiologia, în care era, pe bună-dreptate, considerată o doctoriță de mâna-ntâi.

Cu tatăl lui Costi vorba s-a legat numaidecât. Îmi povestea despre satul lui, despre viața oamenilor de pe la 1900, despre războiul întâi mondial, despre cel de-al doilea, despre profesorii lui de liceu. Nu-l putea uita pe cel de Istorie, un tipicar de felul lui, tobă de carte, care avea însă un tic verbal

în privința datelor. „În anul o mie opt sute dar și patruzeci și opt… sau în anul o mie nouă sute dar și șaisprezece, și tot așa”. Am râs eu, a râs Costi, a râs taică-său. Doamna doctor Emilia Gheorghiu n-a schițat nici măcar un zâmbet. Doamna doctor ne-a tratat cu saleuri, cu pateuri, cu socată și cu parfé de fructe. Toate aduse pe-o tavă ovală de argint.

Doamna Despina ne-nvățase că o vizită protocolară nu trebuia să depășească două ore. Am fost de-a dreptul uimită când la despărțire, doamna doctor mi-a spus: „Mai vino pe la noi, domnișoară”. „Spuneți-mi Argentina, doamnă doctor”. A dat din cap a aprobare. Simțisem privirea ei discretă, și absentă-n aparență, care mă evaluase, oprindu-se asupra gleznelor mele, asupra celor două inele, asupra ceasului de la Gelu, și-a deux-pièces-ului meu „din pachet”. Nu cred că doamna doctor și-a pus nădejdea ca eu să-l despart pe Costi de Mona, dar oricum însemnam o variație în partitura cunoscută. În timp ce domnul doctor, scuzându-se, a răspuns la telefon în biroul lui, Costi s-a dus la bucătărie s-o ajute pe maică-sa. „Obârșia fetei ăsteia se vede după glezne, altfel…”, a zis doamna doctor. „Mamă, regina Maria avea niște picioare ca doi stâlpi de telegraf și parcă nu era țărancă”, i-a replicat Costi. Iosif Iuga era omul care mă vindecase de complexe. Am închis ochii și-am zâmbit atâtor amintiri dezinhibatoare care mă legau de el.

Cunoscându-i părinții, mi-am dat seama că lui Costi îi lipsise tocmai mirosul de rufe care se spală și de mâncare gătită, care forfotește pe foc; îi lipsiseră tocmai elementele care fac dintr-o locuință, o casă, un cămin.

De ziua mea de naștere am hotărât să invit și eu patru oameni în camera mea, cerându-i voie doamnei Turcescu să folosesc trei scaune din bucătărie. Tratația mea era de om sărac: o salată de bśuf, ți clătite, unele cu brânză de vaci și cu mărar, altele cu marmeladă, iar ca băutură, tulburel cu cinci lei kilul. Invitații mei erau Claude Comăneanu, Costi, Mona și Paula Ichim, colega mea de la Școala de Surori. Orfană, cu patru clase primare, Paula plecase la doisprezece ani din Moldova să-și câștige pâinea la București. Fusese vânzătoare pe strada Sfânta Vineri și pe Dudești, își dăduse-n particular patru clase de liceu; fără a fi căsătorită făcuse un copil cu un băiat, un electrician care murise electrocutat. Băiețelul ei creștea la un cămin de copii ai căror părinți, fără să-i abandoneze, n-aveau unde și cum să-i îngrijească. În cămin erau și copii de studente și copii cu mame-n pușcărie. Paula era asistentă pediatră la un spital de copii. Zilnic se ducea să-l vadă pe Cornel, băiatul ei, care de curând împlinise trei ani.

Când găseam un moment liber mergeam și eu cu ea. Cornel era Paula – cap tăiat. Ea, măruntică, proporțională, cârnuță, cu o privire de om pe care nimic nu-l mai surprinde, avea mare cârlig la bărbați. Deșteaptă și cu o replică plină de haz, nu trecea neobservată. Pe fiecare invitat al meu l-am prevenit cine erau ceilalți. Obținând acordul tuturor, separat, abia apoi am luat inițiativa să-i „întrolochez”, cum zicea Paula. Spunându-i cine erau ceilalți invitați, Paulei nu-i căzuse bine să vină o dată cu ei. „Ce să caut eu printre fețe atât de simandicoase?”. „Tu vii la mine, fiindcă-mi ești prietenă. Și-ai să vezi că niciunul nu e simandicos. Paula, pentru mintea pe care-o ai, la Academie te-aș trimite, dac-ar fi după mine”. În orice clipă liberă Paula citea, își cumpăra cărți de la standul spitalului. „Ca să-i fac o bibliotecă lui Cornel”.

În concediul meu de salariată, pe care mi-l luam în sesiuni, plus trei săptămâni fără plată, îmi găteam te-miri-ce și mai-nimic, numai să nu mă mai duc la spital pentru mâncare. Din orice încropeam, o tratam și pe doamna Turcescu. Dânsa mă declarase o gospodină foarte talentată. Cred că mai mult decât vorbele bune pe care i le spusese Laura despre mine, în „îmbunarea” doamnei Turcescu, în ceea ce mă privea, contaseră curățenia pe care-o țineam în casă și-acele „tratații” din puținul meu modest. Se-nțelege că și cu ocazia marii mele „mondenități” i-am umplut un castronel cu salată „de bou” și o farfurie cu clătite.

Musafirii mei n-au venit niciunul cu mâna goală: pateuri, saleuri, prăjituri de la „Capșa”, icre de Manciuria, șampanie și plăcintă cu dovleac făcută de Paula. Felurile de casă, adică salata, clătitele mele și plăcinta cu dovleac a Paulei au primit cele mai multe elogii și nu doar de complezență, fiindcă n-a mai rămas nici o fărâmiță din ele. Iar tulburelul a avut și el mare succes. Dulce, catifelat, pișcând ușor la limbă, aluneca pe gât ca uleiul. „Plăcintă cu dovleac atât de bună, cred c-am mai mâncat o dată-n Turcia”, a spus Claude Comăneanu. „O soră a mamei mele e măritată c-un turc. Ea ne-a-nvățat și pe noi, nepoatele ei, să facem plăcinta asta. Când a murit mama, eu aveam doi ani. Tușa Sevastița, având și ea cinci copii, a făcut cât a putut și pentru noi, orfanii soră-sii”. „De unde ești, duduie Paula?”, a-ntrebat-o Claude Comăneanu. „Din Bucovina care-a rămas la români după '44. Neamurile rămase la ruși au ajuns în Siberia. Un frate-al mamei, luat de pe frontul din Moldova la 23 August '44, s-a-ntors acum un an tot din Siberia. Așa e cu plăcinta mea de dovleac, dragă domnule”, a vrut Paula să schimbe vorba, ca să-nsenineze atmosfera. „Mie-mi plac, mai mult decât orice

finețuri de restaurant sau de cofetărie, mâncarea și dulciurile făcute-n casă; îmi place mâncarea gospodărească”, a zis Costi, ca unul care tânjea după o atmosferă de casă de om și nu după asepsia din locuința părintească. Însurat cu Lucia Cantemir în timpul studenției, studentă și ea, s-ar fi părut că soacra lui Costi nu-și răsfățase cine-știe-ce, din punct de vedere culinar și nu numai, nici fiica nici ginerele. „La noi în casă, totdeauna s-a mâncat combinat”, a spus Claude Comăneanu, „mama, franțuzoaică, o ținea cu salate, cu sparanghel, cu sufleuri, cu „mâncăruri de spital”, cum zicea tata. El, moldovean, trăgea la „feluri mitocănești” – tot vorba lui: ciorbe drese cu smântână, sarmale, musacale, fripturi plutind în sos gras cu usturoi, icre bătute cu ulei, cu ceapă multă, acrite cu lămâie, sardele, somn gras la grătar; în fine, tot ce are mai gustos bucătăria românească. Iar eu, deși măsurat la mâncare, tot la mâncarea românească trag. Dacă mănânc, apoi să-mi tihnească. Să nu fie și mâncarea ca un fel de mers la slujbă și-atât”. „Vorbiți despre părinții dumneavoastră la trecut. Nu mai trăiesc?”, l-a-ntrebat Paula. „Trăiesc, slavă Domnului, în Spania, din 1944 încoace. Dar când ani de zile nu te mai vezi cu cineva, îți vine să vorbești despre el la trecut”, i-a răspuns Claude Comăneanu. „Știți de ce v-am întrebat dacă trăiesc? Fiindcă ați vorbit de dânșii cu veselie, de parcă i-am și văzut în fața ochilor”, i-a spus Paula. Claude Comăneanu a privit-o cu seriozitate, pătrunzător de parcă voia s-o radiografieze. „Ce fin psiholog, ce fin observator ești dumneata, duduie”. „Dacă n-aș fi fost orfană și-atât de săracă, poate că azi eram și eu studentă pe undeva. Așa, sunt doar soră de spital și-mi cresc copilul, orfan de tată. Fiecare cu norocul lui. Totul e să iei viața așa cum e. Tristețea nu folosește la nimic”. Claude Comăneanu se uitase iară la ea cu seriozitate; și eu, care-l cunoșteam, am simțit cum îl străbate amărăciunea. Ca să schimbe vorba, Mona ne-a povestit că, în clasa a patra primară, avusese febră tifoidă. „Când am trecut de faza acută, nu-mi stătea gândul decât la mâncare. Țineam un caiet, pentru când avea să-mi treacă boala, în care-mi compuneam un menu pe zile. Păstrez caietul și-acum și-l răsfoiesc din când în când și văd cât de conservatoare am rămas în gusturi. Salata de bśuf ți clătitele apar des în caietul meu. Argentina parcă l-ar fi citit ca să-mi afle poftele”.

Am vorbit și despre filme, despre spectacole de teatru. Claude Comăneanu și Mona, cam de aceeași vârstă, ne-au povestit filme vechi, vestite pe când erau ei copii. „Aș fi curioasă cum mi s-ar părea dacă le-aș mai vedea astăzi”, a zis Mona. „Și eu aș fi curios. Deși, uneori e bine să nu

mai revezi ceea ce ți-a plăcut cândva”, a spus Claude cu melancolie. „De ce?”, a întrebat Mona. „De teama dezamăgirii. De teama de-a vedea cât te-ai schimbat tu însuți”. „Domnule Comăneanu, cred că omul este cel mai elocvent material didactic al dialecticii”, a zis Costi. „Nu vă supărați, ce-nseamnă „dialectică”?”, a-ntrebat Paula. „O teorie, să-i zicem, care consideră lumea, fenomenele, totul în permanentă transformare”, a lămurit-o Costi. „Aveți dreptate. Nu mai ești azi ce-ai fost ieri, ce-ai fost alaltăieri. Ești ca un lichid care ia mereu forma altui vas. Te unduiești după viață, cum se unduiește o buruiană bătută de vânt”, a spus Paula cu un glas scăzut, mai mult pentru sine. „Mi-e teamă de dezamăgire poate mai mult decât de orice”, a spus și Claude Comăneanu, tot mai mult pentru sine. „Domnul General, șeful nostru – și m-am uitat la Costi – spune că de nimic nu-i e mai teamă decât de despărțiri”, am zis eu. „Despărțirile despre care vorbește domnul General sunt inerente, sunt singura certitudine din viața noastră. De dezamăgirea pe care ne-o „oferim” unii altora, suntem însă vinovați, asta nu e scrisă de soartă, pe asta o scriem noi cu nepăsarea și cu egoismul nostru. Despărțirea aceea a sfârșitului doare, dar e scrisă de la-nceputul vieții”, a spus Claude. „Sunt și alte despărțiri care dor. Amputări pe viu”, am spus eu. Singurul care a priceput că nu era vorba neapărat de-o observație generală a fost Costi. Amândoi ne-am gândit în aceeași clipă la același om. La ora unsprezece, Claude Comăneanu i-a-mbarcat pe ceilalți trei musafiri ai mei și i-a lăsat pe fiecare la domiciliul său, domiciliul Paulei fiind căminul Școlii de Surori în care mai era ținută prin bunăvoința directoarei. Tot aștepta și ea să i se repartizeze un spațiu.

Pe vremea aceea, oriunde se adunau mai mulți oameni, chiar dacă se cunoșteau bine între ei, se evitau discuțiile politice. Paula îmi relatase un lucru esențial în acest sens. Unchiul ei, cel care fusese prizonier în Siberia, dacă nevastă-sa ori copiii lor aduceau în discuție probleme legate de regim, scurt le-o reteza: „Altceva n-aveți de vorbit?”. „Bine, tată, dar suntem numai noi între noi”, îi spusese într-o zi fiu-său ăl mare. „Tăcerea e de aur, băiete”, să nu ziceți că nu v-am spus”. Nici cu nevastă-sa nu vorbise despre Siberia. Halul în care arăta când se-ntorsese de-acolo vorbea de la sine. Învățător, întors în Bucovina, ajunsese profesor de rusă. Pușcăriile gemeau de oameni care-auziseră comentarii nefavorabile sau bancuri la adresa regimului și, fiindcă nu se duseseră să le transmită unde trebuia, luaseră ani buni de pușcărie pentru „omisiune de denunț”.

În 1956 ne-ajunsese la urechi, din ceea ce transmitea radioul nostru național, „contrarevoluția” din Ungaria. În urma ei, din grupa mea a dispărut unul dintre cei mai buni băieți, Calistu Alexandru. Am aflat într-un târziu motivul dispariției. O cunoștință venise la el și-i propusese să compună împreună un manifest anticomunist pe care să-l multiplice la șapirograf un prieten al celui cu propunerea. „Să facem și noi ceva ca ungurii”. Calistu îi spusese: „Fii, măi, serios. Crezi că oprești un rapid cu un băț? Vezi-ți de treabă”. Bătut bine la anchetă, cel cu propunerea pomenise, la lista celor care-i cunoscuseră intenția și pe Calistu Alexandru. Îmi dădusem eu secundariatul, când el abia era reprimit în Facultate, după patru ani de pușcărie.

În comunism, dacă erai sărac și te-nfigeai, ca frate-meu și ca nevastă-sa, ajungeai unde neam de neamul tău n-ar fi ajuns nici într-o mie de ani în alte timpuri. Dacă erai sărac și-ți vedeai, de treaba ta – adică nu te-atingeai nici cu vorba de politica Partidului – puteai să-ți faci o meserie. Exemplul cel mai bun – eu. Și totuși, când am terminat Facultatea, ca să n-ajung pe un' și-a-nțărcat dracu' copiii, a trebuit să mă fac membră de Partid. Mie nici prin gând nu mi-ar fi trecut, dacă nu mă lua domnul General din scurt, dăscălindu-mă în curtea spitalului, de frica urechilor din pereți – de-or fi fost, de n-or fi fost. „Fă-te urgent membră de Partid. Ți-am și făcut recomandare la Secretar. De ce să nu rămâi tu în București, care știi carte și mai ești și copil de țărani colectiviști, și să rămână cine-știe-ce nulitate împinsă de tata Partidu'. Nu duc grija că ai lu' tata Partidu' n-au să ocupe crema. Dar să mai pătrundă și câte unul bun”. Secretarul de Partid m-a mustrat: „Cum, tovarășa, până acum nici utemistă să nu fii? Păi dacă țărănimea și clasa muncitoare n-or fi-n Partid, cine să fie?”. Cred c-a atârnat greu în biografia mea postul pe care-l ocupa frate-meu. Iar eu m-am scuzat „de-ntârziere” cu un motiv real: „Gândiți-vă, tovarășe, că am slujbă, și-am făcut în vremea asta și Școala de Surori și Facultatea”. „Bine, bine”. Nu era să-i vorbesc eu lui de inapetența mea pentru politică. Dacă te-nfigeai tare și cu forță, arătându-te pătruns de justețea comunismului, ajungeai departe și cu origine mai puțin sfântă și dreaptă. Dovadă – Rodica Neagu, secretară U. T. M. pe Facultate. Am mulțumit lui Dumnezeu că era cu doi ani înaintea mea, cu acei ani cât făcusem eu Școala de Surori.

La-nceputul anului cinci am simțit în timpul unei operații o stare de moleșeală, o fierbințeală și m-au apucat apoi transpirații reci. Când am ieșit din sală, domnul General mi-a spus: „Argentina, nu-mi place deloc cum

arăți în ultima vreme. Până una-alta, hai tu „să ne punem la raze”. Radiografia pulmonară mi-a făcut-o chiar șeful secției de Radiologie. „Vești cam proaste: înfiltrat bilateral, cu noduli subclaviculari bilaterali. Neapărat o analiză de spută”. Temperatura era tipică: treizeci și șapte cu trei, cu patru.

I-am scris imediat lui Gelu, rugându-l să nu le pomenească nimic părinților noștri, pentru care oftica era boală mortală. Poștașul din Brăteasa, nea Gică, avusese trei mândreți de fete, care muriseră toate pe la douăzeci de ani de boala asta. Îi dădeam de-nțeles lui Gelu să afle altă modalitate de-a le trimite părinților bani decât cea de până atunci. Le-am telefonat nașilor, tușei Lina și lui nenea Costel, tot sub pecetea tainei față de părinți, Laurei și lui Gabriel, domnului Comăneanu, Paulei. Când mi-a telefonat Iosif, ca-n fiecare seară, i-am spus, comunicându-i și telefonul Spitalului T. B. C. studențesc. Sputa a ieșit negativă. I-am arătat buletinul de analiză doamnei Turcescu, pentru a o liniști în privința pericolului de contagiune. Am liniștit-o și-n privința cheltuielilor: ajutorul de boală, pe care urma să-l primesc, le acoperea oricum. Domnului Comăneanu speram să-i achit cei trei mii de lei din „donațiile” lui Gelu.

După ce am pus toate lucrurile la punct, m-am internat la Spitalul T. B. C. studențesc, situat lângă biserica Sfânta Ecaterina, unde cânta corul seminariștilor și-al studenților de la Teologie. De obicei, studenții ajunși la acest spital spuneau că sunt internați „la Sfânta Ecaterina”. Am fost repartizată într-o cameră cu o studentă de la Filosofie, care avea aceeași, formă de tuberculoză necontagioasă, ca și mine. Eram amândouă în îngrijirea directă a doctoriței Tamara Scutașu, sora colegei mele Natalia Scutașu. Învățată s-alerg ca strechea între slujbă și Facultate, pentru mine, Spitalul T. B. C. era boieria boieriei. Să n-ai de făcut curățenie, să n-ai de spălat rufe, să n-ai grija zilei de azi și pe-a celei de mâine mi se părea un vis. În prima săptămână mă trezeam numai la masă și când îmi luam medicația. Organismul meu, de care trăsesem ca de gumilastic, se punea singur în refacere. După acea săptămână de dormit buștean, mă simțeam ca nou născută. Medicația o suportam bine.

Corina Goruneanu, colega mea de cameră, era o fată frumoasă. Blondă, cu ochi de-un albastru viu și transparent ca apa, într-un chip ca de icoană renascentistă, cu un trup armonios și delicat, avea un suflet și-un comportament pe măsura datelor exterioare. Nu mă mira că-n fiecare zi venea s-o vadă iubitul ei, un coleg pe-atât de brun pe cât era ea de blondă, și cu-o figură pe-atât de-ntunecată pe cât era a ei de luminoasă. Îi aducea

cursuri, notițe, bomboane, prăjituri, însă după fiecare întrevedere cu el, Corina plângea un ceas.

Potrivit învățăturii Maicăi, lăsam omul să-mi spună ce vrea el, eu neîntrebând niciodată nimic. „Argentina, apreciez cât ești de discretă. Nu m-ai întrebat niciodată despre relațiile mele cu Gabriel și nici de ce plâng. Te-ntrebi, probabil, cum de-un om care pierde atâta vreme cu mine și pentru mine, care deci mă iubește, nu? mă face să plâng… Gabriel mă consideră un obiect al lui și apreciază la mine spiritul de supunere și-atât. Nu ne vedem o dată fără să nu mă-ntrebe când ies de-aici. Și e foarte contrariat că nu-i pot preciza data. Și se enervează la acest răspuns al meu de parc-aș fi venit aici de drag, numai ca să-l sâcâi pe el. Cu toate vederile liberale pe care le afișează între prietenii lui, are de fapt un suflet de tiran. Să-i ferească Dumnezeu pe vreunii să-i fie subordonați într-o zi”. „Corina, i-ai pus vreodată la cântar calitățile și defectele, ca să vezi care atârnă mai mult?”. „Este inteligent, are o minte speculativă, nu-i scapă nimic din ce-aude. Astea s-ar număra la calități. Dar nici nu știi când te lovește cu propriile spuse; aș zice că e un om care pândește tot timpul la cotitură. Are o părere extraordinară despre sine și nu ezită să le-o impună și altora”. „Corina, fără să vreau s-o fac pe psihiatra, poate că această prea mare încredere în sine afișată exprimă o îndoială asupra propriei persoane. Are calități, am înțeles, dar și defecte pe care nu i le poți suporta. Ai două posibilități: să-l iei așa cum e, și să nu mai suferi, sau să-l lași. A treia posibilitate nu există”. „Am să mă despart de el. Așa moale cum par, nu sunt dispusă ca o viață-ntreagă să fiu sclavă”. Și s-au despărțit.

Ea avea să se mărite cu un băiat pe jumătate grec și avea să plece în Grecia, în 1975. Gabriel publicase niște cărți pe care le-am citit, admirându-i inteligența, dar dibuindu-i și intoleranța. După 1989 avea să devină una dintre cele mai importante figuri elitiste, la fel de-ncrâncenat și de intolerant ca și pe vremea Spitalului Sfânta Ecaterina, doar că ajuns între timp miliardar.

Doctorița Tamara Scutașu, o blondă cârnă, plinuță, comunicativă, îndrăgostită până peste urechi de șeful spitalului, un frumos brun cu ochii verzi, care juca femeile pe degete – altminteri familist convins – îmi aducea cursurile – câte erau, și notițele surorii ei, colega mea, fiindcă-mi pusesem de gând să nu pierd anul, ca și Corina de altfel. Neavând nimic altceva de făcut, învățam amândouă pe rupte. Nu era săptămână să nu primesc vizite: nașii, Paula, Costi, Mona, Laura, Gabriel, Claude Comăneanu, domnul

General, tușa Mița. Dac-aș fi mâncat tot ce-mi aduceau ei m-aș fi făcut de-o sută de kile. Împărțeam cu ceilalți ofticoși, cu personalul, iar ce era mai bun îi dădeam Corinei, a cărei mamă, femeie văduvă cu încă doi copii, n-avea posibilitatea să vină prea des de la Târgoviște.

Mi-am luat examenele cu opt, cu nouă și cu zece. Se revenise la sistemul notelor de la unu la zece, renunțându-se la cel cu „insuficient”, „suficient”, „bine” și „foarte bine”. Și-n școli se trecuse din nou la sistemul de la unu la zece, abandonându-se cel sovietic de la unu la cinci. Numai Moș Crăciun nu-și mai revenise. Continua să fie Moș Gerilă, iar bradul de Crăciun – cu parfum de creștinătate – să se facă de Anul Nou, sărbătoare internațională. Anul petrecut la Sfânta Ecaterina a fost cel mai liniștit și cel mai răsfățat din viața mea. O singură dar mare suferință: un an nu i-am putut vedea pe Maica și pe Taica. Vorbeam cu ei la telefon din Dionisie Lupu, o dată pe săptămână. Două ceasuri pe zi puteam lipsi din spital. Pentru o jumătate de zi aveai nevoie de aprobarea directorului. Să lipsești mai mult nu se putea. Avea dreptate și directorul: „Nu vă puneți pe drumuri, prin trenuri, prin rate, ca să vă vedeți părinții sau alte neamuri și pe urmă să-mi veniți aici cu-o pneumonie, cu-o gripă și mai știu eu cu ce răpciugă. Sunteți aici ca să vă faceți bine. Dixi”. Afară de mesele cu domnul Comăneanu, în viața mea n-am mâncat mai bine decât la Sfânta Ecaterina și nu m-am simțit mai liniștită și mai ocrotită decât acolo. Nu-l uit nici azi, la bătrânețe, pe Iosif Iuga; nu uit anul vieții mele – cum îl numesc pe cel petrecut la ofticoși, la Sfânta Ecaterina; nu uit lecțiile de Materialism-dialectic deslușite și pe-nțeles pe care mi le-a ținut Corina. De-am ajuns eu să iau zece la Marxism!

Țineam să nu pierd anul, fiindcă știam că domnul General voia să mă vadă plasată și apoi să iasă la pensie, ceea ce mulți așteptau nerăbdători și cu dor în piept. Domnul General, fără să mi-o fi spus, mă socotea opera lui, ceea ce și-ar fi dorit să-i fie copilul pe care nu-l avusese. Și totul pornise de la anul morții lui Shakespeare. Binecuvântat să fie în vecii vecilor marele englez. După examenul de Stat, am fost plasată la Urgență, în timp ce majoritatea colegilor mei erau trimiși la țară. Urgența mi-a fost o școală excepțională, ca și Ortopedia, de la Militari. Ba și mai mult, fiindcă la Urgență ai ocazia să vezi ce cu gândul nu gândești, ceea ce, oricâtă carte ai fi-nvățat în șase ani de Medicină, tot nu-ți poți imagina. Unele dialoguri dintre medici n-ai fi știut cărui gen literaro-uman să le-ncadrezi. „Am operat as' noapte o splendoare de cancer de colon. Dar nu-ți spun și bila cum era: carieră de pietroaie. O splendoare, ce mai”. „Vine, mă, un nărod

as' noapte cu esofagul făcut praf. În loc să-și pună sare-n mâncare, își turnase sodă de rufe. I-am tăcut o plastie de esofag lux a-ntâi. Să mă pupe profesorul și-alta nimic”. „Îi scot unuia un apendice cât un caltaboș, necrozat, că nu știu cum de n-a crăpat în el. Îl salvez de la peritonită. A doua zi-l întreb: „Știi, neică, cine e Margareta Pâslaru?”. „Cum să nu știu, domnu' doctor”. „Dar pe mine știi cum mă cheamă?”. „Păi de un' să știu, domnu doctor? Ce, dumneavoastră cântați?”.

Asta era partea de deconectare după emoțiile pe care le-avea medicul în fața unor cazuri mai aproape de moarte decât de viață. Ceea ce vezi mai rar într-un spital obișnuit. Munca la Urgență m-a hotărât să devin radiolog, în ciuda protestelor domnului General, care vedea în mine un bun internist. „E păcat de simțul tău clinic. Pui din ochi diagnosticul. Ce-ți trebuie Radiologie?”. „Domnule General, sunt istovită de muncă, istovită să mai am legătură directă cu suferința oamenilor. Vreau ceva cât de cât mai odihnitor pentru suflet. Și așa, dotată cum mă socotiți dumneavoastră pentru această meserie, eu tot cred că nu e ceea ce mi-ar fi trebuit. Bine pot face în orice specialitate. Deci am să-mi câștig pâinea uitându-mă la schelete și la organe interne. Vreau un pic de liniște”.

Domnul General s-a pensionat și vara stătea la Călimănești. Vorbeam în fiecare săptămână la telefon. Costi Gheorghiu a plecat din Armată și s-a dus la un spital civil, unde a trecut o vreme până să-și facă un nume, fiindcă peste tot funcționa și funcționează concurența. Monei i-a plecat și al doilea băiat în Israel, tot prin căsătorie. Soțul ei, avocatul Iacobescu a divorțat, însurându-se apoi cu o tânără studentă cam de-o seamă cu băieții lui. Mona și Costi s-au căsătorit, spre marea nemulțumire a domnului doctor și mai ales a doamnei doctor Gheorghiu. Eu și domnul Claude Comăneanu le-am fost martori la primărie. La aproape patruzeci și cinci de ani, Mona s-a-ncumetat să-i facă lui Costi o fetiță, ceea ce a-mbunătățit cât de cât relațiile dintre noră și socri. Tânăra a fost botezată la biserica Sfântul Elefterie în prezența părinților ei și-a nașilor, adică a lui Claude Comăneanu și-a mea. Numele i-a fost ales de părinții ei înainte de-a se naște: Smaranda. Ca nume de băiat aleseseră Mircea. Claude i-a făcut cadou finei lui un pandantiv cu smaralde montate-n platină, cu lănțișor tot din platină. Eu i-am cumpărat ceea ce se cuvine să cumpere nașa. Claude m-a-ntrebat cât dădusem pe lucrușoare și m-a rugat să primesc de la el banii, fiindcă „ori sunt naș ori nu mai sunt”.

Frate-meu, cumnată-mea și nepoată-mea veneau rar prin România. Gelu se mai repezea, din când în când, cel mult o săptămână în interes de serviciu; și măcar câteva ore trecea pe la Maica și pe la Taica. Uneori, cu mine abia de reușea să vorbească la telefon. Liliana, cumnată-mea, a stat în București, într-un an, trei luni, ca să nască al doilea copil, un băiat pe care, abandonând mitologia, l-au botezat Cosmin. Și nevestele de funcționari de la reprezentanțele comerciale și cele de diplomați erau obligate să nască-n Țară. Gelu continua să le trimită bani părinților tot prin mine, uitând să mă mai invite să mă „tratez” și eu din ei, ceea ce oricum nu făcusem niciodată.

Gabriel și Laura au avut și ei al doilea copil, un băiețel, pe care tot eu l-am botezat. Ca să-i facă o plăcere bunicului matern, tinerei odrasle i-au pus numele acestui bunic: Laurențiu. Ca și la botezul Ilenei, Gabriel și Laura au aranjat să mergem la Schitul Darvari, într-o duminică în care lipsea Frau Hilde. Promițându-i-se un al doilea copil de crescut, Frau Hilde n-a mai părăsit-o pe Ileana când aceasta împlinise un an, cum fusese convenția inițială. Avea să rămână lângă cei doi copii, Ileana și Laurențiu, până ajunseseră de grădiniță, moment când plecase la o altă familie de doctori, părinți a doi copii gemeni.

Gabriel terminase Facultatea cu media zece și – date fiindu-i originea și membria de Partid, pe când alții erau încă utemiști – rămăsese și el să facă cei trei ani în București, la Urgență, la fel ca și mine, doar că eu cu patru ani mai târziu.

Gabriel și-a ales ca specialitate Ginecologia și m-a mustrat și el că, din tot evantaiul Medicinei, eu aterizasem la Radiologie unde, ca și la Microbiologie, nu era mare-nghesuială. Începuse deja să se manifeste-n Medicină dorința absolvenților de-a avea de-a face direct cu pacientul și nu de-a sta cu ochii-n microscop sau în Röntgen.

„Gabriel”, a spus Laura, „pacienții nu știu și poate n-au să știe niciodată cât de importante sunt radiologia, microbiologia și anestezia. Primii care te pun pe calea unui diagnostic sunt radiologii și microbiologii. Iar bolnavul ajuns pe masa de operație nu știe cât din viața lui e-n mâna anestezistului. Anestezia e o specialitate mai nouă, căreia încă nu i se dă importanța cuvenită. Chirurgii sunt vedete, sunt partea de la suprafață a icebergului. În calitatea mea de neurochirurg, nu spun lucrurile astea ca să-i fac plăcere Argentinei, o spun cu toată convingerea. Ce cunoștințe de medicină generală trebuie să ai ca să fii bun radiolog sau microbiolog sau anestezist!

Câte conexiuni trebuie să faci pentru un diagnostic! De tine, Argentina, la un moment dat toți vom avea nevoie”. „Eu vă doresc să n-aveți”.

Când m-am hotărât pentru Radiologie – ca să duc o viață mai liniștită – nici nu bănuiam că vorbele Laurei aveau să se-adeverească. Nu bănuiam că eu aveam să văd prima semnele prevestitoare ale sfârșitului celor mai dragi și mai apropiați oameni din viața mea și nici că aveam să intru în unele conflicte cu alți medici, conflicte pe care n-am avut niciodată de gând să le provoc. Vine într-o zi la mine pentru o radiografie pulmonară o doamnă de șaizeci de ani, trimisă de-un doctor de la boli interne. Dublă pneumonie, început de edem pulmonar, cord mărit, ficat mărit.

Comunicându-i ce se vedea pe radiografie, doamna mă-ntreabă, la ce secție socoteam că era bine să se interneze. Am sfătuit-o să meargă la Cardiologie. Peste zece minute după ce pacienta plecase de la mine din cabinet, mă trezesc cu doctorul care mi-o trimisese, că intră peste mine ca o furtună, trântind ușa. Fără bonjur, fără… mă ia la refec. „Doamnă doctor, nu credeți că vă depășiți atribuțiile de radiolog, hotărând unde să se interneze un bolnav?”. „Adică?”. „Ce competență aveți dumneavoastră de-a hotărî ca pacienta pe care v-am trimis-o să se interneze la Cardiologie?”. Am simțit că-mi bate inima-n gât, dar am încercat să-mi păstrez firea. „Domnule doctor, mai întâi eu nu hotărăsc unde să se interneze un bolnav. Pacienta dumneavoastră mi-a cerut o părere, un sfat. Și eu i le-am dat cu toată sinceritatea, cum aș fi făcut cu mama sau cu fratele meu. Îmi permiteți să vă-ntreb unde vreți s-o internați dumneavoastră?”. „La Pneumologie”. „Domnule doctor, la Cardiologie știe toată lumea să-ngrijească o pneumonie, începutul de edem vine de la inimă. La Pneumologie, greu să te-ngrijească cineva de inimă. Dumneavoastră faceți cum credeți. Să știți însă că înainte de-a ajunge radiolog, am făcut și eu Facultatea de Medicină”.

Dumnealui, domnul doctor, a trimis-o pe bolnavă la Filaret. Peste două zile, doctorii de-acolo o transferau, cu Salvarea, la Cardiologie. Am aflat totul de la Gina, asistenta mea, care știa și toaca-n cer. La vârsta mea, Gina avea două fete, una – de unsprezece, alta – de nouă ani. Deșteaptă-foc, frumușică și cochetă, nevastă de ofițer, încercase la Medicină, nu reușise, și se hotărâse să devină asistentă medicală. Din școlile sanitare post-liceale, când am terminat eu Medicina, ieșeai cu titlul de asistentă medicală. Pe vremea când făcusem eu Școala de Surori nu se cerea să fi absolvit liceul. Gina citea o radiografie la fel de bine ca medicul cel mai bun. Nu-și dădea

niciodată cu părerea, dar când vreo rudă, vreo cunoștință de-a ei își făcea o radiografie undeva și Gina era nemulțumită de buletinul radiologului, îmi aducea poza, fără buletin, și noi două o studiam, o comentam și stabileam un diagnostic. Sora mamă-sii avea toate semnele de litiază biliară. Doar că la colecistografia care i se făcuse, în buletin scria „bilă în limite normale, cu pereții ușor îngroșați”, iar internistul o luase de bună. Gina mi-a adus-o pe mătușă-sa s-o consult. La palpat, bila nu era nici pe departe în limite normale și, după toate simptomele, puteam să jur că era plină de pietre. A trebuit să-l rog pe-un coleg al lui Gabriel, chirurg de abdomen, s-o opereze, contra iscălitură din partea mea și-a pacientei. „Bila în limite normale” era doldora de pietre și de puroi, încât chirurgul s-a minunat cum de nu crăpase și cum de pacienta scăpase fără septicemie. „Să vă rugați câte zile oți avea de sănătatea radioloagei ăleia care v-a adus la mine. Cum de-ați scăpat cu viață e o minune”.

Câte zile-a avut, de fiecare l martie, mătușa Ginei mi-a adus un mărțișor și-un buchet de flori. Tot de fiecare l martie, Iosif Iuga își făcea drum la București și-mi aducea o inimioară de aur. An de an, inimioare identice. Probabil că i le făcea un bijutier. Când au fost paisprezece la număr, mi-am comandat o inimioară ceva mai mare la un bijutier care mi le-a și prins pe toate pe-un lanț; cea mare la mijloc și de fiecare parte a ei – șapte dintre cele de la Iosif.

Zilele în care cei care-mi treceau pragul cabinetului aveau afecțiuni banale, remediabile, erau, fără dar și poate, mai numeroase decât cele când descopeream tragedii. La cele din urmă trebuia să-mi pun mintea la contribuție ca să compun un buletin pe care să nu-l înțeleagă pacientul. Și, recunosc, din lașitate, o puneam pe Gina să-i înmâneze radiografia și buletinul, cu îndemnul de-a le prezenta neapărat medicului care-l trimisese la noi. Îmi căutam liniștea la Radiologie, săraca de mine! Îmi dădeam seama că nu greșisem profesional, fiindcă aveam ochi bun, chiar mă pricepeam. Dar în privința amărăciunii omenești, începeam să regret Ortopedia și meseria de asistentă la sală. N-aveam pe-atunci de semnalat decese. Cel mai greu mi-a fost când un medic pensionar a venit la mine, din proprie inițiativă, pentru o radiografie pulmonară. M-apucasem să-i scriu buletinul, cu o inimă de plumb, când el mi-a pus mâna peste pix. „Doamnă doctor, mie spuneți-mi sincer: e cancer, așa cum cred eu?”. Am înțepenit, am închis ochii, i-am deschis și m-am uitat în ochii lui, fără să rostesc nici un sunet. El a găsit puterea să-mi zâmbească. „E operabil?”. Am șoptit „nu”

și-am oftat adânc. „Mergeți oricum la Ftiziologie”. „Am să merg. Mi s-a spus că sunteți un bun radiolog. Vă mulțumesc pentru sinceritate”. L-am condus până-n holul central, fără nici o vorbă. Voiam să-i dau un semn de solidaritate umană. I-am întins mâna la plecare și i-am spus „iertați-mă!”. El mi-a sărutat mâna și m-a bătut pe umăr. „Știu cât de greu e să fii sincer cu un pacient și cu familia lui. Știu cât e de greu mi-era mie să-i spun unei mame că avea să-și piardă copilul. Am fost pediatru”. Ultima propoziție, în care vorbea despre sine de pe-acum la trecut, am simțit-o ca pe-o grindină care m-ar fi lovit în cap. M-am întors plângând în cabinet, pentru ceea ce trebuisem să-i spun unui om și mai ales impresionată de tăria lui de-a-și privi cu-atâta demnitate sfârșitul. Doamne, ce meserie de piază rea-mi alesesem! Gina s-a uitat la mine, pierită și ea. „Să vă dau un carbaxin”. „Dă-mi, Gina, dă-mi”.

N-aș fi crezut că într-o specialitate „de tout repos”, cum ar zice francezii despre o situație unde toate merg ca mărgelele pe ață, ei bine, n-aș fi crezut că-n Radiologia mea aveam să ridic, fără nici o intenție, capacul unei oale pline cu materie ultra puturoasă.

Îmi trimite Natalia Scutașu un pacient, rudă a ei, să-i fac o radiografie abdominală „așa cum știi tu, fiindcă mie ceva nu-mi place”. Natalia, de la bun început, a fost o eminentă internistă, cum eminentă fusese și-n Facultate. Vine vărul Nataliei, domnul Ghenadie Roman – am să-i țin minte numele toată viața – profesor de geografie într-un oraș din Moldova. „Domnule profesor, aveți fierea plină de pietre. Vă rog să vă operați imediat”. „Doamnă doctor, exclus, mi-am scos fierea acum doi ani, vă arăt și tăietura”. Mi-a arătat-o – de-altfel o remarcasem din primul moment. M-a surprins netezimea cicatricei și lipsa adânciturilor pe care le lasă tuburile de dren, obligatorii la colecistectomia clasică. „Domnule profesor, dacă n-aș avea radiografia în față, aș crede că m-au înșelat ochii. Dar aparatul nu inventă. Vă mai fac o poză pe care s-o păstrăm noi, și pentru asta, pe care v-o dau dumneavoastră, vă rog să semnați de primirea ei și de faptul că ați luat cunoștință de conținutul buletinului radiologic”.

Domnul Ghenadie Roman a plecat tare-ndoit asupra capacităților mele de radiolog. Norocul lui a fost vară-sa, Natalia Scutașu, care m-a luat în serios pe mine și radiografia făcută de mine și l-a dus direct la chirurg. Röntgenul spusese adevărul ca de obicei. Fierea extirpată fusese pusă-n formol de Natalia. Cu toată documentația: radiografie, foaie de observație, bilet de externare din spital, profesorul Ghenadie Roman s-a prezentat la

Ministerul Sănătății precum și cu biletul de externare de la primul doctor, cel din Moldova, cel care se făcuse că-i scosese fierea. La discretele investigații făcute de Minister s-a descoperit că-n zona unde locuia Ghenadie Roman fusese o adevărată „epidemie” de colecist „pietros”, iar bolnavii – operați pe bandă. Medicul care-i operase și i-ar fi operat până la pensie, era șef de spital, membru marcant de Partid. Oricât de acoperită ar fi vrut Ministerul să țină oala și să-l protejeze pe tovarășul director de spital, „secretul” a transpirat și-a intrat groaza în toți cei cărora li se făcuse, chipurile, colecistectomie. A fost aspru pedepsit acel director: din șef de spital a fost „retrogradat” la șef de secție, într-un oraș mult mai important decât cel din care-și luase tălpășița. Un microbiolog tânăr, din spitalul unde funcționa „marele chirurg”, refuzase să-i semneze acestuia un buletin de analize, inventate în scopul unei pensionări medicale. Microbiologul fusese categoric: „Eu nu semnez un buletin de analize pe care nu le-am tăcut eu”. „Hai, nu face pe nebunul”, îl luase șeful pe ton de glumă. „Nu fac pe nebunul; mă port corect și-atâta tot”. Microbiologului brusc i s-a tăcut un referat de incompetență. Norocul i-a fost că „incompetența” lui a coincis cu descoperirea afacerilor cu fierea.

Mă trezesc într-o zi cu un telefon de la Rodica Neagu, vedeta politică postbelică a liceului „Elena Cuza” și una dintre vedetele politice în cadrul Facultății de Medicină din București. Cum terminase studiile universitare, Neagu Rodica fusese numită la Ministerul Sănătății și asistentă la catedra de Fiziologie. Cum spun, mă trezesc că-mi dă un telefon. „Alo! Cu tovarășa doctor Argentina Boboc”. „La telefon”. „Bună, Argentina. Aici Rodica Neagu”. Pauză. „Să-ți spun de ce ți-am telefonat: legat de cazul Ghenadie Roman, știi chestia aceea cu o colecistectomie”. Pauză. „Argentina, mă auzi?”. „Da. Ascult”. „Am înțeles că se mai află un clișeu la tine. Am vrea să-l vedem și noi la Minister”. „La mine nu se află nici un clișeu. Clișeul i l-am dat tovarășului Roman. Cereți clișee la spitalul unde i s-a făcut reala colecistectomie”. „Dar noi am înțeles că mai e un clișeu latine”. „Ați înțeles greșit”. „Altfel ce mai faci?”. „Mulțumesc, bine. Pe-aici printre scopii și radiografii”. „Îmi pare bine că te-am auzit, Argentina”. „Și mie”.

Întru apărarea acelui minunat tovarăș doctor, copil iubit al Partidului, voiau să șteargă orice urmă compromițătoare. Măcar atât, dacă nu-i puteau extermina pe toți cărora acel copil iubit se făcuse, contra cost, că le extirpă fierea. Dacă mai era nevoie de adăugat ceva la scârba pe care mi-o provocase dezvăluirea acestei monstruozități, telefonul Rodicăi Neagu-i

turnase și ultima picătură. Dacă toți acei oameni păcăliți de colegul nostru, atât de inventiv în stoarcerea banilor, s-ar fi coalizat și l-ar fi dat pe mâna Justiției, Partidul ar fi lăsat-o mai moale cu protecția unui infractor. Partidul, ca orice instituție și ca orice personaj care încalcă legea, se bizuia pe frica omului de rând de-a reclama pe unul mai puternic decât el și pe indolența românului, pe-acel „lasă-mă să-te-las” care ne caracterizează și care se rezumă prin „lasă-l în plata Domnului” sau prin „lasă-l dracu' și vezi-ți de treabă, că tot cu nimic nu te-alegi”. Aveam să observ de-a lungul unei vieți, cât de târșelnic e românul când e vorba să facă o reclamație și prin telefon, și chiar când e vorba să ceară o simplă informație. Poate că reticența asta față de telefon este un reziduu al originii noastre rurale. Când țăranul vorbește la telefon chiar și-n secolul XXI, chiar și la telefonul mobil, țipă: dovadă a neîncrederii în telecomunicații!

Mă gândeam mereu la viața mea. Din punct de vedere social era o reușită. Plecată de la pământ pe jos, din mamă analfabetă și din tată cu patru clase primare, săraci lipiți, ajunsesem doctoriță la un spital important din București. Fiindcă mâncasem cartea, conștientă că altă avere și alt sprijin n-aveam în viață. Și totuși, dacă domnul General nu m-ar fi-mpins să intru-n Partid și dacă-n biografie nu mi-ar fi apărut frate-meu, cu funcția lui, puteam să fiu eu Pasteur că tot pe la Cuca Măcăii aș fi fost repartizată. Prin urmare, și eu, la nivelul meu, eram o beneficiară a regimului.

Cât despre frate-meu și despre cumnată-mea, ei erau chiar privilegiați ai regimului. Bine cel puțin că-nvățaseră carte, că tociseră franceza și engleza temeinic, și că nu se numărau printre atâtea nulități care ne reprezentau Țara, numai fiindcă erau fidele Partidului, nici nulitățile, nici Partidul, nepunându-și problema că ne făceau de râs. Gelu și Liliana – cărora nu le lipsea ipocrizia – aveau inteligența și tactul de-a nu se arăta mai deștepți, mai învățați și mai competenți decât alții, fie ei șefi, colegi ori subalterni. Își dădeau măsura doar în relațiile cu străinii, știind să se facă prețuiți și agreabili, fără însă a trage pe sfoară Statul român.

Cadourile pe care le primeau, când încheiau vreun contract, le depuneau la Minister. Puneau de-o parte din ceea ce câștigau ei și din primele oficiale, dar strângând din dinți depuneau orice primeau: fie și-un ceas „Universel Genève” de aur cu brățară, cântărind șaizeci de grame de aur de optsprezece carate; fie unul de platină cu briliante; truse și geamantane de crocodil; făcându-se că nu le văzuseră niciodată când dădeau cu ochii de ele pe la vreun șef mai mare. Gelu și Liliana erau niște maeștri ai regulei jocului. Nu

se scumpeau la tărâțe și nu se ieftineau la făină. Trebuiau să fie curați ca lacrima în fața autorităților și să nu uite să le umple de cadouri specifice locurilor unde erau trimiși. Nu era de mirare că stăteau foarte puțin în Țară, având grijă să umble aici îmbrăcați „autohton”, și să nu-și dea aere, spre a nu stârni animozități și invidii. La nivelurile de decizie, nu se aflau numai improvizați partinici. Mai erau și oameni de meserie și cu minte, care, mai și tratându-se din comisioanele soților Gelu și Liliana Boboc, aveau tot interesul să-i trimită-n acele țări care prezentau cel mai mare interes pentru România. Gelu continua să-i ajute pe Taica și pe Maica și să-mi facă și mie parte din ce trimitea la socrii lui: lucruri de-mbrăcăminte cumpărate de Liliana pe la solduri, modele potolite și fără sclipiciuri – cumnată-mea cunoscându-mi gusturile – cafea, săpunuri, ciocolată. Nepoții mei, Diana și Cosmin, își petreceau vacanța părinților în Țară, la mare și la munte, cu bunicii paterni, care-i duceau două-trei zile și la Brăteasa. Gelu și Liliana vedeau lumea, conștienți că singurul lucru ce nu se poate cumpăra la nici un preț e timpul.

Pentru timp nu există nici bursă obișnuită nici bursă neagră. Principiul de viață al fratelui și-al cumnatei mele era unul bătrânesc, dovedit, sigur: „ce e-n mână nu-i minciună”. Copiii n-aveau vârsta la care să memoreze ceea ce-ar fi văzut odată cu părinții lor. Gelu se conforma acelei fraze din slujba de cununie ortodoxă: „Și-și va lăsa bărbatul pe mama sa și pe tatăl său și se va duce după femeia sa”. Liliana era, fără-ndoială, femeia care-i trebuia lui Gelu: ambițioasă, abilă, știind să-mpace și capra și varza. Adică mai întâi ea, bărbatul, copiii și părinții ei, iar ceilalți – băgați în seamă atât cât să nu se simtă abandonați; dar nici vioara-ntâi în viața familiei ei. Eu continuam să fiu „căsuța poștală” pentru banii trimiși părinților. Cine nu trebuia să știe de-acești bani: Liliana, părinții ei? N-am întrebat, dar nici n-am aflat niciodată. „Căsuța poștală”!

Târziu aveam să aflu că Ana Pauker ar fi fost „căsuța poștală” a Moscovei pentru banii trimiși de „centru” agenților din Estul Europei. Așa o fi fost sau n-o fi fost? De când s-a căsătorit Gelu și până-n ziua de azi, relațiile dintre noi nu s-au răcit, în sensul că nu s-au întrerupt, dar au căpătat un caracter oficial. Eu în casa lui n-am călcat niciodată fără invitație. Acel „eu la tine, tu la mine” ca la Brăteasa, unde te trezeai cu omul la ușă: „Mai trecui și eu pe-acilea să mai stăm de taină” nu se obișnuia în casa lui Gelu și-a Lilianei. De când am ieșit pe pâine și până m-am pensionat, am fost privită cu suspiciune de colegi. Deși la ședințele de Partid nici nu

deschideam gura, deși nu umblam cu pâra, cu intriga, ori cu trasul de sfori, toți mă socoteau soră de „securist”, asimilând Securității pe orice funcționar român lucrând în străinătate.

În vederea unei cărți de patologie, unul dintre profesorii din spital, Dima, mi-a cerut să scriu un capitol cu privire la patologia pulmonară privită radiologic. „O colaborare la o carte pe care o scriu eu”. Ofticoasă fusesem; radiolog eram. Mi-am îndeplinit conștiincios sarcina, și m-am bucurat să văd că profesorul nu schimbase nimic la „compunerea” mea. Mare le-a fost surpriza colegilor care se aflaseră-n aceeași situație cu mine, când și-au văzut ca și mine, numele trecute pe lista de colaboratori. „Dacă nu erai tu, nu ne trecea pe niciunul, cum a mai făcut până acum”, mi-a spus un radiolog care fusese cu un an înaintea mea în Facultate. Am făcut o mutră mirată și l-am întrebat „de ce?”. Colegul s-a uitat mai întâi în jur, apoi mi-a șoptit: „Ne-a trecut pe toți pentru că fratele tău lucrează unde lucrează; pe lângă tine-am încăput și noi, dar să nu mă spui nimănui”.

Abia după ce mi-am revenit din uluială, am început să-mi pun întrebări și să-mi intre cuiul bănuielii-n cap. Fără asentimentul Securității era limpede că nu puteai ieși din România nici ca turist în țările socialiste, darămite ca funcționar al Statului român. „Asentimentul” să fi fost doar o simplă puricare de dosar, acesta prezentând garanțiile „moral-politice” ale celui puricat sau și un angajament implicând anumite servicii către „instituție”? Dacă puneam cap la cap orele cât îmi văzusem cumnata și fratele, din momentul când începuseră să lucreze-n străinătate, îmi dădeam seama că-i auzisem povestind doar despre locurile pe care le văzuseră, despre viața de pe alte meleaguri, dar nimic personal, nimic din ceea ce-ar lega sufletul povestitorului de cel al ascultătorului. Și când se vedea cu părinții noștri, Gelu se-ntrerupea din povestire și-i mai întreba: „și pe-aici cum mai e, cum o duceți?”. Taica-și aprindea o țigară cu amnarul și cu iasca, pentru a prelungi tăcerea, Maica dădea din cap și spunea cu glasul ei resemnat de totdeauna: „Pe-acilea cum știi, Gelule, maică. Mulțumim lu' Dumnezeu că suntem pe picioare și cu ajutorul de la tine, o ducem, maică”. „Dacă n-ar fi atâta hoție, Gelule, taică, nu s-ar răsuci așa sufletu-n mine. Da' prea-și bat joc de lume ăștia mai mari din Gospodărie”. „Taică, matale și Maica s-aveți ce vă trebuie și lăsați-i dracu' pe ăștia cu matrapazlâcurile lor. Parcă alde Ciobănescu și-alde Șoavă nu-nșelau lumea înainte?”. „Înșelau, taică, da' măcar brazda ta era brazda ta. Acu' e prea de tot. Uite-așa să-

nnoadă sufletu-n mine când îi văd cum ne trag pe sfoară”, și Taica-și ducea mâna spre capul pieptului.

Eu n-am încercat niciodată să aflu despre un om mai mult decât îmi spune el. Cum să fi aflat și de la cine despre frate-meu și despre cumnată-mea? Iar ei vorbeau cu noi, cu mine și cu părinții mei, la fel de circumspect cum vorbeau și cu străinii.

Pe la treizeci și ceva de ani tare-aș fi vrut să mă mărit, nu atât pentru a avea bărbat la casă cât pentru a avea un copil. Dorul de maternitate mi-l trezeau finele și finul meu. Pentru Ileana și pentru Laurențiu, copiii lui Gabriel și-ai Laurei, eu eram „Antina”, iar pentru fina mea, Smaranda, fetița lui Costi și-a Monei Gheorghiu, „Asa”. Mă duceam să-i văd des, măcar cinci minute, să-mi lipesc obrazul de trupșoarele lor, să simt că din căldura lor trece în mine un strop măcar, atât cât îi țineam în brațe. La Costi și la Mona mergeam de obicei cu tovarășul meu de nășie, cu Claude Comăneanu. Cu el vorbeam orice, cum nu vorbisem și cum n-aveam să vorbesc niciodată cu nimeni.

El a deschis vorba despre ceea ce mă durea, odată când am plecat pe jos de la familia Gheorghiu. „Argentina, am impresia că treci printr-o criză”, și m-a luat părintește pe după umeri. Am oftat ca să trag aer în piept și ca să capăt curaj să-mi descarc sufletul în fața altui om. Mie descărcatul ăsta de suflet mi se pare echivalent cu dezbrăcatul fizic în fața cuiva. Dac-aș fi fost frumoasă aș fi fost atât de reticentă în a mă dezbrăca în fața unui doctor, de pildă, cum eram neștiindu-mă frumoasă? Am tras aer în piept și mi-am început spovedania: „Aș vrea să am un copil”. „Și n-ai cu cine să-l faci?”. „N-am”. „Argentina, situația unei femei nu se compară cu a unui bărbat. Unul contribuie la crearea vieții, iar altul poartă viața în trupul său și o scoate la lumină. Îți debitez truisme. Poate n-ai să mă crezi, dar la vârsta pe care o ai tu acum am trecut și eu prin criza paternității. Mi se părea că viața nu e viață fără copii. Eu nu pot spune că n-aș fi avut cu cine să fac un copil. Dar n-am vrut să-l fac cu oricine. Abia pe urmă mi-am pus problema în ce lume aș fi adus acel copil”. „În orice timpuri, oamenii fac copii. Dumneavoastră credeți că timpurile astea n-au să se mai schimbe?”.

Era prima oară de când ne cunoșteam că-i puneam o-ntrebare politică. „Toate timpurile se schimbă. Depinde când și depinde dacă-n mai bine. Dacă eu n-aș avea atârnate de picioare pietroaiele pe care le am, cu toată diferența de vârstă dintre noi, aș face un copil cu tine”. „Nu pot să cred!”, am spus eu uimită. „Ba să crezi. Pentru mine, o femeie inteligentă merită

mai mult să aibă copii decât una frumoasă și proastă sau mediocră”. „Adevărul e că nu știi niciodată ce iese din doi oameni, fie ei cei mai deștepți și cei mai frumoși”. „Argentina, copiii au același regim ca jocurile de noroc. Când te-așezi la masa de joc nu poți conta că ai să câștigi neapărat. Dacă oamenii ar număra câte foi sunt în plăcintă, dacă, adică, s-ar gândi la câte riscuri implică un copil, printr-o ereditate pe care n-avem de unde s-o cunoaștem, lumea n-ar mai face niciodată copii. Copiii sunt jocul de noroc la care te angajezi cu speranța câștigului”. „Poate fi negat popa Mendel pân' la Ziua de Apoi, de teoriile derivate din Marxism, ereditatea rămâne ereditate. Domnule Comăneanu, copiii sunt cea mai puternică dovadă a fricii de moarte din om. Sunt speranța că perpetuându-te-n ei nu mori definitiv. Orice urmă vrem să lăsăm pe pământ este expresia fricii de moarte, frică existentă în fiecare fibră din noi”. „Argentina, ți-e frică de moarte?”. „Nu. Mi-e frică de boală și de chinuri, ca unuia care vede numai așa ceva”. „Și mie la fel. Aș vrea să-mi trăiască părinții și să trăiesc și eu ca măcar o dată să ne mai vedem în lumea asta care, bună-rea, e o certitudine… Crezi în Dumnezeu, Argentina?”. Am oftat și-am încercat să-mi formulez mai ales pentru mine însămi credința-n Dumnezeu. „Cred, fiindcă-mi place să-mi închipui că undeva există o dreptate, o judecată fără părtinire. Fiindcă mi-aș dori ca, în afara morții – singura egalitate pe pământ – să mai existe o dreptate undeva”. Am tăcut amândoi. „Dacă mă gândesc bine, credința mea în Dumnezeu este nădejdea sufletului meu în dreptate”. „Argentina, cred că-n Ecleziast spune – îți citez sensul – că pe lumea asta sunt oameni care fac numai rău și o duc foarte bine și sunt oameni care fac numai bine și au parte numai de rău. „Cine poate spune de ce?”. Oare să nu fie aici nici o-ndoială cu privire la dreptatea de care ești tu însetată?”. „Aici e un singur răspuns: „Necunoscute și nebănuite sunt căile Domnului”. „E singurul răspuns, pe cât de sibilin pe-atât de logic. Dacă Dumnezeu există, rațiunile Lui nu ne sunt accesibile. Ceasul Lui are altă bătaie decât al nostru”. „De la Maica am învățat un lucru: „Maică, poartă-te și când ești singură de parc-ai fi-ntre oameni și tot timpu' de parcă ar sta Dumnezeu numai cu ochii pe tine”. „Un cod etic perfect, care le bate pe toate cele cuprinse-n tomuri groase cât cărămizile”. „Maica nu știe nici măcar să se iscălească. Și e numai cu optsprezece ani mai bătrână decât mine”. „Și cu doi ani mai tânără decât mine”. De la o vreme tăceam. Eram adâncită-n gânduri.

În acele vremi era un act temerar să faci un copil nefiind măritată. Părinților n-aveam ce rău să le fac: din Gospodărie afară nu-i dădeau nici dacă făceam eu zece copii din flori. Dar lui Gelu? Pe mine mă lăsam la urmă. Pile și proptele n-aveam. Frumoasă – ca să mă culc cu unu' și cu altu' pentru închis ochii asupra încălcării „moralei proletare” – nu eram. Afară de propunerea „partinică” de căsătorie făcută de „tovarășul Vasile”, pentru el sau pentru altul, nimeni nu mă ceruse de nevastă. Și de la Iosif Iuga încoace nici măcar de amantă. Mă gândeam de multe ori dacă, liber fiind și fără copii, Iosif Iuga m-ar fi luat de nevastă. Eu nu-l întrebasem, el nu-mi spusese. În timp, telefoanele lui zilnice, ca și inimioarele de 1 martie, aveau să-mi dovedească fidelitatea lui uman. Îmi plăcea să nu mă-ndoiesc de el. Mi-era destul că imaginea marii mele iubiri pentru Gabriel se-ntunecase, mai ales de când lucram amândoi la același spital și băgasem de seamă că fidelitatea conjugală nu era unul dintre principiile lui de viață. Ce e drept, n-avea legături de durată, ci „iubiri” de călăreț care-și adapă calul la un popas, prilej de-a mai ridica ăst timp și-un rând de fuste, care abia așteptau să fie înfoiate. Trăgeau muierile la el ca muștele la miere.

Mergeam alături de Claude Comăneanu, dar eram atât de adâncită-n gânduri încât am tresărit când i-am auzit glasul. „Argentina, dacă te-aș lua de nevastă ți-aș strica dosarul. Ai mei fac tot ce pot în Spania ca să mă scoată de-aici, iar eu fac aici tot ce pot, în același scop. Ai vrea să pleci din Țară?”. „Nu. Am muncit atât de mult ca să-mi fac un rost aici și-apoi nu m-aș îndura de părinți”. „Ai dreptate… Dacă ai face un copil, necăsătorită, tot ți-ai strica dosarul. Dacă, fără să fim căsătoriți, eu aș recunoaște copilul, tot rău ar fi. Cu mine ți-ai lega un pietroi de gât. Plus douăzeci de ani diferență”.

M-am uitat la el cu o privire de geambaș. Era înalt, suplu, numai mușchi, cu părul perie, fără un fir alb, cu trăsături drepte, fără nimic feminin, făcut parcă pentru mări și pentru oceane sau pentru construcții vaste. Și prima dată, când îl văzusem în talcioc, purtând o căciulă neagră tricotată, trasă până la sprâncene, mi se păruse un bărbat frumos. Nu știu dacă era frumos, dar niciunul dintre bărbații pe care-mi fusese dat să-i văd nu inspira mai multă idee de bărbăție decât Claude Comăneanu. S-a oprit, mi-a-ntors fața spre el și m-a privit țintă-n ochi. Am simțit în privirea lui cum se topește o undă de suflet, iar în toată făptura mea – cum se dezmorțește ceva care stătuse-n adormire. Fără vorbe am ajuns la el acasă. A pus la pick-up un disc cu tangouri argentiniene. M-a invitat la dans.

Așa a pătruns în viața mea de femeie al doilea bărbat. Nu știu cum o fi pentru alte femei, dar pentru mine fiecare bărbat parcă ar fi fost primul. Cu fiecare am fost la fel de timidă și de uimită și față de fiecare am avut un sentiment de rușine. Din mintea mea de țărancă nu pierea gândul că femeia trebuie să fie a unuia singur, luat cu cununie, la biserică. Bărbații m-au dezbrăcat, dar eu nu mi-aș fi scos hainele pentru nimic în lume în fața niciunuia.

Claude Comăneanu m-a rugat să stau la el. Pot spune că doi ani din viață am trăit marital cu un bărbat. Nu știu dacă aș mai fi aflat pe lume un om mai îngăduitor și care să se ocupe mai mult de cariera mea. Datorită lui am ajuns asistentă universitară. Datorită lui și interesului pe care mi-l arăta profesorul în a cărui carte apărusem la lista de colaboratori. Avea nevoie de-un om de nădejde care să-i muncească și pe-a cărui discreție să conteze. Claude Comăneanu găsea că defectul meu esențial era complexul de om sărac. Incapacitatea mea de-a mă gândi să-mi fac o bucurie care să coste bani. Cât am locuit împreună, până la plecarea lui, nu m-a lăsat să-mi plătesc întreținerea și chiria în Dionisie Lupu și nici să mă duc o dată pe săptămână să fac curat acolo. Îmi plătea el totul, iar Mița, care-i făcea lui menajul, o fericea și pe doamna Turcescu, făcându-i curățenie și-n camera proprie, ceea ce pe când eram eu Mariță nu se-ntâmpla.

Peste doi ani, Claude Comăneanu a reușit să plece oficial din Țară. Mie mi-a lăsat un lanț de aur, un ceas pandantiv și cu glisieră și un inel cu un smarald dreptunghiular, bijuterii ale mamă-sii. „Și fiindcă n-am uitat cât de drag îți este Andreescu, vasul cu flori, al tău să fie”. Avea voie la șaptezeci de kilograme de bagaj. Nu și-a luat decât haine, lenjerie, perne, plapumă. Tot ce altceva și-ar fi dorit reprezenta obiect de patrimoniu. Camera lui rămânea plină de mobile stil, pereții acoperiți de tablouri și de ediții rare.

Nu știu care fusese prețul lui în Spania, dar l-am înțeles pe cel din România, ceea ce avea să mi se confirme când, după 1989, aveam să văd un gheridon din acea cameră și două tablouri de Petrașcu, într-o casă de capitaliști „revoluționari”.

Douăzeci și unu de ani îi trebuiseră lui Claude Comăneanu ca să afle cui să „doneze” acel adevărat patrimoniu național, în schimbul Spaniei. Or fi fost și alte dedesubturi la mijloc, n-aveam să aflu decât în 2004, presupunând că fostul „tovarăș Vasile” avea să-mi spună adevărul. Fusese în vreun serviciu comandat – și de unde – nici atât. Claude Comăneanu a-nsemnat fronda mea de țărancă săracă față de Partidul a cărui membră eram.

Pactizarea mea cu dușmanul de clasă! Am hotărât cu el să-mi telefoneze din Spania. Pentru cine trebuia să știe de legătura noastră n-avea să fie nici o surpriză. Iar secrete de Stat n-aveam să ne comunicăm. Dacă el o fi fost agentul vreunui serviciu, era un exemplar perfect. Nici în somn nu vorbea, iar confidențe nu făcea nimănui. M-a rugat să nu-l conduc la aeroport, unde nu l-a condus nimeni.

„Argentina, ai fost un episod frumos din viața mea și instructiv. Prin tine mi s-a mai deschis o fereastră asupra lumii. Am ieșit din poncifele mele de clasă. Îmi pare rău că n-am reușit s-avem un copil împreună”. „Domnule Comăneanu, ați fost dascălul meu de frumusețe și de-nvățătură despre bucuriile vieții. Nu pretind că ați izbutit, dumneavoastră și familia doctorilor Zamfirescu, să faceți din mine o „doamnă”, cum se-nțelege-n lumea dumneavoastră, dar m-ați făcut să evaluez cum trebuie ce-am moștenit din lumea mea țărănească”.

„Argentina, să știi că ești cea mai mare doamnă din viața mea de până acum”.

După plecarea lui Claude Comăneanu, viața mi s-a părut parcă și mai pustie decât după despărțirea de Iosif Iuga. Mă-nvățasem să m-aștepte un om cu masa pusă, cu obiecte frumoase pe ea și cu delicatese, ca și când mereu am fi avut ceva de sărbătorit. Mă-nvățasem să văd în ochii cuiva lumina unei bucurii când deschideam ușa casei.

Lumina asta avea să-mi lipsească cel mai mult. Din primul moment al legăturii noastre, i-am spus lui Claude Comăneanu că în fiecare seară primeam un telefon de la un prieten. I-am cerut voie să-i dau telefon acelui prieten ca să nu fie-ngrijorat că nu mă găsește-n Dionisie Lupu. „Dă-i numărul de-aici și te poate suna ca și pân-acum”.

Și Iosif Iuga, deși a-nțeles despre ce era vorba, a continuat să-mi telefoneze. Am făcut parte din nevoia lui de fidelitate omenească; a continuat să-mi telefoneze, știind cât de primejdioase sunt hiaturile între suflete, cum uitarea și jena de-a mai relua o relație se-aștern ca un colb pietrificat.

În cei doi ani trăiți alături de Claude, în concediul meu mergeam amândoi o săptămână la mare, apoi eu luam drumul Brătesei, ca să fiu lângă ai mei, ca să se bucure măcar de prezența mea dacă pe frate-meu îl vedeau doar din an în Paști. Maica nu mă-ntreba de ce nu mă mărit. Dar pe Taica într-o zi nu l-a mai răbdat inima și, între două fumuri de „Plugară” adânc trase-n piept, a-nceput cu glas moale: „Taică, doctoriță te făcuși, ajunsăși

bine, ce mai. Da' aba, taică, să te măriți nu te gândești?”. „Taică, nu e destul să mă gândesc eu. Trebuie să se mai gândească și vreun creștin al lui Dumnezeu să mă ceară de nevastă. Eu nu pot să cer pe nimeni de bărbat și drept să-ți spun nici nu cunosc pe vreunul pe care l-aș cere”. „Da' ne mai putem interesa și noi pe-acilea, că mai vin ingineri agronomi care n-or fi toți însurați, freun doctor pe la dispensar. Mai dăm și noi zvon în lume, că vremea trece, taică”. „Vremea mi-a și trecut, Taică; toate fetele din sat de seama mea au copii de-i ia mâine-poimâine la armată”. „Da' ele n-au învățat cartea de-a-i învățat-o tu”. „Taică, eu cu pețitori nu mă mărit. Dacă mi-o fi scris să mă mărit, m-oi mărita. Dacă nu… N-a murit nimeni că nu s-a măritat”.

După doi ani de viață zi cu zi cu Claude Comăneanu, când nu luasem nici o precauție anticoncepțională și-n care nici gând de vreo sarcină, m-am luat de gânduri și m-am dus la un specialist în histerosalpingografii. Am avut și eu o dată-n viață idee de cam ce putea să-nsemne un chiuretaj. Introducerea substanței de contrast dă niște dureri de neînchipuit. Medicul s-a uitat la mine, care eram albă ca varul, a dat din cap a pagubă și mi-a spus, bătând cu stiloul în clișeu: „Doamnă, copii nu puteți avea. Uterul vă e cât al unei fetițe de zece ani, iar trompele sunt răsucite, cum n-am văzut de când fac meseria asta. Și dac-ați tace o operație de-ndreptare a trompelor, la asemenea uter și la ovarele dumneavoastră chistice tot nu v-ar folosi, îmi pare rău că vă dau vești atât de proaste”. „Medicii nu dau totdeauna vești bune. Vă mulțumesc, domnule doctor”.

În holul policlinicii nu m-a răbdat sufletul. Am scos radiografia dintre hârtiile negre, m-am apropiat de-o fereastră și m-am uitat la ea. M-am trezit cu doctorul în spatele meu. „Dacă vă uitați, înțelegeți ceva?”. „Din păcate-nțeleg tot”. „Nu mai spuneți!”. „De la patologie genitală nu mai văzusem histerosalpingografii; acum o văd pe-a mea. Mulțumesc încă o dată, domnule doctor”. N-am mai rămas să-i spun că eram amândoi moștenitorii lui Röntgen.

Singura cale de-a avea un copil era să-nfiez unul sau să găsesc un bărbat cu un copil și să i-l cresc. Un văduv sau un divorțat. Cea mai bine cotată anatomopatologă din clinică era doctorița Florica Vărbănescu, scoasă de la catedră, fiind în momentul mătrășirii măritată cu un deținut politic, de care divorțase pentru a-și putea crește băiatul, copil înfiat de la azil. Un copil foarte reușit: și frumos și iubitor și respectuos cu mamă-sa adoptivă, copil care învățase excelent și care-acuma lucra la un institut de calcul. Doamna

doctor Vărbănescu îl iubea pe Ionuț al ei ca pe ochii din cap. Stătusem de vorbă cu-această doctoriță de trei-patru ori, în chestiuni pur medicale: fie îi trimisesem eu pe cineva, fie-mi trimisese dânsa un bolnav.

În perspectiva de-a lua un copil de suflet, cine putea fi mai nimerit pentru a-mi da un sfat decât o femeie capabilă, inteligentă și mamă adoptivă? M-am dus la ea cu inima cât un purice. Socoteam o mare-ndrăzneală să pun un om aproape necunoscut să-și dezvăluie o parte din suflet față de mine. Orice mi-ar fi spus, implica o spovedanie din partea dânsei. Am găsit-o, ca de obicei, cu o cafea alături și cu fruntea lipită de microscop. „Doamnă doctor, vă rog să mă iertați că vă-ntrerup din lucru. Vă rog să-mi acordați câteva minute pentru ceva personal”. Și-a ridicat ochii negri, plini de-o blândețe resemnată și m-a privit întrebător, făcându-mi semn să m-așez pe-un taburet de lângă masa ei. „Doamnă doctor, iertați-mă că-ndrăznesc, dar v-aș ruga să ieșim în hol”. „Ieșim în hol”, mi-a spus dânsa cu un ton de ironie binevoitoare și s-a ridicat de pe scaun. Când ne-am văzut în hol, am început, cu un glas pierit, să-mi debitez rolul pe care-l repetasem de zeci de ori înainte. „Doamnă doctor, am aflat că fiul dumneavoastră este copil adoptiv. Fiindcă eu nu pot face copii, m-am gândit să-nfiez și eu un copil. Măritată nu sunt. Vreau să am și eu un suflet apropiat, să nu treacă viața degeaba pe lângă mine. Fiindcă ați crescut un copil străin, îndrăznesc să vă-ntreb ce mă sfătuiți: să-mi iau copil de suflet?”. „Nu”. Răspunsul, fără pauză de gândire – ceea ce-nsemna că era demult gândit – a căzut ca o ghilotină. „Fată dragă, m-ar bate Dumnezeu dacă m-aș plânge de băiatul meu. Dar timpul, dac-ar fi reversibil, n-aș mai crește nici un copil. E o răspundere prea mare pe care ți-o asumi. E o poliță semnată-n alb. Eu am putut face copii. Dar fiindcă sora mea are o fiică autistă, n-am avut curaj să fac copii. Fostul meu bărbat a vrut neapărat să creștem un copil. Pentru că mi-ai făcut creditul de-a-mi cere sfatul, răspunsul meu rămâne nu”. „Dar să găsesc un bărbat cu copii sau cu copii?”. „Cât să iubești un bărbat ca să te-nhami la asemenea bolovani de cărat în spinare? Timpul, dac-ar fi reversibil, eu nici asemenea posibilitate n-aș accepta-o. Înțeleg dorul dumitale de maternitate, înțeleg că ai vrea să te perpetuezi în ceva. Dac-ai fi putut avea copii, buni-răi, moșteneau neamul dumitale cu bune și cu mai puțin bune. Ziceai că te perpetuezi în alte ființe. Pe când așa… Vezi-ți de treabă și caută bucurii în altă parte, nu în detenție voluntară, îmi dau seama cât te-a lovit răspunsul meu. Dar la sinceritate – sinceritate”. Am condus-o pe doamna doctor Vărbănescu până-n ușa

laboratorului. „Vă mulțumesc, doamnă doctor”. „Fată dragă, învață să te iubești nițel și pe dumneata”, și m-a bătut părintește pe umăr.

Dorința mea de-a avea un copil nu-nsemna că mă iubeam pe mine? Mă uitam la cumnată-mea, așa puțin cât ne vedeam, și-mi dădeam seama că lumea se reducea strict la familia ei, și mai ales la copiii ei. Nu-nsemna, oare, să te iubești pe tine-n altă ipostază, iubindu-ți copiii? Dovada medicală că nu puteam avea copii, în primul moment a-nsemnat o lovitură de trăsnet. M-am simțit amputată, inutilă. Apoi a urmat împăcarea cu soarta și liniștea. Așa-mi fusese mie orânduit: să n-am copii. Mă uitam cu multă atenție la mine: nici frumoasă, nici urâtă. Chiar aș fi vrut să am niște copii care să fi trecut prin toate complexele, ca mine?

Și totuși, așa cum eram, avusesem și eu două clipe de „glorie” feminină: Iosif Iuga și Claude Comăneanu care s-ar fi-ncumetat să aibă un copil cu mine. Sperând probabil să moștenească fizicul lui. La această presupunere zâmbeam destul de trist, amintindu-mi o vorbă de duh a lui Bernard Shaw, căruia o balerină îi spusese odată: „Domnule Shaw, ce copil am putea avea noi doi: cu mintea dumneavoastră și cu picioarele mele!”. Iar Bernard Shaw i-ar fi răspuns: „Dar dacă ar ieși cu picioarele mele și cu mintea dumneavoastră?”. Mă uitam la finele și la finul meu. Toți – copii rezultat al unei mari iubiri. Niciunul nu era la nivelul părinților lor, ca fizic în nici un caz. Îmi căutam tot felul de mângâieri pentru a-mi îndulci condiția de femeie stearpă. Dacă m-aș fi născut vacă, mă duceau o dată-de două ori la taur, vedeau că era degeaba și stăpânii m-ar fi tăiat. Mă gândeam în primul rând la amărăciunea părinților moi: măritată – nu, copii – nu. Bine că frate-meu era în rândul lumii, cu nevastă, cu doi copii.

Îmi rămânea cariera. Măcar aici să-mi fi dat măsura. Îmi notam toate cazurile, îi făceam fiecăruia o descriere amănunțită. Aveam un fișier pus la punct, încercam să-i învăț pe studenți la seminarii tot ce mă-nvăța meseria de medic pus în fața vieții, care te scotea din abstracția cursurilor și-a amfiteatrelor. Profesorul Dima îmi cerea mereu colaborarea la cărțile pe care le scria, de fapt le coordona, asamblând fragmentele compuse de noi, învățăceii. „Bun Dima că ne menționează și pe noi; că nu trece totul pe numele lui”, mi-a spus un coleg, „colaborator” ca și mine al profesorului; așa cum îmi mai „șoptise” și altul, la prima colaborare. Profesorul îmi dădea să citesc tot ce scriau ceilalți colaboratori. Neinteresându-mă cine ce scrisese, cu atât cât știam eu, când ceva mi se părea sau chiar era în neregulă, făceam observațiile pe care le socoteam justificate. La-nceput mi-

am închipuit că fiecare dintre noi, colaboratorii, citea toate materialele și-și dădea cu părerea asupra întregului. Asta până-n ziua când profesorul mi-a spus că-n privința citirii întregului material mă ruga să păstrez o discreție totală, mai ales că-i înapoiasem unele capitole cu foarte multe observații care i-ar fi putut jigni pe „colegi”. „Domnule profesor, în primul rând eu nu știu cine ce-a scris; în al doilea rând eu nu comentez cu nimeni nimic; în al treilea rând, riscând să lezez orice orgoliu profesional, dacă observ niște inadvertențe sau de-a dreptul greșeli, nu pot să nu le semnalez, în binele cărții și-al celor care-au s-o consulte. Iar cei lezați se pot supăra pe dumneavoastră, fiindcă dumneavoastră coordonați lucrarea; deci, de la dumneavoastră vin observațiile”.

Dat fiind că pe căile Partidului ajunsese Dima profesor, puțini ar fi-ndrăznit să se „lezeze”. Dima – vorba lui Costi Gheorghiu – se număra printre doctorii „politicoși”, adică „promovați” de Partid. Răspunsul meu n-a părut să-l facă foarte fericit. M-a chemat să discutăm fiecare dintre observațiile mele. Mai ales unul dintre materiale era împănat de ele. Din felul cum încerca să justifice fiecare minus al acelui capitol – ceea ce pe mine nu m-a impresionat, continuând să fac pe proasta – mi-am dat seama că fusese scris de el. Într-o zi, un coleg, colaborator și el la o viitoare carte a profesorului, a venit să-mi ceară un sfat în rezolvarea unei probleme din capitolul la care scria. „De ce nu-l întrebi pe profesor, că doară dânsul coordonează lucrarea?”. „Auzi, colega, nu mă considera tâmpit. Dacă ți-nchipui că eu – și n-oi fi singurul – n-am băgat de seama cine-i meșterește cărțile lu' dom' profesor, te-nșeli. De când ai apărut matale-n colectiv s-a schimbat vânzarea. Ia o carte „scrisă” de profesor înainte de-a apărea matale pe ecran și compar-o cu una de când te-ai angajat matale negresă pe plantații”.

Doamna Turcescu m-a anunțat că fiul ei avea de gând să vină definitiv în București. Fiii doctorilor Turcescu de la Cluj – amândoi studenți la Medicină – obținuseră burse în Franța, iar „copiii mei”, cum își prezenta doamna Turcescu fiul și nora, la aproape șaizeci de ani și ei, amândoi bucureșteni și cu părinți bătrâni, voiau să fie cât mai aproape de aceștia spre a le fi de folos. „Așa că, draga mea, va trebui să-ți cauți ceva unde să te muți”. Legal, doamna Turcescu și dacă ar fi vândut casa nu mă putea da afară. Eu nu uitam însă că mă aflam în acea casă, în mod nesperat, datorită Laurei, nevasta lui Gabriel, văru-meu. Orice fel de contrariere din partea mea față de doamna Turcescu o punea într-o situație proastă pe Laura. Nu

voiam în nici un caz să le-nveninez eu relațiile de familie. Din momentul când intrasem în serviciu, mă-nscrisesem la C. A. R., Casa de ajutor reciproc, existentă în fiecare instituție și care, contra unei dobânzi minime, te putea credita, pe-un anumit termen, cu o sumă de șase ori mai mare decât depunerea ta la respectiva Casă. M-am sfătuit cu prietena mea Paula care, în fine, căpătase o cameră în casă cu lemne și cu closet în curte, la o familie de nemți pensionari, foști muncitori la o fabrică de mezeluri. Domnul și doamna Berg, Kurt și Hermine, aveau doi nepoți de la cei doi copii ai lor. Îl acceptau și pe Cornel al Paulei, la un loc cu nepoții lor. După câteva luni de conviețuire cu „frații" lui, cum îi numea el pe nepoții Berg, Cornel o rupea bine pe nemțește. „Argentino, au început să se acorde credite pentru construcție de apartamente. Fă un C. A. R., împrumută-te de unde-oi ști și comandă-ți unul cu două camere. Acuma, repede cât nu e-nghesuială, până nu se dumirește lumea".

Câtă dreptate a avut Paula. Atunci ți se ofereau cinci locuri la alegere, fiindcă lumea încă era îndoită, neavând românul niciodată încredere-n Stat. Apartamentul meu, cu două camere, una de optsprezece, alta de paisprezece metri pătrați, cu parchet de stejar, cu faianță la baie și la bucătărie, în buricul Bucureștilor, aproape de Foișorul de foc, la etajul cinci, pe când eu aveam una mie cinci sute de lei salariu, costa 47.000 de lei, plătibili în 20 de ani. Dobânda, până la urmă, până la achitare, ajungea peste jumătate din prețul inițial. Interesul era ca avansul să fie cât mai mare. Eu am dat avansul minim. „Bancherul" meu, Claude Comăneanu era departe. La nimeni n-am vrut să mă-mprumut. Cu hainele de la doamna doctor Zamfirescu și cu-acelea de la Claude nu făceam comerț. Le purtam, iar unele, noi-nouțe, i le făceam cadou Paulei. Dar din dar…

Deveneam, fără să vreau, proprietăreasă. Cu două rânduri de rate: la C. A. R. și la viitorul apartament. Părinților aveam să le pomenesc de „proprietatea" mea abia când aveam să pot locui într-însa și să-i aduc neapărat s-o vadă. Măcar cu-atât să-i mângâi.

Ca să nu-i încurc planurile doamnei Turcescu, am dus din nou tratative locative cu tușa Lina și cu nenea Costel care, ca și-n 1951 când venisem în București, mă primeau cu brațele deschise în bucătăria lor. Ei locuiau aproape de gara Basarab, în casă cu lemne, cu closet în curte, numai al lor, încuiat cu lacăt. Apă-și trăseseră în bucătărie de la cișmeaua din stradă, pe cheltuiala lor. Curtea era-ngustă însă lungă. Uitându-te dinspre poartă, căsuța lor – antreu, cameră, bucătărie și cămară – era pe dreapta. Pe stânga

se afla o căsuță identică, în care locuia Toma, fiul tușei Lina și-al lui nenea Costel, cu Gherghina, nevastă-sa. Toma și Gherghina lucrau amândoi la C. F. R., ca și fiul lor Mitel, mecanic de locomotivă, însurat, având rostul lui, cu doi băieți. Casele erau amândouă proprietatea tușei Lina și-a lui nenea Costel. Lui de fapt i le lăsase moștenire o mătușă care n-avusese copii și pe care o-ngrijiseră, o-ngropaseră creștinește și-i făceau pomeniri și la douăzeci de ani după ce murise. „Ete, Adelino, fată, avem adăpost deasupra capului de pe urma ei – Dumnezeu s-o ierte! – am unde crește o pasăre, un porc și e casa mea; vorba ăluia, nu mă-ntreabă nimenea de ce mi-e căciula”.

Gherghina, de printr-un sat de lângă București, „lungă, slabă și zăludă”, cu o față cabalină, extrem de expresivă însă, avea și ea oarece slujbă la C. F. R. Ca mai toți muntenii fără carte, ea nu folosea decât singularul verbelor, dar verbele nu le-ncurca. Să-l fi păzit Dumnezeu pe unul să se certe cu ea, că-i făcea pomelnic de la Adam. Bună de gură – știind și laptele de l-a supt toată mahalaua – dar și bună de treabă. Casa-i era plină de macrameuri și de goblenuri lucrate de mâna ei, de bibelouri – pești de sticlă, balerine de porțelan și, de când apăruseră „chinezăriile”, de tot felul de moșnegi, unul meditând pe-un trunchi de copac, altul dând cu undița, bucățele de lemn cu câte un colț de stațiune, pe care scria „amintire de la Olănești, de la Govora etc.”. Nici cu lupa n-ai fi găsit un fir de praf în casa Gherghinei. Pe tușa Lina o supăra noră-sa că prea o avea cu neamurile ei. Nu era săptămână să nu le vină careva pe cap – „ce e drept nu cu mâna goală, da' aduc o rață și stau de luni până duminecă”, își vărsa tușa Lina oful către mine. „De ce crezi tu, Adelino, fată, că mi-am încuiat eu privata?”. La tușa Lina, rufele se spălau într-o cădiță de zinc în care, dacă te-așezai pe-un scăunel și-ți turnai apă se chema că făceai baie. Până a nu ajunge elevă la „Elena Cuza” și „cucoană”-n București, ne-mbăiasem în albie, iar privata ne era-n fundul curții, numărându-ne noi printre puținii săteni care-aveam așa ceva; pentru majoritatea, nevoile naturale se făceau în natură, la dispariția materiei lor participând adesea câinii. La tușa Lina și la nenea Costel, mă-ntorceam de unde plecasem. La Brăteasa, apă-n casă n-avusesem însă.

Pentru a suplini carențele din noul meu domiciliu, îmi făceam duș în fiecare zi la Spital. Dimineața mă spălam pe bucățele, la lavoarul din bucătărie și azvârleam apa-n stradă, la canal. Toată săptămână mâncam la Clinică, iar duminica – acasă, cu tușa Lina și cu nenea Costel, împărțind frățește toate cheltuielile casei că „frate, frate, dar brânza e pe bani”. Singura nemulțumire a tușei Lina în privința mea se trăgea din faptul că

acceptam invitația noră-sii la o cafea și la o dulceață. „Tușă, ce motiv am eu s-o refuz? Ce mi-a făcut mie Gherghina? Mă poftește-n casa ei, din toată inima, și eu să-i întorc spatele? Pune-te și matale-n situația mea”. „Ai și tu dreptate. Da' cred că ne foarfecă față de tine…”. „Da de unde! Îmi povestește și ea de neamurile ei, de la ei din sat. Cum să vă foarfece tocmai față de mine? Eu cu dumneavoastră sunt rudă nu cu ea”. Rudă – un fel de „nepot babei de unchiaș” – adică tușa Lina din București era soră cu unchiul Ionel de la Craiova, ăl de-o ținea pe „tanti Mița”, sora Maicăi.

Gherghina ghicea-n cărți, în bobi, în cafea. Numai cui și când avea chef. „Adelino, fată, până acu' a fost doi bărbați în viața ta, unu-nsurat, altu' ne'nsurat. Îți dă semne amândoi. O să mai fie bărbați în viața ta, da' cununie nu ți s-arată, nici copii. Tu să fii sănătoasă”. Pe tușa Lina o mai supăra și că noru-sa-mi aducea tot neamul și tot satul „să-i pun la raze” și să-i duc din doctor în doctor. „Da' ce, fată, tu altă treabă n-ai decât de neamurile ei, arde-le-ar catranu'! Dacă nu erai tu doctoriță, ce să făceau?”. „Tușă, nu vine niciunul de sănătos. Și doctorii ce treabă au? Să vadă de oamenii bolnavi”. „Nu să simte unu' să-ți aducă și ție o găină, o sticlă de ceva!”. „Lasă, tușă, să fie înaintea sufletului”. „Ce știu ei ce rate plătești tu, vai de sufletu' tău! Acu' și Gelu ar putea să-ți dea și el niște bani, că la el de nu curge pică”. „Nu i-am cerut. Nici nu știe că-mi fac și eu casă. Are și el doi copii, le mai dă și ălor bătrâni”. „Lasă tu, Adelino, că nu și-ar lua de la gură ca să-ți dea și ție! Ete la ăștia de merg cu tirurile pe-afară, c-o duc la fel ca Bim pașa, da' Gelu, om cu fonție!”.

Așa am dus-o doi ani. Plecam dimineața, veneam seara, în nopțile de gardă lipseam o zi și jumătate de-acasă. Am trăit doi ani cum mai trăisem, cum trăia atâta lume și cum mai trăiește și-acum și cât timp încă, cine-știe? Majoritatea omenirii și azi, în secolul XXI, trăiește, în cel mai fericit caz, în lipsă totală de confort dacă nu chiar în mizerie, despre care e un pleonasm să mai spui și „cruntă”.

După doi ani m-am mutat în apartamentul meu. Mi-am cărat zestrea de la doctorii Zamfirescu, zestre care, acoperită cu țoale vechi, mă așteptase împărțită în cele două magazii din curtea din Basarab. Pentru noul C. A. R., necesar cumpărării unui aragaz și-a unui bufet de bucătărie, trebuia să recurg neapărat la cineva. Mi-a sărit în ajutor Costi Gheorghiu, cu asentimentul Monei. Ca dar de casă nouă am primit de la ei un set de oale și de crătiți de inox pe care le am și-acum, după aproape patruzeci de ani. Laura și Gabriel m-au înzestrat cu un serviciu de porțelan și cu pahare. În

camera de zi aveam doar un covor de iută vechi, de la tușa Lina. Îl puneam ca să nu zgârii parchetul. Nu-mi venea să cred c-aveam apă de șaptezeci de grade, zi și noapte, că aveam cadă în care să mă-ntind în voie, în care să mă simt ca pe vremea copilăriei când învățam să-not în baltă la Brăteasa, cu câte-o tiugă la fiecare subțioară, lăsându-mă-n voia apei, ca o mângâiere călâie – pe care făceam pluta. Mătușa Lina, foarte încântată și importantă – fiind invitată prima să-mi vadă casa – uitându-se la camera de zi goală, și-a pus mâna peste gură și-a cugetat: „Fată, acilea ți-ar trebui o recameră, știi de-aia de să lățește și să desface, și două fotolii, o măsuță”. „Le-o veni și lor rândul, tușă. Mai întâi să scap de datoriile pe care le am”.

Doi ani, cât locuisem în Basarab, mi-am ținut telefonul într-o cutie, continuând să-i plătesc abonamentul, ca să nu-l pierd. Fiindcă fugise puiul cu ața: nu-i mai aveam pe Claude și nici pe domnul General, care, mi-l instalaseră, prin pile și bănuiesc eu că și prin șperțuri – specialitatea lui Claude, care știa cui, cât și când să dea; așa că, o dată pierdut abonamentul, mai căpătăm eu telefon prin anul 2000! În bloc – pe care tot restul vieții aveam să-l numesc „al meu” – s-au instalat trei fire aeriene de telefon; prin urmare aveam și noi ștăbișorii noștri. Ștăbișori, fiindcă ștăbimea-ștăbime stătea în vile, în așa numitele cartiere rezidențiale. Centrala telefonică din bloc a-nceput să funcționeze la șapte luni după darea acestuia în folosință.

Cu voia tușei Lina și-a lui nenea Costel, cât am locuit la ei, am primit corespondența acasă. Ei nu s-au speriat nici că-mi scria familia Zamfirescu din Statele Unite, nici că-mi scria Claude Comăneanu din Spania, oameni cu capul pe umeri, care nu uitaseră de unde plecaseră și care, în scrisorile lor îmi transmiteau lucruri care să nu deranjeze regimul și nici să nu-i bage la bănuieli pe cei din „Organe”, însărcinați cu citirea corespondenței. Când am avut telefonul instalat, am transmis numărul tuturor celor pe care i-am socotit interesați să mă cheme. Abia la primul lui telefon primit în apartamentul meu – al meu! – i-am spus lui Claude despre isprava mea, despre realizarea mea materială. „Și-ai avut tu bani?”, m-a-ntrebat Claude cu mare dubiu-n ton. „M-am împrumutat la Stat – plătibil în douăzeci de ani – și la C. A. R., și m-am descurcat”. „Am înțeles, să trăiți. Și mobilă, perdele, covoare?”. „Au să vină cu timpul”.

La o lună de la această convorbire primesc într-o seară un telefon. „Alo! Doamna doctor Boboc?”. „La telefon”. „Doamnă doctor, pot urca la dumneavoastră cinci minute ca să v-aduc un album de artă din partea lui Claude?”. Am simțit că-mi bate inima-n cerul gurii. Cred că am tăcut atât de

mult încât domnul a-ntrebat: „Mai sunteți la telefon, doamnă doctor?”. „Vă rog urcați”, am răspuns eu cu un glas venit ca din altă galaxie. Prin ochișorul din ușa de la intrare am văzut un cap cărunt, un chip blonziu și pistruiat. O față ca de cincizeci și cinci-șaizeci de ani. I-am deschis, cu inima cât un purice. Dacă nu era din partea lui Claude și era de unde știam cu toții, ca să-mi întindă o cursă? Am deschis larg ușa, spunând: „Bună seara, poftiți”. „Sărut mâinile, doamnă”. Mi-a sărutat mâna fără să-mi spună nici un nume. „Doamnă, ca să n-aveți dubii asupra mea, Claude mi-a dat ca parolă de recunoaștere pentru dumneavoastră ceva bizar: „lanț cu glisieră”. M-am înseninat. L-am poftit în dormitor, pe unicul scaun din casă, în afara celor din bucătărie. „Ce face Claude?”. „Foarte bine. Bătrânii Comăneanu, altminteri verzi ca bradul, au o afacere prosperă în domeniul obiectelor de artă, pe care acum o conduce Claude. Vă-nchipuiți că e-n elementul lui. Îi e dor de România și mai ales de dumneavoastră”. Domnul mă privea atent, în intenția de-a descoperi de ce-i era lui Claude atâta dor de mine. „V-am adus un album. Vă rog să vă uitați la el”. Am desfăcut cutia-n care era albumul El Prado. Sub copertă era o sumă de bani românești, pe care n-am știut s-o apreciez din ochi, fiindcă nu mai văzusem niciodată atâtea bancnote de-o sută la un loc. „Dar…”. Domnul mi-a făcut semn cu degetul la gură. Eu nu l-am întrebat nimic despre el însuși, ci numai despre Claude. „Dacă doriți să cumpărați mobilă, covoare, perdele și mai știu-eu-ce, vă pot da câteva numere de telefon de la familii care-și desfac și ele casa”. Mi le-a scris, și-a luat rămas-bun și a plecat.

Cu banii de la Claude îmi puteam achita apartamentul. Dar nu era prudent. S-ar fi pus întrebarea cum de cineva care depusese minimum de avans, având și datorie la C. A. R., în doi ani, fără să fi câștigat la loterie, strânsese atâta bănet. Trăiam asemenea timpuri că era mai bine, fără să te fi crezut buricul-pământului, să te porți de parcă ochii autorităților ar fi fost toți ațintiți asupra ta, mai mult chiar decât ochiul lui Dumnezeu. Nici să fi cumpărat mobilă cu bani-gheață nu era prudent. În privința folosirii banilor de la Claude nu mă puteam sfătui cu nimeni. Nu trebuia să-ncarci memoria nimănui cu amintiri care-i puteau aduce necazuri, la o adică – știam noi de care.

Am hotărât să folosesc numerele de telefon ale „ambasadorului” trimis de Claude. Mai întâi am măsurat fiecare perete al apartamentului – lungime-înălțime – apoi mi-am făcut o listă cu tot ce mi-ar fi trebuit. Am început să dau telefoane, spunând ce doream și de ce dimensiuni. M-am dus

„în pețit” pe strada Spătarului. Apartamentul ocupa un etaj de bloc. Ceva cu totul deosebit. Cu nișe în peretele holului – mai mare decât tot apartamentul meu – cu obiecte valoroase de artă în ele, puse în evidență de-o lumină situată în partea superioară a fiecărei nișe. Din acel apartament de mare lux, chiar și pentru perioada interbelică, m-am înzestrat și cu lucruri pe care nu le aveam pe listă. Ca, de pildă, trei candelabre olandeze de alamă – un glob central din care porneau brațele formând, prin îndoire, un dublu „u” – unul cu douăsprezece brațe, celelalte două cu șase, toate cu becuri lumânare. „Îmi dați voie să mă uit la obiectele din nișe?”. „Sunteți invitata noastră”, mi-a răspuns stăpânul casei, în care l-am recunoscut pe un fost conferențiar de la Urologie. Jaduri de-un metru-nălțime, cloazoneuri de pe vremea cine-știe-cărei apuse dinastii chineze, bronzuri de Houdon, și, într-una dintre firide, un tablou cât o copertă obișnuită de carte. Un cap de bătrân. Fără să mă uit după semnătură, amintindu-mi „cursurile” de istorie a artei pe care mi le ținuse Claude, însoțite de exemplificări din albume, am crezut că recunosc în bătrân mâna lui Rembrandt. „Pe tablou cât cereți? – evident, dacă-l vindeți”. „Trei mii, știți, e un Rembrandt. E un chilipir”.

Mi-am scos carnetul din geantă și cu pixul pe hârtie am început să socotesc la ce să fi renunțat dintre obiectele utile, ca să-mi fi cumpărat Rembrandtul. În acel moment m-am gândit ce mândru de mine ar fi fost Claude, văzându-mă cât eram de pornită să sacrific de dragul artei. Și ce întrebuințare dădeam pomenii pe care mi-o făcuse. De la pământ pe jos și de la călindar bisericesc lipit pe părete – la Rembrandt! „Ce calcule faceți?”. „Vreau să văd la ce să renunț dintre lucrurile pe care-am spus că le cumpăr, ca să-mi ajungă banii pentru tablou”. „Dacă ți-l dau cu două mii, îl iei?”. „Îl iau. Dar pentru restul de lucruri v-aș rămâne datoare o mie cinci sute de lei”. „Așa cum mata, duduie, ai încredere-n noi și ne lași frigiderul până-n momentul plecării, avem și noi încredere-n mata pentru cei o mie cinci sute de lei”. „Dar eu nu vi-i pot da mai curând de-o lună și jumătate”. „În cazul în care noi plecăm mai devreme, îți las adresa și telefonul persoanei căreia să-i achiți”. I-am dat domnului conferențiar toți banii câți îi aveam la mine; am învelit cu grijă Rembrandtul în multe ziare și l-am vârât ca pe-un ou moale în geanta mea de moașă comunală, iar seara, cu un camion special de cărat mobilă, mi-am luat lucrurile plătite parțial. Tușa Lina avea să fie dezamăgită că-n loc de „recameră” și de fotolii cu pluș înflorat îmi luasem canapea – extensibilă și asta – un colțar și două fotolii de piele verde ca frunza de nuc. În schimb, covoarele orientale autentice,

asortate cu mobila din cele două camere, i-au plăcut: „Fată, când pui picioru' pe ele, parcă umbli pintr-o grădină cu flori. Și lămbile astea cu gogoloi la mijloc sunt frumoase și-ăștea”.

Din banii de la Claude păstrasem cât s-achit C. A. R.-ul făcut de Costi pentru mine. Am pus iară creionul pe hârtie: îi dădeam lui Costi rata așa cum stabilisem și domnului conferențiar Koller de trei ori câte cinci sute, ca să nu rămân chiar pe sufletul vițelului – cum se spunea la noi, la Brăteasa – adică nici cu ban de lumânare. După ce mi-am așezat toate lucrurile în casă, în locurile dinainte stabilite, mi-am atârnat pe peretele din fața divanului din dormitor cele două comori ale mele: florile lui Andreescu și moșneagul lui Rembrandt. Ca să le am în fața ochilor dimineața când îi deschideam și ca s-adorm seara cu ele sub pleoape. Oricui avea să vadă aceste două tablouri aveam să-i spun că-mi fuseseră lăsate de-un prieten care plecase din Țară. Și nici măcar n-aveam să mint. Nebănuite sunt căile Domnului. Cum aș fi putut să-mi închipui vreodată că norocul meu în viață avea să mi se tragă de la Shakespeare – fiindcă-i știusem anul morții – și de la scurteica Maicăi, cumpărată din talcioc. Așa-mi fusese dat să cunosc doi dintre cei mai importanți oameni din viața mea: pe domnul General și pe Claude Comăneanu. Sala de operații de la Ortopedie mi-l adusese-n viață pe Iosif Iuga. Îi binecuvântam pe toți trei. Și-aceeași sală îmi dăruise un prieten pe viață: Costi Gheorghiu.

Mi-am adus părinții să-mi vadă casa, poftindu-i în același timp pe tușa Lina, pe nenea Costel, pe Toma și pe Gherghina. Nu le venea să creadă că ceea ce vedeau adunaseră două mâini de femeie singură. Le-am spus că aveam încă mari datorii, dar lucrul făcut era bun-făcut. Iar oamenii care mă-mprumutaseră nu erau în nici o primejdie să rămână în pagubă. „Și să nu răsufli tu cu nimic, Adelino, taică?!”. „Numai tușa Lina, nenea Costel, Toma și Gherghina au știut, dar i-am rugat să nu vă spună, ca să nu vă faceți griji”. Tușa Lina s-a uitat ce s-a uitat la florile lui Andreescu și lăsându-și capul într-o parte, ca să le privească numai cu un ochi, ca păsările, a zis: „Fată, florile-ăștea zici c-acu' le-ai rupt din grădină. Iar moșu-ăsta, un' te-ntorci, să uită dupe tine și parcă vrea să-ți spuie ceva”. Și se tot uita la moș. „Mărie”, i s-a adresat ea Maicăi, „ție nu ți să pare că samănă cu alde bâtu din partea taicăi? Că l-ai apucat și tu. De stătea lângă Ciocârlănoaia”. Maica s-a uitat lung la „moș” și-a pus palma peste gură, l-a privit și ea din toate părțile. „Lină. Chiar că un' te-ai duce, să uită dupe tine. Și să știi c-aduce cu bâtu-tău, numai că ăla avea o uitătură mai aspră”.

Când am rămas numai cu Maica și cu Taica, el luându-și o „Plugară”, iasca și amnarul, vedeam că voia să-mi spună ceva dar nu știa cum să-nceapă. „Adelino, taică” – s-a hotărât el în sfârșit – „te putem ajuta și noi cu câte ceva, adunat de la Gelu. Ne-am făcut groapă zidită, că nimeni nu-și știe zilele, ne-am adunat tot ce ne trebuie de moarte, ca să n-aveți voi bătaie de cap când o fi; ne-am dat și sărindare; avem de toate și ne-am gândit să-ți dăm și țâie”. „Mie nu-mi dați nimic. Eu vă rog numai să mai lăsați norma de la Colectiv și să vă crutați. Și dacă tot aveți niște bani, o rugați pe dada Leana a lui Tingire, de peste gard, să vă aibă grijă de dobitoace și de orătănii și ne ducem toți trei să vedem și noi Țara. Luăm bilete-n circuit. Cu totul plătit dinainte. Să vedem și noi marea, munții, mânăstirile, nu doar Brăteasa, Craiova și Bucureștii. Două săptămâni”. „Olele, Maică, să lipsâm noi atâta vreme de la casa noastră!”. „Maică, nu ia nimeni casa din loc. Dacă tot aveți niște bani, bucurați-vă de ei, împreună cu mine. Mâine-poimâine fac și eu patruzeci de ani și afară de muncă ce mai știu pe lumea asta?! De dumneavoastră ce să mai zic?!”.

Pietre de moară aș fi urnit mai ușor decât pe ei în circuitul făcut cu O. N. T.-ul. Aveam să văd și eu Țara o dată cu ei: Maica paisprezece zile nu și-a luat mâna de la gură, iar Taica țâțâia de uimire; mai ales când, de sus de la Cazinoul din Vasile Roaită, au văzut întâia oară marea. Mie o clipă mi s-a oprit respirația. Mi s-a părut că redescopăr un paradis pierdut. Acele două săptămâni petrecute la 2 Mai cu Claude. După un timp Maica m-a-ntrebat: „Maică, marea asta are vreun capăt?”.

Așa mi-am văzut și eu Țara, împreună cu părinții mei. Mi-am dat seama că, dacă te ajută sănătatea și punga, nimic pe lume nu merită mai mult decât să călătorești. Călătoriile, amintirile adunate în fiecare loc pe care-l vezi sunt o avere pe care nu ți-o poate lua nimeni, nu poate fi prădată, nici arsă, nici inundată. Atâta vreme cât ești în mințile tale o porți cu tine. Aici nu există faliment.

Ne-am văzut din nou la Brăteasa, unde le-am găsit pe toate bune și la locul lor. Dada Leana lu' Tingire își făcuse datoria de paznic cinstit. A fost foarte mulțumită de fusta și de puloverul pe care i le-adusesem drept amintire din călătoria noastră. Într-o seară, când eram numai noi două sub dud, Maica mi-a spus: „Adelino, maică, Dumnezău să-ți dea sănătate că m-ai făcut și pe mine să văd ce-am văzut. Muream și nu știam. Toate sunt… de nici nu știu ce să spui… da' ca mânăstirea Cozia parcă nu e nimic. Ce să fi

știut eu care m-am suit în tren prima dată când am venit la nunta lu' frate-tău? Ce să fi știut eu?”.

Când am îndeplinit condițiile de primariat m-am prezentat și – cu toate exigențele comisiei, la care din fericire, președinte era un adevărat specialist neprovenit de la „politicoși” – l-am luat și încă foarte bine.

Bucuria, mai bine spus mulțumirea de-a fi urmat calea firească a profesiei căreia – fără să fi fost idealul vieții mele – îmi închinam această viață, mi-a fost de scurtă durată. Primesc un telefon de la unchiul Costel că Taica este adus cu Salvarea la spitalul Filantropia la Craiova. Căzuse peste el în pădure un copac și-i rupsese șira spinării. Mi-am luat îndrăzneala și l-am chemat acasă la telefon pe șeful secției, spunându-i despre ce era vorba și solicitându-i să mă-nvoiască să plec la părinți. Mi-am adunat câteva lucruri, mi-am luat toți banii – puțini – câți aveam în casă și-am pornit-o la gară. Am ajuns la miezul nopții-n Craiova. Noroc c-am găsit un taxi care m-a dus la spital. Portarul s-a uitat cu suspiciune la mine: „Ce cauți dumneata la miezul nopții la spital?”. „Tatăl meu e accidentat și este internat aici. Am venit de la București acuma cu trenul și trebuie să-l văd”. „Și dac-ai să-l vezi, mare procopseală. Așteaptă până dimineață. Noaptea să intră numai cu Salvarea”. Mi-am scos din geantă legitimația de medic și i-am întins-o. „Păi de ce nu spuneți așa, doamna doctor, poftiți”.

L-am găsit pe Taica într-o rezervă, adormit, cu Maica alături, de veghe pe-un scaun. „Adelino, maică, nu mai poate mișca picioarele și i să umezește mereu pijamaua de i-au dat-o de-acilea, i să umezește în mijlocul spinării”. Am înțeles că era fractură de coloană cu perforare de măduvă și cu pierdere de lichid cefalo-rahidian. „Maică, eu cred că nu mai scapă. El n-a vrut să vină la spital, da' ingineru' de era cu ei în pădure nu ne-a lăsat. A venit și el cu noi de l-am adus acilea”. M-am uitat la Maica și nu i-am spus nici un cuvânt. Când a deschis a doua zi ochii, Taica a-ncercat să-mi zâmbească. „Adelino, taică, pân-aci mi-a fost. Am fost bun, am fost rău cu voi, să mă iertați, da' duceți-mă să mor acasă. Rău îmi pare că nu-l mai văd o dată și pe Gelu”.

Dis-de-dimineață m-am dus la telefoane-n Craiova ca să-i anunț pe socrii lui Gelu că Taica era pe moarte. „Gelu n-o să poată veni, fiindcă sunt plecați în vacanță în Maroc. N-am cum să dau de ei”, mi-a răspuns soacra lui frate-meu. „Am crezut de datoria mea să-l anunț. Nu poate, nu vine. Oricum vă mulțumesc”. Radiografiile și doctorii confirmau presupunerile mele. Ca să-și arate solicitudinea umană și spiritul de breaslă, colegii de la Craiova mi-

au dat formol pentru-mbălsămare și Salvarea ca să ne ducă la Brăteasa. Taica a vrut să-l așezăm sub dud cu două căpătâie sub cap „ca să mai văd și eu casa de-am ridicat-o pentru voi, taică. Ce e viața omului”. Foame nu-i era. Cerea doar un pic de apă ca să-și umezească buzele. „Dacă nici dudă nu mai vreau, înseamnă că pân-aici mi-a fost. Voi ați ajuns bine, taică, și tu și Gelu. S-aveți grijă de mă-ta, săraca, s-aveți grijă. N-a avut ea freo fericire mare cu mine, da' mai bine cu rău decât fără rău. S-aveți grijă de ea, taică”.

Vecinele și neamurile ne-au mustrat pe Maica și pe mine că nu-l îmbrăcăm de moarte și-l lăsam în țoalele de la spital, ca neoamenii, că omu' trebuie să pășească în lumea ailaltă îmbrăcat cu ce are mai bun. A doua zi spre seară, după ce tot timpul dormitase, cu câte un moment de trezie „acilea sunteți, fa?” și iar închidea ochii, a doua zi după ce l-am adus de la Craiova, a zis o dată încet c-abia am priceput „vin, vin”, a oftat ușor și s-a stins.

L-am dus cu vecinii în casă și i-am rugat după ce aveau să-l scalde să mă lase singură cu el. „Cu el în pielea goală?”, s-a-nfiorat Maica. „Puneți-i izmenele și-atât”. După ce l-am îmbălsămat i-am chemat să-l îmbrace.

Deși era o zi frumoasă de septembrie, l-am înmormântat cu căciula de astrahan brumăriu, cumpărată de mine cu ani înainte-n talcioc, pe care-o păstrase pentru ultima lui trecere pe pământ. L-am slobozit în groapa zidită și cu pisanie. Își făcuseră și cruce de marmoră, cu poză și cu numele lor scris cu litere aurii: „Vasile și Maria Boboc din Brăteasa”. „Din partea copiilor Gelu și Adelina”. Tot satul l-a petrecut, toate femeile l-au jelit și le trimiteau vorbă prin el celor morți din neamul lor. Numai Maica și cu mine stăteam ca două stane de piatră. Tot satul a venit la praznic. „Cică să ai copii! Să dusă săracii', și fiu-său nu-l petrecu și pe el”, șușoteau oamenii-ntre ei.

Pentru mine se-ncheia un capitol de viață și o mare tristețe mi se lăsa ca un zăbranic pe suflet. Și tristețe și indiferență. Nici cât prețuisem lumea n-o mai prețuiam. Parcă pășeam pe apă.

La puțină vreme după ce mi-am luat primariatul, s-a scos la concurs un post de lector. Au concurat cinci medici, între care m-am numărat și eu. Examenul l-a luat cine trebuia să-l ia: soția secretarului de Partid de la Drept, fiică de ilegaliști, taică-său luptător și-n Spania împotriva lui Franco. Unul dintre cei care-o susținuseră cu mare sârg fusese profesorul Dima. Chiar promotorul proptelelor pe care candidata le avea oricum din plecare. Susținerea lui Dima fusese – vorba prietenei mele Paula – un fel de turnat

seu în carne grasă, mai mult pentru a se pune pe sine în valoare și devotamentul lui partinic decât pentru candidata care beneficia din start de propte cât stâlpii de telegraf. Spre cinstea unora din comisie, fuseserăm susținuți, la egalitate, un coleg de la Filaret și cu mine și opuși câștigătoarei. Acei membri ai comisiei nu-și făcuseră iluzii asupra rezultatului final, dar voiseră să le arate „politicoșilor” că nu muriseră chiar toți profesioniștii cu obraz din România.

La zece zile după moartea Taicăi, mă invită profesorul Dima la el în cabinet. Văzându-mă-n doliu, după ce mă-ntreabă cine-mi murise, îmi prezintă condoleanțe. „Draga mea, știu că treci printr-un moment greu. Totuși te-aș ruga să-ți arunci ochii, în chip de „cap limpede”, peste o carte pe care-am scris-o eu, împreună cu doctorița Suceveanu”. „Domnule profesor, nu-mi arunc ochii peste nimic. În această carte n-aș avea nici măcar scuza de-a-mi băga nasul fiindc-aș fi scris și eu ceva”. S-a lăsat o lungă tăcere. Socotind că spusesem ce-aveam de spus am dat să mă ridic de pe scaun. „Am impresia – a-nceput domnul profesor – că te-ai supărat în urma examenului de lector, și a mai venit și nenorocirea asta cu tatăl dumitale…”. „Domnule profesor, nu mi-am făcut nici o clipă iluzia că am să ocup eu postul: mai întâi, că trei concurenți erau de mâna-ntâi, iar a patra – fiică de ilegaliști, luptători în Spania – în timp ce eu sunt o țărancă de la coarnele plugului. M-am înscris și eu și ceilalți trei, toți de mâna-ntâi, nu ca să obținem postul; ne-am înscris ca să v-aducem aminte că existăm. Sănătate să fie!”, și chiar m-am ridicat, am salutat și-am plecat.

Cui i-o fi povestit profesorul Dima conversația cu mine nu știu, dar la trei zile după, vine Gina la mine: „Doamna doctor, cică e făcut Dunăre Dima pe dumneavoastră. De ce vă puneți cu el? Îl știți cât e de ofticos!”. „Gina, eu nu mă pun cu nimeni, dar fiecare om dacă n-are, ar trebui să aibă măcar un strop de demnitate. Știu de la destui că Dima e răzbunător, „ofticos”, cum zici dumneata. Vrea s-aducă pe altcineva-n locul meu, n-are decât. S-o mai găsi vreun post de radiolog în țara asta și pentru mine. Iar dacă nu – mă-ntorc soră la sala de operații, de unde-am plecat. Iar la sală am ajuns de la spălat pe jos și de la dus plosca. Nu mă sperie nici Dima nici altul ca el; mă sperie soarta. Și asta nu mi-o hotărăște Dima”.

La ședințele de Partid, care-mi erau dragi ca un spin în ochi și unde se bătea apa-n piuă, doamna doctor Suceveanu, ajunsă între timp secretară de Partid pe clinică, se găsea datoare să mă-ntrebe totdeauna dacă n-aveam nimic de spus. La care eu dădeam negativ din cap. O singură dată am luat

cuvântul; când am cerut să fiu înlocuită din postul de asistentă de la Facultate, eu renunțând la cariera universitară.

Bucuria că le lăsam încă un prilej de-a trage sfori le-a fost prea mare ca să mă mai și-ntrebe de ce renunțam. După ședință a venit la mine un coleg și m-a certat: „De ce-ai făcut asta? Ca să rămână numai de-alde Dima și de-alde Suceveanca-n Facultate?”. „Dragul meu coleg, cariera universitară nu mă pasionează, unu la mână; doi la mână – dacă mai scriu vreodată ceva, nu mai semnează nimeni munca mea. Eu fac o meserie ca să am ce mânca. Onorurile și titlurile-mi sunt indiferente. Eu pe profesoara mea de română din liceu n-o dau pe toată Universitatea; și a fost până la pensie doar profesoară de liceu. Mi-ajunge câtă scârbă mi-e”.

Dima nu mi-a mai cerut niciodată colaborarea și nici alți profesori, nevrând să se pună rău cu el. Eu îmi vedeam de treaba mea, de pacienți, îmi făceam fișe, clișee după cazurile interesante, mai puțin obișnuite și elocvente pentru ceea ce socoteam eu că trebuie semnalat și demonstrat. Cu greu, am început totuși să public în revistele de specialitate. Unul dintre articolele mele i s-a părut atât de interesant și de original Nataliei Scutașu, încât mi l-a tradus în rusă și l-a trimis, printr-o nepoată a ei, la Moscova. Puțin comunicativă de felul său, cu mine din când în când Natalia stătea de vorbă nu numai despre problemele profesionale.

Cu un zâmbet amar pe fața ei ca de piatră, îmi spusese despre nepoată-sa de la Moscova: „Eu am compătimit-o ca pe orice basarabean rămas sub stăpânire rusească. Aproape toată familia noastră a ajuns în Siberia. Ce crezi că-mi răspunde ea: „Milă să vă fie de voi, care trăiți într-o țară mică, dependentă mereu de cineva, nu de noi; noi trăim într-o țară puternică, în fața căreia nu mișcă nimeni”. „Natalia, fata asta e din altă generație decât noi și decât Tamara, sora ta. E dintre cei care se dau cu puterea. Dintre „internaționaliști”. Nici măcar nu poți s-o mustri. Ea așa a-nvățat și nu-i mai pasă că e româncă. E cetățean sovietic. Noi, săracii, de când ne știm, umblăm cu săru' mâna pe la marile puteri”. „Noi am fost o generație învățată să ne iubim Țara cum ne iubim părinții”. Și-n ochii adormiți, ca de crocodil, ai Nataliei a trecut un fulger de tristețe.

Am hotărât amândouă că era prudent să trimit articolul și recomandat, prin poștă – spre a nu mi se putea spune că lucram pe sub mână – și prin nepoata ei, care avea să-l ducă la Moscova, direct la redacția unei reviste medicale. Clinica obținea, prin schimb, publicații dintr-o mulțime de țări. În acest fel aflam și noi ce se mai întâmpla în lume, ca și prin aleșii noștri care

primeau burse în străinătatea apuseană, de unde unii se mai și-ntorceau. Peste o lună și jumătate de la expediere, într-una dintre revistele venite de la Moscova se afla și articolul meu, însoțit de comentariul elogios al unui specialist cu nume gruzin.

Relațiile cu vecinii noștri de la Răsărit se cam răciseră, mai ales după venirea lui Ceaușescu la putere. Nu se mai trimiteau la aspirantură-n U. R. S. S. cei mai buni absolvenți de Facultate și nici la studii crema originii sociale. Se uitase potopul de lacrimi vărsat la moartea lui Stalin. Se uitaseră gărzile făcute la portretul îndoliat al răposatului, gărzi compuse din membri marcanți de partid, îmbrăcați în negru, în instituțiile civile; și din ofițeri superiori, la militari, în uniformă de gală și cu banderolă neagră pe braț. Se uitaseră și lacrimile după Gheorghiu-Dej și gărzile de la catafalcul lui, în care se perindase crema Partidului. Mort să fii că are cine să te uite.

Nu s-a scăpat prilejul să fiu ironizată pentru acel articol publicat la Moscova. M-a luat peste picior un apropiat al doctoriței Suceveanu: „Văd că unii dintre noi publică la Moscova”. Cuvintele au fost însoțite și de-un zâmbet pe măsură. „Unii publică la Paris, la Londra, la New York. Alții, mai modești – la Moscova, la Sofia. Care unde poate”, i-am răspuns eu pe-un ton binevoitor, la care nu se-aștepta. „Sănătate să fie”, am adăugat, ca o babă sfătoasă.

Ceea ce însă nimeni nu se-aștepta – eu mai puțin decât oricine – într-o revistă americană era citat și articolul meu la abordarea problemei în chestiune, ca prezentând un punct de vedere de luat în seamă. Un coleg s-a mirat sincer și fără intenție de ironie că americanii-i luau în serios pe ruși. „Colega, nu uita că americanii comentează niște publicații științifice, nu reviste ale K. G. B.-ului”. Colegul meu a luat-o repede la picior, vrând să dea impresia că nu-mi auzise replica. Mi-a ajuns la urechi – prin Gina, evident, că nici liceul nu-l făcusem – că pe la Medicină nici nu trecusem, că aveam un frate mare „securist” și că eu eram probabil pe măsura fratelui meu. Mergând pe acest drum, s-a ajuns – prin „bunăvoință” – să se ceară „Liceului Teoretic numărul l”, fost „Elena Cuza”, din Craiova, copie după foaia mea matricolă și după diploma de bacalaureat. Eram total pusă la-ndoială. M-am făcut că nu știu nimic și n-am căutat în nici un fel să limpezesc ceea ce se spunea despre mine. Că aș fi fost „securistă” era un lucru nedemonstrabil, fiindcă instituția incriminată nu-și purta colaboratorii cu ecuson. Dar că făcusem un liceu și că absolvisem Facultatea de Medicină se putea demonstra. Natalia Scutașu, locul întâi în anul nostru, îmi trimitea

mereu pacienți. Întrebată dacă-i fusesem într-adevăr colegă, Natalia Scutașu le-a răspuns cu tonul ei imperturbabil: „Și încă una dintre cele mai capabile”. Calitatea de „securistă” nu-mi putea fi confirmată nici infirmată, „în schimb” mi se recunoșteau studiile!

Pentru a nu se putea spune că trăgeam cu urechea spre a transmite mai departe cele auzite, relațiile mele în clinică erau strict profesionale, conversațiile mele cu oricine rezumându-se la comentariul unui diagnostic, și numai când eram solicitată. Știam că bărbatul Ginei era ofițer. Căpătând încredere-n mine, mi-a spus – „dar să rămână între noi” – că de fapt bărbatu-său era ofițer de contrainformații. Ascultam lucruri pentru care bărbatu-său i-ar fi tăiat Ginei limba, dac-ar fi știut că ea mi le spunea. Mă gândeam câtă imprudență domnea și-n serviciile secrete. Bărbatului Ginei ar fi trebuit să i se taie limba. Fără s-o fac pe psiholoaga, mă gândeam că oamenii care exercitau asemenea meserii simțeau probabil că se-năbușă de câte aflau; și-n momentul când ajungeau ca o soluție suprasaturată, răsuflau față de câte cineva apropiat. „Gina, eu te-ascult fiindcă-n fiecare dintre noi zace un demon al curiozității, dar te rog ca pe Dumnezeu să nu mai spui nimănui ce-mi spui mie”. „Doamnă doctor, m-am lămurit că nu sunteți de unde zic ei, că altfel de mult eram luată la-ntrebări”. Prin urmare, Gina mă supusese unui test. Foarte inteligent din partea ei. Poate că la mijloc era și bărbatu-său.

Oricum, ieșisem bine la văpsea. Îmbrăcata chiar elegant puteam spune, cu țoale „de la pachet”, dar niciodată de scos ochii, eram o ființă oarecare, ștearsă de la natură, dar și cu bună-știință, din voia proprie. Îmi înghițeam replicile când mi-ar fi venit să-mproșc cu venin, ca șarpele. Mă gândeam la câte-or fi-nghițit de pe la vechili strămoșii mei și-mi temperam paráponul. Dac-aș fi dat cu sapa la colectiv sub ochii brigadierilor, aș fi avut mai multă libertate verbală? Fiindcă pe cea spirituală nu mi-o putea lua nimeni. Majoritatea oamenilor trăia la limita supraviețuirii, neavând timp nici măcar să se gândească la sensul vieții, în cazul c-ar fi avut vreunul. Eu copii nu puteam avea. Ajunsesem într-o meserie din nevoia de-a câștiga o pâine, fără să fiu nevoită să spun mereu ce n-aș fi gândit, cum mi s-ar fi-ntâmplat dac-aș fi ajuns profesoară de română, visul meu de elevă. Eram o persecutată a regimului? Nu. Mă puteam socoti, în linii esențiale, o beneficiară a lui. Nu însă o privilegiată. Cele două tablouri de pe peretele meu – ceea ce nici nu-mi imaginasem vreodată c-aveam să am – îmi potoleau sufletul. Aveam o

meserie în care puteam restitui societății tot ce investise în mine. Mi-era o milă nesfârșită de oameni.

Într-o zi vine o țărancă de pe lângă București cu soacră-sa la mine la cabinet. „Doamnă doctor, ce facem cu bătrână că n-are trimitere de la dispensar?”, m-a-ntrebat Gina grijulie, pe bună-dreptate, fiindcă nici un control de nicăieri nu-mi ocolea tura și cabinetul. „Adu-o-nuntru, că n-a venit de sănătoasă”. „Bătrâna” avea cincizeci de ani, dar îi dădeai pe puțin șaptezeci. Muncită, cu unghiile crăpate, cu o față de mucenică încadrată de barișul negru, încălțată-n gumari. „Măicuță, ce te supără?”. „Păi, maică, îmi vine întruna să oftez și mă doare-n capu' chieptului de-mi sar ochii, și nu-mi vine să bag nimic în gură”. „De când?”. „Păi de la a doua prașilă”. Mi-am pus stetoscopul la urechi: fibrilații și emfizem pulmonar. I-am făcut o radiografie. M-am uitat la clișeul încă ud. Urechea nu mă-nșelase. Inima nu avea doar tulburări de ritm, dar era simțitor mai mare decât normalul. „Măicuță, trebuie neapărat să te internezi în spital ca să fii îngrijită ca lumea”. „Doamna doctor, maică, da' cin' să vadă de omu' meu și de orătănii și de ale două capre de le-avem și noi?”. „Măicuță” – era cu zece ani mai bătrână decât mine „măicuța”! – „omul dumitale, nora, vecinii. S-o găsi careva”. „Ei, maică. Fiecare cu-ale lui. De când sunt n-am fost în spital”. „Vezi, măicuță, noi, eu, doamna asistentă” – și-am arătat-o pe Gina – „stăm zi de zi în spital, vedem numai oameni bolnavi și trăim și noi”. „Nu poci, maică, să-mi las eu casa și să mă bag în spital”. „Măicuță, dac-ai să mori, să știi că nu se-aruncă nici unu-n groapă după dumneata, și-au să trăiască și fără dumneata. De la spital te-ntorci acasă. De la groapă – nu. Eu nu te pot lăsa să pleci acasă, fiindc-ar însemna să nu-mi fac datoria de doctor”. Cu chiu-cu vai, luând-o de mână, cu noră-sa alături, am dus-o pe capul Nataliei care, văzându-i radiografia și consultând-o și ea, a internat-o imediat. Cum nu erau locuri, i-a adus o canapea și a-nghesuit-o într-un salon de șase paturi.

Menirea mea pe lume era să fiu de folos unora ca „măicuța” cu prașila a doua și să le fiu recunoscătoare celor care mă ajutaseră s-ajung unde-ajunsesem. N-aveam cuvinte prin care să-mi arăt mulțumirea față de mine că-mi dusesem părinții să vadă Țara. Măcar atâta folos de suflet avusese și bietul Taica de pe urma banilor de la fiu-său.

Seara, pe lângă orice altă lectură, citeam – a câta oară? – câteva fraze din Călugărița mea portugheză. Era ca o scurtă-ntâlnire cu o prietenă care știa totul despre mine. Principiul meu de viață era cel de-a nu avea ce să-mi

reproșez în nici o seară când îmi făceam bilanțul zilei. Seara era și momentul legăturii cu prietenii: zilnic vorbeam la telefon cu Paula, cu băiețelul ei, Cornel, cu Iosif Iuga. Cu domnul General, cu Claude Comăneanu, cu Mona Gheorghiu, cu Laura și cu Gabriel, cu tușa Lina și cu nenea Costel, cam o dată pe săptămână.

Costi se mutase la noi la Clinică. Era făcut Dunăre pe mulți colegi care nu-i lăsau pe secundari să opereze nici măcar un apendice. Toți tinerii veneau grămadă la el când era de gardă, ca s-apuce să pună și ei mâna pe-un bisturiu. Eu lucram la parter, el – la etajul întâi. Ne despărțeau douăzeci de trepte. Orice moment liber și-l petrecea la mine-n cabinet. Adoptase și el tactica mea: în secție – conversații profesionale și-atât. Nu-ntârziaseră să ne iasă vorbe. Unii știau de legătura noastră veche, încă de pe vremea Spitalului Militar, când eu îl înșelasem cu nu se-știa-cine, dar îl înșelasem, iar el de supărare se-nsurase cu-o femeie divorțată, mai în vârstă, care-i făcuse o fată. Reluându-ne legătura, îi aflaserăm și-un paravan: eu îi botezasem fetița. Fusese discret chestionat și de noul secretar de Partid, un ortoped ca și el, în legătură cu vorbele despre „dumneata, colega, și doctorița Boboc, de la Radiologie”. „Suntem prieteni din 1951, de la sală, de la Spitalul Militar. Eram amândoi oameni liberi. Și dacă ne-am fi iubit, n-am fi supărat pe nimeni. Iar acum, „indecența” noastră constă-n a sta de vorbă și-a bea o cafea-mpreună”.

Fără nici o legătură cu ceea ce vorbisem înainte, într-o zi, plecând împreună de la spital, Costi mi-a spus: „Argentina, mă gândesc de multe ori la Lucia. Și știu că te gândești și tu. Fiecare clasă din societate are un timp al ei, la fel și oamenii: unii sunt însă făcuți să cadă-n picioare-n toate timpurile, alții să supraviețuiască tuturor timpurilor, alții să fie zdrobiți, indiferent de regimul în care trăiesc. E un timp al fiecăruia, în general. Sunt oameni al căror timp nu e niciodată. Lucia făcea parte din categoria ultimă. Era prea sensibilă, mult prea vulnerabilă. Era un om permanent rănit în așteptările și-n buna lui credință. Oameni al căror timp nu e niciodată. Tu, eu, Laura ne-nscriem la- „ncrengătura” „supraviețuitori”. Deși aparținem unor medii diferite. Cu mintea și cu originea ta, puteai să te-așezi astăzi în fruntea bucatelor. Dar nu te poți face că nu vezi ce e strâmb în jurul tău, deși, oficial, acum ar fi timpul tău. Principiile sunt principalii agenți antisociali, ele te aduc în contradicție cu orice societate. Am filosofat destul. Hai mai bine să mergem ca pe vremuri la cofetăria noastră și să mâncăm o mascotă. Nu știi cum regret vremea când lucram amândoi sub ochii

Generalului. Timpurile nu erau mai bune, dar noi eram mai tineri. Vorbesc despre mine”. „Da! Ca și când eu, la patruzeci de ani, aș fi „ca o floare, ca un crin, ca un fir de trandafir”. S-a dus tinerețea, Costi. Eu n-am înțeles nimic din tinerețe. Doar muncă, muncă și griji. Și parc-acum am liniște, când o știu pe Maica singură? N-o pot face cu nici un chip să vină să stea cu mine”. „E greu să-ți lași lumea și să te transplantezi, mai ales la o anumită vârstă. Și mai ales pentru un țăran. Lumea lui e satul lui. Tata a plecat cu desaga-n spinare de la doisprezece ani din sat. A trecut de șaptezeci, dar gândul îi e tot la copilăria lui de-acolo”. „Mă gândesc dacă o fi cineva pe lume fără nici o grijă, fără nici o apăsare”. „Nu cred.” „De fapt, nici eu”.

Domnul General cu doamna lui, vara ședeau la Călimănești, iarna – la București. I-am invitat pe-amândoi să mă vadă și pe mine la casa mea. Atunci am cunoscut-o pe doamna General. O femeie frumoasă și la acea vârstă, ajunsă căruntă din șatenă, cu ochi căprui care-n lumină puternică păreau aurii, blândă, cu mult umor, nedezlipindu-și privirea de bărbatul ei, ca la tinerețe, când din dragoste se luaseră. „Te admir, Argentina – îmi dai voie să-ți spun așa – pentru curajul pe care l-ai avut să te-aventurezi la atâtea datorii, ca să ai casa pe care o ai. Numai cu lucruri de calitate și de gust”. „Doamnă, am fost ajutată substanțial bănește de cineva; altminteri să știți că mă găseați cu holul gol, doar cu un „covor” de iută pe jos, și ăla uzat. Primul meu noroc în viață mi-a venit de la domnul General, soțul dumneavoastră. Fără sprijinul dumnealui n-ajungeam doctoriță”.

Mi-au povestit de vremea tinereții lor, dintre cele două războaie. Cum se petrecea atunci. Se cânta, se recita și se dansa, dar totul într-o atmosferă de veselie neforțată, atmosfera tonică și optimistă a tinereții, fără exagerări și cu decență. Totdeauna mi-a plăcut să stau de vorbă cu oameni mai în vârstă decât mine, de la care să aflu despre viață și altceva decât ce văzusem și trăisem eu. Eu – care dansasem o singură dată, la acea petrecere de la Drept, unde-aveam să-mi cunosc viitoarea, pe atunci, cumnată și-aveam să mă leg de Iosif Iuga.

Ceva la doamna General nu mi-a plăcut. Culoarea gălbuie a feței, culoarea fildeșului, mai ales în jurul nasului. Am profitat de un moment când s-a dus la baie și i-am spus domnului General: „Domnule General, e ceva-n culoarea doamnei dumneavoastră, ceva-n neregulă. Iertați-mă că mă dau cu părerea, dar i-aș face o radiografie abdominală, niște probe de sânge”. Domnul General s-a posomorât. „De-asta am venit mai devreme de la Călimănești. N-o doare absolut nimic, dar a slăbit cinci kile-ntr-o lună”.

Ca să n-o lase nici o clipă singură, domnul General s-a internat cu dânsa la Spitalul Militar. Mergeam să-i văd în fiecare zi și mă străduiam să nu le lipsească nimic. Costi, cu mine sau singur, semna și el condica la domnul General și la doamna lui. Domnul General, în timp ce doamna stătea-n camera medicilor de vorbă cu-o nepoată, mi-a-ntins fără nici un cuvânt radiografia și analizele ei. Cancer de pancreas. „Până acum n-o doare". „Dacă evoluția e rapidă, să sperăm că n-o s-o doară". „Aș pleca la Călimănești, fiindcă dorința ei e să fie-ngropată cu familia mea și cu mine". „Și dacă la un moment dat are nevoie de mască de oxigen, de sondă, ce faceți la Călimănești? Sondă-i puneți dumneavoastră, dar oxigen de unde?". Partea cea mai cruntă a meseriei de doctor este cea de-a vorbi despre omul bolnav, cât de drag ți-ar fi, ca despre un obiect. „Mă gândesc mai ales la morfină", a spus domnul General, cu privirea pierdută.

Doamna General, profesoară de Științe Naturale, și-a știut din primul moment diagnosticul. „Argentina, dumneata și Costi sunteți dovada vie a fidelității față de mentorul vostru. Când o să rămână singur, vă rog să nu-l părăsiți. Mi se propune operația. Dumneata ce-ai face în locul meu?". „Doamnă, chirurgia mizează pe șansa de-a rezolva cu bisturiul ceea ce altfel n-are nici o șansă". „O suferință la care dacă n-ai noroc să mori pe masă nu faci decât să-i adaugi zile nenorocite. Am să mă operez numai ca să fie bărbatu-meu cu sufletu-mpăcat, c-am vrut să-mi prelungesc viața".

Au tăiat-o și-au închis-o la loc. N-a murit pe masă, dar a intrat în comă, din care nu și-a mai revenit. Ultimele cuvinte adresate bărbatului ei, înainte de-a adormi pe masa de operație, au fost: „Învață să trăiești fără mine". La două luni după vizita pe care mi-o făcuseră ca să mă vadă și pe mine așezată pentru cât aveam de trăit, doamna General s-a mutat de la noi.

„Egoismul, fuga de durere, groaza de despărțiri m-au făcut să vreau să mor eu înaintea ei. Îmi dau seama că dacă iubești pe cineva, înseamnă să-nduri să-i fii alături când pleacă. Cine ar fi stat lângă ea clipă de clipă? Cui i-ar fi spus „Nu mă părăsi!". Cui? În ultimul an, când murea cineva cunoscut ea-mi spunea: „Cred că ai să fii cavaler și-ai să mă lași pe mine să plec prima"… Și-am fost cavaler".

După moartea soției lui, domnul General și-a adus un nepot în apartamentul din București și s-a mutat la Călimănești împreună cu sora lui și cu familia ei. Peste doi ani pleca și domnul General, asemeni tuturor celor iubiți de Dumnezeu. Pleca într-o clipă, în somn.

Cu el au început plecările definitive ale unor oameni apropiați mie. Domnul și doamna doctor Zamfirescu, binefăcători ai mei, care-mi scriau și cărora le scriam mereu, Nașul și Nașa. Nimeni însă nu mi-a lăsat golul din suflet pe care mi l-a lăsat domnul General. Chiar în seara premergătoare morții lui, am stat de vorbă la telefon. „Argentina, tu, Gheorghiu și Iuga sunteți printre puținii oameni care nu m-au dezamăgit și care nu m-au uitat”. N-am să-l uit niciodată și nici vorba orientală pe care o cita adesea, când întâlnea ingratitudinea față de el sau față de oricine: „Răul e scris pe aramă, binele – pe nisip”. Măcar eu, Costi Gheorghiu și Iosif Iuga îi dovedisem că mai erau printre noi și oameni care scriau și binele pe aramă.

În 1966, prin intermediul lui Claude, am primit o invitație în Franța, de la niște francezi, rude ale lui. Cererea de pașaport în vederea vizitei în Franța mi-a fost respinsă. M-am adresat secretarului nostru de Partid, întrebându-l care era motivul respingerii. De fapt, ca să mă aflu-n treabă și mai ales ca s-aud glăsuind prin el Partidul. „Doctoriță ești, căsătorită nu ești. Nu prezinți, cum se spune, „garanții moral politice”, a spus dumnealui. Adică o poți întinde”. „Spre deosebire de ultimele două doctorițe trimise la specializare acum o lună, care tot doctorițe sunt și tot nemăritate. Mulțumesc, m-am lămurit, dacă mai era nevoie”. „Încearcă excursii cu O. N. T.-ul, pe-aci prin Democrații”. „Mulțumesc de sfat”.

Frate-meu, venit în Țară la vreo două luni după încercarea mea nefructuoasă de-a vedea străinătățurile, m-a certat că nu-i spusesem, ca să intervină el pe lângă cineva. „Gelule, eu sunt un om de rând. Ăsta e tratamentul pentru omul de rând, ăsta mi se-aplică. Îți mulțumesc pentru buna ta intenție, dar nu-ți uza relațiile pentru mine. Așa cum am trăit pân-acum fără să văd Parisul, pot trăi și de-acum înainte”. Gelu a-nțeles că arătându-mă atât de „legalistă” și de „anti-intervenții”, băteam șaua ca să priceapă iapa. Socrilor lui nu le scăpase loc unde lucra el în străinătate, împreună cu Liliana, loc în care să nu-și viziteze fiica, ginerele și nepoții. Adeverind vorba românească precum că „neamurile după muiere – unse cu miere, neamurile după bărbat – unse cu… rahat”.

„Am impresia că pe undeva ești supărată pe mine și-mi pare nespus de rău. Să știi că n-am uitat cum în studenția mea-ți rupeai de la gură ca să-mi dai și mie un ban de buzunar”. Acel „pe undeva”, devenit un tic de limbaj, avea darul să mă indispună oricum, dar mai ales ieșit din gura lui frate-meu. „Gelule, nefiind eu legată la ochi, viața m-a-nvățat să nu mă mai supăr. Ci doar să observ. Văd prea multă nenorocire prin meseria pe care-o am, ca să-

mi mai fac sânge rău din lucruri care țin de firea omului și de angrenajele societății în care trăim. La slujba ortodoxă de cununie spune preotul: „Și va lăsa bărbatul pe tatăl și pe mama sa și se va duce după femeia sa”. De ce să-ți reproșez eu că ești bun creștin ortodox?”. Frate-meu și-a luat capul între mâini și a tăcut mult până să chitească un răspuns.

„Soru-meo, Liliana e foarte legată de părinții ei care, ce e drept, ne-au ajutat și ne ajută. Liliana e mamă bună, soție bună. O las să procedeze cum vrea ea în legătură cu părinții ei”. A tăcut el, am tăcut și eu.

„Să nu crezi că nu-mi pare din suflet rău că n-am fost la-nmormântarea Taicăi. Nu poți să știi cât de rău îmi pare”. „Gelule, știu cât de rău i-a părut Maicăi. Lumea din Brăteasa nu știe de posturi în străinătate, nu știe că nu poți fi găsit fiind plecat în concediu, fără adresă fixă. Lumea a reținut doar un lucru: „Să dusă și Vasile-al Boboceștilor și fiu-său nu-l petrecu la groapă”. Mortului puțin îi pasă cine-l petrece. „Petrecerea” asta e pentru cei vii. Totul este pentru cei vii. Totul e convenție socială”. Iosif Iuga, eu, Costi Gheorghiu l-am petrecut pe domnul General, învoindu-ne de la slujbă, ca să-i aducem un ultim omagiu. Ne-am prezentat familiei domnului General nu numai din conveniență socială. Am vrut ca neamurile domnului General să știe ce a-nsemnat el pentru noi, ce fel de om a fost, dincolo de cei apropiați prin sânge. Iar dacă sufletul omului mai vede ceva după moarte, domnului General i-ar fi fost drag să ne știe în urma lui, pe ultimul drum pe care-l mai făcea pe pământ.

Asta nu i-am mai spus-o lui frate-meu. Credeam în mâhnirea lui sinceră. Gelu era „un om al timpurilor noi”, dar măcar nu era prost, nici fleaură-n meserie și, atât cât îl cunoșteam eu, nici canalie. Cât despre nevastă-sa, nu puteam spune că nu se număra printre femeile care saltă bărbatul. Faptul de-a fi ajuns amândoi să lucreze-n străinătate ei i se datora. Relațiile prin care ajunseseră acolo ea le-avusese, nu frate-meu. Tot omul muncește pentru-o pâine: a unora e neagră și cu tărâțe, a altora – albă și pufoasă. Frate-meu, cumnată-mea, copiii lor se numărau printre privilegiații regimului. Faptul că eu n-ajunsesem o privilegiată ținuse numai de mine: de prea atenta mea privire asupra strâmbătăților regimului, asupra-ncurajării exagerate a improvizaților și-a impostorilor. Făcusem ca Taica pe vremea interbelică, a partidelor zise „istorice”: decât să voteze pe vreunul, mai bine se ducea-n pădure, la adunat crăci sau la tăiat lemne, ca să nu-l mai găsească agenții electorali acasă. Intrasem în Partid – Dumnezeu să-l odihnească pe domnul General că el mă-mpinsese – ca să nu fiu trimisă pe un' și-a-nțărcat dracu'

copiii, încât să-mi fi dat examenul de secundariat după cine știe câți ani, pe cel de specialist tot așa, de primariat nu mai vorbim.

„Membria” asta de Partid, dacă eu aș fi dat din coate și din clanță, m-ar fi propulsat sus de tot. Eu am tăcut țărănește și mi-am văzut strict de profesie. Am făcut un doctorat în Medicină, am scris cu mâna și cu capul meu o carte de radiologie, care a luat premiul Academiei Române, la secția științifică, pe 1980. Toți premiații își invitaseră la ceremonie rude, prieteni. Premiile s-au dat la unsprezece dimineața. N-am vrut să deranjez pe nimeni ca să-l vadă pe Președintele Academiei întinzându-mi un sul de carton, și-apoi strângându-mi mâna. Bani în 1981, pentru premiile din 1980, nu s-au dat. Am plecat imediat din Aula Academiei. Am tras din tub diploma: ceva gen etichetă de mazăre conserve pe care scria: „Se conferă tov. Dr. Argentina Boboc…”.

Tov. dr. Argentina Boboc și-a luat valiza lăsată-n paza cuiva din personalul Academiei și, cocoșată de laurii succesului, a luat drumul Gării de Nord, de unde pleca spre Brăteasa. Trecuseră atâția ani de când mersesem prima oară cu trenul, fără bilet, sub oblăduirea unchiului Ionel, cumnatul Maicăi. De când începusem să călătoresc legal, îmi luam din vreme bilet de la o Agenție de voiaj, dar grija de-a nu întârzia, de a nu-mi găsi locul ocupat, mă umplea de emoții de parc-aș fi plecat cu o navă cosmică. Așa se făcea că mă duceam ca țăranul la gară, cu mult înainte ca trenul să tragă pe linie. „Ca țăranul la gară”. Dintr-o carte a unui reporter rus, Kolțov, care se aflase în Spania în timpul războiului civil din '36, am înțeles că și-n rusă există expresia „ca țăranul la gară”. Întrebat de-un spaniol ce voia să-nsemne această expresie, Kolțov îi explicase că țăranul rus neavând ceas, dacă urma să călătorească undeva cu un tren de zi, de cum se lumina era-n gară; dacă urma să ia un tren de noapte, cum se-nsera se-nființa la gară. I-am zâmbit lui Kolțov, mujicilor lui și țăranilor de pretutindeni, cu mine-n frunte. Laptele de-l supsesem de la Maica avea să mă hrănească toată viața: puteam trăi o mie de ani la oraș, între intelectuali autentici și între unii doar atestați de diplome, nimic n-avea să-mi anihileze prudența, rezerva mea și teama de necunoscut care erau ale țăranului. N-aveam defel capacitatea de-a mă entuziasma, în orice măr, cât de frumos, mă temeam de-un vierme.

Doi ani am trăit, zi de zi, lângă un domn în adevăratul înțeles al cuvântului. Dar sufletul pe tavă nu mi l-am pus înaintea lui. Iar el – fie că

așa-i era firea, fie că avea și alte motive – nu mi s-a dezvăluit niciodată cu totul. „Ești cea mai pudică femeie pe care-am cunoscut-o, fizic și psihic".

Subiectul lui principal era cultura; poate și gândindu-se să mă protejeze, pentru orice eventualitate. Ce hram purta cu-adevărat n-aveam să știu niciodată. Aveam să aflu despre el o versiune în 2004.

Iosif Iuga era perfectul meu corespondent masculin. Mi-a vorbit despre copilăria lui, despre război. Niciodată despre nevasta și despre copiii lui, atâta timp cât a durat legătura noastră. De când ea devenise doar telefonică, se mai deschisese. Mă considera o prietenă căreia-i vorbea de copii, de nevastă, de colegi, de munca lui.

Cum mergeam în tren spre Craiova, legănată de vagon și de amintiri, mă gândeam că de fapt văzusem lumea doar în două dimensiuni, nu fără carne, ci cu porțiuni de suflet opace, care anihilau relieful cunoașterii mele. Nici despre tine însuți nu știi mare lucru atâta vreme cât nu te-ai aflat în situații-limită care, popular, se rezumă prin „banii ori viața".

Mă aflasem în două situații imprevizibile, oferite de Dumnezeu: la nouă ani, la cutremurul din 1940, apoi la cel din 1977. La nouă ani eram în Brăteasa. În '77 eram de gardă la Clinică. În momentul când a-nceput zguduitura, m-am proptit în diagonală, în cadrul ușii, cum învățasem în școală, mi-am făcut cruce și-am așteptat să treacă. În momentul când am văzut peretele din față bombându-se, am închis ochii. Cum s-a oprit zgâlțâitura m-am dus în saloane la Ortopedie, să văd dacă nu li se-ntâmplase ceva bolnavilor și ca să-i liniștesc. M-am întors repede-n cabinet; din momentul când au început să sosească Salvările și camioanele militare cu oameni răniți, două zile n-am mai avut răgaz nici măcar să mă reped pân-acasă. Vecinii mei de palier, văzând că nu răspund nici la sonerie, nici la telefon, m-au căutat la Clinică. Blocul nostru nu suferise avarii majore. Se ținuse bine. Am închis ochii când am văzut zidul din față bombându-se: o manifestare a fricii de moarte. Viața în trei dimensiuni: cu carne pe ea. Dacă ar fi fost să mă descriu pe mine cuiva, ce i-aș fi spus? O femeie nici frumoasă nici urâtă, absolut oarecare, iar dincolo de aprecierea aspectului exterior: un om conștiincios, cu milă de oameni, iar ca medic – înzestrată cu simț clinic, decurgând dintr-un remarcabil spirit de observație. Debutul în viață – cu un nume nu neapărat de stârnit râsul, dar oricum neasortat: Argentina Boboc.

Pe Maica am găsit-o piele și os și cu-o paloare spre gălbui, care mi-a amintit-o pe doamna General. Mi-am făcut cruce cu limba-n cerul gurii. De

la cincizeci și cinci de ani, Maica se pensionase de la Colectiv, la insistențele lui Gelu și-ale mele. Îi dădeau și ei toamna ceva produse și niște bănuți pe lună. Învățată să dea cu sapa, i se părea că acum o ajunsese boieria. A fost cu neputință s-o conving să mergem la București să-i fac niște investigații amănunțite. Am reușit s-o duc la Craiova, la un fost coleg de Facultate. Eu o bănuiam, după descrierile ei, ori de un cancer în zona abdominală ori de ciroză. Avea ciroză uscată, mai rapidă ca evoluție decât cea cu lichid. Din tinerețe și până căzuse copacul peste el în pădure, Taica-i trăsese tare cu „duda”;

Maica, biata de ea, nu pusese-n viața ei gura pe băutură și făcuse ciroză! Nu trebuia să uit că avusese malarie ani și ani, până să aflăm de chinină, cum avusesem toți. Am internat-o, cu mari rugăminți, la Craiova pentru niște perfuzii care cât de cât s-o mai întărească. „Maică, dacă acu' mi-o fi venit ceasu', la ce bun să mai pătimesc și pin spital?”.

Întoarse la Brăteasa, mi-a arătat toate actele, toate lucrurile de moarte, mi-a spus ce și cui să-mpart. M-a pus să scriu bilețele și să le prind cu bolduri pe fiecare obiect, ca să nu le-ncurc. „Maică, știu că n-o să mai veniți să ședeți aici nici tu nici Gelu. Vindeți, și-mpărțiți frățește. Nu băgați oameni în casă fără acte că s-alege prafu' de toate”. „Hai, Maică, la București, ca să fiu și eu liniștită”. „Nu merg, Adelino, maică. Vreau să rămân cu ochii pe munca mea și-a lu' tat-tu, să mor în bătătura mea”.

Doctorul de la dispensarul din comună trecea zilnic s-o vadă și zilnic vorbeam cu el la telefon, iar cu Maica o dată pe săptămână, ca să n-o sperii. Cum vorbeam de când plecasem de-acasă. La două săptămâni odată veneam sâmbăta în Brăteasa și duminică seara mă-ntorceam la București.

La un an de la diagnosticarea bolii, după trei zile de delir, și-a dat sufletul, tot sub dud ca și Taica, și tot în septembrie, cu Florei, al nu mai știu câtelea, cu botul lipit de picioarele ei. Am scăldat-o, am îmbălsămat-o, am îmbrăcat-o. Gelu n-a putut veni la-nmormântarea ei, aflându-se-n acea vreme la o reprezentanță a noastră din America de Sud. În toate bocetele, toate femeile o plângeau pe Maica pentru meritele câte le-avusese, dar una nu scăpa să nu amintească de lipsa feciorului la moartea ei. „Te dusăși, Mărie, din palat de casă. Te dusăși dupe Vasile. Și nu vă petrecu pe nici unu' fecioru' vostru”.

În urma carului cu boi care-o ducea pe Maica la locul ei din deal, mergeam eu, neamurile apropiate și Florei. Lumea a vrut să-l gonească. Eu m-am opus și l-am luat lângă mine. Am slobozit-o pe Maica în groapa

zidită, peste sicriul Taicăi. Am încredințat-o pământului, iar noi, cei vii, ne-am întors acasă la praznic. Numai Florei s-a așezat pe mormântul ei și-a rămas acolo pân-a murit. Îi duceam eu apă și mâncare de două ori pe zi. Nu se-atingea de nimic. A murit după nouă zile. Eu l-aș fi așezat în mormânt cu părinții mei, dar aș fi stârnit oprobriul întregului sat. Aș fi fost o păgână. L-am îngropat noaptea la marginea cimitirului. M-am repezit la Craiova, am cumpărat un trandafir roșu și i l-am sădit pe mormânt. Nimeni n-o iubise mai mult pe Maica decât el. Florei fusese singura ființă care nu putuse trăi fără ea. Cred că simțise și că nimeni apropiat al Maicăi n-avea să mai stea-n casa ei. El simțise că se rupsese firul unui neam.

Cu încuviințarea lui Gelu, am vândut preotului din sat casa părintească, la trei luni după moartea Maicăi. Am convenit prin act adițional ca timp de șapte ani noul proprietar să-mi îngăduie să fac pomenirile Maicăi, în casa ei.

Diploma primită ca dovadă a premiului Academiei o-nrămasem într-o baghetă din lemn natur și i-o atârnasem Maicăi pe-un perete ca să se mândrească la lume cu ea. Am luat din casa părinților mei patru fotografii, singurele: Taica soldat, Taica și cu Maica, așa cum erau și pe crucea din cimitir, poza de la nunta lui Gelu, eu cu Gelu, pe la patru-cinci ani, în bâlci la Rojiște. Am luat și două cămăși bărbătești cu bentița din jurul gâtului cusută cu mărgele cât gămălia de ac, cu două fețe de masă de cânepă cu ajur și premiul meu de la Academie. Tot ce-a fost în gospodărie am dat de pomană la săraci, după ce mai întâi am împlinit dorința Maicăi și i-am dat fiecăruia obiectul cu hârtiuță și cu bold pe care i-l destinase ea.

La cincizeci de ani încheiam cel mai important capitol din viață: timpul cât avusesem părinți. Puncte fixe ale existenței de neasemuit cu nimeni și cu nimic. Timpul celei mai puternice ancorări în viață: grija față de ei și teama de-a nu muri înaintea lor. Plecarea lor însemna eliberarea de-această imensă teamă. La moartea Maicăi m-am simțit ca picată într-o casă goală, pe care nu mă ducea mintea cum s-o umplu. Lumea era un loc pustiu, străin. Deodată mă simțeam înconjurată numai de străinătate. Aș fi vrut să mai trăiască Florei ca să am cui să-i vorbesc despre Ea. „Lina maicăi, Lină, s-a dus copilăria ta”. „Maica mea, Maică, s-a dus viața mea”.

♣ Crai de ghindă.

Băieții Monei Gheorghiu, cu nevestele și cu părinții acestora, stătuseră numai doi ani în Israel, după care se mutaseră cu toții în California. La doi-trei ani odată, veneau în România să-și vadă părinții, prietenii, foștii colegi. Pe Costi-l iubeau de mici, când el și Radu, răposatul văr al Monei, le făceau toate gusturile. Smaranda, fiica lui Costi și a Monei, își cucerise frații care-și puseseră-n gând s-o americanizeze, după ce avea să-și termine liceul, ba mai bine, și Facultatea, în România.

Prin '70, Mona primise, în fine, după respingeri succesive, asentimentul autorităților române de-a-și vizita fiii în Statele Unite. Tot ce văzuse acolo o-ncântase: locuri, clădiri, muzee. De asemenea, modul în care era ușurată viața cuiva care trebuia să țină o casă, viața unei gospodine. O speriase însă ritmul acelei vieți în care parcă toată lumea se antrena pentru o-ntrecere sportivă. Prea puținul timp pentru sufletul omului. Mona era o femeie cu mult rost la treabă. O minte organizată. Știa, cu toate greutățile unei gospodării, să-și facă și un timp liber pentru sufletul ei. Nu lucrase însă niciodată într-o instituție, undeva cu un program fix.

Și-n prima ei căsnicie, fără să-și fi iubit bărbatul, făcuse tot ce-i stătuse-n puteri ca să-l mulțumească, să-i facă o viață confortabilă și fără griji. Cu acel soț, din fire zgârcit, ea avusese-n propria casă regimul unei menajere care trebuia să dea socoteală și pentru o ceapă. Costi îi aducea leafa și i-o punea pe masă. Nu-și oprea pentru el nici douășcinci de bani. Cu creionul pe hârtie, Mona socotea fiecare creițar. Lui Costi îi punea de-o parte banii de benzină și de eventuale reparații la mașină, cât și ceva de buzunar: „Spargi undeva un geam și să n-ai asupra ta un chior măcar?”.

Căsnicia lor mergea bine, fiindcă nu încetaseră să se iubească și fiindcă amândoi erau rezonabili și chiar în momentele de enervare – inerente în fiecare conviețuire – nu-și spuneau cuvinte pe care apoi să fi vrut să le fi-nghițit și a căror amintire să nu fi știut cum s-o șteargă. Învățaseră că nu există chimicale care să șteargă urmele cuvintelor. Bănește o duceau modest. Costi își păstrase obiceiurile de la Spitalul Militar, de pe vremea când lucrasem noi acolo: nu se primeau bani de la bolnavi, nici de la familiile lor. Încă. În Medicina militară se primea salariul de medic și cel de grad. Obișnuită cu o viață modestă, Mona se mulțumea cu salariul lui Costi, pe care-l drămuia ca un bijutier. Niciodată nu i-ar fi spus: „De ce nu faci și tu ca alți doctori?”.

Investise în copiii ei ceea ce socotise că avea să le folosească-n viață: îi dăduse la-not, îi învățase două limbi de circulație, engleza și franceza, îi iubea și oricând și-ar fi dat viața pentru oricare dintre ei, însă nu-i răsfățase. Nu le lăsa greșelile nesancționate și nici nu le dădea ziua ceea ce-ar fi visat ei noaptea, regim la care, ce e drept, contribuise mult și mâna strânsă a tatălui lor. Îi învățase de mici că-n viață nu se trece fluierând. Băieții plecaseră de lângă ea în prima-primă tinerețe. Deși socrii lor îi duseseră-n cârcă, plătindu-le studiile, nu le reproșaseră acest sacrificiu, fiindcă se convinseseră că fetele lor își luaseră niște oameni de nădejde, în stare să facă față unei concurențe acerbe. Amândoi băieții Monei urmaseră cariera tatălui lor: aveau fiecare, pe cont propriu, birou de avocatură și le mergea peste așteptări de bine. Fiice de doctori, nurorile Monei își urmaseră și ele părinții, ca profesie. De la fiecare fiu, Mona avea câte doi nepoți. Și băieții și nurorile ei se-acomodaseră și, la orice i-ar fi nemulțumit acolo, în California, își aminteau de unde plecaseră, își spuneau că pe lume nimic nu e perfect, dar că-n imperfecțiune sunt grade, iar diferența dintre ele nu trebuie neglijată.

La cincizeci și opt de ani câți avea când mersese-n America, Mona se simțise obosită de drum, tulburată de schimbarea fusului orar și la dus și la-ntors, încât nu se putea spune că vizita la băieții ei îi priise. Și mai era ceva ce cu greu le mărturisise lui Costi și Argentinei: se simțise tot timpul de prisos în viața copiilor ei. Băieții plecaseră de lângă ea abia ieșiți din adolescență, iar cu nurorile și cu părinții acestora, în România, Mona se văzuse doar de câteva ori. Anilor de maturizare, atât de importanți, când se formează cu adevărat un om, acelor ani ai copiilor ei, Mona nu le mai fusese martoră. „M-am simțit față de ei… nici nu știu cum să spun… Parcă aș fi citit un roman din care lipseau foi multe”. În urma vizitei în California, pe care atât o dorise, Mona luase hotărârea de-a nu mai repeta experiența și, oricât de dor i-ar fi fost de băieții ei, să se mulțumească să-i vadă numai când aveau să vină dânșii-n România.

Fire timidă și introvertită, Mona nu-și făcuse prietene la nici o vârstă. Poate nici maică-sa n-o cunoscuse deajuns. La acest fel al ei de-a fi contribuiseră și lipsurile din adolescență și din vremea Facultății, când nu răspunsese unor invitații de tineret, fiindcă ea nu-și permitea să facă invitații; apoi viața ei de femeie căsătorită cu un bărbat care se vedea cu lume numai de dragul relațiilor, lume în care ea nu simțise căldură și sinceritate, lume-n care nu-și apropiase nici un suflet. De primul ei soț,

fiindu-i mereu teamă, se putea spune că duseseră împreună un trai de străini uniți doar de-un acoperiș comun și de obligația de-a crește doi copii.

Pe Costi îl iubea, îl simțea parte din trupul și din sufletul ei, dar și față de el evita să discute subiecte care l-ar fi putut întrista. Nici pe Smaranda nu voia s-o pună pe gânduri cu anume temeri ale ei. „Grijile și spaimele nu le-mpărtăși nimănui, fiindcă nu poți ști ce efect produci cu ele”, așa o-nvățase pe Mona răposata ei mamă. Cu toată stăpânirea de sine, cu toată discreția ei, Mona simțea nevoia să-și descarce sufletul față de cineva. Argentina i se păruse o fire robustă, cu o judecată sănătoasă, și pe deasupra o ființă cu înțelegere pentru altul, bună de confidentă.

Monei îi era frică să nu moară și să-și lase fără mamă fiica, făcută la patruzeci și cinci de ani, și-i era frică de-o bătrânețe rea. „Mona, s-au văzut mame de douăzeci de ani care și-au lăsat copilul orfan. S-au văzut femei tinere lovite de boli incurabile și de durată, povară, sărmanele, și pentru bărbat și pentru copii. Nu sunt reguli în viață, ci numai soartă. Nu-ți face griji care nu numai că nu folosesc nimănui ci doar te macină. Oricum, nu poți schimba soarta. Eu te admir că la patruzeci și cinci de ani ai mai făcut un copil, de dragul bărbatului pe care-l iubești. Admir pe oricine care, dorindu-și un copil, îl face la orice vârstă și nu se gândește că-l poate lăsa orfan. Îi fericesc pe cei care au încredere-n soarta lor”.

Eu câtă-ncredere aveam în soarta mea? Nu-mi făceam nici o socoteală pentru bătrânețe. Aveam să văd „la fața locului”. După moartea Maicăi, nemaiavând să-mi petrec zilele de concediu lângă ea, am hotărât să văd ce se putea vedea: „pe-aci prin democrații”, cum fusesem sfătuită cu ani în urmă când mi se refuzase pașaportul pentru Franța. Așa am văzut, până-n 1989, toate „democrațiile”, între ele numărându-se Rusia și China.

În 1989, Mona s-a-mbolnăvit. A-nceput să aibă dureri de oase, puse la-nceput pe seama osteoporozei. Asta i-au spus endocrinologii; însă, după știința specialistului care-i făcuse osteodensitometria, osteoporoza nu dădea dureri. Nu m-am sfiit să-i spun lui Costi ce diagnostic îi pusesem eu, iar el nu m-a contrazis. Doar a oftat. După un an de chinuri, sfârșind sub morfină, Mona s-a stins, în brațele lui Costi, cu fiică-sa și cu mine alături. Când încă era lucidă mi i-a-ncredințat pe Costi și pe Smaranda: „Argentina, te rog să nu-i părăsești, îndrăznesc să te rog să-l iei pe Costi de bărbat. Să știu că o să aibă grijă cineva de el”. „Smaranda crezi că n-ar avea grijă de el?”. „Are viața ei, preocupările ei și nu e mămoasă din fire. Nu-mi seamănă mie și nici lui Costi. Parc-aș fi făcut-o cu primul meu bărbat, Dumnezeu să-l

ierte!”. „M-am gândit că bătrânețea ne-a fost dată pentru ca despărțirea de viață să ne fie mai ușoară. Ca s-ajungem să ne dorim moartea, așa cum mi-o doresc eu, dar să nu mă spui”. A fost ultima noastră convorbire. Cu toată durerea pe care le-o lăsase plecarea Monei din viața lor, pentru Costi și pentru Smaranda – odată trecut momentul plin de năucirea pentru care oricât ai crede că ești de pregătit, nu ești – a urmat liniștea și mângâierea de-a n-o mai vedea suferind.

Prima ființă care m-a făcut să simt plecarea definitivă ca o crâncenă durere a fost câinele nostru Florei. Florei al adolescenței mele. Durerea pentru ultimul Florei, s-a contopit cu durerea plecării definitive a Maicăi. Pentru mine, orice mi s-ar mai fi-ntâmplat sau are să mi se mai întâmple în trecerea mea pe pământ, asemenea durere nu se mai poate repeta.

Am plâns-o pe Mona fiindcă am ținut la ea. A meritat-o din plin. Mă gândeam la viața ei ștearsă și convențională până la mai mult de jumătate din anii câți îi fuseseră hărăziți, dar și la aceia plini de lumină și de iubire petrecuți alături ce Costi. Costi care-i fusese bărbat, prieten, copil. Care-nsemnase adevărata ei jumătate, pe care atât de puțini oameni și-o află. El o mângâiase de toate eșecurile de până la viața lor în doi, o mângâiase de ceea ce-mi încredințase mie, fiindcă mă știa tăcută ca un mormânt: „Argentina, trei copii am făcut, dar nu e niciunul pentru mine”. „Adică?”. „Tu n-ai fost nicăieri într-un concediu cât ți-a trăit mama. Nici un copil de-al meu n-ar face așa ceva pentru mine. Eu îi simt rupți din mine, dar ei nu”. „Sănătoși să fie, Mona. Lumea mai emancipată zice că oamenii nu fac pentru ei copii, ci oameni în lume. Eu sunt țărancă. Am rămas ca moșii, ca strămoșii mei. Copil pentru părinți”.

Mai rău și decât că o pierdusem pe Maica mă durea că n-avusese parte-n viață de-nțelegere-n casă, de bucurie. Cum o fi fost sufletu-n ea ca să ne spună nouă, copiilor ei, „duceți-vă, maică, și vă câștigați pâinea la oraș, ca să nu mai dați cu sapa”? Cum nu s-o fi gândit la bătrânețe, la amărăciunile și la umilința acestei vârste, mai ales când n-ai pe nimeni de-al tău alături? Ba se gândise și se prea gândise, dar, cum viața ei fusese un fel de pușcărie, a vrut ca măcar noi să fugim din ea. Cred că nimeni pe lume nu s-a iubit mai puțin pe sine decât Maica. Nici Mona nu se iubise. Ghidul ei era numai cum să-i fie bine oricărei ființe pe care-o avea alături, fie și-un ceas.

În 1989, în decembrie, Costi, cu Smaranda și cu mine, stând mai mult în spital pe lângă Mona, care a murit pe 31 ianuarie 1990, aflam ce se-ntâmpla afară, de la radio, de la răniții aduși în spital, de la personalul care circula

mai mult decât noi. Rareori ne aruncam și noi ochii la un televizor. Pot spune că în afară de executarea soților Ceaușescu, mare lucru n-am înțeles din ceea ce se petrecuse în Țara noastră. Într-un moment de luciditate, auzind bubuit de tun, ca pe front, Mona, căreia îi făcusem un rezumat al situației, a șoptit: „Numai de-ar fi mai bine ce-are să urmeze!”. Nu-i mai putem transmite niciunul părerea noastră. Un eveniment personal, cum era pentru Costi, pentru Smaranda și pentru mine boala Monei, a trecut pe planul doi ceea ce era evenimentul unui popor întreg.

Pe la-nceputul lui ianuarie '90 a murit un academician care fusese prieten cu familia lui Costi. Întors de la incinerare, Costi ne-a povestit că președintele Academiei venise la Crematoriu însoțit de Uslași. M-am rugat lui Dumnezeu să-i mai lungească Monei zilele ca s-o putem incinera în liniște. Era dorința ei să fie incinerată. „Argentina, sunt sigură că după ce mă duc eu, Smaranda pleacă-n Occident. Rămâi tu cu Costi, fără copii în urma voastră. Cenușa n-o mai deranjează nimeni și nu deranjează pe nimeni”.

În februarie am stat de vorbă numai eu cu Smaranda. „Fată dragă, dacă ai de gând să-ți iei valea, acum e momentul, cât am făcut și noi, românii, impresie. Dar asta n-o să țină cât lumea”. „De plecat aș pleca, dar nu mă-ndur de tata”. „Smaranda, ai să mai trăiești și după ce tatăl tău n-o să mai fie. Să nu regreți, vreodată, că n-ai plecat. Acuma, dacă nu-ți convine acolo, te poți întoarce oricând aici”. „Îmi promiți că ai să ai grijă de tata?”. „I-am promis Monei că am să am grijă de tine și de el”.

Răzbătătoare de felul ei – bună profesional, ce-i drept înfiptă și cu știință de a-și face relații, Smaranda a reușit să obțină o bursă de specializare-n cardiologie, în Franța, iar după expirarea bursei să fie angajată la un spital de Stat din Paris.

Costi continua să lucreze, ceea ce oricum îl obliga și la alte gânduri decât la cele negre legate de sfârșitul Monei. Dar când se vedea singur acasă, picau pereții pe el. De asta venea zilnic la mine, ca la un punct fix de pe harta unei existențe căreia-i eram martor, la mai mult de jumătate. Nici lui și nici mie nu ne trecea prin gând să-mplinim rugămintea Monei, spusă fiecăruia dintre noi în parte: adică să ne căsătorim. De-altminteri și Smaranda aruncase o vorbă: „Ce-ar fi să te măriți cu tata?”. „Smaranda, puiule, mă cunosc cu tatăl tău din 1951. Am fost și-am rămas prieteni. Căsătoria noastră ar fi ceva cu totul formal. De ce? Bine-ar fi să se mute cât mai aproape de mine. Vine bătrânețea și e bine ca la o nevoie oamenii să fie

adunați, ca să se poată ajuta. Eu n-am avut niciodată mașină. N-o să m-apuc de șofat la cincizeci și opt de ani. Ca s-ajung la Costi, sunt dependentă de mijloacele de locomoție-n comun. Bine-ar fi să găsească o creștină-a lui Dumnezeu pe care s-o ia de nevastă de-adevăratelea. Dar, după dragostea dintre el și Mona, greu de crezut c-ar accepta altă femeie".

Eu din casa mea n-aveam nici un gând să plec. Aveam cât îmi trebuia. Pensie aveam. Să mă fi măritat în „floarea tinereții", la aproape șaizeci de ani, ce rost mai avea? Cu singurătatea eram prietenă. Dac-aș mai fi fost vreodată măritată, poate mi s-ar fi părut firesc să mă mai mărit. Cei doi ani petrecuți marital alături de Claude Comăneanu – în sensul coabitării – nu-mi știrbiseră ideea de independență. Știam, și eu și Claude, că era vorba de-un episod din viața noastră și-atâta. Acuma, la bătrânețe, căsătoria mi se părea justificată de dorința de-a legitima niște eventuali copii ori de nevoia absolută, irepresibilă, de-o ființă anume. Se justifica deci, fie printr-un raționament – la rece, fie printr-un elan – la temperatura de fierbere a apei. Când o viață ai fost singur, începi să-ți socotești singurătatea ca pe cel mai fidel companion, chiar ca pe-un alter ego. Nu puteam să nu recunosc în mine domnișoara bătrână care, cu toată modestia, nu era dispusă pentru nimeni să renunțe la tabieturile ei.

La patruzeci și doi de ani aș fi putut să mă mărit cu un foarte bun ortoped, văduv cu doi copii. Omul venise la mine și-mi propusese căsătoria ca pe cea mai cinstită asociere. Ne cunoșteam de pe la ședințe. Eu nu mă interesasem despre el, el însă încercase prin toți cunoscuții să afle cât mai mult despre mine. L-am refuzat blând, invocând o minciună necontrolabilă, care mă scutea de explicații mai ample: îi spusesem că aveam o legătură la care nu eram în stare să renunț. M-a crezut-nu m-a crezut, am rămas în relații cordiale. Motivul real era acela că el nu-mi trezea nici un interes, nemaivorbind de faptul că mie, domnișoară bătrână, îmi lipsea disponibilitatea de-a semna polițe-n alb: de-a crește copii care nu erau ai mei. Polițe-n alb sunt și-ai tăi, dar măcar față de ei ești îndatorat și dincolo de mormânt, fiindcă nu le-ai cerut învoirea de-a-i aduce pe lume.

Nu-mi dădea inima brânci să-mi pun mintea la contribuție ca să fiu pe placul a trei oameni față de care nu eram cu nimic îndatorată. Le place-nu le place, femeile în aceeași situație cu mine trebuie să accepte că există ceva care caracterizează domnișoara bătrână: o anumită lipsă de disponibilitate, pornită din faptul că n-ai născut un copil, că n-ai fost martora evoluției lui, că n-ai avut de-mpărțit viața zi de zi cu un bărbat. Eu, gata să-mi dau

sufletul pentru părinții mei, nu găseam puterea de-a-mi sacrifica timpul și energia pentru alte ființe în afară de cele care aveau nevoie profesional de mine sau de care mă lega ceva.

Costi era cel mai bun prieten al meu. Nu puteam să uit că pe când lucram la sală, încadrată ca infirmieră, nu se sfiise să se-afișeze cu mine și nu din intenția de-a șoca publicul spectator, ci fiindcă-mi dorea prietenia. Și el și Mona veniseră la-nmormântarea Maicăi, pentru a-mi arăta că nu eram singură pe lume. Pentru apropierea lui și-a mea și-n spațiu, s-a ivit o ocazie nesperată: pe palier cu mine se vindea un apartament identic cu al meu. Costi și Smaranda au vândut apartamentul moștenit de la Mona. Costi a cumpărat direct pe numele Smarandei apartamentul vecinilor mei, iar Smaranda a luat diferența de bani, pentru a-i da acont la o locuință în Paris.

Fiecare-n apartamentul nostru, Costi și cu mine ducem o viață de frați. Ne punem banii-mpreună, iar eu sunt administratorul „finanțelor noastre reunite”. Din punct de vedere al totalei lipse de griji gospodărești, între viața dusă cu Mona și cea dusă alături de mine, pentru Costi nu este nici o deosebire. Mâncăm împreună, am grijă de curățenie în apartamentul lui cât lipsește el de-acasă, îl las să-și scrie cărțile, să citească în liniște, iar când simte nevoia de prezența mea, vâră yala-n broască și deschide ușa apartamentului meu, casa mea fiind și a lui, iar casa lui și a mea. Îl întreb ce-și dorește să fac de mâncare: „ce vrei tu”. În asemenea condiții, trebuie să-mi muncesc mereu mintea ca să variez menu-ul. Nu este fel pe care să nu-l elogieze și din care să nu mai ceară măcar o lingură. Cu o mamă și cu-o primă nevastă care nu se omorâseră cu gătitul, pentru Costi faptul că Mona gătise cu mâna ei, iar eu de asemenea, a însemnat și înseamnă un adevărat răsfăț. Prezența mea în apartamentul de alături îi dă lui Costi liniște și siguranță. Eu îi țin loc de mamă și de soră.

În octombrie 1989 m-am pensionat, din proprie inițiativă. Aș fi putut să mai lucrez ani buni, tânăra generație de medici neînghesuindu-se nici la Radiologie nici la Microbiologie, specialități în ale căror stagii se prezentau absolvenți foarte dotați, dar care fugeau de ambele ca dracul de tămâie, ele fiind „neproductive”. Pensia, care în 1989 era cu totul onorabilă, după aceea s-a dovedit insuficientă.

Cât timp Costi lucra nu se punea problema să-nlocuiesc becurile de 100 de wați cu lămpile de carte sau cu lumânări, nici să reduc porțiile de mâncare și nici să folosesc telefonul doar pentru urgențe. Având o garderobă, cu lucruri clasice nedemodabile, mă socoteam îmbrăcată până

dincolo de moarte. Biblioteca mea nu conținea rarități ci ediții obișnuite, plus cărți de specialitate și dicționare de cultură generală. Pe lângă cele două tablouri ale mele valoroase, ai căror autori îi comunicasem doar lui Costi, îmi cumpărasem de la Consignație pentru camera de zi, un peisaj de Mützner, pe nuanțe de liliachiu, de roz, de violet, care-mi amintea câmpurile cu levănțică ale lui Monet.

După cutremurul din 1977, în magazinele de bijuterii și-n consignații au fost interzise obiectele de aur și, odată cu această interdicție, a fost promulgată și o lege a Patrimoniului, privind obiectele de artă, cărțile rare: după ce prin '48-50 și ceva, din România plecau anticarii occidentali cu vagoane de valori patrimoniale! Se pare că după cutremurul din '77, niște boieri moldoveni ar fi cutezat să sesizeze Consiliul de Stat cu privire la niște tablouri de Fragonard confiscate la naționalizare de la moșia lor, trecute în cataloage occidentale, și care nu apăruseră niciodată la Muzeul de Artă din București, de la fostul palat regal, și nici la vreun alt muzeu din Țară. Și nici după 1977! Se pare că dispariția acestor tablouri ar fi fost impulsul care să ducă la o lege a Patrimoniului, care obliga pe oricine poseda obiecte valoroase, unicate, să le declare, iar în caz că le-ar fi vândut să anunțe cui le-nstrăinase.

„Legalistă" de felul meu, nevrând să contravin cu nimic legilor Statului, un stat în care atâția pătimiseră fără să fi contravenit nici unei legi, m-am gândit să-mi declar la patrimoniu cele trei comori: Andreescu, Mützner, Rembrandt. Am simțit totuși nevoia unui sfat și anume al lui Costi. „Nu te sfătuiesc să declari nimic. Declararea asta, cu cât obiectele sunt mai valoroase cu-atât poate genera spargeri organizate fie de „organe", fie de negustori de artă cu „limbi" în cadrul „organelor". Cu acte, prin Consignație, ai cumpărat doar Mützner-ul. Să admitem că vin „organele" peste tine. Spui: „n-am știut că Mützner reprezintă o valoare patrimonială". Iar celelalte două ți-au fost făcute cadou drept copii. Șezi blând: afară de tine și de mine nu știe nimeni de cine sunt tablourile astea". Și am șezut blând.

În 1990, legea Patrimoniului a fost abrogată ca fiind o „lege comunistă". Probabil că tot comuniști or fi fost și italienii când au întors-o pe Sofia Loren de la graniță cu tablourile pe care voia să le treacă nițel în afara Italiei! Când s-a reintrodus legea Patrimoniului, după ce fuseseră scoase din Țară cu toptanul obiecte de patrimoniu, Costi mi-a servit aceleași argumente ca și până-n '89, împotriva declarării celor trei tablouri. Prin

2001 i-am dat dreptate, când unei familii i s-au furat ziua-n amiaza mare, dintr-un perete de tablouri, doi Petrașcu și-un covor oriental de rugăciune. Deci, furt comandat.

Dacă vrem să ne-mbunătățim traiul, eu și Costi, putem vinde tablourile mele și pe-ale lui. La nevoie, Mützner-ul și Rembrandt-ul le-aș vinde, numai cu o condiție: să rămână în Țară; Andreescu mi-a fost dăruit și trebuie și eu să-l dăruiesc, așa cum trebuie să dăruiesc inelul cu smarald, lanțul cu ceas și cu glisieră care-au aparținut familiei lui Claude. Lanțul cu cele cincisprezece inimioare vreau să-l dăruiesc celei mai iubite nepoate a lui Iosif Iuga. Am să i-l dau lui. Îi las grija să afle momentul potrivit pentru un asemenea dar către nepoată.

În 1990, Claude a venit în Țară cu ajutoare și ca să le sugereze celor din partidele istorice să se coalizeze în vederea alegerilor care urmau să aibă loc în acel an. El a vorbit, el a auzit. L-am rugat să stea la mine: „în casa asta care este a ta” mai mult decât a mea. Se schimbase neașteptat de puțin și cel mai important pentru amândoi: ne-am regăsit ca și când ne-am fi despărțit în ajun.

M-a-ntrebat dacă voiam să mă stabilesc în străinătate, garantându-mi și un post într-un sanatoriu al unui prieten de-al lui. „N-am vrut să plec niciodată din România. Acuma să plec? Deși pensia-mi ajunge exact cât să nu mor de foame, tot nu mă-ndur să-mi las trecutul ca pe-un copil al nimănui și să-ncep o viață-n altă parte”.

„Dacă n-ar fi fost părinții mei, cărora să le-ndulcesc prin prezența mea ultimii ani de viață, crede-mă că nici eu n-aș fi plecat. Vreau să-mi revendic și eu casa pe care-o știi. Nu vreau s-o vând, vreau să organizez în ea un cămin de bătrâni”. „Ca să aibă niște „tovarăși” de la cine să ia șperțuri pentru acceptat bătrânii în asemena cămin!”. „Personalul l-aș alege eu”. „Să-ți ajute Dumnezeu”. Claude ne-a făcut să vedem Spania pe mine și pe Costi. Ne-a-ntrebat dacă aveam nevoie să ne-ajute cu bani în Țară. I-am spus că aveam ce vinde pentru a ne albi pâinea. Trăia singur la Madrid, într-o casă frumoasă, moștenire de la părinții lui. Tot ce moștenise și tot ce dobândise avea să lase unei fundații cu scopuri umanitare, preocupată mai ales de copiii orfani, fundație condusă de-o familie de indieni din India, adepți ai unei vieți sobre, vecine cu sărăcia.

În fiecare seară mă chema la telefon după ce m-am întors din Spania. Vorbea adesea și cu Costi, înțelegându-se amândoi perfect asupra problemelor majore privind mersul vieții individuale, sistemele sociale,

mersul omenirii. La două zile după ultima noastră convorbire la telefon, avocatul lui ne-a anunțat că prietenul nostru Claude Comăneanu a murit într-un accident de avion. Era anul 1994, ziua de 9 octombrie. I-am făcut o slujbă de pomenire la biserica Olari, cea mai apropiată de casa lui, care n-a mai ajuns cămin de bătrâni și care continuă să plutească-n același tăcut mister ca pe vremea când mai locuia Claude acolo.

Încă o ființă importantă din viața mea luase drumul acelei alte lumi în care eu nu-ncetez să cred, fiindu-mi un sprijin moral pentru viața pe care o cunoaștem și care mă mâhnește tot mai mult prin lipsa de originalitate a ceea ce se declară schimbare, care nu este altceva decât o veche târâtură fanată care-și aplică straturi de fard, vrând să dea impresia de prospețime feciorelnică. Să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru mama pe care-am avut-o și pentru cei câțiva oameni apropiați care nu m-au dezamăgit.

Sistemele sociale și evoluția lumii îmi sunt sursele unei perpetue mâhniri, a unei perpetue scârbe. Istoria lumii este un pomelnic de fărădelegi și de abjecție. În toată mocirla asta răsar și niște insule de lumină: câțiva oameni fără prihană, mult mai puțini decât geniile; și tot rătăcite în mocirlă – unele fapte grandioase. „Bucurându-mă” de la-nceputul vieții de umilința sărăciei, surprizele mi-au fost mult mai mici decât ale celor care și-au făcut iluzii de vreun fel. Nu cred în schimbări esențiale în viața societății, fiindcă nu cred în capacitatea de schimbare a oamenilor. Iisus a murit cu bună-știință pe cruce pentru a trezi fibra bună din om. Rămasă, din păcate, îngălată în aceeași lăcomie, în aceeași invidie și nepăsare ca și până la El. Revoluția produsă de El se află-n cărți, nu în oameni. Când mă gândesc la suferințele Lui, simt un rău fizic, iar sufletul mi se face bucăți.

Îmi pare nespus de rău că bătrânețea nu mi-a adus seninătatea pe care o așteptam – singura mea iluzie într-o viață. M-a lăsat în lipsa de mirare de care m-am „bucurat” de când mă știu, mi-a adus o tristă indiferență față de lume și bucuria – dacă bucurie se poate numi – că sunt bătrână și că n-am să mai asist la „spectacol” cât am asistat.

Laura, nevasta vărului meu Gabriel, a mers în calitate de profesor consultant la Neurochirurgie până la șaptezeci și nouă de ani. Cu trei luni înaintea morții, a avut un moment de pierdere a memoriei, un moment pe care ea, revenindu-și, l-a caracterizat ca pe-un văl gros așternut peste creier. Primul semn al Alzheimerului, boală pe care singură și-a diagnosticat-o. „Sper să evolueze rapid”, mi-a spus ea mie. Din acea zi a vălului peste creier, și-a angajat o fostă asistentă care să stea cu ea în permanență. „Te

rog să mă ierți, Gabriel, pentru spectacolul pe care-am să ți-l ofer. Te mai rog să nu-i anunți pe copii decât în momentul când voi fi în urnă”. În prima lună după declanșarea bolii, avea frecvente reveniri ale memoriei, în ultimele două, zâmbea, mânca, dar n-a mai scos nici un cuvânt. Se ducea singură la baie și tot singură se spăla. Pe noptieră ținuse de totdeauna un curs de neurologie. Toate cele trei luni de boală, îl răsfoia, întârziind asupra fiecărei pagini. Când cineva nu vorbește e greu să-ți dai seama care-i este starea mintală. Laura n-a dat spectacolul de care-atâta se temuse, în afară de drumul baie-dormitor nu făcea nici un pas. Își lua cursul de neurologie, se așeza-ntr-un fotoliu și nu-și lua ochii din el decât la mese și când fosta ei asistentă o așeza-n pat pentru noapte. În ultima clipă de viață, căreia întâmplător i-am fost martoră, și-a așezat cursul pe genunchi, a ridicat ochii zâmbind a surprindere, ca și când i-ar fi sosit un oaspete neașteptat, a-ntins o clipă mâinile ca și când ar fi vrut să-mbrățișeze pe cineva, apoi mâinile i-au căzut în poală iar ochii i-au rămas zâmbitori și deschiși asupra acelei imagini care-i fusese destinată numai ei.

Copiii Laurei și-ai lui Gabriel, Ileana și Laurențiu, finii mei, amândoi medici, emigraseră în 1983 în Statele Unite, prin căsătorii pe care le aranjase o rudă a Laurei, căsătorii care, până la urmă, deveniseră adevărate, partenerii convenționali băgând de seamă că vorba franțuzească „le hasard fait bien les choses” lor li se potrivise de minune. Ileana avea două fete, Laurențiu – doi băieți. Laura avusese bucuria să-și vadă copiii la casele și la rostul lor și să-și cunoască nepoții, ceea ce-i mai îndulcise amărăciunea de-a nu-i avea lângă ea. „Mamă” – îi spusese Ileana – „nu vreau să stau cu mâna-ntinsă și cu buzunarul căscat ca să primesc plicurile de la pacienți. Vreau să fiu plătită ca lumea pentru munca mea și să nu jupoi pe nimeni ca să-mi asigur un nivel de trai cum se cuvine unui medic”. Laura tăcuse și-nghițise. Ea nu primea nimic de la bolnavi. Își jurase să nu primească. în schimb, Gabriel – fără să condiționeze tratamentul după „atenția” oferită de pacientă – nu refuza nici un plic. Laura se simțea ca unul care nu primea el direct șperțurile, ci prin secretară: avea conștiința ipocriziei. Așa cum Gabriel nu-i ceruse niciodată Laurei să accepte plicurile de la pacienți, nici Laura nu-i ceruse lui să nu primească ce-i ofereau pacientele. Uneori mai mult decât plicurile, Laura-și dădea seama că bună-starea din casa lor n-ar fi putut fi asigurată numai din salarii.

Prietenia ei cu Argentina nu era simulată. O prețuia pe Argentina pentru simplitatea ei sănătoasă, dură, țărănească și pentru discreție, deși nu-i

încredințase niciodată vreun secret. Dar băgase de seamă că verișoara ei prin alianță nu bârfea și nici măcar nu colporta vorbele altora. În afara celor două mari iubiri ale ei, pentru răposatul ei soț și pentru Gabriel, Laura avea în comportamentul față de oameni un fel de geometrie, cu linii invariabile, în care se încadra principiul de-a nu face confidențe. Când Gabriel sărea peste cal în câte o relație extraconjugală, ea nici măcar o aluzie nu făcea la ceea ce se știa în târg și la moară, socotind că a-i fi atras atenția soțului ei asupra unui asemenea comportament ar fi echivalat în primul rând cu-o indiscreție, apoi cu-o confidență. Hm!

Am analizat la persoana a treia relația mea cu Laura. M-am privit ca pe o străină. Între mine și Laura a fost o prietenie măsurată. Numai la prima noastră întâlnire îmi vorbise despre ceva intim al ei: despre dragostea pentru primul ei soț și despre cea pentru Gabriel. Ca un fel de prezentare de personaj. Apoi ne-nscrisesem în geometria unei sincerități limitate. Paula, de pildă, n-avea secrete față de mine și nu se jenase deloc să mă-ntrebe despre relațiile mele cu domnul General, cu doctorul Costi Gheorghiu, cu doctorul Iuga și cu Claude Comăneanu. Din dorința de-a mă cunoaște și de-a-și confirma bănuielile și nicidecum pentru a duce vorba mai departe. Iar eu îi spuneam adevărul, ca la spovedanie.

M-am spovedit și m-am împărtășit de Paști și de Crăciun până la întâlnirea cu Iosif Iuga. După ce trecusem pragul fecioriei, m-am spovedit cinstit. Preotul m-a mustrat că nu mă păstrasem virgină pentru căsătorie și, încă și mai rău, fiindcă păcătuisem cu un om însurat; drept care nu mi-a dat împărtășania, ceea ce m-a mâhnit până-n fundul sufletului. De-atunci nu m-am mai spovedit și nu m-am mai împărtășit niciodată. Simțeam nevoia să-mi descarc sufletul și cum știam că Paula era un judecător imparțial, mi-am golit sacul față de ea. M-a ascultat foarte serioasă apoi brusc a-nceput să râdă. „Argentina, așa-ți trebuie dacă umbli pe la popi. Dacă tot crezi în Dumnezeu, ce nevoie ai de intermediari între tine și El? Nu poți să-I mărturisești direct păcatele pe care crezi că le ai și să te căiești de ele-n fața Lui?…”. A tăcut o vreme care mi s-a părut o veșnicie. Apoi, pe un ton foarte serios, m-a-ntrebat: „După voi, care sunteți credincioși, ce rost are spovedania? Împărtășania simbolizează trupul și sângele lui Cristos – asta mai pricep – dar spovedania?”. Mă gândisem de copil la rostul acestei părți a ritualului creștin și-mi căutasem un răspuns pentru mintea și pentru sufletul meu. „Paula, ce-ți spun acum e părerea mea despre spovedanie. Eu o socotesc un exercițiu de umilință; umilința de-a te arăta gol în fața unui

semen al tău: preotul. Un exercițiu care te pregătește pentru marea spovedanie: cea în fața lui Dumnezeu, căruia nu-I poți ascunde nimic". „Și-atunci de ce să nu faci „exercițiul" ăsta de umilință direct față de Dumnezeu, dacă pân' la urmă tot la El ajungi?". „Biserica are anumite canoane. Dacă ești creștin practicant trebuie să le respecți". „Dacă simți nevoia să le respecți, respectă-le, dar cred că-ți dai seama că ele sunt inventate de oameni și că n-au nimic de-a face cu Dumnezeu. Nu e vorba aici de faptul că eu nu cred în Dumnezeu, e vorba de logică… Știu că maxima supremă a creștinismului este: „crede și nu cerceta". Eu una nici nu cred, nici nu cercetez. Dar cum rămâne cu mântuirea prin credință?". „Remușcările sunt o răsplată grea a păcatelor. Spunea cineva că nimic nu e mai rău pe lume decât boala și căința. Remușcările rod sufletul ca o boală". „Vezi, Argentina, eu care nu cred în Dumnezeu, îmi feresc totuși sufletul de păcate. Mă tem de căință ca de boală. Când, fără să vreau, supăr un om, îmi vine să mă jupoi de vie. Dacă prin căință i se făgăduiește credinciosului creștin mântuirea, de ce n-o poate dobândi el de la Dumnezeu? De ce trebuie să recurgă la un intermediar?". „Ca exercițiu de umilință și de pregătire pentru întâlnirea supremă, cu Dumnezeu". „Adică repeți mereu un rol în vederea spectacolului final. Dacă Dumnezeu există, o să mă primească și pe mine și fără exercițiile astea".

Cornel, fiul Paulei, crescut în familia Berg – nemți credincioși practicanți – se botezase catolic, nefiind de fel botezat până la paisprezece ani; și de dragul atmosferei din bisericile catolice învățase să cânte la orgă. Urmase o școală tehnică și era un bun electronist. Preocupat să-și câștige cât mai repede un ban, și-a luat o slujbă, s-a-nsurat cu-o nemțoaică, neam cu „mama" Berg, și are o fată, pe nume Carmina, pe care eu am pregătit-o pentru Medicină. Meritul de-a fi reușit a treia, cu diferență de zece sutimi față de primul de pe listă, îi revine ei – „copil nemțesc" disciplinat, metodic – însă nu spun că nu sunt și eu mândră pentru ce-am învățat-o. „Fără tine nu intra", pretinde Paula. „Intra, fiindcă e foarte bună". „Bună, bună, dar de unde bani de meditații?". Un copil bun și când mai e și sărac, trebuie ajutat.

Puteam să am o sută de Rembranzi pe pereți, nu unul, n-aveam să mă vindec niciodată de complexul omului sărac. Și dac-aș fi miliardară, înainte de-a mă uita la o marfă m-aș uita întâi la preț. Un bogătaș declara unui reporter că s-a simțit bogat când la restaurant nu s-a mai uitat la prețul felurilor din lista de bucate. Un precept al religiei creștine îți spune: „intră-n biserică mereu cu gândul săracului". Eu am intrat în viață și-am să plec din

ea cu gândul ăsta. Mă gândesc la viața mea: n-am crescut copil și de sădit am sădit doar un trandafir pe mormântul ultimului Florei al familiei noastre. „Nu e om ăl de n-a crescut un copil și de n-a sădit un pom”, zice o vorbă din bătrâni. Nu mi-a fost dat să aduc pe lume alte ființe. O investiție și pedagogică și umană am făcut în Carmina, fiica lui Cornel și-a Gertrudei, nepoata Paulei. Mărunțică, delicată și cu-ncheieturi fine – ca la caii de rasă – Carmina e o ființă atrăgătoare și drăgălașă prin replica ei spontană și printr-un fel de liniște pe care-o iradiază oriunde s-ar afla. Nu este genul modern: adică nu-i pornesc picioarele din subsuoară și nici buricul nu și-l arată pe străzi. Este genul pe care eu îl numesc „taior clasic”. Un gen care nu ține să se remarce, supraviețuind însă modelor: gen uman potolit, rezistent, contând pe minte mai mult decât pe farmecele trupului. Dacă aș fi fost vreodată o frumoasă, poate aș fi regretat că nu m-am născut în vremea cracilor lungi, a siluetelor „uni-sex” și-a „buricelii”. Modestă eu ca fizic, țineam cu o fată de felul Carminei, care-avea atâta minte încât să nu sufere că n-o făcuse Dumnezeu manechin și nici să le invidieze pe cele care intrau în concurență cu stâlpii de telegraf. Moștenise talia Paulei și pe cea a părinților ei, rigoarea nemțească a maică-sii și spontaneitatea lui Cornel; el fiind rodul unei mari iubiri.

Pe când aveam cam cincizeci de ani, stăteam de vorbă cu o colegă, măritată, fără copii, despre bătrânețea noastră, a celor fără urmași direcți. Eu eram de părere atunci, cum sunt și-acuma, la bătrânețe, că neavând copii trebuie să-ți atașezi niște oameni mai tineri cărora să le lași bruma câtă ai agonisit-o ca să aibă cât de cât grijă de tine și să n-ajungi la azil. În Occident, azilele sunt ca niște sanatorii de lux. Costă, dar merită. Până s-ajungem noi, românii, la asemenea performanței, salvarea individuală este singura soluție. „Eu și bărbatu-meu la asta nu ne gândim. După noi – potopul!”, mi-a spus colega mea. „Nenorocirea e când te-ajunge potopul înainte, nu după”. Oricâte urâciuni ar avea societatea, totuși rolul ei de într-ajutorare, imperfect cum o fi, trebuie luat în seamă. Nu se poate trăi singur pe lume. Soarta mi-a hărăzit să trăiesc de una singură, dar n-am fugit de oameni și-am avut – zic eu – înțelepciunea să-i iau așa cum sunt, deci să nu le pretind să fie perfecți, nici în sinea lor și nici în relațiile cu mine.

Mă-ntreba de curând Costi – citindu-mi a patra carte, asta fiind de patologie generală – dacă nu-mi pare rău c-am dat cu piciorul carierei universitare. „Te-ai supărat atunci, pe bună-dreptate, când i-a dat Dima „tovarășei” Suceveanu postul care ți se cuvenea ție. Citindu-ți cărțile, îmi

pare rău pentru dascălul care s-a pierdut prin tine”. „Costi, mie nu-mi pare rău. Oricât ar progresa Medicina, cărțile pe care le-am scris rămân măcar ca martor ai unei etape. Eu mai mult decât liniștea și decât evitarea situațiilor conflictuale n-am prețuit nimic mai mult în viață, iar cariera universitară presupunea tras de otgoane, relații duioase cu Partidul, nervi consumați”. „În vremea noastră s-au afirmat și oameni de valoare dar, ce e drept, s-au așezat în fruntea bucatelor, în cel mai fericit caz și niște mediocrități”. „Dacă te gândești numai la comunism, îți propun să muți linia mai încoace, trage-o după 2000. Ce oferea Partidul „fidelilor” săi, azi se cumpără cu bani. Pentru candidații la viață, azi finanțele, firmele, afacerile, managementul încep să facă mare concurență Medicinei. Să sperăm că de-acum încolo s-or duce la Medicină unii chiar interesați, dacă nu pasionați de meserie. Singura speranță rămâne deci concurența și nu cinstea sistemelor sociale”.

De multe ori, la tinerețe, multă lume-și închipuie că se poate cumpăra totul cu bani. La bătrânețe bagi de seamă – vorba cuiva – că tot ce se poate cumpăra e ieftin. Să-ți poarte cineva de grijă la bătrânețe nu e ca mersul la piață: dai banul – iei marfa. Unde să găsești omul cinstit căruia să-i lași ce ai și care să-ți poarte corect de grijă și cu milă, chiar dacă-n sinea lui, în mod firesc, îți așteaptă moartea ca pe-o mântuire, mai ales când ești atins de boli care-ți iau picioarele ba, și mai rău, mințile, ori când ești cârcotaș din fire și toate-ți put. Ca să-i judec pe alții, mă iau pe mine drept exemplu. Dacă în 1951, când am venit în București, într-o rochie de stambă și-ntr-o pereche de sandale cu tălpi de cauciuc de-mpuțeau mahalaua când le scoteam din picioare – săracă lipită pământului de când mă știam, dacă atunci mi-ar fi propus cineva să-mi lase o casă cu de toate ca să-i port de grijă m-aș fi-nvoit? Categoric nu. Cum nu m-am învoit la patruzeci și doi de ani să mă mărit cu un bărbat cu doi copii, gata făcuți de-o biată femeie care murise. Copiii lui Gabriel și-ai Laurei, chiar și dac-ar mai fi fost în România, aveau o situație materială care-i scutea de dorința de-a avea grijă de-o babă ca s-o moștenească. Ar fi făcut-o poate din spirit creștinesc și din gândul la propria bătrânețe. Smaranda, chiar nemămoasă cum o socotea maică-sa, ne poartă de grijă de la Paris lui taică-său și mie; dar „apa de departe nu stinge focul”, vorba chinezilor. La o nevoie, tot singuri suntem.

De nepoții mei de frate – Cosmin și Diana – am încercat să m-apropii, fără succes. Mai mult prin străinătate, lângă părinții lor, abia de-i vedeam câteva ore când veneau în România. În vremea când și-au făcut ei

Facultatea nu li s-a mai dat voie nici diplomaților, nici altor funcționari români, lucrând în străinătate, să-și ia copiii cu ei. Măsură care gândea să descurajeze intenția acestora de-a uita să se-ntoarcă de pe alte meleaguri. Copiii, rămânând în România, reprezentau un gaj pentru împrospătarea memoriei în privința întoarcerii în Țară. I-am invitat în acea perioadă pe la mine pe nepoți, dar vedeam că stăteau ca pe ghimpi. Altă generație, alte preocupări și mai ales obișnuiți că familie însemnau numai părinții lor și bunicii dinspre mamă. O dată măcar nu m-au întrebat ce se-ntâmplase cu ceilalți bunici pe care-i văzuseră de câteva ori în viață, în scurtele vizite pe care Gelu le mai făcuse la Brăteasa pe când cutreiera lumea. Părinții Lilianei nu veniseră la-nmormântarea cuscrilor lor, părinții mei și-ai lui Gelu, deși-i anunțasem din timp la moartea fiecăruia. Nepoții, Diana și Cosmin locuiau la ei, frate-meu și cumnată-mea neîncercând niciodată să obțină o locuință. Eu le telefonam în fiecare săptămână socrilor lui Gelu, îi invitam pe la mine, dar aflau mereu pretexte să-și amâne vizita, iar ei mă invitau numai la aniversările nepoților, aniversări la care participau numai tineri. Relațiile cu familia Lilianei erau formale și numai prin stăruința mea de-a nu le rupe. Niciodată n-au făcut apel la mine măcar ca medic, măcar să-mi ceară un sfat. Aveau toți acces la „Elias", își aveau doctorii lor. Așa că nici pe partea Medicinei nu se producea nici o apropiere. De la telefon am aflat că și Diana și Cosmin se operaseră de apendicită; am aflat după ce se-ntorseseră acasă. Familia prin alianță a fratelui meu mi-aducea mereu aminte vorba din popor: „neamurile după muiere – unse cu miere; neamurile după bărbat – unse cu…".

În decembrie 1989, frate-meu și cumnată-mea erau la post în străinătate. Copiii lor – tot în străinătate, și anume la Baltimore, ca să-și facă un masterat după ce, în România, terminaseră o Facultate, cred că de Cibernetică, în orice caz, de ceva de ultimă oră, cu posibilități de plasare oriunde în lume. Din conversațiile telefonice cu părinții Lilianei, înțelesesem că fuseseră amândoi șefi de promoție: ambițioși și sârguincioși ca și părinții lor.

Gelu și Liliana s-au întors în România la sfârșitul lui '90 și repede și-au deschis o firmă – o afacere, mă rog – care ar fi inclus și niște fabrici de mezeluri. Care a fost regimul lor în străinătate între decembrie '89 și data întoarcerii lor în Țară, istoria nu mai povestește. Eu m-am abținut să le pun orice fel de-ntrebare. Naivă, țărancă est-europeană, îi întrebasem la prima lor întoarcere de la post, încă pe vremea lui Dej, ce lefuri aveau. Mi-aduc

aminte că după o lungă tăcere, în care Gelu s-a uitat în ochii nevesti-sii ca spre a-i cere voie, mi-a răspuns Liliana: „Știi. N-avem voie să vorbim despre salarii”. „Mă iertați, n-am știut, că nu vă-ntrebam. Mă iertați”.

Cred că-n '90 trecuse o lună de când se-ntorseseră până să găsească timp să ne vedem. Mi-au făcut favoarea să-mi comunice că-și cumpăraseră două terenuri, unul la Snagov pe malul lacului, altul în Băneasa, în ambele locuri având intenția să-și construiască ceva. „Ceva” ăsta fiind și vag și sugestiv.

Liliana își păstrase dimensiunile de la tinerețe. Își schimbase culoarea părului, fiindcă probabil începuse să-i albească. În locul negrului de la tinerețe, acum îl avea castaniu, o culoare frumoasă și care părea naturală. Nu-i mai atârna bogat pe umeri, ci era tuns scurt: o coafură potrivită unei femei de șaizeci de ani, care arăta cel mult de cincizeci, îmbrăcată cu gust, fără sclipiciuri și fără zorzoane, cu bijuterii potrivite orei când erau purtate, se vedea că Liliana știuse ce s-aleagă de pe unde umblase. În schimb, Gelu, din băiatul ca o nuia, cu o față nițel colțuroasă, inspirând bărbăție, părea umflat cu țeava, gata să plesnească. Îmbătrânise mitocănește. Cu burta peste curea. În timp ce nevastă-sa înțelesese, în lumea prin care se-nvârtise, că bunăstarea, standardul ridicat de trai îți impunea și o formă fizică, frate-meu se purtase după pofta inimii: adică-și răzbunase toți anii de foame ai copilăriei, ai adolescenței, ai studenției. Și mâncase pe rupte.

La noi, la Brăteasa, grași erau numai Oprica lui Baros, rudăreasa, care făcuse douășcinci de copii – și-ăi doi băieți ai ei, iar dintre români, ai lui Șoavă și-ai lui Ciobănescu. Să fii gras era supremul semn al bunei-stări la noi în sat. De câte ori mi-aduc aminte de Oprica lui Baros îmi vine și să râd și să plâng. Din douășcinci de copii câți a născut, între care de cinci ori gemeni, i-au trăit doi băieți și-o fată. O văd eu într-o zi – cred că eram în clasa a doua de liceu – și-i spun: „Dadă Oprică, am auzit că ți-au murit copiii făcuți acu' de curând”. „Da' slavă Domnului, dadă, că de un' le-aș fi dat să mănânce la atâtea guri?”.

Și ne-ntoarcem la problema esențială a celei mai mari părți din omenire: mâncarea. M-am uitat cu părere de rău în '90 la Gelu, amintindu-mi-l pe cel care plecase prima oară la post în străinătate. M-am uitat cu părere de rău, dar cu-nțelegere. Pe lume sunt puține plăceri: să mănânci după pofta inimii, calitativ și cantitativ, e una dintre ele. Atât cât îl cunoșteam eu, Gelu nu-și pusese frâu lăcomiei și-n semn de nepăsare față de standardele lumii în care trăise. Oricum, în Vest toți ne consideră niște troglodiți, apăi să aibă de ce.

În definitiv, Orson Welles era actor – și ce actor! – și puțin îi păsa că se-ngrășase. Marlon Brando, la fel. De ce nu s-ar fi-ngrășat și-un român care dăduse de belșugul occidental?! „Soru-meo, ești singura care nu mi-a spus: „Aoleo, Gelule, ce te-ai îngrășat”!”. „Gelule, ție de estetică se vede că nu-ți pasă. De-aci-ncolo nici nu te mai însori, nici actor de cinema nu te mai faci. Totul e să nu-ți dăuneze la sănătate. Acuma-ți vorbește doctorul, nu soru-ta”.

Peste vreun an, când m-au chemat la inaugurarea celor două vile pe care și le construiseră, un exemplu de bun-gust și ca arhitectură și ca decorațiune interioară, Gelu m-a luat de-o parte și mi-a descris niște simptome pe care eu le-am diagnosticat drept prevestitoare de diabet. „Tu cunoști un doctor ca lumea, în care să ai încredere?”. „O cunosc pe colega mea Natalia Scutașu, cel mai bun internist, cel mai conștiincios medic din câți am întâlnit la viața mea”. Anamneză făcută de Natalia Scutașu te lua de la naștere până-n momentul când i te prezentai ca pacient; așa cum trebuie să fie orice anamneză. Dacă i se părea Nataliei că ai fi putut uita ceva din biografia ta medicală, îți punea întrebări și insista asupra unor puncte care altui medic i s-ar fi părut de neluat în seamă. Apoi te dezbrăca de tot și te consulta din tălpi până-n creștet. Chiar pentru generația mea, absolvenții din 1959, Natalia este un ornitorinc; față de noile generații de medici, pare venită din altă galaxie. Din păcate, în privința lui Gelu, bănuielile mele și ale Nataliei se confirmaseră prin probele de laborator: „un început de diabet pe care să-ncercăm să-l ținem în frâu prin alimentație și prin ceva medicamente. Aș vrea să nu deveniți dependent de insulină. Și vă rog să nu mai fumați, fiindcă riscați o arterită obliterantă. Vă trimit la un diabetolog, un coleg al Argentinei și-al meu, pentru dirijarea tratamentului. Să știți că e foarte dur cu pacienții, mai ales când sunt grași. Vă rog să nu vă speriați și să-i urmați prescripțiile cu sfințenie”.

Gata oricând să dea totul pe ton glumeț și optimist, și el și Liliana, ca omul încântat de sine, căruia toate-i merg din plin și simte că lumea-i a lui, diagnosticul Nataliei Scutașu – casație-n materie – îi alungase lui frate-meu aerul biruitor, de ușoară zeflemea; parcă-l turtise și-l micșorase.

M-a invitat la o cofetărie: „Hai, soru-meo; tu mănânci o prăjitură și bei o cafea; eu beau o cafea fără zahăr”. Cofetărioara de vizavi de Drept demult nu mai era. Am mers într-una pe colț, cam peste drum de Operă. Mascota de la cofetăria de-acum nu mai semăna cu mascotele tinereții mele, cum nu seamănă o girafă cu un crocodil. Am înghițit-o alternând fiecare-mbucătură

cu o gură de cafea – cafeaua fiind chiar bună. „Soru-meo, Adelino, Argentino, „diabetul ăsta incipient” pe care mi l-a vestit colega ta, e un prim semn din partea Ălei cu coasa”.

Gelu avea un aer trist care mi l-a adus aminte copil, când îi scăpase din mână un smeu la care meșterise o săptămână. Glasul suna dintr-odată grav. Era glasul studentului sărac căruia-i dădeam eu un pol de buzunar din ce câștigam cu injecțiile. „Gelule, fratele meu, Doamna asta cu unealta agricolă, cum o numea domnul General, ne dă semne de când ne naștem. Semne discrete pe care până la o anumită vârstă nu le băgăm în seamă. Bătrânețea e vârsta renunțărilor și-a umilinței. Nu mai mergi cum mergeai, nu mai poți mânca de toate și trebuie să accepți că fiecare zi-ți apropie funia de par”. „Dac-am ajuns ca un porc de gras, am ajuns fiindcă mâncarea și băutura – bună și cu măsură, băutura – mă despăgubeau de compromisurile vieții. Poate-ți închipui că de când am terminat Facultatea mi-au mers toate ca mărgelele pe ață!”. „Nu-mi închipui nimic, Gelule. De când ai plecat prima oară-n străinătate și până astăzi – și se face curând jumătate de secol – tot ce-am vorbit noi doi a fost convențional. Nici eu nu te-am întrebat pe tine ce făceai, nici tu pe mine ce tăceam. De când v-am întrebat odată cândva ce salarii aveați și-am înțeles că vă era interzis să le divulgați, m-am lecuit să vă mai întreb ceva. Asta e valabil și pentru ziua de azi. Ce vrei aia-mi spui”. „Simt un fel de ostilitate în ce mi-ai spus acum”. „Nu ostilitate, Gelule, ci faptul c-am priceput că relațiile noastre au devenit convenționale”. „Chiar crezi c-am uitat bănuții pe care ți-i luai de la gură ca să mi-i dai mie când eram student?”. „Nu cred c-ai uitat. Cum nu cred c-ai uitat cum mâncam franzelă cu mămăligă pe marginea șanțului când mergea Taica la oraș. Nici cum ne duceam la Baltă, la Bâta – mam' marea dinspre Maica – și ea ne umplea traista cu pere pădurețe pe care le ținea-n secară până se-nmuiau și se topeau în gură. Nu cred c-ai uitat nimic, dar te-ai lăsat copleșit de viața-n care te-ai aruncat, de competiția unei astfel de vieți”. „Bine zis competiție. Soru-meo, cum m-am menținut în posturile pe care le-am avut, numai eu știu. Cred că jumătate din ce-am câștigat am dat-o pe „atenții”, ca să merg mai departe. În lumea-n care m-am învârtit eu nimic nu mergea fără „îmi dai – îți dau”. „Crezi că numai în lumea-n care te-ai învârtit tu? Dac-aș fi fost frumoasă și m-aș fi culcat cu cine trebuia – că origine sănătoasă aveam – eram azi profesor universitar, nu medic-primar pensionar. Natalia Scutașu, o capacitate în Medicină, fiindcă e urâtă, abia de-ajunsese șefă de lucrări, până-n '89. Pe urmă s-au gândit s-o numească

șef de catedră, la cincizeci și șase de ani. Peste tot și oriunde e cu „îmi dai – îți dau”. Ce? „democrația” asta merge altfel? Ba mai dihai decât în comunism funcționează șperțul și relațiile. N-am văzut un miliardar de azi care să fi ieșit dintr-o pușcărie politică, ci tot vechii comuniști machiați în democrați”. „Înțeleg că mă incluzi și pe mine aici… și nu pot spune că n-ai dreptate. Aș vrea să știi că viața mea e mai grea și mai complicată acuma decât înainte”. „Gelule, asta ai vrut, asta ai. Și măturătorul de stradă are griji. De ce n-ar avea și-un miliardar?” „Ai spus „asta ai vrut, asta ai”. Soru-meo, sunt anumite angrenaje în care dac-ai intrat nu mai ieși decât cu picioarele-nainte”. „Ca la mafie!”. „Ca la mafie!”. Și-am tăcut mult de parcă brusc ne luase Dumnezeu graiul. „Gelule, dacă vrei să fii pe picioarele tale, fizic vorbind, și-n mințile tale, pân-o veni Doamna cu coasa, respectă cu sfințenie ce-o să-ți spună doctorul Vlad Alexandrescu, diabetologul la care te trimite Natalia Scutașu. Diabetul nu e pneumonie, care se vindecă-n două săptămâni cu antibiotice. E boală rea. Dă peste cap tot metabolismul, își face de cap, te termină repede și foarte urât. Ca de pildă, picioare amputate… Încât te rog ca pe Dumnezeu, în primul rând menajează-te, evită stresul și emoțiile, că-n groapă nu iei miliardele cu tine. Iar pe-ai tăi i-ai asigurat pentru zece vieți”. „Mi-e tare greu să mă-nvăț cu-o viață de pensionar, să fiu vioara a doua-n afacerile astea-n care sunt băgat”. „Îl ai pe fiu-tău care poate ține hățurile. Mulțumește-te să fii un fel de „profesor consultant”, cum sunt marii noștri medici bătrâni pe la spitalele conduse de medici deștepți, care-și dau seama că oricât de bun ai fi, n-ai văzut pân' la patruzeci de ani ce-a văzut un „consultant” pân' la optzeci. Nu cred că fiu-tău te-ar da pe linie moartă”. „Important e – după cum ne-nvață psihologii – să nu provoci experimente. Fiu-meu are o nevastă extrem de cheltuitoare”. „Fiindcă are de unde”. „Și Liliana are de unde și totuși n-azvârle cu banii pe fereastră”. „Fiindcă Liliana a trecut și prin perioade când n-a avut ce azvârli. Nu uita a cui fată e noru-ta. De când se știe, ce și-a visat noaptea a avut ziua”. „Nu mă pot obișnui cu ideea vieții de pensionar. Ție nu ți-e greu, la pensie?”. „Nu. Așa cum de la-nceputul vieții știi că mori, tot așa de la-nceputul unei profesii știi că vine momentul când îi pui punct. Aș fi putut să mai lucrez. Aș putea și azi, la vreo policlinică dintre cele cu plată, însă nu mai vreau. Am fost medic treizeci de ani, asistentă la sala de operații opt ani. E destul. Șase din ăștia opt ani lucram și la sală și mergeam și la Facultate, cu scutire parțială de frecvență. Dacă n-ar fi fost domnul General – Dumnezeu să-l odihnească! – nu mai ajungeam eu doctoriță”.

„Cu oricine-am vorbit despre tine, dintre medici, mi-au spus că ești nu numai un radiolog excepțional, dar că ești și ca diagnosticiană lux a-ntâi. De ce te-ai făcut tu radiolog?”. „Fiindc-am vrut să am ceva liniște după opt ani de extenuare în care-am avut parte și de-un an de boierie: cât am fost internată la Spitalul T. B. C. Studențesc. A fost cel mai liniștit an din viața mea. Tuberculoza mi-a picat ca un dar de la Dumnezeu. Eram extenuată de-atâta muncă”. „Ce știu copiii mei de-așa ceva?! Ce știu ei cum făceam, tu și cu mine, injecții la douășpe noaptea și la patru dimineața și cum căram eu lăzi de cartofi în Obor pentru un leu de cinema și pentru douășcinci de bani de tramvai?!”. „Mulțumește lui Dumnezeu că sunt întregi la trup și la minte, că au învățat serios carte, că nu beau, nu se droghează, că au familii, că nu i-ai scăpat din mână și că și-au văzut și-și văd de treabă”. „Diana putea să stea și-n România, că nu murea de foame. I-a trebuit America și bărbat japonez. Ca să umble mă-sa prin avioane de dorul ei”. „Gelule, e moda exportului de creiere și de forță de muncă brută. Pleacă ăi fără speranță și-ăi speriați că la un moment dat și-ar putea pierde-n România standardul pe care-l au. Pleacă unii după o pâine, alții fiindcă n-au încredere în viitorul Țării ăsteia ale noastre”. „Tu ai?”. „Nu. La un pol se strâng bogații, la celălalt – o sărăcie din ce în ce mai cruntă. E de fapt o-ntoarcere-n epoca sclavagistă, cu deosebire de tehnică și cu aceea că azi nu mai ești vândut de stăpân ci-i cerșești privilegiul de a-ți vinde forța de muncă”. „Nu ți se pare că s-a-mbunătățit chiar nimic după Revoluție?”. „Revoluție?!”. „Hai să numim așa ce s-a-ntâmplat în '89”. „A! Dacă e pe numite – ca-n Medicină: „diagnostic neprecizat” – atunci mai merge, altminteri n-o să umblăm acuma să ne prostim unul pe altul. Dacă și ce s-a-mbunătățit? Există ziare – fiecare „independent” însă de cineva! – jucând fiecare după cum îi cântă grupul de interese pe care-l reprezintă. Fiecare gazetă e montată ca o piesă de teatru. Ai dreptul de-a manifesta: tu strigi, tu auzi. Magazinele sunt pline. Unii cumpără din ele, alții se plimbă prin ele ca prin muzee. Ai dreptul să călătorești. Nu mai depinzi acum de Securitate, ci de Ambasadele cărora le ceri vize. Poți avea tot ce-ți poftești – bani să ai. Și mai presus de orice – afară de zile, poți cumpăra: conștiințe, Justiție, Poliție, tot, tot. În toate regimurile sunt privilegiați și oropsiți. „Revoluția” – pentru că așa ne-am hotărât să numim ce s-a-ntâmplat în '89 – nu prezintă nimic original. S-au mai schimbat personajele, unde s-au mai schimbat, îi mulțumesc lui Dumnezeu că sunt bătrână, îi mulțumesc că n-am copii. Pot să-ți spun că pe lumea asta multe dezamăgiri am avut, de la comunism la oameni, dar cea

mai mare dezamăgire tot urmările „Revoluției” mi-au provocat-o. Nu m-am așteptat la cine-știe-ce minuni după 1989, dar nici la ce e-acum!”. „Poporul nostru, de când se știe, luptă să supraviețuiască. E aproape tot timpul – vorbind la prezentul istoric – în stare de calamitate. Excluzându-i pe ăi privilegiați din orice regim. De când terminam porcul – cam pe la-nceputul lui martie – de cum îl terminam, pân' la Paști nu mai gustam carne. Și de la Paști la Sfântă Mărie la fel. Mi-l aduc aminte pe Florei al nostru cum își îngropa și cum își legumea oasele de la găina de Sântă Mărie; ziua Maicăi, săraca. Și cum apuca și ea gâtul, căpățâna, ghearele. Cum dosea pentru Florei câte-un dumicat de mămăligă. Și când aud astăzi ce viață fericită a dus țăranul până-n '44! Nu trebuie să-ți spun eu ție, soru-meo. În '44, tu aveai doișpe ani, eu – treișpe. Nu eram copii de țâță ca să nu ne mai aducem aminte. Apoi au venit comuniștii și ne-au omorât cu cotele, pân-au înființat Colectivele de pe urma cărora săracul tot sărac a rămas, iar conducerea s-a umflat ca o căpușă care suge pe găină grasă… Soru-meo, eu n-am nici un fel de remușcări pentru ce-am făcut în comunism: mi-am făcut bine mie și-alor mei, dar, jur că rău n-am făcut nimănui. Iar acuma, de când m-am ajuns, încerc să fac bine-n jurul meu. La Brăteasa, la nisipurile noastre, crește tutun de calitate. Am convins niște americani să facă acolo o bază de colectat tutun, de selectat și de alte operații; mă rog, o-ntreprindere care dă de mâncare unor oameni. În București ajut niște orfelinate și niște azile de bătrâni. Dacă apare o lege ca lumea a sponsorizării, să știi că am să dau și mai mult. Nu vreau să fac pe sfântul din călindare-n fata ta, însă vreau să nu-ți închipui numai rău despre mine. Vreau să rămânem frați nu numai pe hârtie. Și dacă ai nevoie de bani sau de orice altceva, spune-mi. Și nu te uita că Liliana e-așa secretoasă de felul ei. Așa a fost crescută”. „Gelule, și noi am fost crescuți de Maica „secretoși”. Ți-aduci aminte cum ne spunea: „Maică, nu povestiți la nimini ce e-n casa voastră. Nu vă certați în lume”. Suferința ei a mai mare era că Taica nu se uita la ce-i spunea nu numai în casă, dar și față de străini. Parcă-l aud – Dumnezeu să-l ierte! – „Nu vezi, fă, că ești proastă”. Și ea, săraca, lăsa capu-n pământ și nu scotea o vorbă. Singura ei mulțumire a fost că ne-a văzut pe noi cu o pâine la oraș. „Maică, să faceți ce-oți face, da' să nu mai dați cu sapa”. Aș fi vrut să-ți vadă și ea vilele; să se bucure și ea de cât de bine-ai ajuns. Să vadă cum ne-am ridicat din cenușe-n piciorușe. A murit cu oful că nu sunt măritată și că n-am copii. Nu-mplineam standardele firești ale unei vieți. Fiecare cu soarta lui. Gelule, dreptul să ne judece pentru sufletul nostru numai Dumnezeu îl are. Lui nu-l

poți ascunde nimic, încolo, ce știm noi unii despre alții? Doar ce vedem și ce-auzim. Dar sufletul omului nu-l știm. Îl bănuim doar. El poate fi un colț de puritate care s-aducă-a rai, dar și o cloacă de infern". „Poate că-n același suflet se află amândouă colțurile astea. Important e care atârnă mai mult în balanță". „Ai dreptate, Gelule. Firișorul ăsta de rai, care se află pitit în fiecare din noi, e cotropit ca de bălării, de invidie și mai ales de grija zilei de mâine și de intoleranță. Uită-te tu câte prietenii de-o viață s-au stricat fiindcă unul votează cu Popescu, altul cu Ionescu. Iar ăștia care-și strică prietenia n-au nici măcar scuza c-ar face politică. Și-atunci s-a dus dracu' firicelul de rai!". „Vorbeai de invidie. Eu cred că invidia e o forță care mișcă mecanismul lumii. Ce nu sunt în stare oamenii să facă din invidie?!". „M-am gândit de multe ori la cele mai importante forțe din lume și-am ajuns să socotesc prostia cinstită, lăsată de la Dumnezeu, cea mai mare forță, iar imediat după ea, la egalitate-ntre ele, lipsa de informație și informația dirijată, echivalentă, de fapt, cu dezinformarea. Astea sunt forțele pe care se bazează marea finanța, care face din noi ce vrea".

Repetam în fața lui Gelu concluziile mele despre societate. Fără să fiu eu vreun mare analist politic. La ele mă dusese o viață prin care nu trecusem legată la ochi. Frate-meu se uita pierdut prin peretele de geam al cofetăriei de parc-ar fi așteptat să-i apară pe-un ecran confirmarea sau infirmarea spuselor mele. Sau se gândea, mult mai de crezut, la diabetul lui, la afacerile lui, la propria viață. „În lumea asta ale cărei mecanisme le-nțelegi atât de bine, tu cum te-ai descurcat și cum te descurci, Adelino?", a sunat într-un târziu răspunsul lui Gelu față de părerile mele. „De la nouășpe ani pân' la cinzecișiopt, când m-am pensionat, am muncit fără preget. Am muncit cu oameni și pe oameni și n-am făcut economie de propria persoană. Îndrăznesc să spun că mi-am făcut cu sfințenie datoria. Iar azi, nu apelează un om la mine pe care să nu-l iau de mână și să nu-l duc la doctorii pe care-i consider eu cei mai buni. Fiindcă m-am purtat în așa fel încât să las loc de „bună ziua" și față de oamenii pe care i-am agreat și care m-au agreat și față de ceilalți". „Bănește cum te descurci?". „Dacă n-ar fi Costi, greu, foarte greu. Fata lui, singurul lui copil, e doctoriță la Paris. Deși taică-său nu-i cere nimic, ea-i trimite trei-patru sute de dolari pe lună. Costi a moștenit-o pe sora maică-sii: o casă cu lucruri unu' și unu', și o colecție de tablouri foarte valoroase. Smaranda, fata lui, i-a spus lui Costi să nu vândă încă nici un tablou, îi dă ea semnalul când e cazul. Costi și cu mine avem buget comun, așa că nu duc lipsurile pe care le-aș duce dac-ar trebui să trăiesc din pensie,

cu inflația asta care nu dă nici un semn să se oprească. De fapt, cred că totul e planificat". „Poți fi sigură".

Cred că replica asta Gelu n-ar fi-ndrăznit s-o rostească de față cu Liliana. De fapt, întreaga noastră conversație n-ar fi putut avea loc în prezența ei. În acea cofetărie cu mascote fără gust dar cu o cafea bună l-am regăsit pe Gelu, fratele meu, de pe vremea când împușcam amândoi francul. Când mergeam la repetiții la Ateneu și la teatre, ca să ne umplem sufletul de sunete și de imagini care ne luminau tinerețea de copii săraci și ne dădeau speranța unei vieți în care oricum n-aveam să mai dăm cu sapa.

Mă gândeam la viața noastră: atâția ani ne-nstrăinasem. La viața noastră, dusă cum se duce tot ce e supus timpului. „Adelino, Argentino, sora mea, viața noastră s-a dus". Glasul lui Gelu suna blând, constatativ, în timp ce-și punea mâna cu degetele ca niște caltaboși peste mâna mea subțire, ca de copil. Vorbele-astea le-am simțit ca un cuțit în inimă. Mi-a răsunat în amintire glasul Maicăi: „Lina maicăi, Lină, s-a dus copilăria ta". Și eu i-am răspuns, i-am răspuns sufletului ei acolo unde o fi: „Maica noastră, Maică, s-a dus viața copiilor tăi". Două șiruri de lacrimi îmi alunecau pe fața de masă a cofetăriei. Gelu mi-a-ntins batista lui albă, fină ca o spumă. „Soru-meo, timpul nu iartă pe nimeni". Într-un târziu mi-am auzit glasul abia șoptit: „De s-ar putea trăi măcar o zi cum crește iarba"; așa spune un autor rus pe care-l citesc acum". „Ce frumos spune rusul tău. Nouă, oamenilor, nu ne e dată liniștea ierbii".

Ce tânără eram când am ieșit la pensie! Cinzecișiopt de ani mi se par acum, la șaptejdoi, floarea tinereții! De la o anumită vârstă – la bătrânețe, evident – un an contează de multe ori ca unul la copiii mici. Câtă deosebire între un nou născut și-un copil de-un an. Unul e un ghemotoc de carne, celălalt „o persoană" cu sentimente, cu simpatii și cu antipatii ca și animalele. Copiii mici și animalele nu pot fi păcăliți: nu trag la oameni răi. Pot spune că eu am păstrat acel simț ancestral care m-a avertizat din prima clipă asupra unui om. Așa cum, fără să fi făcut studii aprofundate de psihiatrie, simt anomalia dintr-o azvârlitură de ochi, iar când personajul mai și deschide gura, i-am pus imediat diagnosticul. În privința oamenilor nu m-am păcălit, dar nici n-am păcălit vreodată pe cineva. Am jucat cinstit cu oamenii și le-am fost recunoscătoare tuturor celor care la o nevoie mi-au întins o mână de ajutor. Tușa Lina și nenea Costel au murit în brațele mele. „Adelino, fată, ai ajuns doctoriță, umbli pintre oameni mari, cu carte, da' nu te-ai desfăcut de noi", mi-a spus tușa Lina cu două zile înainte de-a se

prăpădi. „Tușă, cât ați făcut matale și cu nenea Costel pentru mine aș putea să uit vreodată?”. „Ce-am făcut, fată? Că te-am ținut în bucătărie?”. „Bucătărie ați avut, bucătărie mi-ați dat. Dar mi-ați dat. Tușă, leul săracului e mai mare decât milionul bogatului. Să fie primit tot ce-ați făcut pentru mine”. „Adelino, eu nu zic că Gherghina n-o să-mi fac pomenile, da' să fii și tu de față”. „Lasă, tușă, că mai e pân-atunci”. „Nu mai e, tușă. Am eu semnele mele că nu mai e”. Și semnele ei n-au înșelat-o. Toate pomenile i le-am făcut împreună cu Gherghina. Și pe-ale lui nenea Costel. Eu aduceam tot ce trebuia, doar pregătirile le făceam cu Gherghina. „Adelino, fată, nici dacă erai făcută de ei și nu i-ai pomeni cum îi pomenești. De m-ar pomeni și pe mine fetele lu' fiu-meu așa”. „Gherghino, când n-am avut acoperiș deasupra capului, oamenii ăștia m-au primit în casa lor”. „Las' că nu te-au primit degeaba”, le mai trântea Gherghina o copită post-mortem socrilor ei, pe care nu-i avusese cine-știe-ce la inimă; reciproca fiind valabilă.

Bătrânețea este vârsta durerilor de tot felul, care ți se plimbă-n trup ca argintul-viu, vârsta artrozelor, a artritelor, a osteoporozei și-a rememorărilor. Scrisorile Călugăriței mele portugheze îmi stau pe noptieră de la nouăsprezece ani. Cred că le știu pe dinafară și, totuși, în fiecare seară mai citesc o frază-două din ele: sunt leit-motivul vieții mele. De ele mă leagă iubirea mea disperată pentru vărul meu Gabriel. Amintirea asta nu mă mai face să mă simt ridicolă, ci-mi aduce-un zâmbet de milă față de mine, cea a vremilor de-atunci.

La un an de la moartea Laurei, Gabriel s-a-nsurat cu-o colegă a fiică-sii; diferența dintre ei fiind numai de douăzeci și cinci de ani! Gabriel vine pe la noi în vizită, adică la mine și la Costi. La el nu ne invită, fiindcă nevrând să-și pedepsească nevasta, o lasă-n voia ei; ceea ce-nseamnă, în fiecare sâmbătă, o-ntâlnire cu dans. Ce să caute la asemenea petreceri cinetice Costi și cu mine, doi babalâci?

Durerea cea mai mare din ultimii doi ani a fost moartea Paulei, cea mai bună prietenă a mea. Unul dintre oamenii cei mai cinstiți, mai inteligenți și mai spirituali și cei mai devotați din viața mea. O ființă care pornise de la același nivel cu mine dar care, având un copil de crescut și neavând norocul unor oameni care s-o sprijine, cum am avut eu, fusese toată viața ei profesională soră pediatră. Dac-aș fi avut copii, pe mâna ei i-aș fi dat, ca pe mâna celui mai destoinic doctor. De-altminteri, medicii tineri, veneau în secret la ea și-o-ntrebau, în cazuri complicate: „Tanti Paula, dumneata ce părere ai?” Și părerea Paulei se adeverea fără greș. Ca și Maica, Paula nu

pusese-n viața ei picătură de băutură-n gură. Ca și Maica, murise de ciroză, conștientă însă până-n ultimul moment. La două ceasuri după ce-am văzut-o la clinică pentru ultima oară, m-a anunțat Cornel de moartea ei. Era pe data de treizeci decembrie. În noaptea de Anul Nou am stat cu Costi la masă, ne-am făcut că mâncăm, din paharul de șampanie am vărsat fiecare trei picături pe covor, n-am ciocnit și-am spus „Să dea Dumnezeu ca anul viitor să se sfârșească altfel". La douăsprezece ne-au telefonat Smaranda și băieții Laurei ca să ne ureze și să ne sorcovească.

De la patruzeci de ani am început să mă gândesc cui să las moștenire ce-am agonisit într-o viață, cu ajutorul lui Claude, ajutor substanțial. La șaptezeci și doi de ani, gândul ăsta devine obsesiv. De nepoții mei nu mă simt deloc apropiată. Cui să-i las? Dianei care e-n America, lui Cosmin care un telefon nu-mi dă și care la miliardele lui frate-meu și-ale lui, drept de mine-ar avea el grijă? Pentru un apartament de două camere, când el cu nevastă-sa, cu doi copii ai lor, cu frate-meu și cu Liliana, cumnată-mea, locuiesc în douăzeci de camere, cu un pogon de curte care arată ca o grădină olandeză? Cu niște ronduri și cu niște arabescuri de flori, ca un covor oriental, cu grădină de zarzavaturi aranjată ca pentru un concurs, toate după gustul unui tânăr arhitect peisagist, îngrijite zi de zi de un grădinar, inginer agronom, specialist în horticultură și-n legumicultură. La mesele din casa lor se vorbește mai tot timpul de întreprinderi, de bursa de valori, de automobile, de plantele din grădina fiecăruia și de speciile noi achiziționate în ultima vreme, rar de câte un spectacol unde participanții se duc mai mult ca să fie văzuți decât ca să vadă ce se petrece pe scenă.

„Ați văzut spectacolul lui George Aldea?", m-a-nvrednicit cu-ntrebarea o cucoană voinică, proaspăt coafată, fardată din belșug, acoperită de bijuterii, îmbrăcată într-o rochie de voal, ultima modă, cu volane suprapuse. „Întâmplător l-am văzut și nu m-a entuziasmat. Păcat de bieții actori să-i pui să se scălâmbăie și să-ți bați joc de-un text clasic". „Doamnă, dar nu se mai poate juca astăzi ca la „Comedia Franceză", cu actorii la rampă, ca și când ar recita". „Doamnă, eu, rămasă-n urmă cum sunt, îi cer unui regisor să nu vrea neapărat să arate că e mai deștept decât autorul și că-i face o favoare că-l pune-n scenă. Vreau să se respecte epoca în care se petrece textul piesei, textul, și vreau spectacole în care să nu se facă din teatru circ". „În felul ăsta, doamnă, nu mai apare nici o inovație-n spectacole, nu se face nici un progres". „Doamnă, am învățat într-o viață că nu e deloc obligatoriu ca tot ceea ce e nou să fie neapărat și mai bun decât ceea ce l-a precedat".

„După dumneavoastră totul ar trebui să stea pe loc”. „Nu pe loc, ci-n limitele bunului-gust, care ține de bunul-simț, și-n limitele respectului față de niște autori morți, care n-au cum să protesteze la elucubrațiile care se fac pe seama lor”. „Dumneavoastră ce profesie aveți?”, și-a manifestat curiozitatea o tânără care părea fiica doamnei coafate și pline de bijuterii. „Sunt medic radiolog, la pensie”. „Tocmai dumneavoastră dezaprobați inovațiile în artă. Când ați lucrat într-un domeniu în care s-au făcut atâtea progrese?”. „Domnișoară, progresele tehnice din știință sunt una și respectul pentru artă e alta. Și fiindcă ați vorbit de Medicină, pot să vă spun că-n ciuda tuturor progreselor, a tuturor mijloacelor modeme de investigare, ceva extrem de prețios s-a pierdut în domeniu: simțul clinic. Azi, puțini medici mai pun mâna pe-un bolnav și mai sunt în stare, fără radiografii, dopleruri, laborator, rezonanță magnetică nucleară etcaetera, să-i pună un diagnostic”. „Dar dacă astea toate există, ne putem dispensa de simțul clinic”. „Asta credeți dumneavoastră, fiindcă nu vi s-a făcut rău într-o pădure, unde nu există mijloacele de investigare pomenite. Sau într-un avion când, dacă vi se face rău și e un medic printre pasageri, viața dumneavoastră atârnă de diagnosticul lui”. „Astea sunt cazuri extreme. Cu mijloacele moderne de investigare nu mi se pare că simțul clinic mai e atât de important”. „Și-atunci cum vă explicați că la aceleași investigări interpretările sunt diferite și că avem medici buni și medici proști? Am avut profesori care se uitau la om și-l diagnosticau”. „Dumneavoastră ați putea pune-un diagnostic doar uitându-vă la un om?”. „Mi s-a-ntâmplat și nu o dată”. „Să zicem că vă uitați la mine. Ce mi-ați spune?”. „V-aș trimite iute la niște probe hepatice și la unele renale”. „Vorbiți serios?”. „Cât se poate de serios”. „După ce semne m-ați „diagnosticat” așa?”. „După culoarea pielii din afara fondului de ten, pentru partea hepatică, și pentru partea renală, după retenția de lichid din pleoape”.

După o săptămână de la această sindrofie, îmi telefonează Natalia Scutașu ca să-mi spună că a venit la ea o tânără trimisă de frate-meu. Din păcate, i-a descoperit ficatul mărit, vezica plină de pietre, și un rinichi cu o malformație ureterală. Nu mi-a făcut nici o bucurie să aflu că simțul meu clinic nu s-a atrofiat odată cu anii.

Cui să-i las moștenire apartamentul? Cui cele trei tablouri ale mele? Singurii care se interesează de soarta mea și-a lui Costi sunt Cornel, Gertrud și Carmina. Pentru ei toți sunt Tantina, după cum îmi spunea Cornel pe vremea când era la cămin. Dac-aș fi avut copii mi-ar fi plăcut să semene cu

ei trei: să aibă delicatețea și blândețea lui Cornel, preocupările lui intelectuale, setea lui de-a-nvăța, spiritul teutonic tranșant și de ordine al Gertrudei, conștiinciozitatea ei în tot ce face, îmbinarea trăsăturilor de caracter ale părinților, în cel mai armonios mod, în copilul admirabil care este Carmina.

Acum e o vreme când, prin casele de licitații, poți vinde la prețuri bune obiecte-stil, bijuterii cu monturi vechi, tablouri și sculpturi de autori de la o anumită cotă-n sus. Se au în vedere oamenii cu bani, care investesc în valori omologate.

În afară de Claude, când a fost în '90 în Țară, n-am arătat nici unui expert Rembrandtul meu. Claude m-a asigurat că e autentic. „Dacă vreodată-l evaluezi, numai la tine acasă, cu martori, și nu scapi tabloul din ochi nici o clipă”, mi-a spus el. La etajul de deasupra mea se vinde un apartament de patru camere, de fapt două apartamente de câte două camere pe care proprietarii le-au făcut să comunice între ele. I-aș da lui Gelu Rembrandtul dacă mi-ar cumpăra mie apartamentul ăsta. Pe numele meu. În el i-aș aduce pe Cornel, cu Gertrud și cu fata lor, Carmina, iar ei și-ar închiria apartamentul lor și pe cel moștenire de la Paula. Costi, „consultantul meu științific”, îmi aprobă planul.

„Gelule, aș vrea să fiu sigură că tabloul ăsta rămâne-n Țară. Tu ești primul pe listă. Nu-l vrei tu, încerc cu Statul, dar dat fiind ce s-a-ntâmplat cu Domnișoara Pogany, pe care proprietarii au oferit-o Statului cu un sfert din prețul de la care pornește o licitație Brâncuși în străinătate și Statul „n-a avut bani”, nu-mi pun mare nădejde-n Stat. Rămân casele de licitație. Bine-nțeles ți l-ar expertiza un om serios. Gândește-te”. „Soru-meo, am să mă gândesc”.

Știam că viitorul ăsta popular o includea pe Liliana, fără a cărei părere Gelu nu-și cumpără nici măcar o pereche de pantofi. Într-o zi și la o oră fixate dinainte, Liliana, cu Gelu și cu un expert foarte cunoscut s-au înființat la mine-acasă pentru examinarea și pentru prețuirea Rembrandt-ului. Expertul, din spusele celor care avuseseră de-a face cu el, când era interesat să cumpere un obiect, oferea vânzătorului un preț de nimic; iar când nu era interesat, spunea prețul real, ba uneori îl exagera pentru ca vânzătorul să nu reușească să-și plaseze obiectul și s-ajungă la expert și să i-l dea pe oricât numai să scape de el.

Urmărind privirea expertului, mi-am dat seama că Rembrandtul îi mai trecuse prin mâini și probabil că illo tempore oferise pe el conferențiarului

de la urologie sub două mii de lei, de vreme ce conferențiarul, de la trei mii, cât ceruse inițial, mi l-a lăsat brusc la două mii. După o cercetare minuțioasă, în timpul căreia mi-a fost inima cât un purice, expertul a declarat Rembrandtul autentic și ne-a comunicat prețul pe care-l puteam obține în Țară și pe cel din străinătate. Chiar față de prețul local lansat de expert, apartamentul de deasupra mea nu reprezenta mai nimic. Dar cum nu eram pusă pe pricopseală și mai ales de pe urma lui frate-meu, am încheiat târgul.

De când s-au mutat la mine-n bloc, tustrei copiii mei de suflet, Cornel, Gertrud și Carmina, cărora le-am făcut testament pe ambele apartamente, proprietatea mea, și le-am depus banii necesari în ziua de azi ca taxe de moștenire, parcă altfel îndur cortegiul de belele ale bătrâneții. Am avut curaj chiar să cer o viză pentru Statele Unite unde m-a invitat Corina, fosta mea colegă de cameră de la Spitalul T. B. C. Studențesc.

De ce mi-au refuzat americanii viza n-am priceput: pericol de-a rămâne acolo nu prezint la fragedа-mi vârstă, mutră de teroristă n-am. Când mi-a-ntins pașaportul, i-am spus funcționarei românce a Ambasadei: „Doamnă, în 1966, Securitatea română mi-a refuzat viza pentru Franța, sfătuindu-mă să mă duc „pe-aci prin democrațiile populare”. Dumneavoastră acum unde mă sfătuiți să mă duc?”. Doamna mi-a trântit ghișeul în nas, neindicându-mi nici o adresă.

Ce mult s-au schimbat lucrurile! Una e să nu te fi lăsat Securitatea să pleci în Occident, alta e să nu te lase Ambasada americană să-i vezi țara. Sănătate să fie! La cât mă dor pe mine „osemintele”, numai bună de mers în America nu sunt. Dar prea a insistat colega mea de T. B. C.; văduvă, singură, simte nevoia să aibă cu cine depăna amintiri. Oricum, aveam un sac plin de „actualități” despre fostul ei iubit, devenit miliardar și-n același timp vajnic protestatar împotriva regimului sub care s-a-mbogățit, precum și unul dintre directorii de conștiință ai intelectualității care se dorește elită. Colega mea de T. B. C. a fost dezolată de „succesul” meu față de autoritățile americane. Pentru mine, care-am învățat să nu mă mai mir, acest refuz n-a fost altceva decât o-ntoarcere-n timp. Mi-am rememorat anul 1966. Atunci îmi stăteau la dispoziție democrațiile populare. Azi îmi stă spațiul Shengen. Bani să am. Bani acuma aș avea, din generozitatea Smarandei, fiica lui Costi, fina mea. Sănătate nu mai am. Dacă vrei să vezi un loc – să-l vezi ca lumea, trebuie să-l bați cu piciorul. Așa ceva nu mai e de mine. Osteoporoză am, coxartroză bilaterală am, nici cu genunchii n-o duc strălucit, artrită la o

gleznă am. Iar durerile, mai ales la schimbările meteorologice, mi se plimbă-n tot corpul, ca argintul-viu.

La optzeci de ani câți are, Costi se ține foarte bine. În ochii lui albaștri, senini, surprind adesea o undă de tristețe, îl privesc atunci cu un zâmbet care e frate geamăn cu ceea ce exprimă ochii lui și-l bat camaraderește pe umăr, fără nici un cuvânt. Acum doi ani mi-a plesnit o venă la pulpa piciorului drept. În cinci minute, piciorul era butuc și nu-l mai puteam pune-n pământ. L-am rugat pe Costi să mă sprijine până la baie, dar el, ca o bună infirmieră, s-a prezentat cu plosca. Mi-a făcut un semn la gură – adică, „fără proteste” – m-a ridicat cu grijă și m-a așezat în poziția pe care o cunoștea din lunile de zăcere ale Monei, când el, eu și Smaranda ne transmiteam unul altuia ștafeta de infirmieră. Acel moment a fost cred cel mai penibil din viața mea, pentru ceea ce mi se-ntâmpla și pentru amintirile pe care i le trezeam lui Costi. „Doamne, n-a fost destul de pedepsit cu Mona, de ce-l mai pedepsești și cu mine?”.

Colegul meu Ilie Panaitescu, flebolog, ajuns profesor, m-a internat într-o rezervă în care am stat o lună. Puteam să plec după o săptămână acasă, dar l-am rugat pe Ilie, în lipsa lui Costi, să mă țină până aveam să mă pun pe picioare, tocmai pentru a-l scuti pe Costi de-a mai fi infirmieră. Costi se-nființa la spital la ora zece dimineața, cu mâncare făcută de el, în colaborare cu Gertrud, și cu greu îl urneam spre casă pe la șapte seara. Mă săruta pe frunte și se uita rugător în ochii mei. Știam ce-mi spune: „Te rog nu muri, nu mă lăsa și tu singur”. „Rar am văzut bărbat care să aibă atâta grijă de nevastă, ca soțu' dumneavoastră”, mi-a spus o infirmieră. „Nu e soțul meu, e fratele meu de cruce”. Răspunsul ăsta n-a lămurit-o cu nimic. „Ne cunoaștem de când eu aveam nouăsprezece ani și domnul pe care-l vezi în fiecare zi la mine avea douăzecișișapte. De-atunci suntem ca frații și nimic altceva”. Cât m-a crezut ea nu știu. De multe ori un adevăr simplu pare o minciună meșteșugită.

Lui Costi, ca de-altfel nouă tuturor, îi place să se știe ocrotit și să simtă afecțiunea cuiva și, poate, mai mult ca orice, să simtă atmosfera de familie, de casă-n care se gătește, în care se fac niște pregătiri de iarnă, în care curățenia de primăvară și cea de toamnă intră într-un ceremonial domestic. A tânjit după această atmosferă pe care n-a avut-o în casa părintească, dar pe care i-a oferit-o Mona și pe care o continui eu, cât pot mai bine.

Ziua, Costi stă la el în apartament: citește, ascultă muzică, scrie metodic, planificat, o carte de ortopedie. Mâncăm la mine-n bucătărie, iar serile stăm

amândoi pe canapea, cu picioarele ridicate pe câte un taburet și ne uităm la televizor: la știri, la câte un film pe care-l bănuim, din rezumatul de prezentare, a nu fi chiar stupid. Din emisiunile de divertisment, oricâtă bunăvoință am avea, nu izbutim să vedem una măcar de la cap la coadă. Măcar de-ar fi parodii! Parodia e lucru subțire. Carmina, la douăzeci și doi de ani ai ei, are exact gusturile noastre „demodate”. Ea este elementul nostru de verificare. Părerile ei, care nu urmăresc să ne facă nouă inimă-bună, ci chiar astea sunt, ne-ncurajează cu privire la bunul-simț al unei părți a tineretului și ne fac să nu ne simțim niște bătrâni cârcotași cărora totul le pute. Modele vin și trec. O să treacă și asta a buricelor la vedere și-a mini-jupelor.

În Renaștere a fost o vreme când, mai ales la teatru, femeile purtau rochii din care le ieșeau complet țâțele, celor care le-aveau frumoase – asta se-nțelege. Astăzi nu se mai ține seama de-a arăta numai ce e frumos. Astăzi se poartă „dezinhibarea”. Arăți ce ai, nepăsându-ți că e frumos sau nu. Mini-jupele-ți oferă și picioare de sculptat, dar și burlane, stâlpi de telegraf, sau „ciocănele” de găină subnutrită. Moda vine și trece fără urme de neșters. De neșters este incultura, disprețul pentru gramatică, pentru istorie, pentru limbă, pentru dicționare; este pauperizarea intelectuală. În generația lui Costi și a mea au fost medici care-n doi ani și-au dat liceul, apoi au trecut prin Medicină ca rața prin apă, ceea ce nu i-a-mpiedicat s-ajungă profesori. Azi se-ajunge, ca și-atunci, greu, dar se-ajunge, prin muncă cinstită, sigur însă și repede prin pile și prin politică. Ce mi-e dracu' ce mi-e tat-su.

Mă gândesc de multe ori la anii petrecuți în slujba oamenilor. Anii petrecuți la sală alături de domnul General mi se par ai devotamentului maxim față de meserie. Niciodată nu m-am simțit mai utilă oamenilor decât atunci. E greu să-i explici cui n-a luat-o de la ploscă și de la mătăhuzul de șters pe jos, câtă importanță au infirmierele și personalul mediu într-un spital. Cât din procesul operator și post-operator le revine acestor oameni mărunți a căror părere n-ar trebui ignorată de medici. Un inspector școlar îmi spunea că elementul său esențial în aprecierea unui profesor era părerea elevilor despre acel profesor. Îndrăznesc să spun că și despre medici, informații de luat în seamă poți obține de la infirmiere, nemaivorbind de personalul mediu. N-am căutat conflicte cu lumânarea nici în viața mea profesională, nici în viața privată. Mi-e urât chiar și să asist la situații conflictuale.

Și totuși, radiolog precum am fost, renunțând la cariera universitară tocmai pentru a dispărea de pe piața concurenței, spunând bolnavilor ce vedeam la Röntgen și mai apoi și la ecograf și scriind cinstit buletinele, am „reușit” totuși să intru în conflict cu unii medici, tocmai fiindcă spusesem adevărul. Și ca radiolog te poți înșela și de la eroarea ta de apreciere să urmeze un șir de erori. Un bun coleg, și profesional și ca om, a scris pe un buletin de coloană vertebrală „suspect de morbul lui Pott”. Ortopedul – ăsta chiar excepțional – un an a ținut pacientul imobilizat și cu tratament anti-tuberculos, pe niciunul neducându-l mintea, un an, la cancer de coloană, ceea ce avea pacientul. De multe ori, boli diferite, au debut asemănător. Eșecuri există în toate ramurile Medicinei. Cele mai multe și flagrante sunt în chirurgie și mai multe, dar nespectaculoase, în Medicina internă. În viața mea nu mi-am bârfit colegii, dar nici nu m-am sfiit să-i spun bolnavului adevărul, riscând să-mi ridic în cap indiferent pe cine.

Vine într-o zi un tânăr, cu osteotomie la ambele femure, vine să-i fac o radiografie de bazin. Mi l-a trimis Natalia Scutașu. „Doamnă doctor”, zice tânărul, „după operația de la femurul stâng merg mai prost decât înainte. Fac de nouă luni recuperare și degeaba. Profesorul care m-a operat spune că nu știe de ce nu se face calus la femurul ăsta. Dumneavoastră ce părere aveți?”. „Băiete, cum să se facă amărâtul ăla de calus dacă ți-a pus cuiul pe linia de fracturare?! Singura soluție este să te opereze din nou”. „De fapt, mi-a spus că e nevoie de timpul doi”. Am dat din cap a pagubă. Tânărul s-a dus la alt medic decât la profesorul care-l operase. Rezultatul a fost că-n loc de o operație a cărei necesitate era și-aceea sub semnul întrebării, dată fiind radiografia ante-operatorie – s-a ales cu trei operații la același femur. Din profesorul care, fără Röntgen probabil și fără endoscop îl operase pe băiat, ca pe front, mi-am făcut un „prieten” pe viață. Niciodată nu m-am simțit mai stânjenită decât în clipa când am descoperit eroarea unui coleg. Nu există cunoștință sau vecin care să-și facă o radiografie și să nu vină să mi-o arate și astăzi. Nici ochiul, nici mintea, nici sistemul de conexiuni nu mi s-au tocit. La fel se-ntâmplă și cu Costi. Casele noastre sunt un fel de cabinete fără plată, nemaivorbind de „tineretul”, de vârsta noastră, nedeplasabil. Am făcut meseria pe care am făcut-o ca să fim de folos oamenilor. Cât ne-or ține puterile – atâtea câte ne-au mai rămas – ne-om îndeplini menirea.

Costi și-a dorit copii. Mona, pentru a-ntrupa într-o ființă dragostea lor, a adus-o pe lume pe Smaranda. Au avut noroc. E-ntreagă la trup și la minte, e răzbătătoare, tenace, o neuroloagă apreciată de francezii între care lucrează.

Nu dorește nici să se mărite nici să aibă copii, ceea ce, ca pe orice părinte de modă veche, adică ținând la datina din străbuni, pe Costi îl mâhnește. Când am fost ultima oară la Paris, Smaranda ne-a dus la un cămin de bătrâni, de mare lux. „Fiți liniștiți în privința mea. În cel mai rău caz am s-ajung aici, dacă n-am să găsesc și eu la bătrânețe – pre-supunând c-o apuc – un Cornel, o Gertrud și o Carmină”.

Cosmin, nepotu-meu de frate, are doi copii. Fata este isteață și pusă pe treabă. Nu socotește că având miliardele lui taică-său se poate dispensa de banul câștigat prin munca ei. Pasionată de calculatoare, urmează o secție de specialitate a Politehnicii și e prima din an. Băiatul, isteț și el dar pus pe un fel de-a-și trăi total viața – așa cum înțelege acest „total” o parte a tinerei generații, un nou mod de „vivere pericolosamente” – a terminat o Facultate de studii economice, se face că face și el ceva pe la firmele lui taică-său, manifestând interes doar pentru baruri, discoteci, motociclete și autoturisme de mare viteză – ca o provocare a sorții banale – și, în momentul de față, pentru o domnișoară manechin, lucrând deci în „modelling”, mare specialistă-n tocat bani. Pe-acest strănepot al meu, când l-am văzut cu o vreme-n urmă, i-am spus Lilianei, între patru ochi: „Liliana, fiți atenți: nepotul vostru se droghează. Am socotit de datoria mea să-ți spun”.

Peste o lună apărea în ziare numele strănepotului meu, alături de alte nume sonore din lumea banului, fiind cu toții implicați într-o rețea de droguri scumpe, în calitate și de consumatori și de traficanți. Pentru prima oară de când ne cunoaștem, cumnată-mea, Liliana a venit să-mi ceară un sfat. „Adelino, ce crezi că trebuie să facem cu băiatul ăsta?”. „Să-l dezintoxicați cum oți ști. În Occident sunt clinici specializate. Există și aici medici care se ocupă cu dezintoxicarea. Operația asta, cu cât e mai repede făcută cu atât mai bine, ca la orice boală. Drogurile, ca și beția, sunt efectul lipsei de voință sau al unei voințe și al unei imaginații viciate. Important e să vrea și el să se lase. Fiindcă o dezintoxicare nu e ca pojarul, adică te-ai dezintoxicat o dată și nu te mai apuci iar de droguri sau de băutură”, m-am erijat eu în pedagog-antidrog! Aspectul juridic al trebii n-avea rost să fie discutat. La banii lor, frate-meu și fiu-său știau ei unde să ungă osia ca să scoată odrasla basma curată. „Adelino, poți afla un doctor de-aici, unul bun, care să se ocupe cu așa ceva? Pentru moment băiatul are interdicție de-a părăsi România”. „Încerc să aflu printr-un coleg neurolog, prin altul psihiatru și prin „ghidul meu universal”, Natalia Scutașu”. „Când mă gândesc ce bani a cheltuit Cosmin cu meditațiile cu băiatul ăsta, ca să-l

bage-n Facultate…”, mi-a spus Liliana. Ăsta era corolarul investițiilor făcute-n acest copil!

Pe vremea când am intrat eu în Facultate, meditații luau elevii slabi, amenințați de repetenție sau de corigențe. În Facultăți se intra pe ce-nvățai în liceu… Dac-ar fi fost să mai fim și „meditați”, frate-meu, eu și alții ca noi, nu mai intram la universități cât îi hăul. Azi, „meditațiile”, la fel cu șperțul, sunt „instituție națională”. Medic „antidrog” am găsit și sper din toată inima să reușească, mai întâi să-i bage mințile-n cap strănepotului meu. În privința aspectului juridic, nu m-am înșelat. Afacerea – dat fiind împricinații – pare moartă și-ngropată. Păcat că banii nu pot cumpăra nici simțul realității, nici bun-simț, nici voință, nici echilibru…

Pe vremea copilăriei și-a adolescenței mele, când îți intra un om în casă – la noi, la țară – îi puneai pe masă ce ți se găsea, fiecare după puteri, și o ceașcă de țuică sau o ulcică de vin. Mult ne-a mâhnit viața săracul Taica, nouă copiilor și mai ales Maicăi, cu „duda” lui, la care n-avea măsură. Bea până abia-l mai purtau picioarele până la pat, pe care se trântea de-a curmezișul. Noi cu Maica, icnind de efort, toți trei niște slăbături, cu greu îl așezam în așa fel ca să mai încăpem și noi, și să nu dormim pe jos. Copilăria mi-a adus o groază-n suflet față de lipsa de măsură, pe care-o socotesc una dintre cele mai rele trăsături ale unui om și-ale unei societăți. Lipsa de măsură în administrarea propriei persoane, lipsa de măsură la nivelul colectiv, fiindcă, începând cu urletele și cu vandalismul de pe stadioane și terminând cu cultul personalității, viciul e același: lipsa de măsură.

În toată Brăteasa copilăriei mele, dacă erau patru-cinci bețivi. Din câte-aud, când merg la mormântul părinților mei și la mormântul lui Florei, pe care demult am înlocuit trandafirul cu un tei – ca să nu-i tulbure nimeni somnul prietenului cel mai credincios al mamei mele – când mă duc la Brăteasa, cum spuneam, aflu că și unele femei bat acuma drumul cârciumii și beau vodcă și rom la cot cu bărbații, în timp ce le stă-n pivniță butoiul cu vin. Vodca a intrat în obiceiul românului odată cu venirea rușilor; urmare a Ialtei! Înainte, la oraș – dacă nu erai anume poftit la masă – dimineața și după-amiaza, într-o vizită, erai tratat cu dulceață și cu o cafeluță. Folosesc diminutivul, gândindu-mă la cantitatea de cafea care nu cred că depășea cincizeci de mililitri, spre deosebire de cafeaua de azi, pe care majoritatea cafegiilor o beau cu ceașca de ceai. Astăzi, rare sunt casele în care mai ești tratat cu dulceață și cu o cafea de mărimea de pe vremuri. Tânăra generație

dacă-i intri-n casă te-ntreabă: „ce bei?”. De obicei se bea tărie. Berea e destinată sezonului cald.

În cei doi ani petrecuți alături de Claude, cred că n-a rămas băutură din care să nu gust și din care să nu beau cam o treime din cât bea Claude, om măsurat în toate: vorbă, comportament, mâncare, băutură. Mentorii intelectuali ai vieții mele au fost doamna Despina și Claude. „Cel mai mult apreciez la tine pudoarea și discreția”, îmi spunea el. Odată nu i-am pus vreo întrebare în legătură cu viața lui, cu familia lui, cu statutul lui social, întrebările mele erau numai despre artă. Voiam să aflu cât mai mult de la el, știind de la-nceput că n-aveam să-mbătrânim împreună. Din casa lui și din ceea ce-am învățat de la el am ajuns să aflu ce mi-aș fi dorit cu adevărat în viață: mi-aș fi dorit să studiez istoria artei, să trăiesc într-un muzeu, în biblioteci.

Dar nu uit să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru cât mi-a dăruit. Din studenție n-am mai dat cu sapa și de la pământ pe jos am ajuns „doamna doctor”, în buricul Bucureștilor, într-un apartament civilizat, cu parchet de stejar, cu gresie, cu faianță, cu o bibliotecă de clasici, cu mers la concerte, la teatre, la expoziții.

Când lucram și mă-ntorceam acasă amărâtă de-a fi descoperit la Röntgen boli necruțătoare sau mâhnită de oameni, mă dezbrăcam la iuțeală și luam la răsfoit un album de artă. Și dintr-odată mă ducea gândul că-n haosul de neînțeles al vieții, în lipsa ei de logică și de finalitate, arta reprezenta o justificare a ceea ce se cheamă creatură dotată cu judecată și cu certitudinea morții. Îmbogățirea minții și-ndulcirea sufletului, învelirea lui în milă ca-ntr-un aluat, sunt valori adevărate ale unei vieți. Munca, obligatorie pentru „trestia gânditoare”, ar trebui să te conducă la ele. Să nu fie doar mijlocul care să-ți asigure existența fizică. Mă gândesc la grosul lumii, la cei care muncesc pentru o pâine. „Argentina, tu nu poți depăși sindromul sărăciei”, îmi spunea Claude, fără pic de ironie, ci ca pe constatarea unui om de știință care observă un subiect.

Cred că lui frate-meu i-a trecut boala asta, socotind nu numai după casă, după haine, dar mai ales după mesele pe care le dă. Sigur că din obligație și pentru a-și etala „standingul”, dragă Doamne. I-o părea rău după atâta bănet cheltuit ca să-mbuibe niște-mbuibați? Dacă-i pare rău, înseamnă că sindromul sărăciei îl mai bântuie măcar cu pusee, din când în când, ca și-un sindrom depresiv, pe care dacă l-ai cunoscut o dată, îți dă toată viața semne că nu te-a uitat. E o tristețe firească, legată de condiția de ființă rațională,

tristețea omului care – oricât de bine i-ar merge – nu poate-nchide ochii la nedreptățile vieții: unele venite de la Dumnezeu, altele de la oameni. Și animalele sunt bântuite de acest fel de tristețe, pe care o observi la cele de la casa omului, omul transmițându-le, prin nu-se-știe-ce unde, toate amărăciunile lui legate fie de trup, fie de suflet. Când tristețea asta nu te mai părăsește, când nu mai vezi nici o rațiune vieții și când tristețea se transformă într-o stare de panică, psihiatrii o numesc sindrom anxios-depresiv. Sindromul sărăciei s-ar traduce prin grija obsesivă a zilei de mâine, grijă cu totul justificată de lipsa banilor și de faptul de-a nu mânca niciodată pe săturate. Unii, „ajungându-se”, nu mai păstrează nici urmă a acestui sindrom, alții-l poartă cu ei toată viața; unii, „ajunși” – sub forma unei zgârcenii patologice – alții, ca pe amintirea unui vis obsesiv.

Eu una nu pot uita anii când mâncam pe sponci, când așteptam vara ca să-mi umplu burta cu miez de lubeniță, cum o așteptau și câinii din sat ca să se sature cu porumbul fraged și lăptos de pe câmp. Deși n-am să mă vindec niciodată – nici n-aș mai avea când – de sindromul sărăciei, nu mi-am făcut din ban stăpân. Pe vremea „glaciațiunii” de până-n '89, riscând să rămân și fără bani de pâine, totuși mă-ncălzeam cu un calorifer electric. Raționamentul meu era simplu: orice boală e mai scumpă decât electricitatea. M-am cârpit cum am putut, dar n-am stat în frig. Eu eram una singură, nu tu cățel, nu tu purcel. Alții, care trebuiau s-aleagă între pâine și căldură, oricât ar fi tremurat de frig, „alegeau” totuși pâinea.

Azi, lumea se debranșează de la căldură fiindcă n-are bani s-o plătească. Mai ales pensionarii și familiile cu mulți copii. Și iară-mi spun: ce mi-e dracu', ce mi-e tat-su; adică, timpul unora nu e niciodată. Prin timpul fiecăruia înțeleg acea perioadă a vieții unui om când s-a simțit la largul lui. Majoritatea oamenilor n-au parte de-așa ceva. Când spun ei „pe timpul meu”, se gândesc la tinerețe și la nimic altceva, tinerețea fiind în sine o avere, grevată însă pentru mulți de datorii, chiar de ipoteci.

Timpul meu când a fost? De marea mea iubire n-am avut parte. Până la cincizeci de ani, când am pierdut-o și pe Maica, pot spune că viața mi-a fost ipotecată de grija părinților. Viața mea de femeie stă sub semnul a trei inele: unul – de la Iosif Iuga, unul – de la Claude Comăneanu, unul – de la Costi Gheorghiu. Iosif și Claude au deșteptat în mine voluptatea, amândoi fiind făcuți pentru dragoste totală. Mi-au alinat trupul de dorul lui Gabriel. Sufletul mi l-a vindecat Laura, prin superioritatea ei față de-același Gabriel.

Costi, fără să ne fi iubit altfel decât ca oameni, s-a dovedit a fi omul vieții mele. De la nouăsprezece ani ai mei și de la douăzeci și șapte ai lui nu ne-am despărțit niciodată. Legătura cu Iosif și cealaltă nu m-au îndepărtat de el. Locul lui a făcut parte mereu dintr-o constelație fixă. Firea lui molcomă, judecata lui nepărtinitoare, grija fraternă pe care mi-a arătat-o de la-nceput au fost pentru mine ca un refugiu, ca un port în care-mi găseam oricând un loc unde să-mi arunc ancora.

Dacă n-ar fi cortegiul de umilitoare neputințe ale bătrâneții, mai ales din partea mea, aș putea spune că timpul meu e acum. Fără complexele tinereții – am glezne groase, n-am aia, n-am ailaltă – fără suspiciunile ei în relațiile cu un bărbat; cu o situație materială bună – datorată lui Costi, prin Smaranda – acum ar fi timpul meu. Al unei liniști în care nu mai aștepți decât inevitabila plecare. Egoismul m-ar face să vreau să plec înaintea lui Costi. Iubirea pentru el mă face să vreau să-i fiu alături până-n ultima lui clipă. Nu-i pot uita privirea plină de ruga de a nu-l părăsi pe care mi-o-mplânta-n ochi pe când am fost internată-n spital, privire care pentru mine era un cuțit în inimă.

Timpul meu? Cel mai liniștit an din viața mea a fost cel pe care mi l-a dăruit tuberculoza. Era un an de odihnă, după o muncă istovitoare. A fost singura perioadă din viața mea când am avut prilejul să văd ce-nseamnă să n-ai grija zilei de mâine. Să fii servit și să nu trebuiască să faci nimic în schimb. O vreme am suferit că nu eram măritată, apoi că n-aveam și nici că nu puteam avea copii. Mai ales pentru dezamăgirea părinților mei de-a mă vedea fată bătrână, oricât de doctoriță ajunsesem eu. La douăzeci și unu de ani, noroc c-a apărut Iosif Iuga în viața mea searbădă, începeam să fiu alarmată nu numai că rămân domnișoară bătrână, dar și fată bătrână.

De trei ani Iosif, nu se mai încumetă să vină la București. Acum are optzecișișapte de ani. Locuiește în apropiere de Cluj împreună cu unul dintre fiii lui, medic, și cu familia acestuia. Nevasta i-a murit de-acum șapte ani. Vorbim zilnic la telefon. „Când n-am să-ți mai telefonez să știi că am murit”. Ne-a rugat insistent pe mine și pe Costi să mergem pe la el. Am luat avionul de Cluj și ne-am dus.

La aeroport ne-a așteptat fiul lui Iosif, un bărbat înalt, brun, leit maică-sa, după cât mi-o aminteam eu. Nu l-am găsit pe Iosif prea mult schimbat față de ultima oară când ne vizitase. „Bine-ați venit, dragilor. Să ne mai vedem cât mai umblăm pe păcătosul ăsta de pământ, „că la anu' cine știe cine-o mai culege vie”. La gâtul nepoatei celei mari a lui Iosif am văzut

lanțul meu cu cele cincisprezece inimioare de aur. Îl rugasem pe Iosif să-l dăruiască nepoatei lui celei mai dragi. M-am uitat la gâtul fetei, m-am uitat în ochii lui Iosif a mulțumire. Părul îi albise complet, culoarea ochilor pălise. Făcându-se că vrea să-mi arate casa, am rămas singuri într-o cameră. S-a așezat pe un fotoliu, iar mie mi-a făcut semn să m-așez pe cel de vizavi. Ne separa o măsuță joasă. A-ntins mâinile pe tăblie așteptându-le pe-ale mele. Mi le-a mângâiat și-a aplecat fruntea peste ele, apoi mi le-a sărutat, ca o adiere. „Am vrut să te mai văd o dată. La vârsta mea ce să mai aștept?”. „Dar la a mea?!”. „Unde-aș mai avea eu șaptezecișidoi de ani…”; și m-a privit vrând să mi-i aduc aminte pe-ai lui. „Nu i-am uitat, Iosife”. „Dară eu… Când ea s-a mutat de la noi, au plecat din mine iugăre de viață. Pentru sufletul meu neștiut ai rămas doar tu. Am vrut să te mai văd. Să-mi închipui cum ar fi fost să fi-mbătrânit împreună”. „N-am fi avut cum, fără durerea altora”. „Ea a fost dragostea limpede a vieții mele, ca apa de izvor. Tu ai fost patima, păcatul meu. Păcatul – față de ea și față de tine”. „Față de mine – nu”. „Și la anu' cine știe cine-o mai culege vie”. Am simțit în clipa aceea că-l vedeam pentru ultima oară pe Iosif Iuga. Nici un semn de ramolisment, nici măcar o marcată scădere fizică nu-i prevedeau sfârșitul. Presimțirile sunt însă cei mai mari diagnosticieni. Pe el îl bătea un gând pe care mi l-a transmis și mie. La o lună de la vizita noastră, Iosif nu ne-a mai telefonat. A doua zi am telefonat eu. Mi-a răspuns fiu-său. „Doamnă doctor, tata a murit azi-noapte-n somn. M-a rugat de-acum trei luni să vă rog să nu veniți la-nmormântare”. „Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!”, am izbutit să spun într-un târziu.

Murise-n somn ca și domnul General. Îi iubise Dumnezeu. „Doamne, fie-ți milă și de noi! Când vrei să ne iei, nu ne chinui”.

Natalia Scutașu n-a fost niciodată căsătorită și nu i se cunoaște nici o legătură cu nimeni. Bărbații trec foarte greu peste urâțenia unei femei, spre deosebire de ele, care nu o dată iubesc cu pasiune bărbați mai urâți și decât dracul. Natalia cred că n-a-ndepărtat bărbații atât prin urâțenie, cât prin lipsa ei aparentă de reacție în fața oricărei situații. Numai în ochii crocodililor am mai văzut somnolența și nemișcarea din ochii Nataliei. Într-o față cărnoasă, continuată cu un gât ca de taur, așezat pe niște umeri de atlet sub care urma un bust cu sâni mici, dar scurt și lat, pe măsura umerilor, apoi bazinul generos, cu un fund teșit și lăsat, continuat de picioare scurte, groase și otova. Totdeauna chipul Nataliei mi s-a părut înrudit cu-al lui Budha, atât cât îl văzusem prin albumele de artă. Ceva enigmatic, asiatic se

degaja din făptura ei. M-au apropiat de Natalia complexele mele de fată mai mult urâtă decât frumoasă.

Legătura mea cu Iosif Iuga – acest nesperat succes al meu feminin – mi-a făcut-o și mai dragă și i-am dorit din suflet să aibă și ea parte măcar o dată-n viață de-un bărbat care s-o privească nu numai ca intelect, ci și ca pe-o femeie. Dacă așa ceva i s-o fi-ntâmplat – ceea ce eu am sperat – nimeni n-avea să afle niciodată din gura Nataliei și nici dintr-a eventualului partener care, dacă și-ar fi aplecat fie și-o clipă ochii asupra ei, denota o anumită calitate. Să fi fost și ea îndrăgostită vreodată și de cine? Era prea mândră ca să facă destăinuiri. Nu știu dacă în afară de mine mai povestise cuiva calvarul prin care trecuse familia ei în 1944 la refugiul din Basarabia. Maică-sa rămăsese șocată tot restul vieții. Când tuna și fulgera, maică-sa-și punea o pernă-n cap și tremura ca varga, sărmana. „Când am ajuns la Iași, toată lumea era-n haine de vară, numai noi în paltoane, ca niște sinistrați… Bine că Mama a murit înainte de '89. Dac-ar fi auzit ce-am auzit noi, s-ar fi aruncat pe fereastră… Nu ne-a primit nimeni cu bucurie. Nici măcar surorile Mamei de la Iași. „Dacă rămâneați în Basarabia ce vi se putea-ntâmpla?”, ne-au întrebat ele. Ni s-ar „fi-ntâmplat” Siberia sau Uralii, tata fiind preot”.

Și la noi, la Brăteasa, erau refugiați basarabeni. Pe un preot și familia lui atât i-a hăituit poliția, la ordinul comandamentului rusesc, încât nu s-a lăsat până nu i-a trecut Prutul. Prin învățătoarea mea am aflat că familia preotului Chisea ajunsese-n Urali. Lena, fata preotului, îi scrisese o carte poștală învățătoarei: „Ne-am găsit slujbă-n Urali; plecăm curând”. Acuma mă mir că acea carte poștală a ajuns la Brăteasa. În comunism, neglijența autorităților a fost norocul oamenilor. Nu degeaba un sociolog german dintre cele două războaie mondiale numise comunismul: „un regim al crimei temperat de neglijență”. Neglijența și corupția puteau fi considerate copiii buni ai regimului. Bine că acest regim nu i-a avut protagoniști pe nemți!

Natalia se-mbracă de totdeauna în culori șterse, de parc-ar vrea să se piardă-n mediul ambiant. Pentru ea n-a existat niciodată moda, ci numai ceea ce putea masca mai bine defectele unui trup căruia Dumnezeu nu-i dăduse frumusețe. Trăia pentru sănătatea oamenilor și, după ce-i murise și mama, pentru a-i fi de folos Tamarei, soră-sa, blondă, suplă, toată o grație și-o finețe, de care însă nu se ținuse norocul nici cât pulberea de câine. Se măritase destul de târziu cu un endocrinolog, divorțat de fiica unui general,

mare mahăr pe vremea lui Dej. Se-nsurase cu Tamara din mare amor; avuseseră după zece luni o fetiță. Apoi, domnul doctor își făcuse rost de o bursă-n America, prezentând garanții „moral-sociale”: membru de Partid, nevastă, copil, părinți, cum scria la carte. Îndată ce s-a văzut cu sacii-n căruță, adică trecut Oceanul și bursier, i-a scris Tamarei o scrisoare duioasă, prin care-i „îngăduia” să divorțeze, fiindcă el n-avea de gând să se mai întoarcă-n România. Pentru a-și salva postul, Tamara a divorțat într-o lună, cum se divorța pe-atunci de cei fugiți din Țară. Domnul doctor româno-american nici prin gând n-a avut vreodată să-și cheme-n America nevasta și fata, pentru „întregirea familiei”. Pentru fiica Tamarei, până la șaisprezece ani nu trecea o lună fără o criză de astm. Să-ți vezi copilul vânăt, sufocându-se, cu spasme, dependent de sprayuri anti-astmatice pe care să le poarte permanent la el și să trăiești cu spaima că asemenea criză poate să apară când copilul e singur, duce la nebunie. Doar calmul Nataliei a ținut-o-n viață pe Tamara, în viață și-n toate mințile, calmul și faptul de-a-i fi fost mereu alături, ca o mamă și ca o bunică a fetiței.

O dată, cu toată discreția ei, Natalia mi-a spus: „Dacă n-aș crede-n destin, de mult mi-aș fi luat câmpii”. Mândră, Tamara a refuzat să-i facă proces de urmărire fostului soț și să-i ceară pensie alimentară pentru fată. Au trecut patruzeci și șase de ani de-atunci, și domnul doctor nu i-a trimis fiicei lui nici măcar o ciocolată. Fiica Tamarei, Elena, este o specialistă de mâna-ntâi în calculatoare, profesoară la Politehnică. Știe engleză, franceză, spaniolă, rusă. E divorțată, cu doi copii; fiică-sa are o voce de mezzosoprană remarcabilă, cântă pe marile scene ale lumii, băiatul a luat premii internaționale de vioară, și cutreieră și el tot Globul, amândoi foști studenți ai Academiei de Muzică din București. Pentru toate umilințele, Tamara a avut o singură mângâiere: s-a bucurat de cariera fiică-sii și de succesele nepoților. A apucat să se bucure. De-un an i s-a declanșat un Alzheimer. Natalia nu știe cum să se-mpartă-ntre clinică și Tamara, căreia a izbutit să-i găsească, pentru zece ore pe zi, o doamnă care s-o supravegheze. Când acea doamnă are și ea treburi ce nu suferă amânare, o-nlocuiesc eu sau Gertrud. „După ce-o văd plecată pe Tamara la cele veșnice, poate se-ndură Dumnezeu și de mine”. Natalia s-a uitat fix în ochii mei cu privirea ei adormită în care am văzut o licărire, ca la o trezire bruscă din somn. „Spunea cineva, Călinescu dacă nu mă-nșel, că orice om bătrân și normal e firesc să-și dorească moartea”.

Câtă durere trebuie să se fi adunat în sufletul ei, ca să-și descarce astfel sufletul. Oamenii dragi, fără să vrea, îți înfig pumnale-n inimă. Eu doresc să mor? Sunt cu doi ani mai în vârstă decât Natalia. Când m-apucă durerile de sciatic și nici doi pași nu pot face fără baston, și-aceia cu câte chinuri, îmi doresc moartea. Când mă lasă durerile m-agăț iară de viață. „Natalia, ce perioadă a vieții tale ți-a fost mai dragă, adică timpul tău care-a fost?”. „Să nu crezi că nu m-am gândit la acest timp al nostru – al fiecăruia. Singurul meu timp a fost copilăria, până la școală. Aveam acasă câini, pisici, iepuri, păsări. Vorbeam cu făpturile-astea și le spuneam povești. Când am ajuns la școală și-auzeam șușotindu-se-n jurul meu „Doamne, urâtă mai e”, mi s-a dus bucuria. În rest, viața mea e cea pe care-o știi. Cu satisfacții profesionale, cu muncă pe brânci, cu Tamara, cu fata și cu nepoții ei. Odată cu Tamara mi-am încheiat menirea pe pământ. Nu mi-e frică să trec pragul dincolo, încerc să-mi scot din minte posibilitatea unui Alzheimer sau a unei alte nenorociri. Dac-aș avea un atac cerebral, te rog ca pe Dumnezeu, cum mi-am rugat și nepoata, să nu fiu resuscitată. O sondă ca să nu-mi plesnească bășica și-atât. Nu perfuzii, nu zemuri de prelungit agonia”. Am aprobat din cap.

Aceeași rugăminte le-am adresat-o și eu lui Cornel, Gertrudei și Carminei pentru mine și pentru Costi, dacă el mi-ar supraviețui și i s-ar întâmpla asemenea nenorocire. Nimeni nu mă poate convinge de „umanitatea” procedeelor de-a ține-n viață cadavre, conform devizei „noi luptăm pentru viață”. N-am acceptat niciodată „principii” fără acoperirea logică a realității. Și acest „noi luptăm pentru viață” al unor reanimatori, când semnele morții sunt evidente, se-nscrie în nesfârșitul șir de ipocrizii sociale. Ca bietului om condamnat să nu-i scape nici un element al umilirii. Noroc că nu mai știe. Dar parcă poți ști ce știe? Câte nu le știm și ele există.

„Argentina, pierderea locului tău, pierderea a ceea ce este Țara ta, înseamnă o fractură care doare la orice nor de pe cer. După ce-am plecat din Basarabia, viața parcă n-a mai fost normală, cel puțin pentru mine. Deși aveam numai zece ani când am trecut Prutul, nu m-am mai simțit nicăieri „acasă”; parcă ceva anormal a pătruns în viața mea”. „Natalia, și țăranul ajuns orășean, oricât s-ar adapta, se simte străin, în adâncul fibrei lui. Nici în doisprezece ani de liceu la Craiova, internă fiind, n-am ajuns să mă consider craioveancă. Nici în cinzeșitrei de ani trăiți în București n-am ajuns să mă simt bucureșteancă. Azi, dacă mă-ntreabă cineva de unde sunt, răspund fără șovăire: „din Brăteasa, județul Dolj…”. Tu ești fiică de

intelectuali: tată preot, cu doctorat la Strasbourg, mamă profesoară de matematică. Tu n-ai trecut prin trauma omului care-și schimbă clasa, care-și schimbă condiția socială. Și dac-aș trăi-n palate, amintirea pământului pe jos nu mi s-ar șterge. Se miră orășenii că țăranii transplantați rămân tot țărani. Maica, mama mea, nu era din Brăteasa. De la șaisprezece ani, de când s-a măritat, și până la șaizecișiopt, când a murit, după o viață de om trăită-n Brăteasa, lumea-i spunea tot „băltăreanca”, după satul ei de baștină – sau cum îi zicea o vecină, „mai pe radical” – „provenită”. Și eu mă simt „provenită” și-n București și-n viață”. „Măcar tu nu ți-ai pierdut Țara”. „Natalia, ne pierdem Țara-n fiecare zi, prin abandonarea tradițiilor, prin ridiculizarea trecutului, prin desconsiderarea a tot ce-am prețuit noi: respectul pentru ce ne-au lăsat strămoșii, pentru familie, pentru cei care s-au străduit să lumineze mintea și sufletul acestui popor”. „Trăim o epocă a nihilismului mental, manifestat mai ales prin disprețul a tot ce este național. Și-acest mod de-a gândi și de-a se manifesta – nu numai viața mea personală chinuită – mă face s-aștept sfârșitul ca pe-o mântuire”. „Trăim într-o lume care cu sârg – în dușmănie – vrea să dărâme trecutul și cu bune și cu lucruri rele; bune, rele, să le dărâme oricum, fără să-ți arate ce vrea să pună-n loc”. „Ba da, Argentina. Un nihilism mintal – o piftie în care să crească orice fel de germeni, fără alegere, și mai ales germenii uniformizării, și-ai lipsei de criterii. Înlocuirea moralei cu profitul, a profesionalismului cu amatorismul protejat. Mă uit la noile generații de la Medicină. Printre tinerii ăștia sunt și unii pasionați, dar majoritatea face totul în dorul lelii”. „Parcă numai la Medicină! Uită-te cum scriu ziarele, deschide la-ntâmplare televizorul… Profesoara mea de română, doamna Despina Mateescu, ne corecta fiecare greșeală de exprimare, fiecare greșeală de ținută și nu obosea să ne spună: „fetelor, vreau să se vadă că ați trecut prin liceu”. Dac-ai ști, Natalia, cum făceam exerciții de mers, ca să nu mai calc, pășind ca pe tarla, și nu fiindc-aș fi vrut vreodată să-mi ascund țărănia, ci fiindcă voiam să se vadă c-am făcut liceul”. Mi s-a părut că văd un zâmbet pe fața Nataliei. „Așa cum am făcut eu eforturi ca să scap de accentul basarabenesc. Citeam toate lecțiile cu glas tare, ca să nu mai înmoi consoanele, ca să scap de ritmul frazei împrumutat, din 1812 până-n 1940, din rusă. Părinții mei erau moldoveni, veniți cu slujba-n Basarabia. Au fost tare mirați că intelectuali români vorbeau în casă rusește. Făcuseră toți școală rusească, iar autoritățile nu proveneau din rândul românilor. Și era „șic” să vorbești limba ocupantului! Până la urmă au învățat și părinții mei

rusește, ca să fie-n rând cu lumea bună! M-am simțit atât de umilită când, venită-n București, râdeau colegele de accentul meu. Tu ai făcut exerciții de mers ca la oraș, eu de pierdut accentul meu provincial". „Natalia, deși amândouă am ajuns ce-am ajuns, nu ăsta ne-ar fi fost locul în viață". Când am spus cuvintele-astea știam că în ele se afla un adevăr pe care însă n-aș fi fost în stare să-l traduc.

La mormântul părinților mei mă simțeam stingheră, a nimănui, rămasă ca-ntr-un pustiu; fiindcă nu-mi găseam răspuns la o-ntrebare capitală: care-ar fi fost adevăratul meu loc în viață? Mi-nchipuiam o altă epocă în care-aș fi vrut să trăiesc? Învățasem prea bine la Istorie ca să fi vrut, om sărac fiind, să fi trăit cândva-n trecut, în viitor nici atât. Viitorul mi se pare ambiguu, fără nici un simț al sacrului și-al ceremonialului, timp al unei libertăți nelimitate a trupului și-a detronării spiritului. O epocă a unor roboți perfecționați în micro-domenii. Generației mele nu-i aparține acest viitor al tehnicizării mintale. Nu regret trecutul, n-am nostalgia lui, dar n-am nici un regret că n-am să mai apuc un viitor al unei și mai mari bogății la un pol și al și mai multor muritori de foame la celălalt. Se pierde dorința spiritualității și-a spiritualizării. Deși nu medicina a fost idealul vieții mele, de fiecare pacient m-am apropiat ca de-o fărâmă din spiritualitatea și din întruparea universului. M-am apropiat cu pietate, ca de-o parte a dumnezeirii. De totdeauna am avut respect și față de firul de iarbă, iar vivisecțiile m-au îngrozit. Costi a diagnosticat scurt mentalitatea unora ca Natalia, ca el, ca mine: „Argentina, înțelege că noi suntem niște ornitorinci. Niște supraviețuitori ai unei specii dispărute".

Tamara uneori mă recunoaște. „Ce faci, Argentina? Cum e afară? În casă e cald și bine". Profit, o-mbrac și ne plimbăm nițel printre blocuri, mai stăm pe-o bancă și-ncerc să evoc amintiri comune, de pe vremea când eu eram ofticoasă, iar ea doctoriță la Spitalul T. B. C. Studențesc. Zâmbește pierdut, fără să spună nici un cuvânt. Și deodată mă-ntreabă cât e ceasul. „Doamnă, să mergem că-ncepe contravizita". Și se-agită ca omul temător să nu-ntârzie la obligațiile lui.

Alteori îmi spune: „Să nu uităm să-i spunem Tatei să stropească pomii ca să nu facă omizi. Ar fi păcat de ei, mai ales de piersici. Ce-ar fi să mergem nițel să stăm la umbra piersicului mare?". Și o duc în balcon lângă un leandru. „Ce flori frumoase face. Roz. Am avut o rochie de culoarea asta în clasa a patra primară. Mi-a cumpărat Mama tobralco de rochie, fiindc-am luat premiu și mi-a cusut-o tanti Nadia din colțul străzii noastre. Nimeni nu

făcea blinii mai bune ca tanti Nadia". „Ce-s alea blinii, Tamara?". „Ceva, ceva, ceva-n care se-nfășoară tot felul de umpluturi, buuuune…". „Un fel de clătite, nu?". „Nu sunt clătite. Sunt dintr-o cocă mai consistentă. O s-o rog pe tanti Nadia să ne facă măcar două-trei, ca să vedeți și dumneavoastră cum sunt". „S-o trimitem pe Natalia să ni le aducă". „Cine e Natalia?". „Sora ta". „Eu n-am soră".

Vrând să urmăresc traseul cumplit al Alzheimerului îi relatez Nataliei tot ce-mi povestește Tamara, ca să verific dacă vorbele ei corespund realității. Rochia roz a existat și tanti Nadia a existat și făcea într-adevăr niște blinii de-ți lingeai degetele după ele. Existase și livada cu pomi, și piersicul mare. Din straturile vechi de memorie apar amintiri intacte. Natalia apare și dispare din această memorie aproape anihilată, fiindcă ea aparține și straturilor noi, iar eu de-asemenea. În cadrul unei singure fraze sunt când „Argentina", când „doamnă". Și deodată, ea, care n-are și n-a avut niciodată o soră, i se adresează acesteia pe tonul cel mai firesc: „Natalia, ți-aduci aminte rochia de mătase naturală a Mamei, pe fond gri-argintiu cu trandafiri grena, rochia pe care-a purtat-o la cununia mătușii Tincuța, la Iași? Ți-aduci aminte cum mă-mbrăcam eu cu ea și-mi puneam pantofi cu tocuri când nu era Mama acasă? Și cum mă rujam?". „Da, Tamara, mi-aduc aminte și cum valsai prin casă și cum spuneai că te pregăteai în felul ăsta pentru viitoarele baluri". Și Tamara se uită deodată mirată la Natalia. „De unde știți dumneavoastră, doamnă doctor, lucrurile astea? Cine vi le-a povestit?". Și rămâne dusă pe gânduri. Se uită la Natalia, se uită la mine. Îmi pune amical o mână pe braț și-mi spune: „Ce părere ați avea dac-am mânca o-nghețată?".

Pe Elena, pe fiică-sa, n-o mai recunoaște. O tratează cu multă blândețe, chiar cu afecțiune, vorbindu-i cu „duduie" și cu „mata". Boala nu i-a alterat caracterul: Tamara a rămas ființa delicată, blândă, surâzătoare, de pe vremea când era sănătoasă. Adevărat să fie că esența omului rămâne aceeași chiar și-n boala asta cumplită? Să semene oare cu pușcăria care-i înrăiește pe răi și-i face mai omenoși, mai înțelegători, mai toleranți pe cei buni?

Memoria Tamarei a ajuns ca niște piese de puzzle răsturnate alandala. I-am arătat niște radiografii pulmonare. „Ce să fac eu cu astea?". „Să te uiți atent la ele și să le pui un diagnostic". „Eu?". „Da, fiindcă ești ftiziolog!". „Da?! Păi atunci să mă uit". Și s-a uitat și le-a citit cu precizie. Natalia, cu mine și cu Elena, ne-am privit uimite, ne-am crucit.

De câteva zile, Tamara mănâncă numai supe reci. Refuză orice altceva, își strânge niște nimicuri într-o sacoșă, iar le scoate, iar le pune. „Trebuie să-mi fac un pic de bagaj că nu pot pleca la drum cu mâna goală”. A treia zi de la aceste pregătiri, stătea-n pat, răzimată de-o pernă și bea un ceai rece. A pus cana alături pe noptieră, s-a lăsat pe pernă, a-nchis ochii, i-a mai deschis o dată, a zâmbit și i-a-nchis pentru somnul de veci. Când ne-am dat seama că trecuse dincolo, Natalia s-a-nchinat și-a zis încet: „Doamne, mulțumescu-Ți Ție, că te-ai îndurat de ea!”. Eu i-am spus în gând: „Și de tine!”, și m-am rugat Lui să-i lumineze calea celei plecate.

Încă un om despre care de-acum înainte voi conjuga verbele la trecut.

Nepotul lui frate-meu, cel cu drogurile, dezintoxicat pe cât se pare, s-a-nsurat cu-o domnișoară manechin, alta decât cea implicată cu el în „consum și trafic de droguri pentru vipuri”, „dezimplicată” și-aceea ca și el. Mireasa – corp superb, figură blondă frumușică și comună, dar de om sănătos și care mai ales știe ce vrea. Frate-meu a ținut să mi-o prezinte. „Soru-meo, cunoaște-ți strănepoata, care a făcut Medicina ca și tine”. „Când ai terminat, Margareta?”. „Anul ăsta, la Iași. Ca să câștig un ban am făcut și pe manechinul, fiindcă părinții mei sunt oameni modești, iar noi suntem patru fete”. „Și de-acum încolo ce ai de gând să faci?”. „Nu vreau să renunț la Medicină. Dar acuma aș vrea să-ncerc și ceva cu moda. Un butic, ceva, pentru care să desenez eu modelele, pe care să mi le lucreze sora mamei”. „Îmi pare bine pentru mata că nu vrei s-abandonezi Medicina. Și la ce specialitate te-ai gândit?”. „La anestezie – reanimare. Sunt foarte iute din fire”. „Înseamnă că știi carte, fiindcă asta nu e specialitate simplă”. „Să știți că știu. Și știu ce vreau. Despre dumneavoastră am aflat din cărțile pe care le-ați publicat ce fel de medic sunteți”. „Am fost”. „Ați fost și sunteți… Mă mărit cu Șerban nu numai fiindcă e bogat, dar mi-am pus în gând să fac om din el”. „Să-ți ajute Dumnezeu”. M-am uitat adânc în ochii ei și i-am strâns mâna.

Mi-a plăcut sinceritatea ei. Nu s-a prefăcut pierdută de amor, nemaiștiind pe ce pământ calcă. Își făcuse un plan de care n-avea să se lase până ce nu-l vedea realizat, până ce n-avea să vadă alb în căpisterie, cum se spune la noi, la Brăteasa. Mi-a plăcut că-și invitase la nuntă bunica după tată, țărancă, legată la cap cu basma și-n ilic, bunicul – în cămașă cadrilată și-n ilic. Strănepoata mea prin alianță m-a privit și ea drept în ochi și m-a măsurat din creștet până-n tălpi. „Mătușă – îmi dați voie să vă spun așa – din toată nunta asta sunteți cel mai discret și mai cu gust îmbrăcată și-aveți cele mai

frumoase bijuterii”. Mi-am dus mâna la lanțul cu glisieră și cu ceas, bijuterii vechi de-aproape două sute de ani, la inelul cu smarald de la Claude, la inelele de la Iosif și de la Costi. „Fata mea, așa cum mă vezi, am pornit de la pământ pe jos și de la dus plosca-n spital. Am mare-ncredere în omul pornit de jos, care știe ce vrea… Acuma du-te la ceilalți invitați”.

Costi și cu mine am stat de vorbă toată noaptea cu părinții și cu bunicii Margaretei. Bunicii, oameni în jurul vârstei de șaptezeci de ani, munciți și uzați, se plângeau de cât de grea le era viața la țară. Cât îi speculau proprietarii de tractoare – care se-”mproprietăriseră” în '90 cu ele de la Gospodărie – ce pensii mici aveau, colectiviști cum fuseseră, cum n-aveau plug, n-aveau grapă. „O ducem greu, maică, o ducem greu”, ni s-a adresat în general bunica Margaretei. „Vite nu, car nu, abia de ne-am rostuit de-un amărât de plug. Arăm cu vacile vecinilor. Ne-a dat pământ, da' nu ce-am avut”. „Acuma-i zice „pe zone de fertilitate”, a intervenit tatăl Margaretei. „Când am intrat la Colectivă, am intrat cu car, cu boi, cu plug, cu grapă, cu trior de vânturat. Nu ni le mai dă nimeni înapoi”, a oftat bunicul. „Eu sunt tehnician de sonde, petrolist adică. Până-n '89 am mai lucrat în Iran, de-am mai prins ceva cheag. Altfel nu știu cum ne descurcam cu patru fete și să le mai dai și-ălor bătrâni câte ceva”, a intervenit tatăl Margaretei.

Și tatăl și mama strănepoatei mele prin alianță aveau fasonul „andimanșat”, care mi i-a amintit pe Taica și pe Maica la nunta lui Gelu. De la o poștă se vede omul care și-a pus țoalele bune pe care nu le poartă-n mod obișnuit. Socrii mici erau îmbrăcați corect, ca pentru o nuntă din mediul lor, nu ca pentru miliardari. Numai cele trei surori ale miresei purtau rochii mini, din care arătau toate niște picioare superbe și se-ncadrau perfect între invitații mirelui, toți copii de bani gata. Luxul orbitor al marelui restaurant unde se desfășura nunta, invitații în costume de la mari case de modă occidentale mi-au apropiat și mai mult familia miresei, care nu știa cum să se țină mai strânsă și mai la distanță de restul nuntașilor. Când mirele și mireasa, făcând turul invitaților spre a ciocni cu fiecare, au ajuns la masa unde ne aflam eu, Costi și socrii-mici cu neamurile lor, apropiindu-mi paharul de-al strănepotului meu, am spus: „Să vă dea Dumnezeu sănătate, viață lungă împreună și-nțelegere! Șerbane, te felicit pentru familia în care-ai intrat și te rog să fii demn de oamenii ăștia!”. Miresei i-a pierit graiul. „Mulțumesc, tanti, și-am să-ncerc să fiu la-nălțime”, a izbutit strănepotu-meu să zică, după ce și-a revenit din uimire. Soacrei-mici i-au

dat lacrimile. S-a apropiat sfios de mine, m-a sărutat pe-un obraz și mi-a șoptit: „Vă mulțumesc și n-am să uit vorbele-astea cât oi trăi”.

„Să mai fie și-un lup mâncat de-o oaie”, am gândit cu satisfacție, când am stat de vorbă cu mireasa și mai ales când i-am cunoscut familia. Să mai ia și-o fată săracă, dintr-un mediu modest, un miliardar. Și să-i ajute Dumnezeu să facă om din el. Din tonul Margaretei, când îmi comunicase intenția de-a face om din bărbatu-său, am înțeles că știa de tărășenia cu drogurile. Cum să nu fi știut când scriseseră toate ziarele despre acest „eveniment monden”?! Stând strâmb și judecând drept, „afacerea” o făcuse Șerban, strănepotu-meu, și nu Margareta. El trebuia adus pe calea cea dreaptă, nu ea. Și calea asta, când e de luptat împotriva unei toxicomanii, nu e plătită nici cu bilioane. Dacă o abandonase pe domnișoara parteneră de droguri, care deborda de senzualitate – genul „vino peste mine” înseamnă că Șerban aspira totuși către o ființă mai puțin frapantă, însă bine înfiptă-n viață, care inspira gândul de „lucru solid, făcut în casă”.

Dacă pe cele două domnișoare din viața lui Șerban le-aș fi asemuit unor feluri de mâncare, prima însemna un fel sofisticat, de restaurant cu pretenții, fel de obicei fad, însă exorbitant ca preț; a doua – Margareta, mireasa – o mâncare sățioasă, gospodărească, făcută la casă de om. Cumnata-mea și frate-meu treceau mereu pe la masa noastră, ca să le-arate cuscrilor că nu se țineau cu nasul pe sus față de ei. Cumnată-mea purta o rochie superbă, de-o culoare greu de definit, ceea ce, pe când eram eu elevă, aflasem că se numea „gorge-de-pigeon”, culoare ce-și schimba mereu nuanțele: grena, prună-vineție, bordo, violet, verde-nchis. Ceva ce-ți lua ochii. Exact ca la porumbei când își rotesc gușa. Rochia cumnată-mii și costumul lui Gelu – negru cu dungi subțiri, albe – mi-au adus aminte de vremea liceului.

Nouă, internelor, nu ne scăpa nici o nuntă fastuoasă. Pe vremea copilăriei și-a adolescenței mele, nunțile se făceau numai duminica. Doar țiganii făceau nuntă și joia. Cununiile din lumea mare a Craiovei, adevărate spectacole, se oficiau la biserica Sfântu Dumitru – catedrala Olteniei – și la biserica Madona Dudu. Până-n 1947, noi, internele, nu scăpam nici o nuntă cu ștaif, prilej de comentarii până la viitorul spectacol gratuit. Rochiile de mireasă aveau trenă pe care-o țineau de obicei doi copii, băiat și fetiță. După '47, lumea se ferea să contravină ateismului comunist, încât s-a terminat și cu parada modei care ne bucura ochii la fiecare căsătorie de la cele două mari biserici ale orașului. Veniseră naționalizările, exproprierile, datul afară al oamenilor din case, încât și cine-ar mai fi avut din ce să-și

permită o nuntă la mare nivel și ținea la cununia cu preot, o făcea în casă, între neamuri și-ntre intimi. Pe-atunci, nunțile nu se făceau la restaurant. Lumea cu dare de mână avea case-n care să-ncapă invitații, iar pe masa de nuntă – cum aflam de la colegele din oraș – se lăfăiau, pe olănduri brodate, argintărie, cristaluri, veselă din porțelanuri de preț. Azi și cine stă-n palate, ca frate-meu și ca fiu-său, fac nunta la restaurant.

Pe masa centrală, destinată mirilor și nașilor, peste un atlaz roșu era fronsat pe mijloc un atlaz alb, cu vase de flori – ikebane pitice de mare frumusețe. Sub farfuriile mari ca de tort se afla o farfurie de inox. Tacâmurile erau și ele de inox, paharele de sticlă. Șervețelele de pânză, în formă de turnuleț. Muzica-ți dădea amețeli. Numai dacă vorbești la ureche mai poți conversa cu cineva. Astăzi, în afara celor care-ascultă muzică simfonică, toți ceilalți nu socotesc că aia care nu-ți face găuri în timpane ar fi muzică. Trăim o epocă a ostentației. L-am rugat pe-un chelner să dea muzica mai încet. „A, știți, asta e pentru dans”. Ca să stau de vorbă cu părinții și cu bunicii Margaretei simțeam că răgușesc și că mă doare-n gât. Mâncarea era pe alese: fiecare ce-și dorea. Sistemul numit „bufet suedez”. Majoritatea „finețurilor” – fade. Gustoase tot felurile noastre „mitocănești”: sarmale cu varză, sarmale-n foi de viță, frigărui și, ca delicatese, după care să te lingi pe degete, „somon fumé”. Mirilor le stătea bine-mpreună. El – brun, suplu, cu o figură care mi-l amintea pe Gabriel al dragostei mele, ea – blondă, ca un vrej subțire, dar frumos învelită-n carne, cu figură de om sănătos, făceau o pereche care-ți bucura ochii. După valsul miresei a-nceput tineretul să se zbânțuie, care perechi, care de capul lui, într-un ritm că ți se oprea respirația numai că te uitai la ei. Printre tineri, o cucoană de talie mijlocie, tunsă scurt, îmbrăcată-ntr-o rochie neagră cu niște șerpuiri aurii, în ciorapi și-n pantofi negri, fără nici o bijuterie, dansa cu grație și cu un simț al ritmului cum nu mai văzusem. Avea un mod de-a-și depărta câte un picior în aer care te năucea. Nu eram eu aia umblată pe la petreceri, dar așa cum am învățat să deosebesc o piatră veritabilă de-un stras și-o blană adevărată de una sintetică, așa am deosebit-o de restul nuntașilor și pe cucoana asta, cu mutrișoară hâtră. Când a trecut pe lângă mine i-am spus: „Doamnă, sunteți balerină?”. „Am făcut șase ani de balet”; și s-a apropiat de urechea mea. „După șase ani, tata m-a retras ca să nu mă fac curvă”. Am început să râd. „Și ce v-ați făcut?”. „Arhitectă”. „Doamnă, mare pierdere pentru balet, în viața mea n-am văzut pe cineva care să danseze ca dumneavoastră”.

Tineretul feminin era tot minijupat, băieții-n blezere. Cucoanele, toate-n toalete scumpe, acoperite de bijuterii, unele – tradiționaliste, coafate-n așa fel ca să se vadă, altele mai moderne – coafate gen mai neglijent, adică mai puțin titirit, genul „natural”. Bărbații din generația mea și-a lui frate-meu, ca și din cea a nepotului meu, mai toți cu burta peste curea. Și unii tineri dădeau semne de burtică. Se spune că acei care-au mâncat prost în copilărie și-n adolescență nu se-ngrașă. Nunta strănepotului meu contrazicea această teorie. Am presupus că majoritatea nuntașilor lucraseră-n Comerțul exterior și-n alte ministere, lansându-se după '89 în afaceri. În comunism, prin ministere nu lucrau fii de boieri sau de mari industriași, ci de-ăi cu origine sănătoasă, ca mine, ca Gelu, ca Liliana, cumnată-mea. Potrivit teoriei ăsteia nutriționiste, nuntașii ăștia ar fi trebuit să fie ca trestiile. Frate-meu are o burtă de parcă stă să nască, iar la față e umflat de zici că are oreion.

Frate-meu trecea și el să ne-ntrebe cum ne simțeam, dacă ne doream ceva. „Gelule, știi ce mi-aș dori eu: hora miresei. Dacă nu jignești onorata asistență și dacă restaurantul ăsta de cinci stele are-așa ceva…”. Gelu mi-a zâmbit și cu tristețe, și cu-nțeles, a plecat numaidecât și a șușotit cu tânărul responsabil cu muzica pe casete. Și deodată s-a auzit hora miresei. „Sus, toată lumea la hora miresei”, le-am spus neamurilor Margaretei făcându-le semn cu mâna să se ridice. Mireasa a văzut mișcarea grupului nostru, ăștia mai populari, l-a luat de mână pe Șerban și ne-am prins în horă. Repede-a venit lângă mine arhitecta-balerină care juca mai ceva decât fetele de la mine de la Brăteasa.

Mi-am adus aminte „întrunirea tovărășească” de la Drept, din urmă cu cincizeci și doi de ani, și de „bătuta ardelenească”, pe care-o poruncise Iosif Iuga. I-am zâmbit lui Iosif în amintire și mi-a venit să plâng. Abandonându-și pentru un moment fasonul de nouă castă și amintindu-și originile, mai toți bărbații s-au prins în horă. Gândul meu era la „bătuta” din trecut. Profitând de-un moment de neatenție a lui Costi, care-și găsise la horă un fost coleg, am ieșit în holul hotelului-restaurant ca să fiu singură cu gândurile mele. Frate-meu a venit după mine: „Adelina, de ce te-ai întristat?”. Am oftat. „Gelule, amintirile”. „Multe dor, mai ales la vârsta noastră”. „Gelule, iartă-mă că te-ntrerup, mă iertați, doamnă, dar am vrut să-ți amintesc de consiliul de administrație de marți”. „Barbule, să te prezint soră-mii, că doamna asta e soru-mea. Domnul Barbu Ivanovici. Fostul meu coleg de agenție de la Buenos Aires, actual partener de afaceri, și sora mea, doctorița Adelina sau, dacă vrei, Argentina Boboc”. În fața mea se afla un bărbat spătos, fără să fie

gras, cu o figură pe care nu se citea nimic și cu niște ochi adormiți, în care la un moment dat a trecut un fulger. Ochii ăștia adormiți care știau s-arunce săgeți îi mai văzusem cândva. În momentele când te concentrezi la maximum, când o amintire care nu te-a mai vizitat ani de zile îți năvălește-n creier, în momentele de panică, de uimire faci gesturi pe care le credeai uitate, eliminate din comportamentul tău. Faci gesturi ancestrale. Când m-am uitat în ochii acestui Barbu Ivanovici mi-am dus mâna la gură ca orice țărancă uimită.

„Dar noi ne cunoaștem, Gelule”. „Nu mai spune… Atunci vă las să depănați amintiri împreună”. L-o fi fulgerat și pe frate-meu amintirea serii de la Drept, peste care trecuseră mai bine de cincizeci de ani. „Tovarășe Vasile și „fără dragă”, vă mai amintiți de mine?”. „Da, tovarășă Boboc Argentina”, mi-a răspuns fără nici o ezitare, privindu-mă țintă-n ochi cu ochii lui care nu mai aveau nimic adormit. „Pe vremea când ne-am cunoscut, tatăl meu era la Canal, pentru cocoșei. Așa am ajuns acolo unde știi”. „Și de-acolo mai departe, până-n ziua de azi”. „Ai perfectă dreptate. Am vrut doar să-ți lămuresc „personajul”. „Dac-ai ști câte nopți n-am adormit din cauza dumitale…”. „Am și eu un merit: am fost un bărbat care ți-a luat somnul”. Tonul lui n-avea nimic ironic, ci mai degrabă de mare tristețe. „Le-ai spus doctorilor unde locuiai că erau urmăriți?”. „Nu puteam să nu mă port cinstit cu niște oameni care mi-au făcut atâta bine”. „Și-au făcut și lor foarte mult bine… Aveau relații foarte sus în ierarhia noastră. Asta am aflat-o mult mai târziu și din întâmplare. Și eu și dumneata eram niște naivi. Dac-ar mai fi trăit, nu ți-aș fi spus”. „Și-acum, de ce-mi strici sufletul? Orice-ar fi făcut, eu numai bine-am avut de pe urma lor”. „E frumos din partea dumitale că reții despre oameni doar binele pe care ți l-au făcut. Recunoștința e-atât de rară”. „Vreau să te rog să-mi răspunzi la o-ntrebare. Dacă vrei și dacă poți”. „S-auzim”. „M-ai întrebat la ultima noastră-ntrevedere dacă n-aș fi fost amatoare să mă mărit cu cineva care urma să plece la un post în străinătate. Erau vorbe-n vânt sau era ceva serios?”. „Era foarte serios. Eu eram pretendentul”. „Aveai nevoie de cineva cu origine sănătoasă. Că frumoasă nu eram, în schimb săracă-lipită pământului!”. „Nu erai frumoasă, în schimb erai săracă! Dar erai om de caracter. M-a-ndemnat spre dumneata exact cinstea dumitale față de doctorii Zamfirescu, parcă așa-i chema, nu?”. „Și-ai găsit altă fată cu origine sănătoasă și poate mult mai arătoasă decât mine”. „Dacă te uiți drept la masa cu lumânări bleu, cucoana cu bluză neagră cu paiete e nevastă-mea.

Ne-am văzut de trei ori și-a patra, la cununie-n Piața Amzei. Pe vremea aia, să pleci de-aici era ca plecatul de la pușcărie. Cred că afară de dumneata nimeni n-ar fi dat cu piciorul unei asemenea ocazii”. „Sunt convinsă. Dac-ați ajuns la vârsta asta-mpreună înseamnă că vă-nțelegeți și că fiecare-ați nimerit-o bine”. „S-a-ntâmplat. Avem doi băieți, amândoi în Canada, însurați, cu copii. Cu neveste românce”. „Am trăit fiecare cum am putut”, am spus eu într-un târziu. „Cum am putut, nu neapărat cum am fi și vrut. Poate că dumneata ai trăit cum ai vrut mai mult decât mine”. „Ce știi dumneata despre mine?”. „Tot ce se poate ști, în afara sufletului. Tot ce s-a petrecut cu dumneata la vedere”. „Serios? Nu-mi vine să cred!”. „Fără să fi fost îndrăgostit de dumneata, mi-ai stârnit curiozitatea și ți-am urmărit viața prin oameni care ți-au fost colegi, superiori, subalterni”. „Ce-mbucurător să afli că atâția oameni te-au turnat”. „Nu turnau – de fapt n-aveau ce – informau! Despre cei trei bărbați importanți din viața dumitale pot să-ți spun doar lucruri bune. Iosif Iuga a făcut frontul din prima până-n ultima zi de război. A avut un frate legionar despre care, de la Rebeliune, din 1941, n-a mai știut nimeni nimic. Iuga s-a oferit voluntar pentru front din anul șase de Facultate. Un medic excepțional și-un om fără pată, afară doar… Despre Claude Comăneanu, noi am lansat în lumea bună din București fitilul că era agent. L-am lăsat să-și facă negoțul de artă cu particulari și cu ambasadele, tocmai pentru a-ntări ideea că era omul nostru. Îl țineam aici ca gaj, fiindcă taică-său, amiralul, a fost agent al Intelligence Service-ului și ne făcea și nouă servicii contra libertății lui fiu-său. Deștept cum era, Claude Comăneanu a priceput jocul nostru și și-a interpretat perfect rolul. Doctorul Costi Gheorghiu e curat ca lacrima”. „Domnule Ivanovici, ești mulțumit de viața dumitale?”. „Nu. E o viață-n care nici în somn n-am fost liber. Dac-aș fi avut stofă de rezistent, nu intram în Securitate; eram dat afară din Facultate, ajungeam muncitor și, probabil, într-un târziu, tehnician pe undeva. Am ales calea cu altfel de spini. Te uiți dubitativ la mine. Crezi că-mi era ușor să fac pe obtuzul și pe mitocanul cu dumneata, fată deșteaptă? Să stau tot timpul cu urechea ciulită și să raportez atât cât să nu trimit oamenii la ocnă? Nu știu cât ai urât dumneata regimul comunist, dar beneficiar al lui cum am fost, l-am urât din suflet. Singurele foloase importante din tot ce-am făcut în viața asta, abia acum le trag”. „De pe urma relațiilor din vremea comunismului”. „Exact”. „Și oamenii ăștia din Occident nu știu ce hram ați purtat?”. „Ba bine că nu! Crezi că pe ei îi interesează altceva decât banii? Crezi că la ei, acolo, afaceriștii cântă-n

corul vreunei biserici?! Nu există nici un serviciu, nici o-ntreprindere fără omologi de-ai noștri”. „Regimul de-acum îți place?”. „Îl urăsc la fel ca și pe cel trecut. Doar că acum poți să furi în voie și-n deplină liniște. Totul e să furi mult. Poate nu mă crezi, dar eu nu fur; nu fiindcă aș fi cinstea-ntruchipată, dar o dată-n viață vreau să dorm și eu liniștit… Mă crezi?”. „Cred pe oricine-mi spune că vrea să doarmă liniștit. Eu, care cred în Dumnezeu, m-am rugat toată viața de pace, de liniște și de sănătate”. „După al doilea război mondial, măcar război n-am avut în România. Liniște, fiecare știe câtă a avut – sănătate de-asemenea”. „Domnule Ivanovici, ai mai vrea să iei viața de la-nceput?”. „Ferească Dumnezeu!”. „Nu neapărat viața dumitale, ci o altă viață?”. „Categoric, nu. Nu mi-e frică de moarte. Am fost foarte aproape de ea de câteva ori. Mi-e frică de reîncarnare”. „Și dacă ar fi să reiei propria viață în condițiile-n care s-a petrecut, ai alege alt drum?”. „Dat fiind că alegerea ar fi limitată, cum a fost, mă tem că aș alege tot ce-am ales. N-am stofă de rezistent! Iar de martir – nici atât. Cât despre fericire… Dar dumneata ce-ai face dac-ar fi să reiei aceeași viață?”. „Ca și pentru dumneata, alegerea mea a fost și-ar fi limitată. Realitatea sărăciei și-a foamei m-ar trimite tot la Medicină și nu la visurile mele de Istorie, de Istorie a artei”. „Astea ți le-a inoculat Claude Comăneanu?”. „Eram inoculată gata încă din liceu. Claude Comăneanu mi-a mărit regretul pentru visurile mele abandonate. Ca și dumneata, n-aș mai vrea să-mi retrăiesc viața și nici alta nu mi-aș dori. Din asta am să plec fără păreri de rău, dar și fără mustrări de cuget. Poate suna patetic și desuet, dar sunt împăcată că mi-am făcut datoria: am restituit tot ce s-a investit în mine”. „Ferice de dumneata, Boboc Argentina! Ferice!”. „Există oare om despre care să poți spune „ferice de el” cât timp e-n viață?… Dumneata, care ești miliardar și poți avea ziua ce visezi noaptea, ești fericit?”. „Nu”. „Și-atunci la ce-ți folosesc miliardele, afară de sentimentul puterii și-al independenței pe care cred eu că le dau?”. „Sentimentul puterii? Mai treacă-meargă. Dar al independenței?! Tocmai din lipsă de independență am ajuns la miliardele-astea”. A apăsat pe „din lipsă de independență” și s-a uitat fix în ochii mei. „Înțeleg că sunt angrenaje din care nu se poate ieși”. „Sunt angrenaje în care nu poți să nu intri”.

Tăceam amândoi, cu privirea pierdută asupra nuntașilor din restaurant. Mă uitam la tinerii care se zbânțuiau și veselia și antrenul lor cinetic mi s-au părut factice. Și i-am și văzut bătrâni, văpsindu-și părul ca și mine, ca să mai păcălească băbia și moșnegăreala, făcând eforturi să-și îndrepte

cocoașa, oftând ca să-și regleze respirația, strângând din dinți de dureri migratoare, uitându-se la viață înapoi. „Te-ai întristat, Boboc Argentina!”. „M-am întristat „tovarășe Vasile și fără dragă”. Din convorbirea noastră am înțeles o dată mai mult că lumea e-o mașină de tocat vieți, pe unele mărunt, pe altele-n felii mai mari. Dacă și-un miliardar se simte liber doar când moare…”. „Dumneata ești un om inteligent. Nu e nevoie să-ți desenez angrenajele în care ești obligat să intri. Mă rog, unii dintre noi. Vreau să-ți cer iertare pentru nopțile nedormite-n tinerețe din cauza mea. Pentru otrava pe care ți-am turnat-o-n suflet. Am vrut să mă-nsor cu dumneata ca să mă răscumpăr”. „Îți mulțumesc pentru buna dumitale intenție”.

Mi-a sărutat mâna, mi-a oferit brațul și ne-am întors în restaurant.

După nunta strănepotului meu, care s-a terminat la cinci dimineața, am zăcut două zile. Petrecăreață n-am fost eu niciodată. Ca studentă, cu slujbă și provincială, n-am făcut parte din nici un grup anume. Câteodată mergeam și eu cu unii colegi la cofetăria numită a Operei și mâncam o mascotă, plătind nemțește. În șase ani de Facultate, o dată nu m-a invitat cineva acasă, cum nu mă invitase nici în opt ani de liceu. Orice-ntâlnire cu oameni tineri te-ntoarce cu gândul la propria tinerețe.

Cu tot fastul, cu toate toaletele care cred că totalizau miliarde, nemaivorbind de bijuterii, cu toată despuierea și cu toată dezinhibarea tineretului, nunta strănepotului meu mi s-a părut gălăgioasă – muzica, prin excesul de decibeli, contribuind esențial la această impresie – mi s-a părut gălăgioasă, nu veselă. Iar între miri n-am observat nici o privire prin care să-și transmită un mister, o sete nesățioasă a unuia de celălalt. După doi ani de conviețuire, păreau să-și spună „hai s-o facem și pe-asta”.

Mi-am adus aminte nunțile de la Brăteasa, din copilăria mea, când căsătoria tinerilor era de obicei rezultatul înțelegerii părinților cu privire la zestre. Și-apoi, strănepotu-meu de ce se drogase, considerând acțiunea la trecut? Ce rotiță nu funcționa cum trebuie în sufletul lui?

Drogaților, „massele largi” le pun rapid diagnostic și fără pic de dubiu: aurolacii miros punga cu lac de foame și de sărăcie; bogații se droghează de prea mult bine. Primii e drept că mai uită de foame când îi amețesc eterii din pungă. Dar ceilalți? Actori cu sute de milioane de dolari în bănci, locuind în palate? Ce fantome ale urâtului și-ale deznădejdii li se-arată, ce se detrachează-n sufletul și-n trupul lor ca să caute paradisuri artificiale? Lumea are urâciuni care pot strica orice mașinărie sufletească mai slabă, așa cum aceleași urâciuni, ale aceleiași lumi, pe alții îi îndârjesc să lupte.

Altminteri, cum ar fi ieșit întregi la minte oameni trecuți prin pușcării, prin chinuri inimaginabile? Sufletul lumii e bolnav și, după cum se vede, nici bogăția nu-i este leac. Ea poate fi doar portiță de scăpare în toate-mprejurările.

Mă bucur că sunt bătrână. Singura mea legătură, obligaţie pe lume este Costi. Nu las în urmă copii, de-a căror lipsă am plâns la tinerețe fiindcă lipsa asta-mi îndurera părinții. Frumoasă n-am fost ca să regret c-am privat omenirea de cine-știe-ce splendori ce-ar fi ieșit din mine! Cornel, Gertrud și Carmina sunt copiii mei de suflet. Când văd cu câtă sârguință-nvață Carmina, cum vine la noi, la Costi și la mine, ca să nu-i rămână ceva nelămurit, îmi crește inima. Asemenea tineri, „nespecifici” pentru epoca superficialității în care trăim, există totuși. Poate că într-o bună zi au să-ncline balanța lumii în partea lor. Noi, Costi și cu mine, n-o să mai apucăm acea zi a biruinței spiritului și-a conștiinței, la care nu vreau în sinea mea să nu mai sper. Noi doi ce suntem? Doi trecători prin lume. Și noi, acolo.

♣ „Argentina, am eu impresia sau nunta strănepotului tău, să nu zic vorbă mare, nu te-a indispus, dar nici nu te-a-nveselit?”. „Ție ți-a plăcut nunta asta?”. „În general nu-mi place să mă aflu-n lume multă, iar muzica de spart timpanele-mi dă amețeli și parcă-mi creează o stare de anxietate ca să nu zic de panică”. „Am înțeles. Totul mi s-a părut ostentativ, prea mult. Bine c-am stat la masă cu familia miresei. Când ne-am așezat lângă ei, păreau timorați și speriați ca țăranul care urcă prima oară-n avion. Când mă uitam în restaurant la toaletele și la bijuteriile cucoanelor mi-am adus aminte ce ne povestea doamna doctor Vărbănescu, de la anatomo-patologie, despre damele de lux dintre cele două războaie mondiale: emblema lor se compunea din briliante solitare pe degete și-n urechi, haină de vulpi-argintii și vilă la șosea”. „Azi, miliardăresele au trecut la vizon, iar cele mai umblate prin lume chiar la chinchilla. Argentina, bogații au avut totdeauna dorința etalării, a lucrului de pomină. Citește memoriile Marucăi Cantacuzino și-ai să vezi ce-a făcut socru-său, Nababul, la nunta ei cu fiul lui cel mare. Și ăștia se trăgeau din împărații Bizanțului, nu erau „îmbogățiți de revoluție”. „Și împărații Bizanțului din cine se trăgeau, mă rog? Că n-or fi fost nobili și-n Epoca de Piatră?”. „Atunci erau nobili „de bâtă” și de „bolovani”. De când se știe, lumea e la fel. Ce bucurie pe bogat când se-ntâlnește cu alt bogat decât să-l epateze cu averea lui sau măcar să-l egaleze?”. „Cât de repede-au uitat toți de comunism, când nu știau cum s-ascundă ce-aveau”. „La fel cum cei aduși în sapă de lemn de comunism au

învățat să trăiască-n sărăcie, ca și săracii-săraci de când se știau pe lume. Omul e adaptabil ca microbii și ca virușii, iar memoria lui este ca lichidul care ia forma vasului în care-l torni”. „Tot ce nu-i convine intră la capitolul „somnolență”. „Argentina, în fiecare dintre noi există o cantitate de revoltă. Placiditatea totală e patologie curată. La unii, revolta țâșnește când îi contrariezi, când le sunt interesele-n joc. Alții, adevărații revoltați, sunt cei care nu suportă nedreptatea și absurditatea, chiar dacă ele nu-i ating. Ei sunt cei mai predispuși fanatismului, ideii de schimbare a omenirii. După o viață închinată unui ideal, sfârșesc în depresii profunde sau își pun capăt zilelor, treziți brusc la realitatea umanității în care de multe ori propagandiștii dreptății sunt doar niște arivişti și niște conformiști… Noi doi, n-am fost și noi revoltați? Dar ne-am înghițit revolta, știind că n-aveam să doborâm noi comunismul. Curajul nostru a fost numai pe linie profesională. Nu ne-am sfiit să semnalăm greșeala de diagnostic sau de terapie, indiferent cine-ar fi făcut-o. Și nu pot spune că-n felul ăsta ne-am umplut de prieteni. Singura noastră formă de curaj a fost cinstea profesională, în rest, am tăcut ca peștele-n baltă. Când ai renunțat la cariera universitară, mi s-a părut o bravadă din partea ta. După, am înțeles că-ți ofereai liniște câtă-ți sta-n putere”. „Costi, n-am fost eroi, n-am ieșit cu-o rogojină aprinsă-n cap și să strigăm „jos comunismul!”. Am fost doi blânzi membri de Partid, neavând curajul să nu ne-nscriem în el, fiindcă-n joc ne era cariera. Dacă nu mă făceam „membră”, împinsă de domnul General, nu mai rămâneam eu în București, Lupu, Brukner să fi fost. Colegi eminenți au stat cu anii la țară pe la dispensare”. „Și tu ai fost o studentă foarte bună; ai terminat cu diplomă de merit”. „Da. Dar din 1954 nu s-a mai rămas în București cu diploma de merit. Prin urmare, tot originea sănătoasă și „Partidul să trăiască” m-au făcut să rămân în București”. „Și nu crezi că meritai?”. „Fără modestie: meritam. Dar nu pot să nu recunosc și soarta care m-a favorizat.” „Acum, locul Partidului l-au luat banii și s-au înmulțit partidele, deci și favoritismele”. „Costi, în afara tehnicii, care face progrese uriașe, omenirea ca mentalitate și ca procedee rămâne aceeași”. „Păi, dacă e făcută din oameni!”.

Am râs amândoi.

„Argentina, pentru noi mult a fost puțin a rămas. Mai ales pentru mine”. „Nu se știe niciodată”. „Să ne bucurăm că suntem pe picioarele noastre și-n mințile noastre. Să mai facem câte o plimbare pe vreme frumoasă, pe străzi cu trecut. Să mai mergem la un spectacol. Să ne vedem cu puținii prieteni

care ne-au rămas. Cât mai putem, să mai mergem pe la Smaranda, fiindcă știi cât ne-așteaptă. „Tată și Asa, voi faceți parte din viața mea profundă. Când veniți voi, mă simt în România”… Să ne bucurăm că-i avem alături pe Cornel, pe Gertrud și pe Carmina. Să nu ne mai întristăm de spectacolul plin de pete al lumii. Să ne luminăm sufletul cât putem, în fiecare clipă. Nu să ne rupem de lume, dar să nu ne mai doară lumea, Argentina. Să mai ajutăm colegi în suferință, care nu mai au ce vinde și la care nu se mai gândește nimeni”. „Să ne pregătim sufletele pentru marea călătorie, Costi. Spun unii că duci cu tine de-aici exact vibrațiile armonioase sau tulburi pe care le emiți în momentul plecării”. „Presupuneri”. „Costi, eu toată viața am încercat să nu fiu nedreaptă cu semenii, să nu-mi umplu sufletul de păcate, cum zicea Maica”. „Argentina, pe lumea asta nimic nu prețuiește mai mult decât sufletul neapăsat de poveri și decât liniștea. Pe Lucia am s-o simt ca pe cea mai adâncă remușcare, până-n ultima clipă. Dragostea pentru Mona a fost raiul și iadul meu. Iar plecarea Smarandei – o măciucă-n moalele capului”. „Costi, știi bine că voia să plece. Dacă te-ai fi opus – rămânea. Dar nu ți-ar fi iertat-o niciodată. Fiecare-și urmează destinul”. „Când te-am văzut prima dată-n sală, dându-i domnului General instrumentele, nici prin minte nu mi-a trecut ce rol aveai să joci în viața mea”. „Ți-aduci aminte ce mi-ai spus când am stat de vorbă prima oară?”. „Mi-aduc aminte că ți-am spus o obrăznicie”. „Plecase toată lumea din sală. Eu număram pansamentele de absorbție, fiindcă tot timpul cât am lucrat la sală eram obsedată să nu rămână vreunul în plagă. Am simțit că mă privește cineva. Am dat de doi ochi albaștri ai locotenentului Gheorghiu, mâna a doua la operația care se terminase. „S-a-ntâmplat ceva, domnule doctor?”, te-am întrebat eu cu inima cât un purice. Și tu m-ai măsurat de sus până jos, într-un fel în care nu se mai uitase nimeni la mine și mi-ai spus pe-un ton de ușoară ironie: „Nu s-a-ntâmplat nimic, dar poate că aș vrea să se-ntâmple”. Și iar m-ai măsurat din cap până-n picioare și-ai continuat: „Dacă n-ai costa așa de scump… Eu, un biet locotenent, nu pot intra-n competiție”. „Doamne, ce măgar am putut să fiu!”. „O clipă mi-a venit să-ți trag două palme bine simțite, dar tot eu mi-am zis că mai bine s-o dau pe glumă și ți-am răspuns…”. „Știu ce mi-ai răspuns, asta n-am uitat: „Domnule locotenent, atunci nu ne rămâne decât s-așteptăm să-naintați în grad”. Și-am râs amândoi”. „Doamne, ce măgar am putut să fiu! Și tu ce-ai crezut despre mine?”. „Am crezut că erai cam fustangiu până…”. „Până?”. „Până la moartea Luciei. Moartea ei ne-a apropiat, sărmana! De-atunci te-am văzut

cu alți ochi. Mi-ai părut un suflet chinuit”. „Eram. Dac-ai ști cât bine mi-ai făcut, Argentina, în toți anii de când ne cunoaștem. Sunt atât de puțini oameni care te-ascultă cu-adevărat și nu se simt îndreptățiți s-azvârle-n tine cu piatra”. „Cel fără de păcat s-arunce primul piatra”. Costi, atunci în sala de operații, când ai zis „dacă n-ai costa așa de scump”, ai crezut ce spuneai sau ai vrut să-mi faci plăcere și să mă crești în propriii ochi, văzându-mă stângace și neatrăgătoare? Spune drept, că nu mă supăr”. „Eram convins că te țineai cu domnul General, jur!”. „Dragul de el. Făcea tot ce putea ca să-mi crească acțiunile și-ncrederea-n mine. Mă trimitea cu brațe de flori acasă, încât și doctorul Zamfirescu se uita cu-nțeles la nevastă-sa când mă vedea atât de pavoazată”. „Pe lumea asta contează două lucruri, mai mult decât orice: părerea pe care o ai tu despre tine, pe care, n-ai să crezi, dar reușești să le-o transmiți și altora; iar dacă ești persoană publică, imaginea care ți se face”. „De complexele de inferioritate m-a vindecat Iosif, Dumnezeu să-l odihnească! Abia după asta m-a băgat în seamă și Claude”. „Mona a murit liniștită fiindcă știa că n-aveai să mă părăsești. Nu mă lăsa de izbeliște. M-a-ntrebat odată cum de nu m-am însurat cu tine, iar când era bolnavă m-a rugat să te iau de nevastă după moartea ei”. „Și pe mine m-a-ntrebat odată Claude cum de nu m-am măritat cu tine și i-am spus că iubeai cu pasiune altă femeie”. „Claude n-a vrut să te ia cu el în Spania?”. „De la-nceputul legăturii noastre i-am spus că eu nu plec din Țară”. „Și nu regreți că n-ai plecat?”. „Nu. Prefer să-mi petrec bătrânețea lângă tine, prietenul meu de-o viață, în Țara mea, bună-rea, dar lăsată moștenire de părinți. Singura moștenire”. „Argentina, prietenia noastră a trecut de-acum trei ani de nunta de aur. Și n-am sărbătorit-o, iar pentru cea de platină nu mai avem timp”.

Mi-am pus capul pe umărul lui Costi și mi-am adus aminte toată viața mea. Ce suntem altceva decât trecători prin lume?! M-am simțit împăcată, mi-am simțit sufletul ușor, cuprins de acele vibrații despre care spun unii că te-ar duce-n rai. „Doamne, fie-Ți milă de noi și când vrei să ne iei, ia-ne pe-amândoi deodată!”, m-am rugat eu Lui.

„Costi, ce vrei să gătesc mâine?”. „Ce vrei tu”. „Și dacă eu nu vreau nimic?”. „Atunci mergem la restaurant”. „Văd că te dai mare!”. „Pentru ce să facem economii?”. „Dacă n-am avea tablourile de la mătușă-ta și nu ne-ar milostivi Smaranda, abia ne-am duce zilele, pe când așa ne boierim”. „Foarte bine facem. Cine nu e sărac, dar trăiește ca săracul, degeaba are ce are”.

M-am și văzut cu cârdul de copii la Brăteasa, bucuroși că era vară și că ne puteam umple burta cu miez dulce de lubeniță. Și pe Florei alergând cu alți câini după știuleți de porumb lăptos. Mă gândeam la mine cea de-acum, la frate-meu, ajuns miliardar, la partenerul lui de afaceri, fostul „tovarăș Vasile și fără dragă”, acel „tovarăș” care mi-a băgat frica-n oase, frica și de umbra mea. În lume, numai vârstele omului se schimbă, restul se fardează.

„Costi, să fac un ceai?”. „Până să faci ceaiul nu vrei să pun eu ceva muzică?”. „Ba da. Pune Vivaldi, Anotimpurile”. „Unul anume sau pe toate?”. „Toate”.

Pe aragaz, apa din ibric îngână încet Primăvara. Cât mai e vreme frumoasă, înarmată cu bastonul și cu anti-inflamatoare, aș vrea să fac un pelerinaj: la Brăteasa, la părinți; la Călimănești, la domnul General; la Cluj, la Iosif. La Bellu merg mereu: la nași, la Mona, la Tamara. Mă uit la mâna mea stângă. Pe inelar am cele două inele, ușor bombate, ca verighetele clasice: unul de la Costi, unul de la Iosif. În interiorul unuia scrie o dată, într-al celuilalt o literă. Când o fi să fie, am s-o rog pe Carmina să i-l trimită pe cel de la Iosif, nepoatei căreia i-a dăruit el lanțul cu inimioare. Pe cel de la Costi i-l las Smarandei. Darurile de la Claude îi rămân Carminei. Dacă strănepoții mei, Șerban și Margareta, fac un copil, le dau florile lui Andreescu.

Apa clocotește. Vivaldi a ajuns la Vară. Până o să ne bem noi ceaiul pe-ndelete ajungem la Iarnă.

— Costi, vrei ceai de caise, de căpșuni, de smeură, de care?

— De care vrei tu. Cât încă e vremea frumoasă m-am gândit să facem un „circuit” pe la ai noștri: pe la General, pe la Iuga, pe la Brăteasa.

— Bine te-ai gândit.

— Doamne, ce minune e Toamna asta! și Costi-mi face semn spre casetofon.

— Doamne, eu oi fi avut noroc în viață? Noroc am avut, fericire – nu.

Ne terminăm ceaiul în plină Iarnă. Ca și când am fi într-o sală de concert, așteptăm nemișcați sfârșitul Anotimpurilor.

Caseta a tăcut.

Tăcem și noi mai departe.

— Argentina, tu ce Anotimp îți alegi?

— Costi nu-l mai alegem noi, ne-alege el: al nostru acum este Iarna.

Costi oftează și prin ochii lui albaștri trece o undă mohorâtă. Nu trebuia să-i spun ce i-am spus, eu, tinerica de șaptejdoi de ani!

— Costi, hai spune totuși ce ai vrea să gătesc mâine?

— Poate un sote de morcovi cu zahăr ars, cum numai tu știi să-l faci.

— S-a-nțeles, să trăiți!

Mă uit pe fereastră la frunzele pe care toamna le eliberează din copaci și la stolul de vrăbii din teiul rotat, în rând cu balconul. Ele în ce Anotimp s-or afla? Timpul lor oare când o fi? Poate mereu, poate niciodată.

27 mai 2002 – 18 octombrie 2004

SFÂRȘIT

Note

1 Vezi la sfârșitul romanului o anexă cu lămuriri privitoare la Călugărița portugheză (I. V.)

2 Louis de Rouvroy, duce de Saint-Simon (1675-1755), autor al unor celebre Memorii: 1694-1752, apărute în 1829-30 (I. V.).

3 Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), în Confesiuni (1781-1788) (I. V.).

4 Theophraste Renaudot (1586-1653), editorul publicației Gazeta (1631-1761), foaie periodică, la început săptămânală, creată de acest remarcabil medic al lui Ludovic al XIII-lea, devenit „părintele jurnalismului”. La 1 ianuarie 1762, foaia își schimbă numele în Gazeta Franței și apare bi-săptămânal.